T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK EDEBİYATI)

ANABİLİM DALI

ALEV ALATLI'NIN

ROMANCILIĞI

Doktora Tezi

Oktay YİVLİ

Ankara-2009

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK EDEBİYATI)

ANABİLİM DALI

ALEV ALATLI'NIN ROMANCILIĞI

Doktora Tezi

Oktay YİVLİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Nurullah ÇETİN

Ankara-2009

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK EDEBİYATI)

ANABİLİM DALI

ALEV ALATLI'NIN ROMANCILIĞI

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nurullah Çetin

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Prof. Dr. Nurullah ÇETİN	
Doç. Dr. Mehmet ÖNAL	
Doç. Dr. Nesrin Tağızade KARACA	
Doç. Dr. Gıyasettin AYTAŞ	
Yrd. Doç. Dr. Ayfer YILMAZ	

Tez Sınavı Tarihi: 25.09.2009

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (10.09.2009)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı :

Oktay YİVLİ

İmzası :

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR DİZİNİ XIV
ÖN SÖZ 1
GİRİŞ 3

1. BÖLÜM: YAŞAMI VE SANAT YAŞAMI 19
1.1. YAŞAMI 19
1.1.1. Aile kökeni 19
1.1.2. Öğrenim yaşamı 20
1.1.3. İş yaşamı 21

1.2. SANAT YAŞAMI 22
1.2.1. Kişiliğinin oluşumu 22
1.2.2. İlgi alanları 23
1.2.3. Yazarlık yaşamı 25

2. BÖLÜM: ESERLERİ 27
2.1. ROMANLARI 27
2.2. DİĞER ESERLERİ 29
2.2.1. Çeviri 29
2.2.2. Şiir 29
2.2.3. Eleştiri 30
2.2.4. Makale 30
2.2.5. İnceleme 31

3. BÖLÜM: ROMANLARININ KURGUSAL YAPISI 33
3.1. ANLATICI 33
3.1.1. Anlatıcı Tipleri 33
3.1.1.1. Gözlemci anlatıcı 33
3.1.1.2. Özne anlatıcı 37
3.1.1.3. Çoğul anlatıcı 44
3.1.2. Aktarma Yöntemleri 46

3.2. İÇERİK 53
3.2.1. KONU 53
3.2.1.1. Kadın 53
3.2.1.2. Kadın-erkek ilişkisi 54
3.2.1.3. Milliyetçilik 55
3.2.1.4. Sosyalist hareket ve Kürtçülük 56
3.2.1.5. İşkence 58
3.2.1.6. Yozlaşma 58
3.2.1.7. Oryantalizm 59
3.2.1.8. Sömürge düzeni 60
3.2.1.9. Rusya 62

3.2.2. İZLEK 64
3.2.2.1. Kavramsal izlekler 64
3.2.2.1.1. Yaşamseverlik 64
3.2.2.1.2. Ölüseverlik 65
3.2.2.1.3. Sadizm 67
3.2.2.1.4. Nihilizm 67
3.2.2.1.5. Afazi 68
3.2.2.1.6. Saçaklı mantık 70
3.2.2.1.7. Modernizm 71

3.2.2.2. Bireysel izlekler 72
3.2.2.2.1. İnsan / Birey 72
3.2.2.2.2. Kadın 73
3.2.2.2.3. Erkek 74
3.2.2.2.4. Zenginler 75

3.2.2.3. Toplumsal izlekler 76
3.2.2.3.1. Tarih 76
3.2.2.3.2. Sanat 78
3.2.2.3.3. Basın 79

3.2.2.3.4. Dil 81

3.2.2.4. Sorunsal izlekleri 82
3.2.2.4.1. Eğitim 82
3.2.2.4.2. Üniversite 83
3.2.2.4.3. Aydın sorunu 85
3.2.2.4.4. Yabancılaşma 88
3.2.2.4.5. Kürt sorunu 89
3.2.2.4.6. Doğu-Batı 91

3.2.2.5. Ulusal izlekler 94
3.2.2.5.1. Türkçe 95
3.2.2.5.2. Türkiye 97
3.2.2.5.3. Türk insanı 101
3.2.2.5.4. Türkçülük 103
3.2.2.5.5. Türk ordusu 106

3.2.2.6. Ekonomipolitik izlekleri 108
3.2.2.6.1. Karma ekonomi 108
3.2.2.6.2. İMF 109
3.2.2.6.3. Yeni dünya düzeni 111
3.2.2.6.4. Sömürgecilik 112

3.2.2.7. Dış ülke izlekleri 114
3.2.2.7.1. İsrail ve Yahudilik 114
3.2.2.7.2. Yunanistan 118
3.2.2.7.3. Rus toplumu 120
3.2.2.7.4. Rus gençliği 124
3.2.2.7.5. Sosyalizm / Bolşevizm 125
3.2.2.7.6. Rusya'da kadın 129
3.2.2.7.7. Rusya'da misyonerlik 132
3.2.2.7.8. Rusya'da reform 133

3.2.2.7.9. Rusya'da bilim 134
3.2.2.7.10. Rusya'da milliyetçilik.....136
3.2.2.7.11. Gogol 137

3.2.3. ZAMAN 138
3.2.3.1. Nesnel Zaman.....138
3.2.3.2. Vaka Zamanı 143
3.2.3.3. Anlatma Zamanı 152

3.2.4. MEKÂN 154
3.2.4.1. Somut Mekânlar 154
3.2.4.1.1. Açık Mekân.....154
3.2.4.1.2. Kapalı Mekân.....166
3.2.4.2. Soyut Mekânlar 182
3.2.4.3. Mekân Betimlemeleri 183
3.2.4.4. Mekânın Simgesel Değeri.....189

3.2.5. KİŞİLER KADROSU.....191
3.2.5.1. MERKEZÎ KİŞİLER 191
3.2.5.1.1. Gerçek aydın 192
3.2.5.1.2. Yozlaşmış aydın 198
3.2.5.1.3. Oryantalist.....201
3.2.5.1.4. Sadist 203
3.2.5.1.5. Kurban kadın.....204
3.2.5.1.6. Girişimci kadın.....205

3.2.5.2. TİPLER.....206
3.2.5.2.1. Zihinsel Tipler 207
3.2.5.2.1.1. Pozitivist aydın 208
3.2.5.2.1.2. İttihatçı aydın 209
3.2.5.2.1.3. Malumatçı aydın 209
3.2.5.2.1.4. Sosyalist aydın 210

3.2.5.2.1.5. Sosyalist İslamcı aydın....211
3.2.5.2.1.6. Sağcı aydın....212
3.2.5.2.1.7. Ulusalcı aydın....213
3.2.5.2.1.8. Liberal aydın....215
3.2.5.2.1.9. İdealist öğretmen....217
3.2.5.2.1.10. Despot öğretmen....218
3.2.5.2.1.11. Oryantalist....219
3.2.5.2.1.12. Misyoner....223
3.2.5.2.1.13. Devrimci....225
3.2.5.2.1.14. Türk milliyetçisi....228
3.2.5.2.1.15. Yabancı milliyetçi....232
3.2.5.2.1.16. Kürtçü....234
3.2.5.2.1.17. Siyasal İslamcı....235
3.2.5.2.1.18. Dindar....236

3.2.5.2.2. Psikolojik Tipler....238
3.2.5.2.2.1. Fırsatçı....238
3.2.5.2.2.2. Kıskanç-Arabozan....240
3.2.5.2.2.3. Meczup....241
3.2.5.2.2.4. İş birlikçi....241
3.2.5.2.2.5. Klostrofobik....243

3.2.5.2.3. Sosyal Tipler....243
3.2.5.2.3.1. Kurban kadın....243
3.2.5.2.3.2. Yobaz-Softa....245
3.2.5.2.3.3. Kolejli....247
3.2.5.2.3.4. Ağa....248
3.2.5.2.3.5. Kokona....250
3.2.5.2.3.6. Nihilist....250
3.2.5.2.3.7. Agnostik....252

3.2.5.3. KARAKTER....253

3.2.5.3.1. Yozlaşmış karakter 254
3.2.5.3.2. Ağırbaşlı....254
3.2.5.3.3. Vefalı 255
3.2.5.3.4. Girişimci 256
3.2.5.3.5. Aylak 258
3.2.5.3.6. İyimser 258
3.2.5.3.7. Fettan 259
3.2.5.3.8. Kendini beğenmiş....259
3.2.5.3.9. Mücadeleci 260

3.2.5.4. YARDIMCI KİŞİLER....261
3.2.5.4.1. Ev halkı 262
3.2.5.4.2. Mahalleli / Yakın çevre 264
3.2.5.4.3. Okul çevresi 265
3.2.5.4.4. Toplumsal ve siyasal çevre 266

3.2.5.5. KURGUSAL KİŞİLER 266
3.2.5.5.1. Tasarlanmış kişi....267
3.2.5.5.2. Hatırlanmış Kişi 267

3.3. ANLATMA YÖNTEMİ VE ÖGELERİ 268
3.3.1. Kurgulama Tekniği Ögeleri 268
3.3.1.1. Olay Örgüsü 268
3.3.1.1.1. Yaseminler Tüter mi Hâlâ....269
3.3.1.1.2. İşkenceci 272
3.3.1.1.3. Viva La Muerte 273
3.3.1.1.4. Nuke Türkiye 275
3.3.1.1.5. Valla Kurda Yedirdin Beni 282
3.3.1.1.6. O.K. Musti Türkiye Tamamdır 291
3.3.1.1.7. Kadere Karşı Koy A.Ş. 301
3.3.1.1.8. Schrödinger'in Kedisi Kâbus 305
3.3.1.1.9. Schrödinger'in Kedisi Rüya....319

3.3.1.1.10. Aydınlanma Değil Merhamet.....324
3.3.1.1.11. Dünya Nöbeti.....328
3.3.1.1.12. Eyy Uhnem Eyy Uhnem.....331

3.3.1.2. Olay Bütünlüğü.....335
3.3.1.2.1. Hâl değişimi kalıbı.....336
3.3.1.2.2. Organik bütünlük.....336
3.3.1.2.3. Mekanik yapılaşma.....338
3.3.1.3. Gerilim Ögeleri.....340

3.3.1.4. Metinlerarası ilişkiler.....351
3.3.1.4.1. Metin Ekleme.....352
3.3.1.4.1.1. Türk edebiyatı.....355
3.3.1.4.1.2. Dünya edebiyatı.....356
3.3.1.4.1.3. Müzik kaynakları.....358
3.3.1.4.1.4. Türk bilim adamları.....358
3.3.1.4.1.5. Dünya bilim adamları.....358
3.3.1.4.1.6. Türk devlet adamı ve siyasi figürleri.....359
3.3.1.4.1.7. Dünya devlet adamı ve siyasi figürleri.....359
3.3.1.4.1.8. Din ve mitoloji.....360

3.3.1.4.2. Metin Dönüştürme.....360
3.3.1.4.2.1. Üslup Taklidi.....360
3.3.1.4.2.2. İçerik Aktarımı.....362
3.3.1.4.2.2.1. Türk edebiyatı.....363
3.3.1.4.2.2.2. Dünya edebiyatı.....364
3.3.1.4.2.2.3. Müzik ve sinema.....365
3.3.1.4.2.2.4. Bilim dünyası.....365
3.3.1.4.2.2.5. Devlet adamı ve siyasi figürler.....365
3.3.1.4.2.2.6. Din ve mitoloji.....365

3.3.1.4.2.3. Çağrışımsal Göndermeler.....366

3.3.1.4.2.3.1. Türk edebiyatı....368
3.3.1.4.2.3.2. Dünya edebiyatı....370
3.3.1.4.2.3.3. Türk sahne sanatçıları....374
3.3.1.4.2.3.4. Dünya sahne sanatçıları....374
3.3.1.4.2.3.5. Türk müzik adamları....375
3.3.1.4.2.3.6. Dünya müzik adamları....375
3.3.1.4.2.3.7. Türk plastik sanatçıları....376
3.3.1.4.2.3.8. Dünya plastik sanatçıları....376
3.3.1.4.2.3.9. Türk medyası....376
3.3.1.4.2.3.10. Türk bilim adamları....377
3.3.1.4.2.3.11. Dünya bilim adamları....378
3.3.1.4.2.3.12. Türk devlet adamı ve siyasi figürleri....379
3.3.1.4.2.3.13. Dünya devlet adamı ve siyasi figürleri....380
3.3.1.4.2.3.14. Türk tarihî kişilikleri....381
3.3.1.4.2.3.15. Dünya tarihî kişilikleri....382
3.3.1.4.2.3.16. Türk inanç önderleri ve figürleri....384
3.3.1.4.2.3.17. Dünya inanç önderleri ve figürleri....385
3.3.1.4.2.3.18. Türk iş çevresi....385
3.3.1.4.2.3.19. Dünya iş çevresi....386

3.3.1.5. Kurgu Türü....386
3.3.1.5.1. Büyüme romanı....386
3.3.1.5.2. Belgesel roman....387
3.3.1.5.3. Yergi romanı....390
3.3.1.5.4. Bilim kurgu romanı....391
3.3.1.5.5. Ütopya romanı....392

3.3.2. DİL....393
3.3.2.1. Dil Ögeleri....393
3.3.2.1.1. Samimi hitap ifadeleri....394
3.3.2.1.2. Deyimler-Atasözleri....395
3.3.2.1.3. Yöresel sözler....396

3.3.2.1.4. Terimler 398
3.3.2.2. Dil Sapmaları.....400

3.3.3. ÜSLUP 404
3.3.3.1. Dramatik üslup 405
3.3.3.2. Düşünce üslubu ve eleştirel üslup 406
3.3.3.3. Hiciv üslubu 408
3.3.3.4. Bilinç akımı üslubu.....408

SONUÇ 410
KAYNAKÇA 422
ÖZET 430
ABSTRACT 431

KISALTMALAR DİZİNİ

ADM : Aydınlanma Değil Merhamet

DN : Dünya Nöbeti

EUE : Eyy Uhnem Eyy Uhnem

İ : İşkenceci

KKK : Kadere Karşı Koy A.Ş.

NT : Nuke Türkiye

OKM : O.K. Musti Türkiye Tamamdır

SKK : Schrödinger'in Kedisi Kâbus

SKR : Schrödinger'in Kedisi Rüya

VKY : Valla Kurda Yedirdin Beni

VLM : Viva La Muerte (Yaşasın Ölüm)

YTH : Yaseminler Tüter mi Hâlâ

ÖN SÖZ

Bu tezde, 1980 sonrası Türk edebiyatının önemli bir yazarı olan Alev Alatlı'nın romancılığı incelenmiştir. İnceleme, esere dönük eleştiriyle yapılmış olup büyük ölçüde metnin kendisi önemsenmiştir. Bu yapısal yaklaşımın gereği olarak romanların kurgusu, biçimi ve tekniği üzerinde geniş olarak durulmuştur.

Şimdiye kadar Alatlı'nın romanlarını esas alan lisansüstü tezlerinde entelektüelizm ve sosyal değişme, modernizm ve postmodernizmin yansımaları, özgürlük izleği, kadın, toplumsal değişimin dinamikleri, aydın ve yabancılaşma sorunu gibi konular ele alınmıştır.

Anılan çalışmalar, Alev Alatlı'nın romanlarındaki kimi sorunsallara ışık tutmuş, ancak yazarın romancılığının yapısını bütün olarak ortaya koymamıştır. Bu eksikliği gidermek üzere hazırlanan "Alev Alatlı'nın Romancılığı" tezi, yazarın romanlarının yapısı ve tekniğiyle ilgili boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Çalışma konusu belirlendikten sonra kaynak taraması yapılmış; Alatlı'nın hem romanları hem diğer kitapları okunup irdelenmiştir. Ayrıca yazar üzerine yapılan tezler, yazarı ele alan kitaplar, yazarla yapılan söyleşiler, yazar üstüne yazılan makaleler titizlikle incelenmiştir.

Nurullah Çetin'in *Roman Çözümleme Yöntemi* kitabında ortaya koyduğu roman inceleme yöntemi ilk kez bu tezde kullanılmış; böylece var olan bir yöntem yeni bir alana uygulanmıştır. Yöntemin aşamaları izlenerek Alev Alatlı'nın bütün romanları; anlatıcı, konu, izlek, zaman, mekân, kişiler kadrosu, olay örgüsü, olay bütünlüğü,

gerilim ögeleri, metinlerarası ilişkiler, kurgu türü, dil ve üslup açısından irdelenmiştir. Elde edilen bulgu, veri ve yargılar; ayrıntılı olarak ilgili bölümlerde, ana hatlarıyla sonuç bölümünde ortaya konmuştur.

Tez, üç bölüm hâlinde düzenlenmiştir. İlk bölümde Alev Alatlı'nın yaşamı ve sanat yaşamı üzerinde durulmuş, ikinci bölümde genel hatlarıyla eserleri ele alınmıştır. Üçüncü bölüm ise tezin esas gövdesini oluşturmuş; anlatıcı, içerik, anlatma yöntemi ve ögeleri bağlamında on iki roman incelenmiştir.

Giriş bölümünde, 1945-2000 dönemi Türkiye'sindeki toplumsal ve siyasal olaylar verilmiştir. Zira Alev Alatlı, Türkiye'deki siyasal olaylara dolaylı ya da doğrudan göndermeler yaparak, kimi zaman belli tarihsel dönemeçleri belgelerle sunarak romanlarında işlemiştir. Bu bakımdan giriş bölümünde Türkiye'deki siyasal ve sosyal değişim ve dönüşümler öncelikle ortaya konmuş; çalışmaya bir zemin hazırlanmıştır.

Çalışma boyunca öneri, yönlendirme ve düşünceleriyle beni destekleyen Prof. Dr. Nurullah Çetin'e; izleme süresince yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Nihayet Arslan ve Doç. Dr. Mehmet Önal'a teşekkürlerimi sunarım.

Oktay YİVLİ

Gebze, Eylül 2009

GİRİŞ

Alev Alatlı'nın romanları 1985-2008 arasında kaleme alınmıştır; bu anlamda Alatlı 1980 sonrası Türk romanının bir temsilcisidir. Yazar, eserlerinde daha çok Türkiye'nin, çok partili hayata geçtiği dönemden günümüze kadar olan sürecine gözünü dikmiştir. 1945'lerden bugüne, Türkiye ve bölgede meydana gelen sosyal ve siyasal olayları romanlarında yansıtmıştır. Türkiye'nin yakın tarihi, Alatlı'nın romanlarında bir kronikçinin titizliğiyle gözler önüne serilmiştir. Onun edebî kronik çabası, bir anlamda Türk insanı için bir bellek tazeleme girişimidir.

Bireysel konulardan çok toplumsal konuları işlemeyi yeğleyen yazar, ilk romanından yayımladığı son romanına kadar bu tavrını ısrarla sürdürür. Her ne kadar ilk romanda Eleni Naciye'nin yaşadıkları çıkış noktası olsa da anlatılmak istenen kadın olmanın zorluğudur. Bunun yanı sıra Kıbrıs'ın İngiltere'den kopma çabası, Rumlar ve Türkler arasındaki sürtüşmeler konu edilir. Tek bir bireyin yaşamından hareket etmekle birlikte romanın konusu genişleyip siyasal bir sorunu da irdeleyebilmiştir.

Türkiye'nin acı bir gerçeği olan işkence, şiddet ve sadizm yine Alatlı'nın dikkatini çeken bir konudur. Aile içinde, okulda yaşanan bu olgu; özellikle darbe dönemlerinde doruğa tırmanmıştır. Yazar, devletin vatandaşını, neredeyse ıslah etme yöntemi olarak kullandığı şiddeti, ikinci romanı *İşkenceci*'de ele alır. Merkezde yer alan bir birey, bir aile üzerinden toplumsal bir konu incelenir.

Aydın sorunu, Batılıların Türkiye'ye yönelttikleri oryantalist bakış açısı, 1960'lardan 1980'lere Türkiye'deki devrimci hareketler, Türkçülük, Kürtçülük, darbe dönemleri Alev Alatlı'nın romanlarında enine boyuna işlenen konulardır. Bunlar, özellikle "Or'da Kimse Var mı?" dizisi içinde yer alan dört romanın temel meselesini oluşturur. Yazar aynı zamanda, yirminci yüzyılda Yunanistan'da yaşanan gelişmeleri bu dizi içine eklemesini bilmiştir.

Yeni dünya düzeni, Batı'nın sömürgeci tavrı, İMF, küresel tekeller, Türk toplumunda yaşanan değer erozyonu Alatlı'nın ilgi alanına girmektedir. Ona göre afazi, yani dil yitimi Türk insanın zihnine yerleşmiş bir virüstür. Değerlerin, ailenin ve milletin hiçleştirilmesiyle devam edecek olan bu süreç; Türkiye için dikkat edilmesi gereken bir tehlikedir. Bu tehlike göz ardı edilirse, küçümsenirse ülkenin ve insanımızın başına nelerin geleceği, "Schrödinger'in Kedisi"nde anlatılır.

Kuzey komşumuz Rusya ve Rus insanı, Alatlı'nın ilgisine mazhar olan bir başka konudur. Çarlık döneminden Glastnost sonrasına kadar komşumuzun geçirdiği tarihsel süreçler, Rus kültürü ve edebiyatı, Rus insanının yaşam pratiği "Gogol'un İzinde" dizinin temel izlekleridir.

Toplumsal ve siyasal olaylara belgeselci titizliğiyle yaklaşan Alatlı'nın esas meselesi Türkiye'dir. Yunanistan'a bakarken de, Rusya'yı anlatırken de zihninde kendi ülkesi vardır. Son elli yıl içinde Türkiye'de olan biten her şey onun romanına girmiştir. Bu gerçekten hareketle; romanlarının altyapısına ışık tutmak, yazarın telmihlerini açığa çıkarmak bakımından 1945'ten 2000'li yıllara kadar ülkemizin yaşadığı gelişmeleri gözden geçirmek yerinde olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra CHP içinde muhalif hareketler baş gösterir. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koraltan'dan oluşan dört milletvekili 7 Haziran 1945'te bir önerge verip parti içinde özgür bir tartışma ortamının oluşturulmasını isterler. 12 Haziranda önerge grupta reddedilince Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, demokratikleşmeyi savunan yazılar yazmaya başlar. Bu tutum, parti disiplinine aykırı bulunarak iki milletvekili, 21 Eylül 1945'te üyelikten çıkartılır. 28 Eylülde Celal Bayar, milletvekilliğinden istifa eder. İsmet İnönü, 1 Kasım 1945'te TBMM'yi açış konuşmasında muhalefet partisine olan ihtiyaçtan söz eder. Bu uygun ortamda Demokrat Parti 7 Ocak 1946'da kurulur ve genel başkanlığa Celal Bayar getirilir.

CHP 1947'de yapılması gereken seçimi öne alıp 1946'da yaptırır. 21 Temmuz 1946'da yapılan seçimde açık oy, gizli sayım yöntemi kullanılır. Bunun yanı sıra seçim sonuçları yargı denetimine açık değildir. DP 66 milletvekili çıkarabilirken diğer sandalyeler CHP'nin olur. Böylece ilk defa ikinci bir parti Meclis'e girer.

DP grubu içinde sert tartışmalar meydana gelince 1948 Martında bir kısım milletvekili parti üyeliğinden çıkartılır. İhraç edilenler önce Meclis'te Müstakil Demokratlar grubunu oluşturur, 20 Temmuz 1948'de ise Millet Partisi (MP)'ni kurarlar. Mareşal Fevzi Çakmak, Kenan Öner, Hikmet Bayur, Sadık Aldoğan ve Osman Bölükbaşı kurucular arasında yer alır. Fevzi Çakmak genel başkan yapılır.

14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerde DP 408 milletvekili çıkararak iktidar partisi olur. CHP'nin 1923'ten beri süren iktidarı son bulur. Celal Bayar cumhurbaşkanı seçildiği için Demokrat Parti genel başkanlığından istifa eder. Başbakan Adnan Menderes genel başkan seçilir. DP ekonomik kalkınmaya ağırlık verir, büyük çaplı karayolu yapımını başlatır.

"CHP'nin sert ve hoşgörüsüz muhalefeti doğal olarak DP'yi de sertleştirdi. Liderlerin 1946-1950 döneminde zaman zaman ılımlı olan ilişkileri tamamıyle bozuldu. Öncelikle işçi sınıfına seçim öncesi vaat edilen grev hakkından vazgeçildi. Çeşitli nedenlerle sol düşünce baskı altına alındı, sindirildi. Kamu kuruluşlarındaki sendikalar, cezalandırma-ödüllendirme yöntemleriyle iktidara bağımlı hâle getirildi." (Çavdar, 2004: 42)

21 Eylül 1951'de Türkiye, NATO üyeliğine kabul edilir. Meclis, 8 Ağustos 1951'de CHP'ye bağlı olan halkevlerini ve halkodalarını devletleştiren bir yasayı kabul eder. Atatürk devrimlerinin karşısında olmakla suçlanan Millet Partisi 8 Temmuz 1953'te kapatılır. DP, köy enstitülerini 1954 Şubatında öğretmen okullarına dönüştürür. 1954 seçimleri arifesinde hükûmet, basında çıkan eleştiriler için ağır cezalar getirir. Yasanın çıkmasından sonra on dokuz milletvekili DP'den ayrılırlar ve 1955'te Hürriyet Partisi'ni kurarlar.

2 Mayıs 1954 seçimlerinde DP yine oyların büyük çoğunluğunu alarak 490 milletvekili çıkartır. CHP 30, Köylü Partisi 5 milletvekili çıkartabilir. Cumhuriyetçi Millet Partisi Meclis'e giremez.

1954'ten sonra Yunanistan, İngiltere'nin sömürgesi olan Kıbrıs'ın kendisine verilmesini ister. Türkiye de adaya sahip çıkar. Kıbrıs Rumları, kanlı eylemlere girişirler. Türk Talebe Federasyonu ve Millî Türk Talebe Birliği, Kıbrıs konusunda kamuoyu oluşturmak için mitingler düzenler. İngiltere 1955'te Londra'da konuyla ilgili bir konferans toplar. 6 Eylül tarihinde İstanbul'da yayımlanan bir gazete, Atatürk'ün Selanik'teki evinin bombalandığını bildirir. Aynı akşam kışkırtılan yığınlar, Rumların sahip olduğu yüzlerce ev ve iş yerini tahrip eder. Polis olayları bastırmakta yetersiz kalınca ordu devreye girer. İstanbul, Ankara ve İzmir'de

sıkıyönetim ilan edilir. 13 Şubat ve 19 Şubat 1959 tarihlerinde yapılan Zürih ve Londra anlaşmalarıyla Kıbrıs'ın bağımsız olması; ancak Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin adada özel haklarının bulunması kararı alınır. İngiltere, Kıbrıs'taki hava üslerini koruyacak; Türkiye ve Yunanistan ise adada birer askerî garnizon bulunduracaktır. Kıbrıs cumhurbaşkanlığına Makarios, cumhurbaşkanı yardımcılığına Fazıl Küçük seçilir.

"1957 seçimleri Demokrat Parti'nin iktidarı altında, gittikçe sertleşen bir siyasal ortamda yapıldı. 1950'de büyük bir çoğunlukla iktidarı alan DP, bu kez muhalefet yıllarında çok yakındığı antidemokratik yollara kendisi başvurmaya başlamıştı. Bir yanda kamu personeline, özellikle yargıçlara ve üniversite üyelerine yönelik bir sindirme politikasını yürütmeye çalışırken bir yandan da basını, mevcut yasaları daha da ağırlaştırarak baskı altında tutmaya çalışıyordu." (Çavdar, 2004: 62-63)

1957 seçimlerinde DP 419 milletvekili kazanırken CHP, 173 milletvekili çıkartabilir. Osman Bölükbaşı'nın Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi ise dörder milletvekiline sahip olur. 1958'de ekonomik kriz nedeniyle hükûmet, İMF'nin programını kabul ederek dış borç alır. Doların değeri yükseltilir, kamu kuruluşlarının ürünlerine zam yapılır.

"DP'nin güçlü ve başarılı olduğu yön, iktisadi kalkınmada büyük bir canlılık ve heyecan yaratabilmesiydi. Bu yönden kusuru, kalkınmayı plansız yapması ve Maliye'yi iflasa sürüklemesiydi. 27 Mayıs darbesine yol açan etkenlerden biri de herhâlde buydu." (Akşin, 2008: 260)

Adnan Menderes, 12 Ekim 1958 tarihinde Manisa'da muhalefete karşı Vatan Cephesi kurulmasını ister. Muhalefet gelişmelerden rahatsızlık duyar. 24 Kasım 1958'de Hürriyet Partisi, CHP ile birleşme kararı alır. 30 Nisan 1959'da İsmet İnönü'nün Kurtuluş Savaşı'nda karargâh olarak kullandığı evi ziyaret etmesi, Uşak Valisi tarafından engellenir. DP'li partililerden oluşan bir grup, İnönü'nün arabasını durdurup taşlarlar. Çanakkale Geyikli'de CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'e karşı olaylar düzenlenir. 27 Nisan 1960'da çıkarılan bir yasayla her türlü yayının yasaklanması için Tahkikat Komisyonu'na büyük yetkiler verilir.

28 Nisan günü İstanbul Üniversitesi öğrencileri gösteri yapar. Rektör tartaklanır. Polis yetersiz kaldığı için askerî birlikler çağrılır. Hükûmet, üniversiteyi tatil edip sıkıyönetim ilan eder. Sonraki günlerde Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Hukuk Fakültesi öğrencileri gösteri yaparlar. Gösterileri yine askerî birlikler bastırır. 21 Mayıs 1960'da Kara Harp Okulu öğrencileri Atatürk Bulvarı'nda yürüyüş yapar. Bunun üzerine okul tatil edilir.

Bütün bu olayların sonucu olarak 27 Mayıs 1960 tarihinde otuz sekiz subaydan oluşan Millî Birlik Komitesi adlı bir cunta darbe yapar. Ülkedeki kardeş kavgasını engellemek gerekçesiyle yönetime el koyan komite; cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar ve DP'li milletvekillerini tutuklar. Komitenin başına Genelkurmay Başkanı Cemal Gürsel getirilir. Silahlı Kuvvetler'de geniş bir tasfiye yapılır. Tutuklular, Yassıada'da kurulan Yüksek Adalet Divanı tarafından yargılanır. 14 idam cezası verilir. Bayar'ın cezası, yaşı göz önüne alınarak müebbet hapse çevrilir. Adnan Menderes, Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu'nun idam cezaları komite tarafından onaylanır. Cezalar infaz edilir.

MBK üyelerinin çoğunluğu bir anayasa yapıp ülkeyi seçimlere götürmek isterken başında Alpaslan Türkeş'in bulunduğu on dört kişilik grup, iktidardayken bazı reformların yapılmasını istemektedir. 13 Kasım 1960'daki bir girişimle 14'ler komiteden çıkarılıp çeşitli yurt dışı görevlerine gönderilirler. 6 Ocak 1961'de Kurucu Meclis anayasa çalışmalarına başlar. Yapılan anayasa 9 Temmuz 1961'de halk oylamasına sunulur ve kabul edilir. Yeni anayasa; Anayasa Mahkemesi, Yüksek Hâkimler Kurulu, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Cumhuriyet Senatosu, üniversite özerkliği, toprak reformu, yargı bağımsızlığı gibi pek çok kurum ve değişikliği beraberinde getirmiştir. 1961 Ekiminde yapılan seçimlerde CHP birinci parti olur. 1965'e kadar İsmet İnönü, koalisyon hükûmetine başkanlık yapar.

Gerekli reformların yapılmaması, yapısal değişiklikler konusunda hızlı adımlar atılmaması ordu içinde huzursuzluk yaratır. Kara Harp Okulu Komutanı Kurmay Albay Talat Aydemir, ortaya çıkan yeni durumdan memnun olmadığı için bir darbe planı hazırlar. 22 Şubat 1962'de Kara Harp Okulu ve Zırhlı Birlikler Tümeni Ankara'nın önemli köşebaşlarını tutar. Muhafız Alayı denetim altına alınır. Ancak Genelkurmay başkanı ile Kara ve Hava Kuvvetleri komutanları hükûmete bağlı kalırlar. Başbakan İsmet İnönü'nün çabasıyla isyan bastırılır; Aydemir ve arkadaşları emekli edilir. Aynı ekip, Kara Harp Okulu öğrencileriyle 21 Mayıs 1963'te yeniden darbeye yeltenir. Darbecilere karşı harekâtı, Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay yönetir. Ayaklananlar teslim olur. Talat Aydemir ve Fethi Gürcan idam edilir.

27 Mayıs 1960'tan sonra sol düşünce üzerindeki baskılar azalınca Sosyalist Kültür Derneği kurulur. 13 Şubat 1961'de on iki sendikacı Türkiye İşçi Partisi (TİP)'ni kurar. Parti, başlangıçta sekiz ilde örgütlenebilir. 1 Şubat 1962'de partinin

başına Mehmet Ali Aybar gelir. Aybar'dan sonra partinin kimliğinde değişiklikler görülür. Zamanla işçi sınıfını öne alan, sosyalist parti özelliğine bürünür. Devrimcilik, halkçılık, emperyalizm ve Kürt sorunundan söz edilir. Önde gelen aydınlar partiye üye olurlar.

1965'te sol eğilimli bir grup üniversite öğrencisi tarafından Fikir Kulüpleri Federasyonu kurulur. TİP'in içinde gelişen Millî Demokratik Devrim örgütü 1967'den sonra federasyonu ele geçirir. Demokratik Devrim görüşü, ilk kez Mihri Belli tarafından ortaya atılmıştır. Bu düşünceye göre sosyalist devrimden önce Türkiye'nin demokratik yapısını düzeltmek gerekmektedir. Mart 1968'de yapılan kurultayda genel başkanlığa Doğu Perinçek getirilir. FKF, yeni oluşturulan Devrimci Kuruluşlar Güç Birliği (Dev-Güç)'ne katılır. Kuruluş içindeki farklı gruplar arasında anlaşmazlıklar olur. Örgüt adını, Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç) olarak değiştirir. Aydınlık dergisi çevresinde toplanan bu gruplar, düşünce ayrılıklarından dolayı zamanla ikiye ayrılır. Sosyalist gruplar içindeki hareketlenmeler, Kürt kökenli gençleri de etkilemiş; Devrimci Doğu Kültür Ocakları kurulmuştur.

CHP, 1965 seçimlerinde kimliğini ortanın solu olarak belirler. 27 Mayısta kapatılan DP'nin mirasına sahip çıkmak üzere Adalet Partisi (AP) ve Yeni Türkiye Partisi (YTP) kurulur. 1965-1969 yılları arasında AP, tek başına iktidar olur. Bu dönemde dayanıklı tüketim malları ve otomotiv satışlarında canlanma görülür. Montaj nitelikli sanayi tesisleri kurulmaya başlanır. Küçük sanayi işletmelerinin sayısında artış olur. Enerji maliyetleri de düşük olduğundan ülkede büyüme sağlanır.

1966 yılında Bülent Ecevit, CHP genel sekterliğine seçilir. Turhan Feyzioğlu'nun başını çektiği bir grup, Ecevit'e parti içinde muhalefet eder. CHP'nin

1967 Kurultayı, ortanın sağı ile ortanın solunun çekişmesine sahne olur. Kurultaydan Bülent Ecevit ve ekibi başarıyla çıkınca Turhan Feyzioğlu'nun önderliğini yaptığı kırk sekiz milletvekili partiden ayrılarak Güven Partisi (GP)'ni kurarlar.

TİP, Doğu bölgesinin toplumsal, kültürel ve ekonomik geri kalmışlığına dikkat çekmek için 1967'de çeşitli il ve ilçelerde Doğu Mitingleri düzenler. Parti içindeki ilk muhalefet, Millî Demokratik Devrim (MDD)'i savunan üyeler tarafından başlatılır. 1968'de Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da üniversite gençliği düzene karşı ayaklanır. Bu hareket Türkiye'ye de sıçrar.

1969 seçimlerinde TİP istenilen oyu alamayınca bazı çevreler, meclis dışı muhalefetten söz etmeye başlar. Bazıları da sosyalizmin ancak askerî darbeyle gelebileceğine inanmaktadır. Aynı yıl ekonomik durum kötüye gider. 9 Ağustos 1970'de kur ayarlaması yapılır; doların değeri yükseltilir. Pahalılık artar. Dünyadaki petrol krizi etkisini gösterir. 18 Aralık 1970'de AP'den ayrılan bir grup milletvekili, Ferruh Bozbeyli'nin genel başkanlığında Demokratik Parti'yi kurar.

15-16 Haziran 1970'te işçiler, DİSK'e yönelik yasa tasarısını proteste etmek için İstanbul'da büyük gösteriler yaparlar. Bunun üzerine hükûmet belirli illerde sıkıyönetim ilan eder. Onlarca işçi gözaltına alınır. Banka soygunları, yabancılara yönelik eylemler başlar. Üniversitelerde öğrenci olayları artar. 3 Mart 1971'de Deniz Gezmiş'in içinde bulunduğu Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu, dört Amerikalı subayı kaçırır. Emniyet güçleri ODTÜ'de arama yapmak isteyince üniversite birbirine girer. Komünizmle mücadele dernekleri kurulur. İslamcı gençlik, Akıncılar adıyla örgütlenir.

9 Mart 1971'de genç subaylar, Dev-Genç'le de ilişki kurarak bir darbe planı hazırlarlar; ancak gerçekleştiremezler. Bunun üzerine genelkurmay başkanı ve kuvvet komutanları 12 Mart Muhtırası'nı verirler. Süleyman Demirel başbakanlıktan istifa eder. 9 Martçılar olarak bilinen beş general, bir amiral ve otuz beş albay ordudan ihraç edilir. Nihat Erim başkanlığında partiler üstü bir hükûmet kurulur. Şiddet eylemlerinden dolayı sıkıyönetim ilan edilir. Aydınlar, işçiler ve öğrenciler tutuklanıp yargılanırlar. Yapılan anayasa değişikliğiyle bazı temel hak ve özgürlüklere kısıtlamalar getirilir. Türkiye İşçi Partisi ile Millî Nizam Partisi kapatılır. Devrimci gruplar içinde simgeleşen Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan idam edilirler.

5 Mayıs 1972'de İsmet İnönü genel başkanlıktan istifa eder. 14 Mayısta Bülent Ecevit genel başkan seçilir. 1973'te Cevdet Sunay'ın görev süresi dolunca Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit iş birliği yaparak Fahri Korutürk'ü cumhurbaşkanı seçtirirler. 14 Ekim 1973'te yapılan seçimlerde birinci parti olan CHP, yeni kurulan Millî Selamet Partisi ile koalisyon hükûmeti kurar. 12 Mart döneminde cezaevine girenler için af çıkartılır.

1974 Temmuzunda EOKA örgütü Kıbrıs'ta darbe yapıp iktidara gelir. Diplomatik girişimlerle istediğini elde edemeyen Türkiye, müdahale hakkını kullanıp 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'ta Birinci Barış Harekâtı'nı başlatır. Ardından ateşkes yapılır, ancak barış konferansı sonuç vermeyince Türkiye 14 Ağustos 1974'te İkinci Barış Harekâtı'nı yaparak Türk bölgesinin güvenliğini sağlar. 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulur. Bunun üzerine ABD, Türkiye'ye Eylül 1978'e kadar sürecek olan silah ambargosu uygular.

MSP'yle yaptığı koalisyonda aksaklıklar olunca Ecevit istifa eder. CHP, bir seçim hükûmeti kuramayınca iki yüz on üç gün süren bir hükûmet bunalımı yaşanır. Sonunda Süleyman Demirel, Demokratik Parti'den kopan dokuz milletvekilinin desteğini alarak bir koalisyon hükûmeti kurabilir.

Üniversitelerde gençler arasında sağ-sol çatışmaları başlar. Kimi fakültelere egemen olan öğrenciler, karşıt görüşlü olanların öğrenim görmelerini engellerler. Birçok genç, faili meçhul cinayete kurban gider. DİSK'in 1 Mayıs 1977 mitinginde kalabalığın üzerine ateş açılır, otuz dört kişi kurşunlanarak ya da ezilerek can verir.

1977 seçimlerinde birinci parti olan CHP, azınlık hükûmeti kurar, fakat güvenoyu alamaz. Demirel, ikinci Milliyetçi Cephe hükûmetini kurar; ancak koalisyon beş ay sonra dağılır. Bu kez 1978 Ocağında CHP, AP'den transfer ettiği on bir milletvekili ile bir hükûmet kurar.

1978'de Partiya Karkeren Kürdistan (PKK) kurulur. Devrimci şiddeti yöntem olarak seçer. 22 Aralık 1978'de Kahramanmaraş'ta emniyet güçlerinin engelleyemediği büyük olaylar çıkar. Yaşanan sağ-sol çatışmasında yüzün üstünde kişi ölür, beş yüze yakın ev ve iş yeri zarar görür. Türkiye'nin birçok yerinde gazeteciler, bilim adamları, sendikacılar ve savcılar öldürülür.

1979 Ekimindeki ara seçimleri kaybeden Ecevit, başbakanlıktan istifa eder. Demirel azınlık hükûmeti kurar, diğer sağ partiler AP'yi dışarıdan destekler. Başbakanlık Müsteşarı Turgut Özal, 24 Ocak Kararları olarak bilinen istikrar programını hazırlar. Türk lirasının dolar karşısındaki değeri düşürülür. KİT ürünlerinin fiyatları serbest bırakılır. Bu arada Korutürk'ün süresi 1980 Nisanında dolar; ancak TBMM, yeni cumhurbaşkanını bir türlü seçemez.

12 Eylül 1980'de Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, kuvvet komutanlarıyla birlikte darbe yapar. Hükûmet ve Meclis dağıtılır. Demirel, Ecevit, Erbakan, Türkeş gözaltına alınır. Türkiye genelinde sıkıyönetim ilan edilir. Genelkurmay başkanı ve kuvvet komutanlarından oluşan Millî Güvenlik Konseyi kurulur. 16 Ekim 1981'de bütün siyasal partiler kapatılır, mal varlıkları Hazine'ye gelir kaydedilir. 29 Haziran 1981'de çıkarılan bir yasayla Kurucu Meclis oluşturulur. Bu meclis, yasaları ve anayasayı hazırlayacaktır. Anayasada senatoya yer verilmez, üniversiteler YÖK'e bağlanır, dernek kurmak zorlaştırılır. Yeni anayasa, 7 Kasım 1982'de halk oylamasıyla kabul edilir. 12 Eylül döneminde yüz binlerce kişi gözaltına alınmış ve yargılanmıştır. Kırk dokuz kişi idam edilmiş, yüzü aşkın kişi işkenceyle öldürülmüştür. Bunun yanı sıra binlerce kişi yurt dışına kaçmıştır.

24 Nisan 1983'te siyasal etkinlikler serbest bırakılır; ancak eski liderlere siyaset yasağı getirilir. Üç partinin katılabildiği 1983 seçimlerinde Anavatan Partisi Meclis'teki sandalyelerin yarısından fazlasını alarak iktidar olur. PKK, 1984'te terör eylemlerine başlar. HP ve SODEP 3 Kasım 1985'te birleşerek Sosyal Demokrat Halkçı Parti adını alır. 14 Kasım 1985'te Rahşan Ecevit Demokratik Sol Parti'yi kurar. SHP, siyaset yasaklarının kalkması için anayasa değişikliği önergesi verir.

6 Eylül 1987 tarihinde yapılan halk oylamasıyla yasaklar kaldırılır. Ecevit, Demirel, Erbakan ve Türkeş yeniden siyaset sahnesine dönerler. Turgut Özal, seçim yasasını değiştirtip erken seçim kararı aldırır. 29 Kasım 1987'deki seçimlerde ANAP, oyları azalarak da olsa iktidarını korur. 14 Nisan 1987'de Özal Hükûmeti, Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusunda bulunur. 26 Mart 1989'da yapılan yerel seçimlerde SHP birinci parti olur. Turgut Özal, 31 Ekim 1989'da cumhurbaşkanı

seçilir; partinin genel başkanlığına ve başbakanlığa Yıldırım Akbulut'un getirilmesini sağlar.

"Her şeye rağmen 1980'lerde uygulanan siyasallaşma yöntemlerinin, özellikle de kamuoyu yoklamalarıyla, özel TV ağının devreye girişinin yurttaşı siyasal katılıma çağırdığı doğrudur. Ayrıca kırsal alanın çözülmeye başlaması ve kent düzeyindeki siyasal bilincin daha gelişmiş olması bu süreci hızlandırmıştır. Gene de içinde yaşanan günde yurttaşın demokrasiye doğrudan katılımının istenen düzeyde bulunduğunu söylemek son derece güçtür." (Kahraman, 2007: 78-79)

1989 yılında Sovyetler Birliği dağılır. 1990'da Bulgaristan'daki komünist rejim son bulur; Türkler üzerindeki baskı görece olarak azalır. Türkiye ile Türk cumhuriyetleri arasında ilişkiler başlar. 2 Ağustos 1990 tarihinde Irak ordusu Kuveyt'i işgal eder. 15 Ocak 1991'deki ANAP kongresinde genel başkanlığa Mesut Yılmaz seçilir ve başbakan olur. 17 Ocak 1991'te Meclis'ten çıkarılan bir kararla İncirlik, Amerikan uçaklarına açılır. ABD, Irak'a karşı Çöl Fırtınası Harekâtı'nı başlatır. Türkiye, Körfez Savaşı'ı boyunca ekonomik anlamda büyük zarar görür.

Mesut Yılmaz, yaşanmakta olan olumsuz koşullar yüzünden erken seçim kararı alır. 20 Ekim 1991 tarihinde yapılan seçimlerde ANAP küçülür, Demirel başkanlığındaki DYP birinci parti olur. Doğru Yol Partisi, SHP ile bir koalisyon hükûmeti kurar. 9 Eylül 1992'de CHP yeniden açılır, Deniz Baykal genel başkan seçilir. Turgut Özal, 17 Nisan 1993'te kalp krizi sonucu ölünce 16 Mayısta Süleyman Demirel cumhurbaşkanı seçilir. Tansu Çiller ise DYP genel başkanlığına getirilir ve başbakan olur. 2 Temmuz 1993'te Sivas olayları meydana gelir. Madımak Oteli'nde otuz beş aydın, gerici bir kalabalık tarafından yakılır. Erdal İnönü siyasetten çekilince 11 Eylül 1993'te SHP genel başkanlığına Murat Karayalçın seçilir.

14 Ocak 1994'te Moody's, Türkiye'nin kredi notunu düşürünce dolar bir anda aşırı biçimde değerlenir. Borsa çöker, bankalardan para çekmeler başlar. Çiller Hükûmeti 5 Nisan kararlarını alır. KİT ürünlerine zam yapılır. Ek vergiler konur. Hazine bonolarının faizleri yükseltilir. İMF'ye başvurulup stand-by anlaşması yapılır. 6 Mart 1995'te AB ile Türkiye arasında gümrük birliği anlaşması imzalanır.

27 Mart 1994'te yapılan yerel seçimlerde DYP birinci parti olur. 18 Şubat 1995'te SHP, Cumhuriyet Halk Partisi'ne katılır. Bir süre Hikmet Çetin genel başkanlık yaptıktan sonra 10 Eylülde Deniz Baykal yeniden genel başkan seçilir. Baykal, erken seçim koşuluyla Çiller'le koalisyon hükûmeti konusunda anlaşır.

24 Aralık 1995'teki genel seçimlerde Necmettin Erbakan başkanlığındaki RP birinci parti olur. Ancak Erbakan, hükûmet kurmayı başaramayınca Mesut Yılmaz'ın başbakanlığında ANAP-DYP hükûmeti kurulur. ANAP, Çiller'in yolsuzluklarıyla ilgilenince 6 Haziran 1996'da hükûmet dağılır. Bu kez Erbakan başkanlığında RP-DYP hükûmeti kurulur. 3 Kasım 1996'da Susurluk Olayı patlak verir. 28 Şubat 1997'de ordu dolaylı biçimde yönetime müdahale eder. Millî Güvenlik Kurulu, gergin ve uzun bir toplantıdan sonra kökten dinciliğin yayılmasını önlemek üzere kimi kararlar alır. 21 Mayıs 1997'de Yargıtay Başsavcısı Vural Savaş, Refah Partisi'nin kapatılması için Anayasa Mahkemesi'nde dava açar.

Kamuoyu, hükûmetin çekilmesi için baskı yapmaya başlar. 18 Haziran 1997'de Erbakan, başbakanlığı Tansu Çiller'e devredip koalisyonu devam ettirmek düşüncesiyle istifasını sunar. Ancak Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, hükûmeti kurma görevini ANAP'ın genel başkanı Mesut Yılmaz'a verir. Yılmaz, Demokratik Sol Parti'nin ve Demokratik Türkiye Partisi'nin desteğini alarak hükûmeti kurar.

16 Ocak 1998'de Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla RP kapatılınca Recai Kutan tarafından Fazilet Partisi kurulur. ANAP'a yöneltilen yolsuzluk iddiaları, 25 Kasım 1998'de Yılmaz'ın istifasına neden olur. Uzun ve sıkıntılı bir süreçten sonra 11 Ocak 1999'da DYP ve ANAP'ın desteğiyle Bülent Ecevit'in başkanlığında DSP azınlık hükûmeti kurulur. 16 Şubat 1999'da ABD'nin yardımıyla Abdullah Öcalan yakalanıp yurda getirilir. Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından İmralı'da yargılanıp ölüm cezasına çarptırılır. Bu gelişmenin ardından 18 Nisan 1999'daki seçimlerde DSP birinci parti olur. CHP barajın altında kalarak Meclis'e giremez. Bülent Ecevit, MHP ve ANAP'la birlikte koalisyon hükûmeti kurar.

17 Ağustos 1999'da Marmara Bölgesi'nde büyük bir deprem meydana gelir. Deprem; Gölcük, Yalova, Adapazarı ve İzmit'e büyük zarar verir. Yirmi bine yakın kişi ölür, kırk bin civarında insan yaralanır ve yüzlerce bina yıkılır.

10 Aralık 1999'da Avrupa Birliği'nin Helsinki'de yaptığı zirvede Türkiye'yi adaylığa kabul etme kararı verilir. Süleyman Demirel'in görev süresi dolunca 5 Mayıs 2000'de Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer cumhurbaşkanı seçilir. 19 Şubat 2001'de Sezer ve Bülent Ecevit arasındaki sert tartışma kamuoyuna yansıyınca borsa düşer. Türk lirası değer kaybeder. Birçok banka batar. Binlerce banka çalışanı işsiz kalır. Bu durum karşısında Ecevit, Kemal Derviş'i Dünya Bankası'ndan çağırarak ekonomi yönetiminin başına geçirir.

22 Haziran 2001'de Anayasa Mahkemesi, Fazilet Partisi'ni kapatınca aynı siyasi çizginin devamı olarak 20 Temmuz 2001'de Recai Kutan başkanlığında Saadet Partisi kurulur. Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül'ün başını çektiği bir grup ise Erbakan çizgisinden ayrılarak 14 Ağustos 2001'de Adalet ve Kalkınma Partisi'ni kurar.

4 Mayıs 2002'de yetmiş yedi yaşındaki Bülent Ecevit rahatsızlanarak hastaneye kaldırılır. Mayıs ve haziran ayındaki görüşmeleri iptal edilir. 8 Temmuz 2002'de Hüsamettin Özkan, İsmail Cem ve Kemal Derviş'in başını çektiği altmış üç milletvekili DSP'den ayrılır. 22 Temmuz 2002'de DSP'den kopanlar İsmail Cem'in liderliğinde Yeni Türkiye Partisi'ni kurarlar. Hükûmet, erken seçim kararı almak zorunda kalır.

2002 sonbaharında yapılan genel seçimlerde oyların çoğunluğunu alan Adalet ve Kalkınma Partisi iktidara gelir. Diğer partiler barajı aşamadığı için muhalefet partisi olarak Meclis'e yalnızca CHP girebilir.

1. BÖLÜM: YAŞAMI VE SANAT YAŞAMI

1.1. YAŞAMI[1]

1.1.1. Aile kökeni

Alev Alatlı, 1944 yılında Fürüzan ve Ertuğrul Alatlı'nın kızları olarak İzmir'in Menemen ilçesinde doğar. Babası subaydır. Annesi ise Cumhuriyet'in iyi şekilde yetiştirdiği Fransızca şiirler okuyan, at binebilen, el işlerinde usta bir kadındır. Işıl adında bir kız kardeşi vardır.

1916'da İstanbul'da doğan babası Ertuğrul Alatlı, yıllarca Silahlı Kuvvetler'in çeşitli kademelerinde çalışmıştır. Genelkurmay genel sekreterliğine kadar ulaşmış ve Danışma Meclisi üyeliği yapmıştır. Kurmay albay rütbesinden emekli olmuş ve 2002'de İstanbul'da ölmüştür.

Babasının aile kökeni; İkinci Viyana Kuşatması'nda, kuşatmanın zamanının yanlış olduğunu iddia ederek muhalefet ettiği için Sadrazam Kara Mustafa Paşa tarafından idam ettirilen Rumeli Beylerbeyi, "İhtiyar" ya da "Uzun" lakaplı Arnavut İbrahim Paşa'ya kadar uzanır. Yazarın büyük babası Makedonya kökenli Ahmet Seyfettin Bey, Kurtuluş Savaşı gazilerinden olup piyade yüzbaşılığına kadar yükselmiştir.

---

[1] Bu alt bölümde şu kaynaklardan yararlanılmıştır: www.alevalatli.com/02/09/2009; www.anlamak.com/10/02/2009; İhsan Işık,Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi, Ankara 2001; Mehmet Nuri Yardım, Romancılar Konuşuyor, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2000; Nesrin Tağızade Karaca, Edebiyatımızın Kadın Kalemleri, Vadi Yayınları, Ankara 2006; Oktay Yivli, Şairler ve Yazarlar, Dörtel Yayıncılık, Ankara 2002.

Annesi Fürüzan Alatlı'nın aile kökeni ise III. Selim'in başmüezzini Sadullah Ağa'ya kadar gitmektedir. Anne tarafı Rumelili olup annesinin babası Selanik kadılarından Halil İbrahim Uygur'dur. Balkanlar'ın elden çıkmasıyla aile İstanbul'a göç etmiştir.

Halil İbrahim Bey, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra ağır ceza mahkemesi yargıcı olarak ülkenin çeşitli şehirlerinde çalışmıştır. Tiyatro yazarı Musahipzade Celal, annesinin büyük amcasıdır. Hem baba tarafı hem de anne tarafı Balkan Savaşı'nın dehşet verici göç olayını yaşayan acılı insanlardan oluşur.

1.1.2. Öğrenim yaşamı

İlkokula Ankara Mimar Kemal İlkokulunda başlar, bir dönem Karaköse'de okuduktan sonra Erzurum Kültür Kurumu İlkokulundan mezun olur. Ankara Namık Kemal Ortaokulunu bitirdikten sonra babasının Japonya'ya askerî ataşe olarak atanması sonucu liseyi Tokyo şehrindeki American School in Japan'da okur. Ortaokul İngilizcesiyle gittiği bu Amerikan kolejini başarıyla bitirir. İngilizcenin yanı sıra burada Japoncayı da öğrenir.

Ortadoğu Teknik Üniversitesi Ekonomi İstatistik Bölümüne girer. Burada önemli hocalardan dersler alır. Aynı zamanda Devlet Planlama'da görevler aldığı için istatistiği uygulayarak öğrenir. Kuramsal ve uygulamalı bir eğitim sürecinden sonra mezun olur (1963).

Doktorasını yurt dışında yapıp ODTÜ'ye hoca olarak geri dönmek niyetindedir. Sonradan evleneceği, üniversiteden sınıf arkadaşı olan Alper Orhon'la Fulbright bursu alarak öğrenim için Amerika'ya gider. Vanderbilt Üniversitesinde kalkınma

iktisadı ve ekonometri yüksek lisansı yapar (1965). Önceki kaygıları boşa çıkar, Amerikalı öğrenciler kadar iyi olduğunu görür. Ancak ekonometri eğitiminden ötürü doktora aşamasından vazgeçer. Ekonomi biliminin çok fazla numaralandırılmış olmasını yanlış bulur.

Nasıl düşünmek gerektiğini öğrenmek üzere ekonomiyi bırakıp felsefeye geçmeye karar verir. New Hampshire'daki Darthmouth Kolejinde felsefe yüksek lisansı yapar (1968). Burada pozitivistçi, bir August Compte ekibi vardır. Önce düşünce tarihi, sonra ilahiyat öğrenir.

Yurt dışında eğitim görmesi, yabancı kültürlere olan merakı; Alatlı'nın pek çok yabancı dille tanışmasını sağlamıştır. İngilizce, Japonca, Almanca ve Rusça öğrenmiştir. İngilizce ve Almancayı ileri düzeyde, Japonca ve Rusçayı orta düzeyde bilmektedir.

1.1.3. İş yaşamı

Türkiye'ye döndüğünde yaklaşık beş yıl süresince semavi dinler ve İslamiyet'le uğraşır. İlahiyat konusunda araştırmalar, incelemeler yapar. Bu konuyla ilgili olarak iki kez Kahire'ye El-Ezher Üniversitesine gider.

Bir öğretim yılı süresince Amerika'nın Maine Eyaleti'nde Canaan Kolej'de kalkınma ekonomisi öğretim üyeliğinde bulunur (1968-1969). Türkiye'ye döndükten sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde ders verir; Devlet Planlama Teşkilatında ekonomi uzmanı olarak çalışır (1970-1972).

Yeniden Amerika'ya dönüp Californiya Üniversitesinde araştırmalar yapar. Berkeley Üniversitesinin çeşitli ülkelerde yürüttüğü psiko-dil bilim projesinin İstanbul ayağını üstlenir (1972-1974).

Cumhuriyet gazetesiyle birlikte Çağdaş Yayıncılık çatısı altında Bizim English adlı Türkçe temelli bir İngilizce öğretim dergisini yayımlar (1981-1984). İki yıl YAZKO yönetim kurulu başkan yardımcılığı görevini üstlenir (1984-1985). 1984 yılından itibaren kendisini tamamen yazmaya adar.

Yazar, hâlen İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı ile Kapadokya Meslek Yüksek Okulunun mütevelli heyetinde bulunmakta ve yaptığı televizyon programlarıyla düşüncelerini, kaygılarını Türk toplumuyla paylaşmaya devam etmektedir.

Alper Orhon'la yaptığı evliliğinden Funda adında bir kızı ve Kaan adında bir oğlu vardır. Eşinden ayrılmış olup İstanbul'da yaşamaktadır.

1.2. SANAT YAŞAMI

1.2.1. Kişiliğinin oluşumu

Anne ve babasının ailelerinin Balkan Savaşı'ndan sonra yaşadıkları acılar, onların anıları Alev Alatlı'nın zihinsel oluşumunu etkileyen tarihsel gerçeklerdir. Boynunun vurulmasından hemen önce padişaha yazdığı mektupla Sadrazam Kara Mustafa'nın bu kararından dolayı cezalandırılmamasını isteyen İhtiyar İbrahim Paşa'nın cesareti ve sahip olduğu ahlak, Alatlı'nın belleğinde hep yer etmiştir.

Okuma alışkanlığını ve zevkini babası Ertuğrul Alatlı'dan almıştır. Baba Alatlı; mesleği gereği görev yaptığı en yoksul bölgelerde, en parasız olduğu dönemlerde bile ona ve kardeşine dergi ve kitap almaktan çekinmemiştir. Çocukluğunda "Doğan

Kardeş" dergisini ve "Nedir, Niçin, Nasıl?" dizilerini okuyarak yetişmiştir. Polyanna, Robinson Crussoe, İki Senelik Mektep Tatili'ni 1950'li yıllarda Erzurum'dayken okumuştur. Bu bakımdan yazarın yaşamında Erzurum'un özel bir yeri vardır.

Erzurum'dayken ilkokul öğretmeni olan Emine Akkoyunlu'nun, Alatlı'nın kişiliğinin oluşmasında büyük katkısı vardır. Yazar, kendisi hakkında çekilen biyografik filmde Emine Hoca'ya da özel bir yer ayırmış; bir nebze de olsa hocasına olan vefa borcunu ödemiştir.

Orta Doğu Teknik Üniversitesinde hocaların hocası Fuat Çobanoğlu'ndan dersler alır. Alatlı; uygarlık tarihi, ekonomi, ilahiyat ve kimya gibi çeşitli disiplinleri bütünleştiren "holistic" (bütüncül) düşünme biçimini ondan öğrenir. Yazar, Çobanoğlu'nu zamanın çok ötesinde bir düşünür olarak değerlendirir. Ancak hocanın değeri gerektiği biçimde anlaşılmamıştır. Nobel ekonomi ödüllü Jan Tinbergen'den dersler alır. Üniversite yıllarında ekonomi yazarı Ege Cansen okul arkadaşı olur.

Konfüçyüs, Cemil Meriç, Erich Fromm, Kazancakis, Gogol, Çehov, Dostoyevski, Soljenitsin sevdiği düşünür ve yazarlar arasında yer alır. Bu isimler, çağrışımsal gönderme biçiminde ya da metin eklemeleri biçiminde Alatlı'nın romanlarında sıkça boy göstermektedirler.

1.2.2. İlgi alanları

Uzun yıllar düşünce tarihi, bilim tarihi ve ilahiyatla ilgilenir. Kuantum kuramlarını inceler. Fuzzy logic (saçaklı mantık)'i fark eder. Bir nesne ya öyle ya böyle değil; hem öyle hem böyle olabilir. Alatlı, kuantum düşüncesini Aristo mantığının karşısına koyar: *"Kuantum fiziği bence her şeyden önce siyah-beyaz, ya-*

ya da düşünce biçimini geçersiz kıldığı için önemli. Yani, bir yandan basmakalıp tanımlara meydan olurken diğer yandan da doğrusal deterministik öngörüleri dizginliyor. Hâl böyle olunca dediği dedik keyfiliği bilimsel olarak da anlamsızlaştırıyor. Bu bağlamda, tahammül denilen tutumun yozlaşmak değil, akılcılık olduğunu ima ediyor. Kaos'un korkulacak bir durum olmadığına dair ipuçları veriyor. Son tahlilde, insanların hop oturup hop kalkmalarını yumuşatabilir ki bence bu daha barışçıl bir ruh hâli yaratabilir. Uzun vadede de olsa 'ideoloji' ya da 'inanç' uğruna can alıp can verme eylemini anlamsızlaştırabilir." (Yiğit, 2008: 6)

Yazılarında ve romanlarında toplumsal afazi (söz yitimi) üzerinde ayrıntılı biçimde durur. Konuşma ve konuşmayı anlama yeteneğinin kısmi ya da tamamen kaybı anlamına gelen afazinin bir başka çeşidi celbedilmiş söz yitimidir. Sözlü ve yazılı iletişimde kullanılan terim ve kavramların tanımlarının tam olarak yapılamamasından doğan kavram kargaşası böylesi bir afaziyi oluşturmaktadır.

Yazara göre Türk toplumunda yaşanan bu afaziyi besleyen birçok neden vardır: *"Bence ilk nedeni öz-Türkçe hareketi ki fevkalade yalapşaptı ve yalapşap olmaya da mahkûmdu zaten, 'değiştirilmesi gereken' binlerce felsefe, mantık, matematik, fizik vb. terimini ve bağlantılarını düşününce. İkinci nedeni, kültürün uğradığı kesintiydi ki bunu da bir yandan öz-Türkçe hareketine, Latin alfabesinin eski yazının yerine ikame suretiyle eski metinlerle aradaki bağın kopmasına ve nihayet 'yeni bir Türk' tertiplemeye soyunduğu için geçmişin üstünü örten eğitim sistemine borçluyuz. Ne ki yaşam 'fuzzy' yani bu girişimlerin hiçbirisi yüzde 100 başarılı olmadığından, afazi kaçınılmazdı. Aşmak için ne yapılıra gelince; Türkçe, Türkçe, Türkçe… Dil bilgisinin yeniden elden geçmesi lazım, dil bilimcilerle diğer alanlarda çalışanların bir araya*

gelip gerekirse yıllar sürecek çalışmalar yapmaları lazım; TDK, basın, TV, eğitim kurumlarının hep birlikte doğruyu yerleştirmeleri lazım." (Yiğit, 2008: 6)

Alatlı'ya göre Türkiye'de bir dil bunalımı yaşanmaktadır. Türkçenin bir etimoloji sözlüğü yoktur, bir Türk ansiklopedisi yoktur. Bunların eksikliği ise beraberinde ideoloji ve değer yoksunluğunu getirmektedir.

1.2.3. Yazarlık yaşamı

1984'ten itibaren kendisini tamamen yazarlığa verir. Gündüzleri sürekli biçimde evinde çalışır. Hemen her zaman masa başındadır. Sokağa çıkmaktan hoşlanmaz. İmza günlerini sevmez.

Yazarlık deneyimine Edward Said'den yaptığı üç çeviri kitapla başlar. Daha sonra roman üzerinde ısrar eder. Yazko, Somut, Nokta, Sur, Türk Edebiyatı, Cönk, İnsan ve Teknoloji dergilerinde ve Zaman gazetesinde yazıları yayımlanır.

Alatlı'ya göre davası olmayan birinin edebiyatçı olması mümkün değildir. Yazar, öncelikle yaşama ve insana ilgi duymalıdır. İnsan yaşamının serüveni heyecanla izlenmelidir. Onun üzerinde durduğu bir başka konu, yazarlığın masa başında ciddi bir çalışma gerektirdiğidir: *"Yazarlık, kafada hayalde değil, masa başında, kalem ya da klavye, saatlerce oturabilmek ve şikâyet şöyle dursun, kaskatı kesilmeye teşne olmak demektir. İlham değil, ter; uçuş değil, disiplin."* (Yiğit, 2008: 6)

Romancılığa 1985'te yayımladığı *Yaseminler Tüter mi Hâlâ* romanıyla adım atar. *İşkenceci* romanıyla 1987 Türkiye Yazarlar Birliği ödülünü alır. Gogol'un İzinde dizisinin ilk iki romanı *Aydınlanma Değil Merhamet* ve *Dünya Nöbeti*,

Moskova Devlet Üniversitesine bağlı Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü Türkoloji Bölümü öğretim üyesi Doçent İrina Driga ve asistanları tarafından Rusçaya çevrilir.

Söz konusu iki romanla *"halklara eşit mesafede durmak, yabancı bir kültürün serüvenine olağanüstü bir içgörüyle nüfuz edebilmekte"* gösterilen başarı değerlendirilerek Alev Alatlı 2006 yılında, Mikhail A. Şolokhov 100. Yıl Edebiyat Ödülü'ne layık görülür.

1980 sonrası Türk romanı içinde özel bir yere sahip olan Alev Alatlı, belgesel romanın temsilcilerindendir. Yirmi dört yıl içinde yayımladığı on iki romanıyla hep gündem oluşturmuştur. İMF, sömürgecilik, oryantalizm, işkence, aydın, basın, milliyetçilik gibi pek çok makale konusunu romanlarında ustalıkla işlemesini bilmiştir. O daha çok düşüncenin, eleştirinin romanını yazmıştır. Hatta izlekler uğruna olayları, kişileri ve mekânları ikinci plana attığı bile görülür.

2. BÖLÜM: ESERLERİ

2.1. ROMANLARI

Romancılığının son döneminde genellikle ırmak roman tarzında yazmayı ve yayımlamayı tercih eden Alev Alatlı, *Yaseminler Tüter mi Hâlâ, İşkenceci* ve *Kadere Karşı Koy A.Ş.* romanlarını bu tarzın dışında yazmıştır. Yayımlanmış on iki romanı bulunmaktadır. Yayın tarihi sırasına göre romanları şunlardır: *Yaseminler Tüter mi Hâlâ* (1985), *İşkenceci* (1986); Or'da Kimse Var mı dizisi: *Viva La Muerte / Yaşasın Ölüm* (1992), *Nuke Türkiye* (1993), *Valla Kurda Yedirdin Beni* (1993), *O.K. Musti Türkiye* Tamamdır (1994); *Kadere Karşı Koy A.Ş.* (1995); *Schrödinger'in Kedisi Kâbus* (1999), *Schrödinger'in Kedisi Rüya* (2001); Gogol'un İzinde dizisi: *Aydınlanma Değil Merhamet* (2004), *Dünya Nöbeti* (2005), *Eyy Uhnem Eyy Uhnem* (2008).

Alatlı'nın ilk romanı *Yaseminler Tüter mi Hâlâ*'da 1950-1960 dönemlerinde Kıbrıs'taki gelişmelere ışık tutulmuştur. Üç bölüm hâlinde düzenlenen anlatıya belge değeri taşıyan metin eklemeleri yapılmıştır. 108 sayfalık küçük hacmiyle *İşkenceci*, Türkiye'deki işkence olaylarını ele almış; özellikle ana hatlarıyla da olsa üç darbe dönemi söz konusu edilmiştir.

"Or'da Kimse Var mı?" dizisi, dört kitaptan oluşan bir ırmak romandır. Serinin ilk romanında Günay Rodoplu'nun maruz kaldığı olaylarla Türk toplumunu kemirmeye başlayan ve esas olarak Batı kökenli olan ölüseverliğe dikkat çekilmiştir. Türk aydını da eleştiri oklarından nasibini almıştır.

Nuke Türkiye'de oryantalist bakış açısı gerek Pavloviçlerin, gerekse Türkiye ve Doğu için önyargılara sahip çeşitli Batılıların düşünceleri üzerinden ortaya

konmaktadır. Basın, üniversite ve YÖK de özeleştiri anlamında gündeme getirilen meselelerdir. Dizinin üçüncü romanı *Valla Kurda Yedirdin Beni,* 598 sayfadan oluşmaktadır. Bu uzun anlatıda, 1950'lerden 1980'lere kadar Türkiye'deki sosyalist hareket ele alınmıştır. Devrimci düşüncenin içinden çıkan Kürtçülüğe ana hatlarıyla temas edilmiş, şiddete yine vurgu yapılmıştır. *O.K. Musti Türkiye Tamamdır*'da Türk milliyetçiliği ve ülkücü hareket romanın merkezini işgal etmiştir. 27 Mayıs darbesi ve ardından ortaya çıkan iki başarısız darbe girişimine işaret edilmiştir.

Kadere Karşı Koy A.Ş. herhangi bir dizi içinde yer almaz. Yazarın, tiyatro eseri yazmak amacıyla başladığı eser, daha sonra tür değişikliğine uğratılmıştır. Türk erkeği ve Türk kadını, anlatıda bir sorunsal olarak sunulmuştur.

"Schrödinger'in Kedisi" dizisi iki romandan oluşmaktadır. *Schrödinger'in Kedisi Kâbus*, Türk toplumunun afaziye maruz bırakılması, Türkiye'nin küçük parçalara ayrılması ve ülkenin küresel tekeller tarafından işgal edilmesi bilim kurgu tarzında işlenmektedir. İkinci roman *Schrödinger'in Kedisi Rüya*'da ise Onarımcılar adlı yurtsever bir örgütün çıkıp Türkiye'yi ve dünyayı kurtarmak adına küresel güçlerle giriştiği mücadele anlatılır. Öze, kendi değerlerimize dönüldüğü ve uyanık olunduğu takdirde küresel tekellerin oyununun bozulacağı anımsatılır.

"Gogol'un İzinde" ırmak romanı üç eserden oluşmaktadır. Dizinin konusu genel olarak Rusya olup çarlık döneminden bugüne komşumuzdaki gelişmeler, aydınlanma hareketleri, komünist uygulamalar, Glastnost, yolsuzluklar ele alınmıştır. Aynı zamanda Rus insanının genel karakteri, dine yaklaşımı, batıl inanışları, yaşama biçimi gözler önüne serilmiştir. Gogol başta olmak üzere Anton Çehov, Dostoyevski, Tolstoy, Gorki, Soljenitsin gibi ünlü yazarların eserlerine ve düşüncelerine değinmeler yapılmıştır.

2.2. DİĞER ESERLERİ

2.2.1. Çeviri

Alev Alatlı'nın yazarlık serüveninde çeviri türü önemli bir mihenk taşını oluşturur. Düşüncelerini önemsediği, değer verdiği Edward Said'den yapmış olduğu çeviriler, onun yazarlık deneyiminin ilk adımlarıdır. 1935'te Filistinli Hristiyan bir ailenin çocuğu olarak Kudüs'te doğan ve 2003 yılında ölen Said, uzun yıllar sürgündeki Filistin Ulusal Konseyi'nin üyesi olarak kalır. Batı'da, Filistin'in kendi kaderini tayin etme hakkını savunan hareketin sözcülüğünü yapar. Doğu-Batı karşıtlığını reddeder. Doğu hakkında bilgi edinme sürecinin, Doğu üzerinde iktidar kurma sürecine eklendiğine inanır.

Edward Said'den tercüme ettiği üç kitap şunlardır: *Haberlerin Ağında İslam / Covering Islam* (1985), *Filistin'in Sorunu / The Question of Palestine* (1986), *En Emin Yol "Akvam'ül-Mesalik'li Marifat Ahval el Memalik"-Tunuslu Hayrettin Paşa* (1986). Çeviriler, kitapların İngilizce asıllarından yapılmıştır.

2.2.2. Şiir

Eylül 1998 (1998), Alatlı'nın şiir türünde çıkardığı tek kitabıdır. Yazarın bu türde eser vermesi bir deneme niteliğinde kalmış, bu kitabın da basımı bir daha yapılmamıştır. Kitap, dizelerle ve düz yazıyla oluşturulmuş uzun bir lirik şiirden ibarettir. Uzun bir aşk şiiri olmakla birlikte esere zerzevatçı, dereci ustası gibi gündelik yaşamın görüntüleri de girer. Bu, aşkın ve ayrılığın şiiridir. Özne için öyle bir aşktır ki bu, sevdiği gittiğinde son nefesini verdiğini düşünür. Kitapta Pasternak, Neruda ve Nâzım'a göndermeler yapılmıştır.

2.2.3. Eleştiri

Aydın Despotizmi (2002), yazarın eleştiri türünde kaleme aldığı bir kitaptır. Yalçın Küçük'ün Tekin Yayınları'ndan çıkan *Küfür Romanları* eleştirel olarak irdelenmiştir. Kitap bir anlamda, eleştirinin eleştirisidir. Bu kitapta daha çok Yalçın Küçük'ün, Latife Tekin'in *Gece Dersleri* romanı karşısındaki tutumu sorgulanmıştır.

Yalçın Küçük'ün adı geçen romandan yaptığı bağlam dışı aktarmalar ve yorumlar, tezini kanıtlamak adına eserde olmayan ögeleri varmış gibi göstermeler Alatlı'yı harekete geçiren nedenler olmuştur. Eserin daha önemli bir yanı, köşebaşlarını tutmuş olan kimi aydınların, yeniler üzerinde gerçekleştirdikleri despotik tutumu yansıtmasıdır.

2.2.4. Makale

Şimdi Değilse Ne Zaman (2003), *Hayır Diyebilmeli İnsan* (2005), *Hatırla Geçmişin Geleceğindir* (2007), *Yorumsuz* (2008), *Aklın Yolu da Bir Değildir* (2009) kitapları Alatlı'nın çeşitli tarihlerde gazetelerde çıkmış makale ve denemelerini içermektedir. Yazar makaleleriyle, Türk toplumu için âdeta bir bellek oluşturma çabası gütmektedir. İlk kitap; siyah-beyaz düşünce, bütüncü düşünce, kuantum fiziği, neo-liberalizm, aydın sorumluluğu, eğitim sorunu ve reform kavramları üzerinde yoğunlaşan yazılardan oluşmaktadır.

Hayır Diyebilmeli İnsan'da siyasal İslamcılık, Batı, laiklik, ideoloji, kelebek etkisi kuramı, Kafkaslar, obskürantizm ve toplumsal kimlik üzerinde düşünceler üretilmiştir. Zira burada sayılan birçok konu; Alatlı'nın temel meselesini oluşturur.

Kitapta aynı zamanda, Hüseyin Sorgun'un Gogol'un İzinde üzerine Alatlı'yla yaptığı bir röportaj yer almaktadır.

Hatırla Geçmişin Geleceğindir kitabında; aydın, nepotizm, Türkçe, mimari, feminizm kavramları üzerinde düşünülmüş; ayrıca İsveç ve İran üzerinde durulmuştur. Kitabın sonuna Nazire Kalkan'ın Alatlı'yla gerçekleştirdiği "Hayır Diyebilen bir Entelijansiyamız Yok Maalesef" adlı röportajı konmuştur.

Yorumsuz; din, din ve laiklik, mahalle baskısı, Kürt aydınları, Amerika, Rus halkı ve Rus siyaseti konularında çeşitli tarihlerde yayımladığı gazete yazılarını içermektedir. Kitabın sonunda Hüseyin Sorgun'un Alatlı'yla *Eyy Uhnem* üzerine yaptığı bir röportaj yer almaktadır.

Aklın Yolu da Bir Değildir; Aristo mantığı, aydınlanma, bütüncül düşünce, bilinç, yabancı dilde eğitim, safsata, materyalizm, saçaklı mantık, kozmoloji kavramları etrafında üretilen yazılardan oluşmaktadır. Ayrıca Hegel, Marks, Engels, Mevlana kitapta konu olarak ele alınan düşünürlerdir.

2.2.5. İnceleme

Hollywood'u Kapattığım Gün (2009) ise Amerikan sineması ve Amerikan toplumu üzerine hazırlanmış bir inceleme kitabıdır. Amerikan yaşamı, Amerikalıların dünyaya bakış açısı ironik ve eleştirel biçimde verilmiştir. Amerikan toplumu için geçerli olan turist gibi yaşamak, Amerika'nın herkese büyük fırsatlar sunması imajını veren Amerikan rüyası irdelenen konular arasındadır.

Elbette, incelemenin esas meselesi Amerikan sinemasıdır. Amerikan film endüstrisinin çeşitli önyargıları, açmazları, toplumu yozlaştıran uygulamaları

irdelenmiştir. Hollywood tamamen idiograf kullanan bir sinemadır; yani her millet belli bir tiple sunulur. Bir Amerikalı için ABD, özlem ve adanmışlık duygusu uyandıran anavatan kimliğini taşımaz. Onun zihnindeki ülke, Hollywood filmlerinin logolarıyla biçimlenmiştir.

Büyük savaşlardan film endüstrisi kazançlı çıkmıştır. Savaşlardan sonra Amerikan sineması vodvil olmaktan çıkıp görsel gazete denilen bir forma dönüşmüştür. Bu şekilde bir savaş kültürü üretmeye devam etmiştir. Kadın oyuncu da, erkek oyuncu da pazar ekonomisine kurban edilmiştir. Onlar artık özgür sanatçılar olmaktan çıkıp kitle beğenisini düzenleyen organlar hâline gelmiştir.

3. BÖLÜM: ROMANLARININ KURGUSAL YAPISI

3.1. ANLATICI

3.1.1. Anlatıcı Tipleri

3.1.1.1. Gözlemci anlatıcı

"O" anlatıcı ya da üçüncü kişi anlatıcı da denilen gözlemci anlatıcı *"görgü tanığı konumundadır ve âdeta bir haber sunucusu gibi gözlemlediği olayları belirli bir mesafeden aktarır."* (Çetin, 2007: 106) Nesnel tutumlu, öznel tutumlu ve tanrısal konumlu olmak üzere üç türlü gözlemci anlatıcı söz konusudur.

Nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı, olayları ve kişileri kamera gerçekçiliğiyle aktarır. Onun konumu dıştan gözlem olup roman kişilerinin iç dünyalarında nelerin olup bittiğini bilemez. *"Onların geçmişi, ruh hâlleri hakkında bilgi vermeden yaptıklarını gözler önüne serer."* (Aktaş, 2000: 105) Roman kişilerinin davranışlarını, konuşmalarını okuyucuya yansıtır. Bunu yaparken de herhangi bir kişinin tarafını tutmaz, kişileri yargılamaz, olabildiğinde nesnel bir tutum sergiler.

Öznel tutumlu gözlemci anlatıcı da dışarıdan gözlem yapmakla birlikte kimi durumlarda roman kişilerinden birisini yansıtıcı bilinç olarak kullanır. *"Gözlemci anlatıcı, kendini roman kişisiyle özdeşleştirir; âdeta onun bedenine girer ve onun diliyle konuşur."* (Çetin, 2007: 108) Bu gibi durumlarda romana yansıtıcı bilinç olarak kullanılan kişinin bakış açısı ve öznel tutumu hâkim olur. Roman boyunca iki bakış açısı belli bir dönüşüm içinde olayları aktarır.

Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıya hâkim anlatıcı adı da verilir. Adından da anlaşılabileceği gibi bu tip anlatıcı, romana bütünüyle egemen bir konumda yer alır. Roman kişilerinin geçmişleri, karakter özellikleri, olayların nasıl gelişip sonuçlanacağı onun tarafından önceden bilinmektedir. O *"zaman ve mekân ile sınırlı değildir. Nerede aranırsa orada hazırdır."* (Aktaş, 2000: 90)

Alev Alatlı, yalnızca dört romanında gözlemci anlatıcı tipine yer vermiştir. İlk iki romanının yanı sıra *Rüya* tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı tarafından; "Schrödinger'in Kedisi" dizisinin ilk romanı ise öznel tutumlu gözlemci anlatıcı tarafından aktarılmıştır.

Alatlı'da tanrısal tutumlu anlatıcı, esas olarak dış gözlemler yoluyla olayları anlatırken zaman zaman kişilerin iç dünyalarına girip onların ruhsal durumlarını da gözler önüne serer. Çoğunlukla tarafsız kalan bu anlatıcı tipi, kimi zaman da roman kişilerini eleştirmekten kaçınmaz.

"Kürekçiler hızlandılar. Çukur kısa zamanda doldu, küçük bir tepecik yükseldi. Sular damar damar süzüldüler tepecikten. Kalabalık dağılmaya hazırlanırken, Peder Andrias'ın mezara doğru yöneldiğini gördü ve duraladı." (YTH: 59) paragrafında tanrısal konumlu anlatıcı tarafından bir dış gözlem sunulur. Bu gözlem, o denli nesnel bir tavırla verilir ki bu bölüme bakarak nesnel tutumlu gözlemci anlatıcının kullanıldığını düşünebiliriz. Oysa aynı anlatıcı, romanın ilerleyen sayfalarında gözlemle yetinmeyip iç konuşmaları da duyar ve okuyucuya aktarır.

"'Allah'ım sen affet! Büyük Allah'ım sen Naciye kulunu affet!' Burnuna burnuna salladılar buhurdanlıklarını, Peder Paulus'un çocuk yardımcıları. 'Eşhedü enla…' haykırdı Naciye, sesini Ayios Giorgios'un on altı borulu orgu duyurmadı

bile." (YTH: 208) Bu bölümde hem dış gözlem hem de romanın merkezî kişisi Naciye Eleni'nin iç dünyası verilmektedir. Örnekte de görüldüğü gibi tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı ya da üst-anlatıcı, her şeyi bilen bir konuma sahiptir.

Aynı romanın bir başka bölümünde Mikalis'le karısı Maria'nın karşılıklı konuşmalarını izleyen Eleni'nin iç konuşmaları tanrısal konumlu anlatıcı tarafından bir başka gerekçeyle yansıtılır. *"Eleni, Riza Karpasso'daki polisin karısına benzetti. Kocası vurulduğunda o da böyle bağırmıştı. Felaket, soyluyla soysuzu birleştiriyordu anlaşılan."* (YTH: 55) Dikkat edilirse Eleni'nin bilincindeki bir anıyla bu felaket sahnesi birleştirilir ve anlatıcının yapması gereken çıkarım, Eleni'nin bilincinde oluşturulur. Böylece anlatıcı, metin ve okuyucuyla olan mesafesini korur.

Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı kimi örneklerde, roman kişilerinin iç dünyalarını sergilemek bakımından onların iç konuşmalarına kulak verir. *"'Korkma,' düşmanlarını çağrıştırdı, 'sönmez' yufka tandırını; 'bu' buydu, 'şafak'ı bilemedi, 'larda'yı bilemedi, 'yüzen'i bilemedi, 'al', sünnet yorganının rengiydi, 'sancak'ı bilemedi İşkenceci. Bildikleri, yani, kan davası, sünnet yorganı, bir araya gelmedi."* (İ: 43) Burada çocuğun, okulun açıldığı gün söylenen İstiklal Marşı'nı nasıl algıladığı gösterilmeye çalışılmıştır.

Çoğunlukla tarafsız kalmakla birlikte kimi zaman tanrısal konumlu anlatıcının roman kişilerini yargıladığını, eleştirdiğini görürüz. Klasik romanda çokça görülen bu durum, modern romanda kullanılmamaktadır. *"Teşhisi, özeleştiriden kurtardı; çocuğun suçunun ne olmuş olabileceğini düşünmedi; yetişkin bir insanın, o yaşta bir çocuğa nasıl olup da bu kadar kolaylıkla, hiç umursamaksızın, vahametini kestirmediği bir suçu yükleyebildiğini düşünmedi."* (İ: 50) Bu bölümde, Mefaret Öğretmen'in birinci sınıf öğrencisi "İşkenceci"yi suçlayıp kaldıramayacağı bir suçu

ona yüklemesi anlatıcı tarafından eleştirilir. İşkence, sadizm gibi bir konuyu anlatırken yazar-anlatıcı tarafsız kalamamış; okuyucuyu yönlendirmek için roman kişisine eleştirel biçimde yaklaşmıştır.

"Manda hantal, manda ağır, manda şaşkın, manda şoktaydı. Ayakta kalmak adına birkaç anlamsız hareket yaptı, merhamet dilenmek adına birkaç anlamsız böğürtü çıkarttı, devrildi. Bacaklarının arasına, döşüne, gıdığına sokulan başlar, soğumadan söktüler dalağını, karaciğerini, yüreğini. Manda, masmavi Gökyüzü'ne döndü, son bir sitem göndermek için Yaratan'ı aradı." (SKR: 163) Bu paragrafta örneğini gördüğümüz tanrısal tutumlu anlatıcı taraf tutmaz. Bu tarafsızlığını *Rüya* romanı boyunca sürdürür. Bu anlatıda olayları genellikle konuşmaların içeriğinden anlarız. Ancak bu konuşmalar diyalog biçiminde değil, neredeyse anlatıcının sesinin yerini alan uzun konuşmalar biçiminde gerçekleşmiştir.

Alatlı'da öznel tutumlu gözlemci anlatıcı, olayları ve kişileri öncelikle dış gözlem yoluyla anlatır. *"Üç gündür hiç durmadan yağan yağmur, kafilenin Külliye'nin güney kapısında belirmesiyle birlikte tipiye dönüştü. Rüzgâr yön değiştirdi, karşılarına geçti, eğildi, yıldızdan, yere paralel olarak esmeye, fırlattığı buz tanecikleri yeni gelenlerin bacaklarını dalamaya başladı."* (SKK: 1)

Gözlemci anlatıcı dış gözlemle büyük tabloyu çizdikten sonra roman kişilerinden birini yansıtıcı bilinç olarak seçer. *"Kar, sanki adının orada, o yatakhanede olduğunu bilmiş, üşenmemiş, çocukluğunun en korkutucu, en bunaltıcı oyunlarından birini yeniden sahneye koymuştu. 'Çekil git! Çekil git!' diye fısıldadı, geçen yüzyıldan kalma bir dileği hayretle hatırlayarak,*

'Boğuluyorum, anneciğim kurtar beni! Topuğumu geçti kar! Boğuluyorum anneciğim kurtar beni! Dizlerimi geçti kar! Kurtar beni! Kurtar!'" (SKK: 7) *Kâbus*'tan alınan ilk bölüm, gözlemci anlatıcının bakış açısıyla verilirken bu bölüm, romanın başkişisi İmre Kadızade'nin bakış açısından sunulmuştur. Olayları çeken kamera burada el değiştirmiş, yansıtıcı bilinç devreye sokulmuştur. Artık dış gözlem de bu yansıtıcı bilinç tarafından yapılırken aynı zamanda başkişinin duyguları ve anıları da bizzat kendisi tarafından başarıyla yansıtılmıştır.

Öznel tutumlu gözlemci anlatıcının yer aldığı kimi bölümlerde öyle uzun diyaloglara yer verilmiştir ki bu paragrafları bağlamı dışında ele aldığımızda anlatımın özne anlatıcı tarafından yapıldığını düşünebiliriz. *"Benim çocukluğumdan kalma bir küfürdür bu, Allahım, beni dişi erkek bütün şeytanlardan koru! Bilirsiniz, Apokolipsos. San Maritus'un öldürülmesi. İsa'nın çarmıhta kıvranan masum bedeniyle mest-i harap olmuş iğrenç Orta Çağ tipleri! Gözler yuvalarından fırlamış, ağızlar kara kuyular gibi yutucu, habasetin çarpıttığı El Greco yüzleri!"* (SKK: 234) Bölüm başında yer alan bu paragrafın ilerleyen satırlarında karşımıza çıkan diyalog yansımalarından, olayları aktaranın özne değil, gözlemci anlatıcı olduğunu anlayabiliriz.

3.1.1.2. Özne anlatıcı

Bu tip anlatımda roman kişilerinden birisi olayları okuyucuya aktarır. Ben anlatıcı ya da birinci kişi anlatıcı da denen bu anlatıcı tipi, aynı zamanda anlatılan olayların içinde yer alır. Doğal olarak onun bakış açısı, onun öznel tutumu, onun

gözlemleri romana egemen olur. Roman kişileri, mekân, olaylar onun verdiği bilgilerle biçimlenir.

"Ben anlatıcı, o anlatıcı gibi anlatı dünyasının içinde, üstünde ve hatta dışında bulunma gibi bir lükse, bir güce sahip değildir. Onun dünyası, anlatı çevresinde kurgulanan dünyadır ve bu dünyada o, hem 'anlatan' hem de 'anlatılan' figür konumundadır." (Tekin, 2002: 41) Gözlemci anlatıcıya göre anılan eksikliklerine karşın okuyucuyla yüz yüze bulunmasından dolayı anlatımda bir içtenlik doğurur. Şiirde, denemede ortaya çıkan yazar-okuyucu yakınlığı; bu anlatıcı tipi sayesinde roman türünde de gerçekleştirilir. *"Özne anlatıcı genellikle iki türlüdür: Ya yazardan bağımsız olarak roman kişilerinden birisi ya da romanı yazan ve roman olaylarına müdahil olan, olayların içinde bizzat yer alan romancı."* (Çetin, 2007: 113) Yazar-anlatıcı da denen ikinci uygulamada yazar; dış dünyada yaşamış olduğu olayları, deneyimleri, izlenimleri roman kurgusu içine aktarır.

Alev Alatlı'nın yedi romanı özne anlatıcı tarafından aktarılmıştır. Gözlemci anlatıcıya oranla özne anlatıcı, daha fazla kullanılmıştır. "Or'da Kimse Var mı?" dizisindeki bütün anlatılar Mehmet Ömer Sedes tarafından okuyucuya anlatılmıştır. Anlatıcı her an olayların, yaşananların içindedir; olayı, akışı daha çok konuşmalarla duyurur. Ben anlatıcının yaşamadığı olaylar, merkezî kişi Günay Rodoplu'nun ya da arkadaşı Tülin'in ona aktarmalarıyla ifade edilir. Burada yazar-anlatıcı söz konusudur.

Dizinin ilk romanında özne anlatıcı Mehmet, âdeta nesnel gözlemci anlatıcı gibi belli bir mesafeden ve kendisini belli etmeden olayları aktarmaya başlar. *"Şairin cenazesi, mart ayının ortalarında, yağmurlu, sisi geniz yakan bir gün, öğle namazından sonra Şişli Camii'nden kalktı.* (VLM: 1) Ancak ilerleyen paragraflarda

romanın merkezî kişisi hakkında yaptığı bir yorum nedeniyle ben anlatıcının varlığıyla karşılaşırız. *"Yüzünde artık o çok iyi tanıdığım ifade vardı. Dünyanın kötüye gittiğini gören ama gidişatı durduramayan insanların hüzünlü ifadesiydi bu."* (VLM: 2)

Özne anlatıcı romanın başlarında ortaya çıkmakla birlikte onun kimliği okuyucudan saklanır. Roman, anlatıcıyla ilgili olarak bilgi vermeye yanaşmaz. O, bir gölge oyuncusu gibi paravanın arkasında kalır; sesini duyarız, fakat kimliğini bilemeyiz. Âdeta okuyucunun bir temsilcisi gibi roman kişilerinin her an yanındadır. Zamanla onun, Günay Rodoplu'nun yakın bir arkadaşı olduğunu fark ederiz. Romanın sonuna konan mektuptan ise adının Mehmet olduğunu öğreniriz. İlk romanda anlatıcıyla ilgili verilenler bunlarla sınırlıdır.

Özne anlatıcıyla düzenlenmiş romanlarda dikkatimizi çeken bir başka durum, özne anlatıcının tanık olmadığı olayları, roman kişilerinden duyup okuyucuya aktarmasıdır. *"Tanıdık simaların arasından, görmemezliğe gelerek süzüldü, Günay. Garip bir şekilde taşralı, belki de kendisini hiçbir zaman Amerikan barda 'zarafetle tünemiş göremediğinden' çekingen bir hâli vardı. Buluşmaya söz verdiği insanların masasını arandı. Demet'i arkasından gördü, yürüdü."* (VLM: 39-40) Ziya Bar'a giren merkezî kişi Günay'ın yanında romanın anlatıcısı Mehmet yoktur. Ancak anlatımı gerçekleştiren kamera hâlâ kayıttadır. Merkezî kişinin, tanık olmaksızın yaşadığı bu sahne; sonradan Mehmet'e aktarılmış; Günay'ın bakış açısından Mehmet tarafından anlatılmıştır.

Olayların içinde yer alan özne anlatıcının bir özelliği olarak kimi zaman anlatıcı, öznel bir tavır sergileyip olaylar ya da kişiler hakkında yorumlar yapar. *"Yatırımını kolluyor olmasa, seçime bu denli asılmaz diye düşünüyordum. Kanımı doğrulayan*

unsurlardan birisi, Tülin'in deyişle, kimseye bir şey koklatmayacak Şafak'ın her türlü harcamayı yapmaktan çekinmemesiydi. İlçe meclisi aday adayları beş yüz liralık ipin parasını vermedikleri için bir bayrağın asılamadığı zamanlarda dahi öfkelenmiyordu. Kaldı ki, bu durum, siyasi inançların değil, üyelerinin fikir birliğinin değil, adaylarının oy cezp etme potansiyelinin ayakta tuttuğu bir parti için olağandı. Konuşmalarına bakılırsa, DSP'de olmaları gereken pek çok kişinin SHP'den ayrılmamasının nedeninin de Ecevit'in partisinin o dönemde kârlı bir yatırım olarak görünmemesinden ibaret olduğunu düşünüyorum. Aynı yıllarda, ANAP'tan DYP'ye göçün nedeni de buydu.

Ben böyle düşünüyordum, ama itiraf etmeliyim ki, bu düşüncelerimin sağlam bir dayanağı yoktu. O nedenle, Şafak'ı derin bir duygudaşlıkla izleyen Rodoplu'yu da uyaramıyordum." (VLM: 549)

Aynı özne anlatıcı romanın bir bölümünü, başkişi Günay Rodoplu'nun evrakları arasında bulunan notlar üzerinden anlatır. Bu bölümde anlatıcı tamamen aradan çekilir ve okuyucu çeşitli parçalardan oluşan bu notlarla baş başa kalır. *"Gerçekten düşündüğüm gibi konuşuyorum. Yok, yani, o anlamıyla tatmin ol. Hiç şeyi yok. Sen, şurada bir şeyi fark etmiyorsun. Ben, benim istediğim zaman, diyorum. Bu da benim canımın sıkıntısından."* (VLM: 608)

"Or'da Kimse Var mı?" dizisinin üçüncü romanında aynı anlatıcı, olayların merkezinde yer alır. Merkezî kişiler arasında yer alan Mehmet Ömer Sedes, kendi çocukluğundan başlayarak bütün romanı anlatır.

Mehmet Ömer, belki kötü çocukluk anılarından yeniden incinmek istemediği için, belki de öznelliğe yer vermemek adına olayla kendisi arasına bir mesafe

koymak gereğini duymuş; çocukluk anılarını gözlemci anlatıcının bakış açısıyla aktarmıştır. *"Sözcüklerin çoğunu okuyamıyor, okuyabildiklerini hatırında tutamıyordu. Kim kime nerede ne yapmıştı? Astroloji, Babil, Athena birbirlerine girdiler. Dudaklarını büzdü, saçlarını çekiştirdi.*

'Ne o?' dedi annesi, 'Hemen daldın bakıyorum.'

'Okuyamıyorum ki ben bunu!'

'Ben karışmam, akşam babanla hesaplaşırsın.'" (VKY: 9)

Mehmet'in çocukluğunu anlatan bölümü bir kenara bırakırsak roman tamamıyla birinci kişi anlatıcı tarafından aktarılmıştır. Anlatıcı daha çok öznel bir tavır sergilemiştir. Özellikle anlatıcının devrimci kimliği, kullanılan terminolojiye ve üsluba yansımıştır.

Dizinin ilk romanında kendisini saklayan anlatıcı, bu romanda *"Meselenin başına döneyim", "Okurun hemen fark edebileceği gibi, lümpenlikle devrimcilik arasındaki sınırı kolayca aşabilen bir konumdur bu.", "Sakine'ye dönelim.", "Şimdi 90'lardayız ve siz büyük olasılıkla bu satırları rahat bir yerde okuyorsunuz.", "Ancak şunu anlamalısınız."* (VKY: 5, 126, 131, 154) gibi kendisini ele veren ifadeleri kullanmaktan kaçınmaz. Burada aynı zamanda anlatıcının, metnin içinden okuyucuya seslenmesi, postmodernist romanın üstkurmaca[2] tekniğini hatırlatır.

Dizinin son romanında Mehmet Sedes, merkezî kişi Günay Rodoplu'dan duyduklarını tarihsel bilgileriyle de birleştirerek aktarır. Özellikle ilk bölüm olan "Aşçının Oğlu" bu şekilde meydana getirilmiştir. Bu bölümün anlatımına nesnel bir tavır hâkimdir. *"Göçüğü izleyen on gün okula gelmedi, toprağı kaldırmaya yardım*

[2] Y. Ecevit, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, s. 124-127.*

etti Aşçı'nın oğlu. Ahırın yıkılmamış olması Allah'tandı. Komşu döşek verdi, orada geceledi̇ler." (OKM: 2) Romanın diğer bölümlerinde de Günay Rodoplu'nun anlatıcıya bilgi aktarması sürer. Özel ilişkisinden dolayı Selahattin Ak hakkında pek çok bilgiye sahip olan Rodoplu, bilgilerini Mehmet Sedes'le paylaşır. Mehmet'in denetiminden geçen bu bilgiler, romanın içindeki yerini alır.

Anlatıcı Mehmet, aynı dizinin üçüncü romanında olduğu gibi, kendini belli etmekten çekinmez; metinle okuyucu arasında durduğunu hissettirir: *"Bu noktada biz yine Erzincan Askerî Lisesi son sınıf öğrencisi, Selahattin Ak'a dönelim."* (OKM: 58)

Özne anlatıcının bir başka çeşidi olan yazardan bağımsız anlatıcı, Alatlı tarafından yalnızca bir romanda kullanılmıştır. Seçilen bir karakterle anlatılan *Kadere Karşı Koy A.Ş.* diğer romanlardan farklılık gösterir. Bu anlatıda yalnızca seçilen roman kişisinin bakış açısıyla olaylara bakılır, karakterler onun tarafından sunulur. *"Şimdi, bir tarafta bunlar konuşulurken salonun öte ucunda oturan Berrin'le Asude, hesap kitap işlerine daldıklarından, konunun farkında değillerdi. Hesap kitap işleri dediğim de şu: Berrin modacıdır, Asude de parasını yönlendirir, yani borsacıdır."* (KKK: 4)

Romandaki bir başka mesele, özne anlatıcı bütün varlığıyla olayların içinde yer almakla birlikte kendisi hakkında bilgi verilmemesidir. Adının Selin olduğunu ancak yetmiş ikinci sayfada öğrenebiliriz. Anlatıcı, romanın neredeyse dörtte birinde kimliğini saklamıştır. Ben anlatıcı, çoğunlukla olayların içinde bulunarak, pek az bölümde olayları sonradan işiterek okuyucuya aktarır. Kimi zaman *"Kadere Karşı Koy A.Ş.nin Kurucu Genel Sekreteri olarak ilk ziyaretimin adresi Füsun Erbak'ın eviydi."* (KKK: 45) gibi ifadelerle kendisini belli eder.

"Gogol'un İzinde" dizisi içinde yer alan üç roman, ben anlatıcı olan Güloya Gürelli tarafından aktarılmıştır. Zira Güloya, romanın merkezî kişilerinden olup her daim olayların içinde yer almaktadır. Yalnızca "Hz. İsa İçin Son Çağrı" bölümünde anlatıcı görevini, Peder Mihail Dimitriyeviç Grinko'ya devreder; bu bölüm Grinko Risalesi'nden yapılan alıntıyla sürdürülür. *"Bu metni okumaya hazırlanan okuru uyarmak isterim ki bu çalışma, yaşamlarının merkezini güncel kaygıların üzerine bina etmiş ortalama Müslümanların kulakları için değildir. Bu çalışma, yaşam merkezlerini Hazreti İsa'ya ve onun öğretilerine duydukları katıksız imanın üzerine bina etmiş ortalama Hristiyanların kulakları için de değildir."* (ADM: 139)

Bu diziye Güloya Gürelli'nin bakış açısı egemendir. Bakış açısını sergilerken, romanı anlatırken kimi zaman kendi benini ve duygularını öne çıkarttığı olur. *"Arhangelsk Oblast'ın yüzde yirmi beşini kaplayan çam ve köknar ormanları, bambaşka bir dünyaydı! Bitkiler ve hayvanlar, kendimi bildim bileli başlıca dostlarım olmuşlardır, Türkiye'dekilerden farklı kimler var görmek istiyordum. Yol boyunca burnumu pencereye yapıştırıp, dışarıyı seyretmişliğim ondan. Ödülüm, olen dedikleri o özel geyikleri görmek oldu; iri bir dana büyüklüğünde dallı budaklı boynuzları olan mülayim hayvanlar ve bir ayı!"* (DN: 349)

Güloya Gürelli, hem olayların yapıcısı hem de aktarıcısı konumundadır. Gürelli; başından geçenleri, gördüklerini, duyduklarını, okuduklarını okuyucuya anlatır. Özne anlatıcı, yaşantısının üzerinden çok zaman geçmeden anlattığı için "özdeş özne" özelliğini göstermektedir. Kimi durumlarda özne anlatıcı, usta bir gazeteci gibi röportaj tekniğini kullanır. Rusya'yla ilgili düşünce ve gözlemlerini, çeşitli kişilerin konuşmalarına yer vererek yansıtır. *"Dünyanın en büyük eroin üreticisinin Afganistan olduğu, savaştan sonra başta askerler olmak üzere Rusya'da kullanıcı*

sayısının salgın denecek boyutlara vardığı, perestroykayla birlikte Moskova'da eroin fiyatlarının marijuanın da altına düştüğü, bu düşüşe paralel olarak polisin rüşvet tarifesini elli rublede dondurmak zorunda kaldığı şeklindeki 'piyasa bilgileri'mi Luda'ya borçluyum.

Bağımlıların yaşlarının otuzun altına indiğini Aleksi'nin annesi, Dr. Oksana Dimitriyevna söyledi. Böyle giderse bütün bir kuşağı kaybedeceklerinden korkuyordu.

'Bir tahmine göre 2005 itibariyle on milyon Rus bağımlı olacak. Ülke nüfusu 146 milyondan, 100 milyona inecek. Uçakla Tacikistan'dan geliyor, gazete bayilerinde bile satılıyor.'

Galina Alekseyevna'ya göre, salgının asıl nedeni devletin yenik düşmüş olması, ekonomik çöküntü, yozlaşma ve ideolojik imanın yok oluşu. 'Şu gençlere bir bak, gelecek diye bir kavramları bile yok,' demişti." (EUE: 28) Bu parçayı incelediğimizde Güloya'nın, bir gazeteci gibi "Rusya gençliği ve uyuşturucu" üzerine bir dosya hazırlarmış gibi davrandığını fark ederiz. Luda Leonova'dan öğrendiği uyuşturucuyla ilgili bilgileri aktarır, sonra da Dr. Oksana Dimitriyevna ve Galina Alekseyevna'nın bu konudaki endişelerine yer verir.

3.1.1.3. Çoğul anlatıcı

Daha çok postmodern romancılarda gördüğümüz bu anlatıcı tipi, anlatıya çoğulluk ve bakış açısı zenginliği getirir. Diğer anlatı tiplerinin tek merkezli yaklaşımına karşın çoğul anlatıcı, çok merkezli yapısıyla çok sesli söyleyişe uygundur. Çoğul anlatıcı iki türlü gerçekleştirilmektedir. İlki, *"roman kişilerinin*

kendi kendilerini ayrı ayrı anlatma[larıdır. Diğeri ise] bir romanda birden çok anlatıcı tipine yer verilmesidir." (Çetin, 2007: 115) Çoğul anlatıcı tiplerinden ilki, postmodernist yönelişleri olan Orhan Pamuk'un[3] ve Elif Şafak'ın[4] romanlarında görülmektedir. Alatlı'nın *Nuke Türkiye* romanında ise ikinci tip çoğul anlatıcı kullanılmıştır. Aynı roman içinde hem tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıya hem de özne anlatıcıya yer verilmiştir.

"Diana Pavloviç, Tanrı'nın atalarına tanıdığı tüm ayrıcalıklara karşın kendi durumunun ne denli 'umutsuz!' olduğunu, beş yaşını bitirdiği haftanın pazar günü, Birinci Cemaatçiler Kilisesi'nin 'Sebt Okulunda öğrendi.

'Evet, sizler gazap çocuklarısınız!' diye gürledi Papaz Cotton, 'Cehennem azabına mahkûmsunuz! Tanrı'ya karşı işlediğiniz suçu, hiç ama hiçbir şey affettirmez! Ne dualarınız ne iyilikleriniz önler Cehennem ateşinde kavrulmanızı! Âdem'in çocukları olarak doğduğunuz anda sonsuza dek lanetlendiniz!'" (NT: 5) Romanın ilk bölümünden alınan bu parça, gözlemci anlatıcı tarafından aktarılmıştır. Diana Pavloviç'in yetişmesi, aldığı katı Püriten eğitim ve bu eğitimin iç dünyasında yarattığı umutsuzluk tanrısal konumlu anlatıcı tarafından yansıtılmıştır.

Oysa roman, üçüncü alt bölümden itibaren roman kişilerinden birisi olan Mehmet Ömer Sedes tarafından anlatılmaya başlanır. "Or'da Kimse Var mı?" dizisinin diğer romanlarında olduğu gibi özne anlatıcı, hem kendi gözlemlerinden hem de başkişi Günay Rodoplu ve Diana Pavloviç'in izlenimlerinden geniş ölçüde yararlanmıştır. Anlatıcı, kimi bölümlerde Günay Rodoplu'nun sözlerine dayanarak, kimi bölümlerde Diana Pavloviç'ten duyduklarından hareket ederek anlatısını

[3] O. Pamuk, Sessiz Ev, 16. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 1996.
[4] E. Şafak, Aşk, Doğan Kitap, İstanbul 2009.

sürdürür. Mehmet Sedes, nöbetçi anlatıcı gibi gereken her anda merkezî kişilerin yanında bulunur. Roman kişilerinin bakış açısından aktarma yaptığı durumlarda kendisi çok fazla ortada gözükmez, nesnel bir tutum takınır.

"Diana Pavloviç, Günay Rodoplu ve benim Ziya Bar sohbetlerimizi hatırlarsınız. O yorucu gece, Diana bize İstanbul'a gelme kararlarının en 'kötü tahminlerinin de ötesinde' tartışmalara neden olduğunu anlatmıştı. Anlaşılan, annesi, Mrs. Austin-Auchincloss, aziz eşini genç yaşta kaybetmiş olmanın dışında, 'o korkunç zenci Malcolm X'in nümayişlerine katılan, o saygın evi beyaz süprüntülerle (hippiler!) dolduran, Yahudi gettosunu Boston'un göbeğine taşıyan' kızını, epeyce bir süredir onulmaz bir yitirmişlik duygusuyla anıyordu." (NT: 35)

Aynı romanda yazar-anlatıcı, sırasıyla *"… okurun dikkatini çekmeliyim."*, *"Okuyucu, benim Marksist kökenimi hatırladığında..."*, *"Okurun, tahmin edebileceği gibi, …"* ve *"Okur, şimdi burada sıkı durmalı!"* (NT: 47, 145, 156, 403) sözleriyle doğrudan okuyucuya seslenir. Bir anlamda okuru da roman dünyasının içine davet eder. Bir üstkurmaca tekniği olan okuyucuya sesleniş, bu romanda postmodernist bir yöneliş olarak değerlendirilebilir.

3.1.2. Aktarma Yöntemleri

Romanda, anlatma ve gösterme olmak üzere iki türlü aktarma yöntemi söz konusudur. Anlatma yönteminde, romanın bütün yükünü anlatıcı taşır. Olaylar, çoğunlukla onun ifadesiyle aktarılır. Bu bakımdan okuyucunun kulağı, anlatıcının sesine çevrilmiş durumdadır. *"Bir anlatıda, eğer dikkatler mutlak anlamda anlatıcı*

üzerinde yoğunlaşıyorsa o anlatıda, 'anlatma' (telling) ağırlıklı bir anlatım biçimi uygulanıyor demektir." (Tekin, 2002: 190)

Gösterme yönteminde olaylar, roman kişilerinin birbirleriyle yaptıkları konuşmalarla ortaya konur. Karşılıklı konuşmaların yanı sıra kişilerin yaptıkları eylemleri sergilemek, göstermeyi oluşturmanın bir başka yoludur. *"Anlatma cümlelerinde anlam olarak bir empoze [etme] söz konusudur. Oysa canlandırma cümlelerinde daha çok objektif olma, gözlem, detay ve farklılaşma göze çarpar."* (Yalçın, 2005: 42)

Alev Alatlı, hem anlatma hem de gösterme yöntemini romanlarında yan yana kullanmasını bilmiştir. Ele alınan konunun özelliğine göre, oluşturulmak istenen etkiye göre gösterme ya da anlatmanın öne çıkarıldığı görülür. Kimi romanlarda belli bir aktarma yöntemi, anlatı boyunca ağırlığını korumuştur.

İlk romanında Alatlı'nın her iki aktarma yöntemini dengeli biçimde kullandığını görüyoruz. Mekân betimlemeleri, işin doğasına uygun olarak anlatma yöntemiyle aktarılırken eylemler, çoğunlukla gösterme yöntemiyle aktarılmıştır. *"Peder Andrias'ın kutsal kuyuya sarkıttığı kova, taş duvarlara çarparak inmeye koyulduğunda, şafak henüz sökmemişti. Manastırın iletken taş duvarları, tangırtıları daha da büyüterek koridorlara, hollere, inzivaya çekilmiş konukların odalarına yansıttılar."* (YTH: 3) Anlatma yöntemiyle oluşturulan bu paragrafın, göstermeyle aktarılması mümkün değildir. Seçilen araç, anlatılanın doğasına uygundur.

Romanda, gösterme yönteminin kimi durumlarda kişilerin özelliklerini sunmak için kullanıldığı görülür. Aslında roman karakterlerini anlatıcı yoluyla sunmak da

mümkündür. Ancak bu konuda anlatma yöntemi, canlandırmanın görselliği karşısında zayıf kalacaktır.

"Babası kapıda belirdi.

'Ne oluyor burada? Ne bağrışıyorsunuz?'

'Ah, geldin mi Mikalis? Duymadım, affedersin.'

' Ne zaman duyarsın ki zaten! Yemek hazır mı?'

'Hazır, şimdi kurarım sofrayı.'

Oğluna ters ters baktı,

'Ne diye bu masada çalışıyor bu? Kendi odası yok mu? Kaç bin sterlin saydık bu eve, geldiğimizde masamız olmasın diye mi?'" (YTH: 24) Gösterme yöntemiyle aktarılan bu bölüme baktığımızda Mikalis Menas'ın birçok kişilik özelliğini öğreniriz. Onun huysuzluğu, egoistliği, maddeye değer verişi bu konuşmalardan ilk anda ortaya çıkan gerçeklerdir. Roman kişisinin bu özelliklerini anlatıcıya bir cümle içinde söyletmek mümkündür; ancak böylesi bir aktarım çok kuru kalacaktır.

İşkenceci'de büyük oranda anlatma yöntemi yeğlendiği için anlatı, bir büyük romanın özeti gibi durmaktadır. Karşılıklı konuşma yok gibidir. Var olan az sayıdaki konuşma ise romanı zenginleştirmeye yetmemiştir. Okuyucu sürekli biçimde anlatıcıyla karşı karşıya kalır. Ancak bir türlü anlatıyla baş başa kalamaz.

"Mefaret Öğretmen'in kürsüsüne örttüğü kareli örtünün her hafta bir başka veli tarafından kolalanması talebinde yaşadı. Yere atılan bir kâğıt parçası karşısında duyduğu öfkenin, harap sıraları, başlarına indi inecek çürük pencere çerçevelerini, her gün binlerce fil dışkılarmışçasına kokan helaları içermemesinde yaşadı.

Çocukların, okulun sefaletini görmeyecekleri, buna karşın ayakkabılarının çamurunun yerleri kirletmesinden utanacakları düşüncesinde yaşadı. 'Ne mutlu Türk'üm diyene,' derken inen karatahta olayında yaşadı." (İ: 51) Bu bölümde okul ortamında merkezî kişinin yaşadığı şoklar, anlatma yöntemiyle aktarılmıştır. Oysa bu sahnenin, diyalog ve iç konuşmayla aktarılması daha iyi bir seçim olurdu.

Özne anlatıcının yer aldığı "Or'da Kimse Var mı?" dizisinde ağırlıklı olarak gösterme yöntemi kullanılmıştır. Dizinin anlatıcısı da roman kişilerinden birisi olduğundan anlatma bölümleri bile bir uzun konuşmayı andırmaktadır. Anlatıcının tanık olmadığı olaylar ve durumlar, yine kendisine gösterme yoluyla aktarılmıştır.

"'Tülin haklı,' dedi öteki sesine, 'insanın kendisini kadın hissetmesi pek bir şey istemiyor.'

'Yok, canım, ne isteyecek, hiçbir şey istemiyor!' dedi öteki sesi, 'Sadece adam gibi bir adam istiyor. Böğür, gürle, tohumunu serp! Dağlar vadileşsin, vadiler dağlaşsınmış! Pehhh!' Alay ediyordu.

'İşte böyle,' dedi Günay, 'Ne düşünüyorsun?'

'Duyduğum en pespaye hikâye,' dedim." (VLM: 155) Uzun bir bölümden alınan bu parçada başkişi Günay Rodoplu, yaşadıklarını Mehmet'e anlatır. Anlatıcı Mehmet de tanıklığı olmayan bu bölümü gösterme yöntemiyle okuyucuya aktarır.

Dizinin ikinci kitabında özellikle Pavloviçlerin kökenleri, yetişme tarzları, gençlik yılları özet biçimde anlatma yöntemiyle aktarılmıştır. *"Yedi yıl süreyle, günde yedi saat Tevrat okudu, ezberledi, sesini ve şeklini belleğinin derinliklerine gömdü David. Tanrı ile insanların arasındaki ilişkinin sürekliliğini, insanoğlunun attığı her adımın Tanrı tarafından gözetlendiğini, yaptığı her işin, her düşüncesinin*

Tanrı'nın ilahi varlığını gücendirebileceğini öğrendi." (NT: 9) Bu bölümde belki gösterme yöntemi kullanılabilirdi. Ancak romanın konusunu ve romancının buradaki amacını düşündüğümüzde bunun gereksiz olduğu ortaya çıkacaktır. Böyle davranıldığında romanın dallanıp budaklanacağı, konunun dağılacağı muhakkaktır.

Dizinin üçüncü ve dördüncü romanlarında anlatmaya biraz daha fazla ağırlık verildiği söylenebilir. Özellikle sosyalist hareketin Türkiye'deki serüveni ve komşumuz Yunanistan'daki gelişmeler verilirken anlatma yöntemine fazlaca yaslanılmıştır. *"Herkes herkesi siyasi ahlak ve dürüstlük noksanı ile suçluyordu. Bu kargaşa içinde seçimlere gidildi ve Aybar adamakıllı zorlandı. Hafızam beni yanıltmıyorsa Aybar'ın listesi 121 oy alırken muhalefet adaylarından Şaban Erik 118, MDD'ciler beş-on oy topladılar. Ancak, MDD'ciler, İkinci Kongre'den itibaren TİP içindeki muhalefetle ilişkiye girmişlerdi."* (VKY: 104)

Bir tiyatro eseri yazmak niyetiyle başlanıp sonradan roman formuna dönüştürülen *Kadere Karşı Koy A.Ş.* anlatısında genel olarak gösterme yönteminin ağırlığından söz edebiliriz. *" 'Hani diyorum ki artık iş konuymayı bırakıp biraz da bize katılsanız! Güler Hanım, sizi de bu tarafa alsak?!'*

Güler de ekonometrist arkadaşımız. Sofra hazırlanıncaya kadar ne kadar düzeltsem o kadar kâr hesabı, tepeleme yığılı sınav kâğıtlarına -birinci vize- yumulmuştu.

'N'olur, izin verin bitireyim. Az bir şey kaldı,' diye âdeta inledi, yazık. 'Hemen geliyorum!' Profesördür ama kâğıt düzeltmeyi kimselere bırakmaz. İlle de kendi yapacak.

Asude de işkoliklikten sabıkalı olduğundan, 'Valla, iş konuşmuyorduk,' diye alelacele savunmaya geçti.

'Benim araba bakıma gidecek de, Berrin'e ustasının adresini soruyordum.'

'Ayol, bana da verin o adresi. Benimkini de götürmem lazım.'

'Berrin'in, 'Nesi var?' diye sormasıyla birlikte bu defa da şanzımanlar, rot ayarları konuşulmaya başlandı." (KKK: 4) Bu bölüme dikkat edilirse anlatıcı neredeyse aradan çekilmiş gibidir ve roman kişileri karşılıklı konuşmayla hem kendilerini tanıtırlar, hem de olay akışı devam eder. Tiyatro sahnesinde yer alan kalabalık bir oyuncu kadrosu biçiminde bir evde toplanmış olan bunca karakterin özelliği, gösterme yöntemiyle aktarılır. Bu romandaki diyaloglar, başka hiçbir romanda karşılaşmadığımız kadar zengin ve canlıdır.

Alev Alatlı, bilim kurgu tarzında yazdığı romanında gösterme yöntemi için değişik bir araç kullanmıştır. Holo-former adı verilen bu araç, insan belleğindeki anıları iki boyutlu olarak ekrana yansıtmaktadır. Sonra bu görüntü bilgisayar yardımıyla üç boyutlu holograma dönüştürülür. Böylece aktarma, anlatma biçiminde değil, gösterme biçiminde gerçekleşmektedir. Elbette, bilim henüz böyle bir aracı icat etmemiştir; ancak romancı anlatısı için bu aracı sanal olarak üretmiştir. *"Holo-Kadızade'nin, raporları okur gibi yapmayı sürdürürken 'İyi ya!' dediği duyuldu. Sahici Kadızade, sesinin en ufak bir duygu yansıtmamış olduğunu kaydetti.*

'Bekir, insan gibi yaşamayacaksan öl daha iyi' dedi Devrim'in hologramı, 'Doğru söyledi. Müjgân da, 'Biz gebereceğimize sen geber,' dedi. O da doğru söyledi.'

'Saçma!' Devrim'i şaşırtabildiğini görmüş, üstüne üstüne gitmişti.

'Yılbaşı gecesini hatırlıyor musun? Sen kötü olmaktan korkmazdın! Babanın yahut Müjgân'ın dolduruşuna gelmiş olan düş kırıcı!'

'Hatırlıyorum,' diye fısıldadı kız." (SKK: 176) Bu bölümde söz konusu edilen başkişi İmre Kadızade'nin anılarıdır. Belki anlatmayla verilmesi gereken bu ayrıntılar, bellek okuma aracı sayesinde canlandırılmıştır.

"Gogol'un İzinde" dizisi içinde yer alan üç romanda her iki anlatım biçimi değişik oranlarda karşımıza çıkar. Dizinin ilk romanında anlatma yöntemi ağırlıklı olarak kullanılırken dizinin ikinci kitabında gösterme yöntemi öne geçer. Kimi uygulamalarda gösterme yöntemi içinde uzun konuşmalara yer verildiği için yeterince dikkat edilmezse o bölümlerin, anlatmaya bağlı kalınarak aktarıldığı sanılabilir. Sözü edilen bu konuşmalar, bir tiyatro olgusu olan tiratları andırır.

"'Peki, sen? Sen farmason musun, Alyoşa?'

'Beni bir tür Müslüman olarak düşün, olsun bitsin.'

'Bu, Tolstoy! Tolstoy böyle demişti!'" (DN: 2) parçasında gösterme yöntemi kullanılırken; *"Petro ve Yekaterina dönemlerindeki resmî görüş, Rusya'nın aydınlanmış bir Batı devleti, Çin'in ise hantal bir Doğu ülkesi olduğu şeklindedir; dahası, ilerici Rusya, kendisinin Oriyent'e medeniyet götürdüğü düşüncesinde. 1800'lü yıllarda Çin'in gerçek bir medeniyeti ya da kültürü olmadığını iddia ediyorlar."* (DN: 199) parçasında anlatma yöntemi kullanılmıştır.

3.2. İÇERİK

3.2.1. KONU

3.2.1.1. Kadın

Türkiye ve ülkemizin de içinde yer aldığı yakın coğrafyada uzun yüzyıllar ataerkil aile yapısı hüküm sürmüştür. Erkeğin bütün aile bireylerine sözünün geçtiği, hatta erkeğin tek otorite olduğu bu aile yapısında kadın edilgen durumda bulunmuştur. Bu yapıdan dolayı kadının kimi zaman haksızlığa uğradığı, sıkıntı çektiği toplumsal bir gerçektir.

İşte *Yaseminler Tüter mi Hâlâ* romanı bu konuya, kadın konusuna eğilmiştir. Anlatının merkezî kişisi Eleni Naciye'nin yaşamından hareket edilerek kadının toplum ve erkek karşısındaki zayıflığı, çaresizliği ve ezilmişliği dile getirilmiştir. Üstelik aynı kadın üç farklı ortamda; Kıbrıs Rum kesiminde, Kıbrıs Türk kesiminde ve Yunanistan'da haksızlıklara uğramıştır.

Eleni, çocukluğundan itibaren hep erkeklerin hizmetindedir. Tecavüze uğradığı hâlde hizmet ettiği Melasların evinden babası tarafından dövülerek alınıp Ksenya'nın evine terk edilir. Toplumun nazarında tecavüze uğramak güya kadının suçudur. Arif'le evlenip mutlu olur. Her şey yolundayken yardım amacıyla otele gitmesi, kötü kadın damgasını yemesine neden olur. Evden kovulur. Yunanistan'a gider, Fruksidis'le ikinci evliliğini yapar. Ancak ilk evliliğini bir Türk'le yaptığını duyan kocası, çocuğunun önünde Eleni Naciye'yi öldürür.

Üç farklı toplum içinde de kadının rolü bellidir; hizmet etmek, çocuk doğurmak ve namusunu korumak. Onunla ilgili işlerde bile hiçbir zaman kadının görüşü

alınmaz. O, büyükler ya da erkekler tarafından alınan kararları uygulamakla yükümlüdür. Kadın, giyimine dikkat etmek zorundadır. Gittiği yerler konusunda seçici olmalıdır. Arkadaş seçimine özen göstermelidir. Namusundan kendisi sorumludur; bir başkası tarafından zarar görmesi durumu değiştirmez.

3.2.1.2. Kadın-erkek ilişkisi

Günümüzün toplumsal yapısı, kadın-erkek ilişkilerinde geçmiş toplumsal yapımızdan farklı bir anlayış getirmiştir. Geleneğimizde, evli olmayan kadın ve erkeğin sosyal ilişkisinden söz edilemezken modernleşmeyle birlikte iki cinsin toplum sahnesinde karşılaşması mümkün olmuştur. Her toplum evrimini sürdürürken köklerinden aldığı kimi özellikleri korumaya devam eder. Türk kadını ve erkeği, aralarında yeni bir ilişki geliştirirken kökenlerinden getirdikleri kimi özellikler su yüzüne çıkar. Bu yeni ilişkide kimi zaman arkaik roller sorgulanmadan kabul edilir. Bu durum da kadın-erkek sorunsalına dönüşür.

Alev Alatlı, *Viva La Muerte* ve *Kadere Karşı Koy A.Ş.* romanlarında bir mesele olarak gördüğü kadın-erkek ilişkisini ele alır. İlk anlatıda, Aydın bir tip olan Günay Rodoplu ile çıkarcı bir tip olan Şafak Özden'in ilişkileri söz konusudur. Rodoplu, bu ilişkiye kendisini gerçekten verirken Özden için bu, yarar üstüne kurulmuş bir ilişkidir. Bu ilişkide erkek tarafından bir çeşit aldatılma vardır. Günay'ın gözünde Şafak, yeşil elma, kekik, tarçın kokan Anadolu yiğididir. O, Şafak'ı yüce duygularla sevmiştir. Ancak ilişki ilerledikçe onun hayal ettiği bir erkek olmadığını anlar. Şafak, ona yalnızca cinselliğin penceresinden bakar. Keza evlidir de. Karısıyla da, sevgilisiyle de birlikte olmaya devam eder. Şafak için ilişki, erkeğin hayvansı

güdülerinin giderilmesidir; kadına muktedir olmaktır. Onun kadından beklediği edilgenliktir. Zamanla gerçeği daha iyi kavrayan Rodoplu, kendisini kirlenmiş hisseder. Bu, öylesine bir kirliliktir ki yapılan banyolar bile bunu temizlemeye yetmez.

Konunun işlendiği ikinci anlatıda; kadınların erkeklere bakış açıları, bu bakış açısına göre kendilerini konumlandırmaları roman boyunca trajikomik biçimde ele alınmıştır. Olayların merkezine alınan Süheyla-Sadık çiftinin ilişkisi üzerinden konu irdelenir. İş yaşamı ya da meslek yaşamında belli bir konuma gelen Türk erkeği mutlaka eşini aldatmaktadır. Orta yaşına gelmiş olan kadın ise estetik ameliyatlarla erkeğine güzel görünmek istemektedir. Oysa bunun yerine kadının önce kendi gizil güçlerini keşfetmesi gerekir. Yetilerini fark edip kendisini gerçekleştiren kadın, sosyal ortamlarda boy göstermelidir. Böylece herkes tarafından çekici bulunacak, erkeği de ondan uzaklaşamayacaktır. Ayrıca erkeğin iktidar gücünü kullanabileceği toplumsal etkinlikler bulunmalıdır. Bu şekilde o da kadınlardan uzak tutulmuş olacaktır.

3.2.1.3. Milliyetçilik

Milliyetçilik bizde, öncelikle edebiyat adamları tarafından ortaya atılmış bir düşüncedir. İkinci Meşrutiyet'in özgür ortamında Türkçülük, dernekler ve yayın organları çevresinde örgütlenmeye başlamıştır. Söylem ve eserleriyle Türk milliyetçiliğinin oluşumunda Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Yahya Kemal Beyatlı gibi isimler etkili olmuşlardır. Gökalp, bütün Türk

coğrafyasını içine alan Turan'ı işaret ederken Yahya Kemal, Anadolu'yu çerçeve alan bir milliyetçilikten yana tavır koymuştur.

Milliyetçilik bağlamında *O.K. Musti Türkiye Tamamdır* romanında, Türk ordusundaki milliyetçi kıpırdanmalar, Batı Trakya'daki milliyetçi gelişmeler ve ülkemizdeki siyasal milliyetçiliğin oluşumu enine boyuna irdelenmiştir. Romanın merkezî kişisi Selahattin Ak, zaman içinde ülkücü bir kimlik geliştirir. Onun ve çevresinde yer alan arkadaşlarının görüşlerinin yardımıyla Türk milliyetçiliği ve ülkücülük hareketi ortaya konur.

Milliyetçilik ilkesi Atatürk tarafından Cumhuriyet'in kuruluş düşüncesi içine alınmakla birlikte İsmet İnönü zamanında milliyetçiler itilip kakılmıştır. 1950'lerden sonra kıpırdanmaya başlayan milliyetçi düşünce, 27 Mayıs darbesinden sonra Alpaslan Türkeş'in eliyle sistemleştirilmiştir. Hareket içinde önemli bir figür olan Nihal Atsız'la Türkeş zaman içinde ayrışmışlardır.

Ülkücü hareket içinde yer alan bir grup, Müslümanlığın Türkleri Araplaştırdığına inanırken karşıt grup, dinî ögeler olmadan milliyetçiliğin yapılamayacağını ve hareketin başarılı olamayacağını savunur. Ülkücü düşünce sistemi içinde devletin özel bir yeri vardır. Devlet, millet ve bayrak kutsaldır. Kişisel çıkarlar için değil, ama bu kutsal değerler için insan canını verebilir.

3.2.1.4. Sosyalist hareket ve Kürtçülük

1961 Anayasası, çeşitli alanlarda kişisel ve toplumsal özgürlükler getirir. Çalışanlar ve işverenler, sendika kurma ve sendikalara üye olma hakkına kavuşurlar.

İşçilere grev hakkı verilir. Üniversiteler özerklik kazanır. Böylesi serbest ortamda sosyalist örgütlenmeler olur, bu anlayışta partiler kurulur.

Valla Kurda Yedirdin Beni romanında, 1960'lardan başlayarak Türkiye'deki devrimci hareketler ve örgütlenmeler anlatılmıştır. Devrimci hareket, düşünce ayrılıkları ve eylem tarzlarındaki farklılıklardan dolayı zaman içinde çeşitli bölünmeler yaşamıştır. Kimi gruplar, parlamenter rejim içinde siyasi partiler aracılığıyla sistemi dönüştürmeyi hedeflerken kimi gruplar, devrimin ancak silahlı mücadeleyle mümkün olacağını ortaya atmışlardır. İkinci düşünceyi savunanlar, Türkiye'de çeşitli eylemlere girişmişler, sağ-sol arasındaki çatışmanın fitilini ateşlemişlerdir. Bu uğurda binlerce kişi ölmüş, yaralanmış, mağdur olmuştur. Kimi Marksist gruplar, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin desteğini almak yanlısı olmuşlardır. Devrimin ancak böyle başarılabileceğini savunmuşlardır.

1970'lerden sonra yine devrimci hareketten ayrılan Kürt sosyalistler kendi örgütlerini kurmuşlardır. Ülkede Kürt milliyetçiliği gelişmiş ve bölücülüğü hedefleyen hareket ortaya çıkmıştır. Romanda Kürtçülük konusunda farklı çevrelerin düşünceleri sergilenmiştir. Kimi aydınlar konuyu romantik bir bakış açısıyla değerlendirirken Marksist Kürt çevreler ise Türkiye'nin, Doğu ve Güneydoğu Bölgesi'ni sömürdüğünü ileri sürerler. Bölgenin sözde tarım ürünleri ve iş gücü Batı bölgeleri tarafından kullanılmaktadır. Yazarın temsil ettiği anlayış, Kürtleri ülkenin bir parçası olarak görür. Bölgede var olan sıkıntılar, bütün Türkiye'nin sıkıntılarıdır. Ucuz iş gücü de ülkenin her yerinde vardır.

3.2.1.5. İşkence

Demokrasinin olmadığı totaliter rejimlerde işkence, kimi zaman sanıkları ve hükümlüleri sorgulama, kimi zaman da onları cezalandırma yöntemi olarak öteden beri kullanılagelmiştir. İnsanlık onurunu ayaklar altına alan bu uygulama, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de ortaya çıkmıştır.

Adından da anlaşılabileceği gibi *İşkenceci*, bu konu üzerinde kurgulanmıştır. İşkence ve şiddet olayları, özellikle askerî darbe dönemlerinde yoğunlaşır. Örnek olarak seçilen bir aile üzerinden işkencenin gerçek yüzü sergilenir. 27 Mayıs 1960 darbesi Abdurrahman Ağa için bir işkencedir. Toprak reformu kapsamında tarlaları elinden alınır. Üstelik bu reform, çok az kişiye uygulanıp genele yayılmaz. Devlet eliyle yoksullaştırılır, haksızlığa uğrar. Sorgusuz sualsiz altı ay Sivas kampında tutulur, mağdur olur. Ölene kadar topraklarının geri verilmesini bekler.

Abdurrahman Ağa'nın oğlu "İşkenceci", babasından ve ablalarından şiddet görerek yaşama adım atar. Şiddet, öğretmen eliyle okulda devam eder. 12 Mart 1971 darbesinden sonra tutuklanır işkenceye maruz kalır. Bu koşullar altında yetişen "İşkenceci", 12 Eylül 1980 darbesinden sonra savcı olur. Bu kez o, yaşadıklarının öcünü almak ister gibi işkenceciler arasında yer alır. İsimler ve konumlar değişse de işkence devam eder.

3.2.1.6. Yozlaşma

Manevi anlamda değer yargılarını yitiren, yozlaşan, kendi kökeninden uzaklaşan toplumlar sonunda büyük bir yıkımla karşı karşıya kalırlar. Toplum içindeki her

bireyin, bilerek ya da bilmeyerek bu kötü gidişe katkısı olur. Kendi geleneğinden kopan, ortak değerleri olmayan bireyler zamanla birbirlerine yabancılaşırlar.

1980'li-1990'lı yıllar Türkiye'sinde ortaya çıkan yozlaşma, *Schrödinger'in Kedisi Kâbus* romanında ele alınır. Dilin kirlenmesi, ahlaki çöküntü ve aile ilişkilerinin zayıflamasıyla ortaya çıkan yozlaşmanın, ülkeyi yok edebileceği bir kâbus senaryosuyla gözler önüne serilir.

Dilde, dinde, değerlerde yaşanan erozyon; dil yitimini beraberinde getirmektedir. Afaziyle cebelleşen toplumda iletişim altüst olmakta, insanlar birbirini anlamamaktadır. Bu bağlamda uydurma sözcükler, Batı dillerinden bilinçsizce alınan sözler, geçmişle bağları kesmek dil yitiminin nedenleridir.

Türk toplumu bu evrelerden geçmiş, bir dil karışıklığının içine düşmüştür. Bilinen, konuşulan sözcük sayısı azalmıştır. Kavramların içi boşalmıştır. Ahlaki değerler, aile, erdem önemsizleşmiştir. Böylesi yıkıcı bir afaziye maruz kalan Türk insanı, çevresindeki gelişmelere karşı duyarsızlaşmıştır. Bütün bu gelişmeler, toplumu tamamen saran bir yozlaşmayla son bulmuştur.

3.2.1.7. Oryantalizm

Doğu bilimi ya da oryantalizmin sözcük anlamı, *"Avrupa'ya göre doğuda yer alan ulusların dillerini, tarihlerini, kültür ve törelerini inceleyen bilim"* (TDK, 1998a: 613) olmakla birlikte pek çok Doğulu aydın, bu masum tanımı kabul etmez. Avrupa, sanayi devrimini diğer ülkelerden önce gerçekleştirmiş ve bununla birlikte büyük bir değişim geçirmiştir. Modern değerlerin kendisinde, Batı'da olduğuna

inandığı için Doğu ülkelerinin geleneksel değerlerini küçümser. Doğu'yu tanımak istemesi de onu dönüştürmek, kendisine benzetmek isteğinden kaynaklanır.

Nuke Türkiye'de bu ikinci anlamdaki oryantalizm ve oryantalist bakış açısı ele alınır. Müslümanlar ve Türkler, Amerikalı Pavloviçlerin bakış açısından verilir. Onların kişisel bakış açılarıyla yetinilmez, çeşitli Batılı düşünürlerin önyargılı düşünceleri roman boyunca sergilenir. Romancı, oryantalist bakış açısını göstermenin yanı sıra Türk insanının, Batı hakkındaki düşüncelerini de satır aralarında vermeye çalışmıştır.

Batı için Doğu, kendi ilkel kültüründen kurtarılması gereken bir toplumdur. Onlara göre Batı kültürü evrenseldir, Doğu'nun aydınlatılması adına bu kültür Doğu'ya dayatılabilir. Bu konuya Batılılar gibi bakan Doğulular, Batı'da büyük kabul görür. Batı, elindeki bilgiyi bile Doğu coğrafyasını sömürgeleştirmek için kullanmıştır. Batılı dünya görüşü, Türkiye'de bir tabu hâline getirilmiş, onu eleştirenler toplum düşmanlığıyla suçlanmıştır. Bu tutum da oryantalizmin kapılarını ardına kadar açmıştır.

3.2.1.8. Sömürge düzeni

Geçmişte sömürgecilik güçlü ülkelerin; başka ülkeleri, ulusları, toplulukları kendi egemenliği altına alması ve onların ekonomik kaynaklarını sömürmesi biçiminde gerçekleşmiştir. Ancak değişen dünyayla birlikte Batılı sömürgecilik anlayışı farklı bir kılığa girmiştir. Günümüzde büyük Amerikan tekelleri, geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerin insanlarını daimi tüketici durumuna sokarak sömürge düzenini sürdürmektedir.

Schrödinger'in Kedisi Rüya'da 1950'lerden itibaren Batı kökenli dev küresel şirketlerin, birlikte hareket ederek dünyayı yönetmeye çalışmaları ele alınmıştır. Dev şirketler; dini, ulusu ne olursa olsun her ülkeden çıkar çevrelerini de yanlarına alarak âdeta bir koalisyon kurmuşlardır. Koalisyonun amacı, Türkiye gibi ulusal devletlere karşı olup onları savunmasız bırakmak ve sömürmektir.

Küresel şirketler, kendilerine bağlı olan basın yayın organlarını kullanarak içinde ülkemizin de bulunduğu gelişmekte olan ülkeleri kontrolleri altına almıştır. Çeşitli yayınlarla insanlar, milletinden ve ailesinden kopartılıp bireyselleştirilmiştir. Dil yitimiyle, ahlaki değerlerin yok edilmesiyle yozlaştırılan birey, çevresine karşı duyarsızlaşmıştır. Toplum olamayan, millet olamayan bu insanlar; küresel tekeller tarafından iş gücü ve tüketici olarak sömürülmektedir.

Az sayıdaki zengin ailenin oluşturduğu küresel tekeller, Türkiye de dâhil birçok ülkede silahlı kuvvetleri etkisiz hâle getirmiştir. İç ve dış tehlikelere karşı ordunun müdahale yetkisini, çıkarttıkları çeşitli kanunlarla ortadan kaldırmışlardır. Amerikan ordusundaki generaller, kendi ülkelerine değil; koalisyona hizmet eder hâle gelmiştir.

Küresel tekellerle iş birliği yapan, yasa dışı yollarla kendi ülkesinin kaynaklarını soyan, özelleştirme adı altında ülkesinin olanaklarını küresel güçlerle paylaşan, hatta kendi insanını gammazlayan kişiler koalisyon içinde, yani sömürge düzeninin içinde yerlerini almışlardır. Küresel güçler tarafından bunun adı, yeni dünya düzeni olarak sunulmaktadır.

3.2.1.9. Rusya

Çarlık döneminden bugüne kadar Batılılaşmaya, reforma maruz kalan Rus toplumu, bu bakımdan Türk toplumuna benzemektedir. Rusya'da ve Osmanlı'da 18. yüzyıldan itibaren Batı'yı örnek alan modernleşme çabaları görülür. Öncelikle orduda yapılan değişimle atılan bu adım, 19. yüzyılda siyasal ve toplumsal alana da taşınmıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Rusya, Bolşevik devrimini yaşamıştır. Glastnost ile yeniden yüzünü Batı'ya dönmüştür.

Alev Alatlı, Rusya'nın yaşadığı evrilmeleri, edindiği acı deneyimleri, iki toplumun yakınlıklarını "Gogol'un İzinde" dizisi içinde yer alan üç romanda ele alır. Dizide Rus coğrafyası, Rus insanı, Rus kültürü ayrıntılı biçimde işlenir. Çarlık Rusya'sı, Bolşevik Rusya ve modern Rusya; içinde barındırdığı pek çok sorunla gözler önüne serilir. Bu olgular, Rus tarihi içinde kendi bağlamlarıyla verilmeye çalışılmıştır. Dizide çeşitli kereler tekrarlanan Aydınlanma, Batılılaşma, komünizm, Glastnost terimleri; anahtar kavramlar rolünü üstlenmektedir.

Özellikle 1917 Bolşevik devrimi, komünistlerle kilisenin ilişkileri, Ortodoksluk içindeki farklı görüşler, Finliler ve Almanlarla yapılan savaşlar, son dönemdeki mafya oluşumları, yolsuzluklar, Rus insanının yoksulluğu, toplumun Yahudilere bakışı; dizinin ilk kitabında ayrıntılı biçimde ele alınır.

İkinci kitapta Rus aydını, Rus insanı, Glastnost'a geçiş mercek altına alınmıştır. Rusya'nın İMF'yle ilişkileri, hükûmetlerin yanlış politikaları, Büyük Petro'nun ülkeyi Batılılaştırma tutkusu, geçmişten günümüze Kafkasya ve Çeçen savaşları, yanlış tarım politikaları ve çevreye verilen zararlar, Rus ordusu içinde yaşanan şiddet, eski inananlar, Rusya'daki misyonerlik hareketleri sırasıyla işlenmiştir.

Dizinin üçüncü romanında Modern Rusya'daki politik hareketler, yolsuzluklar, siyaset sahnesinde etkili olan politikacılar konu edilmekte; önde gelen politik figürlerin biyografileri verilmektedir. Bunun yanı sıra seçim sistemi, partilerin yapısı ve Çeçenistan ilişkileri işlenen alt meselelerdir. Rus derin devleti, devlet yetkililerin karıştığı yolsuzluklar, terör, Çeçen savaşının arka planı, çıkar çevreleri arasındaki mücadeleler ayrıntılı biçimde ele alınır.

3.2.2. İZLEK

3.2.2.1. Kavramsal izlekler

3.2.2.1.1. Yaşamseverlik

Alatlı tarafından yaşamseverlik, ölüseverliğin bir panzehiri olarak, onu dengeleyecek bir yaşam felsefesi olarak öne çıkartılır. Yaşamseverlik ya da biyofilya, hayata ve yaşayan her şeye duyulan şiddetli bir aşktır. Bir bakıma Allah'ın yarattığı her şeye duyulan aşktır. Yaşamseverlik; bir insanda, bir bitkide, bir düşüncede, bir toplumsal grupta gelişmeye katkıda bulunmak isteğidir.

Yaşamsever kişilik, kendine saklamaktansa, meydana getirmeyi yeğleyen bir kişiliktir. Daha çoğa sahip olmaktansa kendisi daha çok olmak ister. Çünkü bilgiyi elde ettiksen sonra bunu halka bildirmeyen kişi, hazineye sahip olan fakat ihtiyaç sahiplerini doyurmayan bir kişidir. Yaşamsever kişilik, yaşam serüvenini mutlaktan daha çok sever. Tek tek parçalardan çok bütünü, özetlerden çok ögeleri görür. Sevgi, mantık ve örneklerle insanı biçimlendirmek ister (OKM: 178).

Yaşamsever lider; içine doğduğu dünyayla, diğer bireylerle, kurumlarla, değerlerle, hatta ideolojilerle, bireysel farklılığını bozmadan bütünleşendir. Çünkü o lider, yaşam denen mucizenin bilincindedir. Belki de bizim son yaşamsever liderimiz Mustafa Kemal'dir. "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesi, dış dünyaya itaat etmemenin ve onu egemenliği altına almamanın bir ifadesidir (OKM: 179, 183).

3.2.2.1.2. Ölüseverlik

Ölüseverlik, yaşamseverliğin karşısında yer alır. Ölüseverlik yaşamın ve yaşamseverliğin büyük düşmanıdır. O, herhangi bir canlıyı yaşatabilecekken ölmesine izin vermektir. Nekrofilya bir anlamda, ilginin insandan nesnelere kaydırılması, insanın eşyalaştırılmasıdır. Ölüseviciliği ile güç tutkusu birbirine paralel kavramlar olarak sunulur. *"Güce tapan, teknolojiye de tapacaktır ve de tersi, yani teknolojiye tapan güce tapandır. Güç ile teknoloji arasındaki bağlantı nekrofilik bir bağlantıdır."* (VLM: 157)

Çağdaş Avrupa-Amerikan uygarlığı ölüseviciliği üzerine kurulmuştur. Bu bulaşıcı virüs, bize Batı'dan gelmiştir. Türk toplumunun ilgisi de doğal olandan mekanik olana çevrilmiştir. Nekrofilya; alkolizm, intihar ve uyuşturucu gibi olgularla insanın kendi bedenine de yönelebilir. Ölüseviciliği, beraberinde faşizmi de getirir. *"Hiçbir sosyal, siyasal ya da ekonomik reform insanın nekrofilik eğilimlerini yok edemez. Bunları denetim altında tutmak devamlı bir gözetleyiciliği, sürekli savaşı gerektirir."* (VLM: 622)

Ölüsever lider, içinde doğduğu dünyaya sığınan liderdir. Ulysses'in sığındığı Yunan'ın putperest dünyası, tanrıların birbirlerini ve insanları yedikleri bir dünyadır. Ulysses bu dünyaya, ya itaat ederek ya da egemen olarak sığınabilecektir. Narsist olduğu için egemen olmayı seçmiştir.

Ölüseverin tanımlayıcı özelliği; kaba kuvveti, yani insanoğlunu cesede dönüştürecek gücü, ilk ve son çözüm olarak görmesidir. Ne başkalarının ne de kendisinin cesedi, ölüsever için bir anlam taşır. Çünkü dünyaya ve başkalarına bakışı ussaldır. Başkalarını olduğu kadar kendisini de şeyleştirmiştir. Ölüsever her şeyden

önce ussal olmak zorundadır. Çünkü şeyleri amaçları doğrultusunda manipüle edebilmesini, onlara egemen olabilmesini sağlayacak düzenlemeleri yapabilmesi için şeylerin ve şeyleştirdiği insanların ne olduğunu bilmek zorundadır.

Rasyonel ölüsever, dünyaya yaklaşımındaki en büyük desteği bilimden alır ve bu Orta Çağ'dan beri böyle olagelmiştir. Tıpkı hedefi Truva'yı ele geçirmek olan Ulysses'in bu uğurda her yolu denemekte sakınca görmemesi gibi, amacı atom bombası ya da kanser ilacı olan bilim adamının da denemediği yöntem yoktur (OKM: 179-181).

Ölüseviciliği güç tutkusundan ayrı düşünülemez. Çünkü kendisinin dışındaki dünya ile egemen olma ilişkisi kuran güçlü olmak zorundadır. Güç ise teknolojiyle doğru orantılı biçimde artar. Aralarındaki bağlantı ölüseverlik ilişkisidir. Teknoloji gücü, güç teknolojiyi artırır. Gücü isteyen, güce tapınan teknolojiye tapınacaktır (OKM: 183).

Türkiye yavaş yavaş ölüsever Batı uygarlığındaki yerini almaktadır. Henüz firavun değilse bile, köle de değildir. Türk insanının yaşam koşulları ve ekonomik koşulları, ölüsever düzene baş kaldırmak özgürlüğünü elinden almıştır (OKM: 186).

Doğrusal mantık, matematiksel kesinlik, ölüseviciliğini ortaya çıkaran kurgulardır. Ya ben-ya o anlayışı, şiddeti doğurur. Bir arada olamayacaksak, birimizin yaşayabilmesi için diğerinin yok olması gerekir. Ölüsevicilik; yapayın, soyutun, mekanik olanın çekiciliğidir. Ölüsevicilik, insanın ve hayatın kurgulaştırılmasıdır. Ölüsevici güncel gerçekliğe değer vermez (SKK: 438-439).

Onlar tek olmak, her şeyi bilen olmak durumundadırlar. Onlar, Allah'la kendi egolarını ortak koşup farkına varmazlar. Onların arzuları âdeta bir ilahtır (SKK: 440-441).

3.2.2.1.3. Sadizm

Sadizm terimi, içgüdülerin özgürce yaşanması gerektiğini savunan ve cinsellikle ilgili suçlar nedeniyle cezaevinde yatan Fransız yazar Sade'ın adından esinlenerek konmuştur. Erich Fromm'a göre *"Sadizm, kadın, erkek, çocuk ya da hayvan, 'yaşayan' bir varlığın üzerinde mutlak hâkimiyet kurmak tutkusudur."* (İ: VII) Türk toplumunda çocuk, doğar doğmaz önce kundaklanarak sadizme maruz kalır. Sonra onun için kurban kesilir; kanı görerek sadizme tanık olur. Baba ve büyük kardeşler tarafından dövülür, şiddetle tanışır. Ders kitaplarından sadizmin başka boyutlarını öğrenir. Despot öğretmenlere boyun eğmek zorunda kalır. Polis ve asker eliyle işkenceyi yaşar. Sadist bir kültürün içinde yetişen birey sonunda işkenceci olur.

Toplumumuzda görülen bir başka sadist eğilim kan davasıdır. *"Kana susamak, hayata susamaktı, can için can almaktı. Can alanın canını, can adına almaktı. Kan davası doğal sonuçtu. Cezalandırmanın ötesinde, ödeşmeydi. Ödeşme, lekesiz, yeni bir konuma yerleşmekti."* (İ: 11) biçiminde ironik olarak tanımlanan kan davası, kırsal kesimde öteden beri süren sadist bir eğilimdir. Birbirine düşmanlık besleyen her iki taraf, şiddet kültürüyle büyür. Kan görerek, acı çekerek sadizmi öğrenir. Sıra kendisine geldiğinde bir görev duygusuyla aynı acıyı karşı tarafa yaşatır.

3.2.2.1.4. Nihilizm

İnsanla ilgili bütün ahlak değerlerini reddeden, otoriteye boyun eğmeyi kabul etmeyen nihilizm; özellikle 19. yüzyıl Rusya'sında yaygınlık kazanmış bir öğretidir. Hiççilik de denen bu akımın kökleri Eski Yunan'a kadar uzanır.

1990'lı yılların nihilist Türk gençliği için dünyayı değiştirmek sonuçsuz bir çabadır. Çünkü dünyada hiçbir şey hiçbir zaman devrilmez. Kimi şeyler yüzeyde farklılaşsa bile tüm düzenler, tüm uluslar, tüm insanlar birbirlerinin aynısıdır. Bu düzende güçlü olan kazanır, güçsüz olan kaybeder. Bu durum, komünizmde de, kapitalizmde de, feodalizmde de, İslamiyet'te de aynıdır (SKK: 268).

Nihilist gençlere göre insan, istese de istemese de bir hayvandır. Tıpkı hayvanlar gibi içgüdüleriyle yaşar. Yemek ve çiftleşmek için yaşar. İnsanın uzun yıllar öğrenim görmesi, bir meslek edinip çalışması; karnını doyurmak ve karşı cinsten güzel birisiyle beraber olmak içindir. İnsan yaşamının başka bir amacı yoktur (SKK: 272).

Nihilizm Türkiye'de dinî, millî, ahlaki inançları yıkılan Türkiyelilerin; yeni aldatılmalardan korunabilmek için tüm otoriteleri, tüm ilkeleri inkâr etmeleri şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu şekilde gençler, zihinlerini her türlü bağımlılıktan ve sorumluluktan kurtarmaya çalışırlar. Bireyselleşme; toplumun, ailenin, dinin dayattığı manevi sorumluluklardan kurtulmak için bir çıkış olmuştur. Nihilizm, ülkenin bölünmesine bile seyirci kalabilecek boyutlara erişmiştir (SKK: 548).

3.2.2.1.5. Afazi

Afazi ya da diğer adıyla söz yitimi tıpta, söylemek istediği sözü belleğinden bulup söyleyememe hastalığıdır. Sonraki aşaması, konuşma ve konuşmayı anlama yeteneğinin tamamen yitirilmesidir. Alatlı, Türkiye'de yaşanmakta olan toplumsal

bir afaziden söz eder. Celbedilmiş söz yitimi, kavramların tanımının tam olarak yapılamamasından doğan kavram karışıklığıdır. Yazara göre toplum olarak bu noktaya gelmemizin birkaç nedeni vardır. *"Bence ilk nedeni öz Türkçe hareketi ki fevkalade yalapşaptı ve yalapşap olmaya da mahkûmdu zaten, 'değiştirilmesi gereken' binlerce felsefe, mantık, matematik, fizik vb. terimini ve bağlantılarını düşününce. İkinci nedeni, kültürün uğradığı kesintiydi ki bunu da bir yandan öz Türkçe hareketine, Latin alfabesinin eski yazının yerine ikame edilmek suretiyle eski metinlerle aradaki bağın kopmasına ve nihayet 'yeni bir Türk' tertiplemeye soyunduğu için geçmişin üstünü örten eğitim sistemine borçluyuz."* (Yiğit, 2008: 6)

Schrödinger'in Kedisi Kâbus'ta afazi; konuşma yitimi, insanlıktan çıkma ve diğer yaratıklara yaklaşma olarak değerlendirilmiştir. Afazik insan, düşünme niteliğini kaybeder. Dilin zenginliği, düşüncenin gelişmişliğinin işaretidir; dilin küçülmesi ise ilkelliğe geri dönüşün işaretidir (SKK: 54).

Afaziklerde dil yetersizliğinden daha ciddi olan şey, genel entelektüel kapasitenin düşüklüğüdür. Bilincin ve dilin içeriğini ve düzeyini sosyal-kültürel etkileşimler belirler. Entelektüel yetenek, bu içerik ve düzeyin bir özeti olarak dile yansır; dil de entelektüel yeteneğe yansır (SKK: 156).

Anlatıya göre Türkiye'nin parçalanması, ülkenin küresel güçler tarafından ele geçirilmesi, eski yer adlarının kullanılmaya başlanması, gençlerin yaşadığı amaçsızlık celbedilmiş afaziden kaynaklanmıştır. Birbiriyle anlaşamayan insanlar; birlikte hareket edemez olmuşlar, zamanla onları bir araya getiren ortak değerlerden yoksun kalmışlardır.

3.2.2.1.6. Saçaklı mantık

Alatlı bir makalesinde, saçaklı mantık ya da diğer adıyla fuzzy logic için bir tanımlama yapar. Ayırt edici olması için Aristo mantığının ve diyalektik mantığın niteliklerini de ortaya koyar. *"Klasik mantık dediğimiz, karşıt kutuplarda haşır neşir olan mantıktı; diyalektik mantık, ayrı ayrı ele aldığı kutupları bir sistem dâhilinde birleştiren mantık, çok-değişkenli mantık ise bu kutuplardan birisinin diğerine dönüşüm sürecindeki değişimlerle ilgilenen mantık."* (Alatlı, 2009a: 147)

Sahici dünya, kırçıl bir dünyadır. Aslında siyah-beyaz yoktur. Karadır denilen saç, kumaş, gece gibi şeylerin siyahı birbirini tutmaz. Köpük, bulut, kemik, diş, kar gibi nesnelerin beyazı da birbirinden farklıdır. Beyaz diye bir şey yoktur, beyazımsı şeyler vardır (SKK: 128).

Dünya kırçıl olduğu hâlde bilim, siyah-beyazdır. Gerçek dünya saçaklıdır, bilim ise düzenlidir. Gerçek, bunların arasında bir yerdedir. Bilim, kırçıl bir dünyayı anlatmaya çalışırken içinde kırçıl sözcük bulunmayan bir dili kullanıyor. Bu, başlı başına büyük bir sorundur. Aradan geçen onca süreye rağmen hâlâ bilimde Aristo kuralları geçerlidir (SKK: 132).

Doğru düşünme sanatı, iki bin yıldır Aristo'dan sorulmaktadır. Oysa sahici dünya onun tanımladığı gibi değildir. Sahici dünya gri, kırçıl ve saçaklıdır. Dünyada kesin olan hiçbir şey yoktur. Yeryüzünün, Mars'ın ya da Ay'ın en ayrıntılı haritaları bile ovaların nerede bitip dağların nerede başladığını gösteremiyor. Tıptaki büyük gelişmelere karşın ölü ile diri arasındaki çizgi kesin olarak çizilememiştir (SKK: 139-140).

Sahici dünyada mantıklı düşünce diye bir şey varsa o da saçaklı mantıktır. Saçaklı mantığın tek bir kuralı, akla yakınlıktır. Eğer bir şey akla yakınsa o doğrudur. Saçaklı mantık, Batı mantığının bittiği yerde başlar (SKK: 141).

Matematik bile kesin değildir. Dünyayla ilgili olup da yüzde yüz doğru ya da yüzde yüz yanlış olduğu kanıtlanmış tek bir olgu yoktur. Olgular her zaman saçaklı ya da karmaşıktır (SKK: 142).

Ölüm saçaklıdır. Hiçbir noktada mutlak ölümden söz edilemez. Ölüm beynin bir hâli mi, yoksa bedenin bir davranış biçimi midir? Ölüm, hem bunların hepsi hem de hiçbiridir. Kimi hastalar bitkisel hayata girerler; doktorlar ve aileleri ölüm çizgisini nerede çekeceklerini bilemezler. Bundan sonrası ölüm deniyor, olup bitiyor. Bir şey keyfi olarak ölü ya da diri ilan ediliyor. Yaşam ile ölüm arasına çekilen her çizgi, uydurma ve keyfidir. Aslında yaşam, ölüme doğru derece derece yol alır (SKK: 181).

3.2.2.1.7. Modernizm

Modernizm, Batı dünyasının Rönesans'tan beri olgunlaştırarak izlediği bütünsel bir düşüncedir. Yaşamı, insanı, bilimi ve sanatı açıklayan bir değerler toplamıdır. Bu değerler dizisi içinde Darwin'in Evrim Teorisi, pozitivizm, hümanizma, laiklik, pragmatizm önemli yer tutar. Modernizm, sürekli aydınlanma ve reformlarla etkisini günümüze kadar sürdürmüştür.

Alatlı'da modernizm eleştirel biçimde ele alınır. Modernizm, Türk insanının, ortaya çıkan küçük bir değişikliğin zamanla büyüyen bir değişikliğe yol açtığını görmesini engellemiştir. Oysa gündelik yaşam içinde gerçekleşen en küçük bir olayın bile kişinin dünyasını altüst edebileceği tartışmasız bir gerçektir (SKK: 635).

Yirminci yüzyıl modernizmi, insanın üretim sürecindeki rolüne ve niteliğine önem vermemiştir. İnsan; toprak, orman ya da yer altı servetleri gibi üretim araçlarından birisi olarak görülmüştür. Modernizme göre insan, topluma hizmet veren ögelerden birisidir. Bu bakımdan insan hizmetlerini, topluma en yararlı olacak biçimde örgütlemeye çalışmıştır.

İnsanı üretim araçlarından birisine indirgeyen görüş, aslında feodalizmin insan görüşüdür. Yirminci yüzyıl modernizmi, özünde feodaldir. Yirminci yüzyılın sözde kapitalizmi, bireyin kendisini toplum için feda etmesini öngören özgecilik ahlakı üstüne kurulmuştur. Özgecilik ahlakının bir diğer sonucu, devletçilik faciasıdır (SKK: 82-83).

3.2.2.2. Bireysel izlekler

3.2.2.2.1. İnsan / Birey

İnsan ve insanlık kavramı çevresinde geliştirilen düşünceler, daha çok merkezî kişiler tarafından ifade edilir. Bu bakımdan bunlar karşıt görüş olmayıp yazar tarafından dolaylı olarak dillendirilen fikirlerdir.

İnsanı hayvandan ayıran özellik, ahlak diye bir değerin varlığının bilincinde olmasıdır. İnsan bu bilince din yoluyla ulaşamazsa, dünyevi yollarla ulaşır. Darwin, dünyevi yolu temsil eder (OKM: 171).

Lenin, insana inanmaksızın, insanlığa inanmak gibi büyük bir yanlışın içine düşmüştür. Böylesi bir inançsızlık; engizisyon papazlarının, dikta rejimi yanlılarının, Hallacı Mansur'u öldürenlerin inançsızlığına benzemektedir (OKM: 177).

İnsanlara sırf bir araç olarak değil, bir amaç olarak davranmak gerekir. Bu, aynı zamanda ahlaki bir sorumluluktur. İnsan, hiç kimsenin değil, ancak kendisinin efendisidir. İnsanın kendi kendisinin efendisi olabilmesi ve kendisini gerçekleştirebilmesi için bilgiyi aktif olarak araması gerekir. Bunun mümkün olması için ahlaki sorumluluğu kabul eden bir yaşam biçimi gerekir (OKM: 344).

İnsan merkezci dünya görüşünün temel direği; kendi yönünü tanımlayabilen özgür insandır. İnsan; özgür biçimde hareket edebiliyorsa, kaderini kendisi belirleyebiliyorsa, kendi ahlak yasasını ortaya koyup ona göre davranabiliyorsa özerk bir varlık demektir. İnsan merkezci dünyanın da dinsel inançları vardır. Onu ayırt eden özellik, bu inançları başkalarına zorla kabul ettirmeye kalkmaması ve bu dünyayla öteki dünyayı birbirinden ayırmasıdır (OKM: 345).

Modern endüstri dünyası, yüzyıllar boyunca biriktirilmiş, bireysel girişimlerin sonucudur. İnsanoğlu, karmaşık bir dünyayı kurmuştur; üstelik bu dünyayı planlamadan oluşturmuştur. Aileyi, özel mülkiyeti ve milleti kuran insanoğlu, bunların içine plansız biçimde düşmüştür (OKM: 403).

Somut insan; akıl, vicdan ve ahlak sahibidir. Akıl ve ahlak, dünyadan ve kendisinden sorumlu olan özgür ve özerk bireyin yaradılışından aldığı bir esindir. Bireyin bu değeri; onun hiçbir biçimde başka bir şeyin aracı olarak görülmemesini, her zaman amaç olmasını gerektirir. Dünyadan ve kendisinden sorumlu olan insan; özgür, özerk ve kendisinin efendisi olmak zorundadır. Bireyin, her türlü toplumsal düzenlemeden ve toplumdan ayrı olarak var olduğu kavranmalıdır (OKM: 405, 406).

3.2.2.2.2. Kadın

Çağdaş Türk toplumunun önemli bir yapı taşı olan kadın hem kendi cinsinin hem de karşı cinsin bakış açılarından sunulmuştur. Erkeğin bakış açısı ataerkil izler taşır. Erkek açısından kadın, her zaman bir iktidar simgesidir. Parayı kazanmak bile kadın içindir. Paranın taşıyıcısı, göstericisi, vitrini kadındır. Çünkü kadın paranın da üstünde bir varlıktır. Haremlerin gücü de bundandır. Haremler gücün gösterildiği yerlerdir. Erkeğin gücü, sahip olabildiği kadar kadındır (KKK: 55-56).

Bir erkek bir kadını, bir kadından daha iyi sevebilir. Kadın erkeğe de, kendisine de zorluklar çıkartır. Kadın karmaşık bir noktaya sokulmuştur, çok itilmiştir. Hiçbir şeyi net olarak bilmez. Kadını kendisiyle buluşturmak esastır. Kadına sevgi esaslı bakmak gerekir. Kadındaki zorları ortaya çıkarıp kendisini tanıması sağlanmalıdır (KKK: 58, 59).

Aile, koca, çocuk, iş derken kadın, kendisine teğet geçmeye mecbur edilir. Bir şey yapması her zaman izne bağlıdır. Sanatla tanışan kadının sorgulama alanları artar. Sanatla tanışan kadın, kendi ailesinden başlamak üzere ulusunun yaşam biçimini, yaşam estetiğini, ilişkilerdeki duyarlılığı sorgulamaya başlar (KKK: 137).

3.2.2.2.3. Erkek

Kadın izleğinden farklı olarak erkek, yalnızca kadının bakış açısından ortaya konulmuştur. Bu bakış açısında ironik bir yan ve abartı bulunmaktadır. Türkiye'de aylık net geliri belli bir rakamın üstünde olan koca, yirmi-yirmi beş yıllık karısına sadık kalamaz. Kadının estetik yaptırması bile bu durumu değiştirmez (KKK: 27).

Türkiye'de erkekler, üç aşamadan oluşan bir eğriyi izlerler. İlki, cinsel tatmin aşamasıdır. Bu aşamada her kadına âşık olabilirler. Duygulanabildikleri, aşk acısı

çekebildikleri; dolayısıyla kadınların erkekler karşısında avantajlı oldukları bir dönemdir. Kocalar bu süreçte elde edilir. Bu cinsel tutku aşaması, bir anlamda evlilik aşamasıdır. Bu aşamada eşlerini çok kıskanırlar.

Erkekler, yirmi yedi yaşından sonra parasal tatmin aşamasına girerler. Bu dönemde para tutkusu, seks tutkusunun yerini alır. Parasal tatmin aşamasının sonlarına doğru erkeğin kendisine gelmeye, çevreyi yeniden algılamaya başladığı görülür. Bu aşamada sevgilileri olur. Genç kadınlarla bir arada olmaktan hoşlanır. Bu aşama, gücü dışa vurma aşamasıdır. Dernek, vakıf, kulüp ya da belediye başkanlığı gibi sosyal etkinlikler artar (KKK: 30-31).

Normal bir Türk erkeği yirmi dört yaşında haftada on kez cinsel ilişki kurmaktadır. Otuz yedi yaşında iki, kırk altı yaşında dört, elli yedi yaşında haftada bir buçuk ilişkiye kadar iner. On dokuz ile yirmi yedi yaş arası cinsel tatmin aşamasıdır. Bundan sonra kırk altı yaşına kadar parasal tatmin aşaması sürer. Kırk altıdan elli dokuza kadar gücün dışa vurumu aşamasıdır (KKK: 50).

Erkekler hayatı, birbirinden bağımsız kompartımanlar olarak görürler. Olumsuzluk durumunda bir kapıyı kapatıp başka bir kapıya yönelebilirler. Bir anlamda an'ı yaşarlar. Bu bakımdan olumsuzluklar, çözemedikleri sorunlar onları uzun süre mutsuz etmez.

3.2.2.2.4. Zenginler

Zenginler sınıfına, özellikle türedi zenginlere eleştirel biçimde yaklaşılmıştır. Bu eleştirinin içinde az da olsa ironi bulunmaktadır. Türkiye'de zenginler acınacak durumdadırlar. Çok çalışıyorlar ve bir ayın neredeyse yarısını yurt dışında

geçiriyorlar. Bu koşuşturmaya sağlıkları dayanmıyor. Şurada ev yaptırayım, buradan arsa alayım derken kırk-elli yaş arasında ölüyorlar. Kadınlar da sürekli olarak kocalarının başka hayatları olduğundan kuşkulanıyorlar.

Onların nazarında para, tek yükselen değerdir, fakat iyi kullanılmamaktadır. Yükselen değerlere uydukları için yerli değerlerden koparlar. İş ve davet koşuşturması yüzünden entelektüel ve kültürel beğenilerini geliştiremezler. Amerikan okullarında öğrendikleri yöntemler, ülkelerini düzenlemekte işlerine yaramaz. Ama aynı yöntemlerle kendi yaşamlarını düzenleyebilmişlerdir.

Hayal güçleri olmadığı için parayı iyi kullanamazlar. Birisi bir şey yaptırdığı zaman, hepsi aynı şeyi yaptırır. Sürekli dekorasyon değiştirirler. Çünkü eşyalarla bağlantıları yoktur. Eşyalarla bağlantıları olmadığı için çağrışımları, şimdileri ve geçmişleri yoktur. Çünkü eşyalar sevgileri kaydederler. Turgut Özal'dan sonra Anadolu sermayesi ortaya çıkınca zenginler arasında yabancı okullardan yetişenler ve yetişmeyenler diye bir ayırım oluşur. Memleketin her türlü hâlinden uzak olduklarının farkındadırlar, ama ne yapacaklarını bilemezler (KKK: 109-110).

3.2.2.3. Toplumsal izlekler

3.2.2.3.1. Tarih

Tarih kavramı çevresinde toplanan düşünceler, başka ulusların tarihlerine ilişkin kimi değinmeler getirse de amaç Türk tarihine ışık tutmaktır. Kıbrıs ele alınırken roman kişilerinin ağzından Osmanlı'yla ilgili eleştiriler getirilir. Türklerin tarihinin diğer ulusların tarihinden farklı olduğuna vurgu yapılır. Çünkü diğer uluslar aynı toprak üzerinde yaşarken Türkler değişik coğrafyalarda devletler kurmuşlardır.

Fransız işgalcilerinin egemenlik kurduğu Lusinyan Devri, Kıbrıs halkı için bir istibdat dönemi olmuştur. Ada'da köleliği Türkler kaldırır. Ancak Osmanlı, Türk'ü kollamamıştır. Ada Rumlara, Yunanlılara verilmeye çalışılmaktadır. Rum ile Yunan, aynı ulus olmadıkları hâlde Türklere karşı dayanışma içindedirler. Çünkü haç, her zaman hilale karşı birleşmiş ve savaşmıştır. Her şeye karşın Kıbrıs Türk olarak kalmaya devam edecektir (YTH: 93-101).

Türk tarihi; Amerikan, İngiliz ya da Fransız tarihi gibi ele alınamaz. Çünkü bu ulusların tarihi, göz önünde gerçekleşmiştir. Aynı dar alanda geçmiştir. Onların tarihini kronolojik sıraya sokmak kolaydır. Fakat bunu, Türk tarihi için yapmak mümkün değildir. Kimi zaman Çin'de, kimi zaman Mısır'da ya da Avrupa'da rastladığımız Türklerin tarihini kronolojik sıraya sokmak zordur (NT: 175).

Birçok ulus için tarih, bir vatan tarihidir. Örneğin Fransızlar; Ne Gal, ne Latin, ne de Germen olduklarını iddia edemedikleri için vatan tarihini esas almak zorundadırlar. Oysa Arap için tarih, millet tarihidir, çünkü uzun süreler devletlerini kaybetmişler, ama milletlerinin varlığını korumuşlardır. Yahudiler için tarih, din tarihidir. Çünkü Yahudilerin, ne Araplarınki gibi dili, ne gelenekli bir milleti, ne de devleti olmuştur (NT: 176).

Doğu Türkeli ve Türkiye tarihleri, bir bütün hâlinde Türklerin tarihidir. Bu iki vatan; bazen birleşir, bazen ayrılır. Türk tarihi; egemen Türk sülalelerinin, yabancı uluslara dayanarak kurdukları devletlerin tarihidir. Türkiye tarihi; Selçuklular, İlhanlılar, Büyük Beylikler, Osmanlılar ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere beş dönemden oluşur. Anayurt'taki Türk tarihi Milattan önce yedinci yüzyıla kadar iner; Sakalarla başlayıp Uygurlarla biter (NT: 177).

3.2.2.3.2. Sanat

Resim ve tiyatro, özellikle Türk tiyatrosu Alatlı'nın üzerinde düşündüğü meselelerdir. Resmin, genelde sanatın insanı kendisiyle buluşturması üzerinde durulmuştur. Resim piyasası ise bir sorunsal olarak ele alınmıştır. Devlet tiyatrolarındaki yanlış yapılanmalar, tiyatronun bir grup tarafından yönetilmiş olması eleştiriye hedef olmuştur.

Sanat, insanlığın tek çaresidir. Sanat, insanların kendileriyle baş başa kalmalarının, kendilerine katlanmalarının tek yoludur. Sanatın esası yalnızlık olduğu için insanın en güvenilir arkadaşıdır. İnsanı yalnızlığa, ancak sanat ikna edebilir. İknanın da ötesinde yalnızlığı bir ihtiyaç hâline getirir (KKK: 137).

Resim, müzik, edebiyat fetih konularıdır. İnsan resmi fetheder, resim insanı fetheder. Resim yapıp yapamayacağınızı, gücünüzü sonuna kadar harcayıp son darbenizi tamamlamadan ölçemezsiniz. Resim insana, daha önce hiç düşünmediği şeyleri düşündürmüyorsa gereksizdir. Sanat, insanın kımıldattığıdır; sanat insanı kımıldatandır. Resim, düşüncenin biçime dönüştürülmesidir. Resim, düşüncenin organizasyonudur. Resim düşüncededir, resim şiirdedir. Resim, insanlara düşünceye ulaştırabiliyorsa resimdir (KKK: 140, 225).

1970'li yılların ortalarına kadar ülkede, adına resim piyasası denebilecek boyutlarda ticari bir etkinlik yoktur. Seyrek olarak resim meraklıları çıkar ama bilgiye dayalı değil, zevke dayalı alım yaparlar. Hoca Ali Rıza, Hüseyin Avni Lifij,

Hikmet Onat gibi eski ressamların resimleri konaklardan çıktıkça alıcı bulur. Çağdaş ressamların esamesi okunmaz. Antikacıların dışında, resimde tek alıcı devlettir. 1970'lerin ortalarına doğru birer ikişer resim galerileri açılır, böylece resim piyasası oluşmaya başlar (KKK: 145-146).

Türk tiyatrosuyla ilgili çeşitli eleştiriler getirilir. Devlet Tiyatrosu'nda kimlerin oyunlarının oynanacağı bellidir. Bir zamanlar Tarık Buğra bir yandan repertuvar kurulu başkanlığı yapmış, öte yandan da kendi oyunlarını oynatmıştır. Bu durum, on altı yıl sürmüştür. Devlet tiyatrosu, son kırk yıldır Cumalı, Özakman, Dilmen, Bilginer, Erduran, Nezihe Araz, Adalet Ağaoğlu tarafından parsellenmiş durumdadır.

Ağaoğlu'nun ilk oyunu 1953'te oynanmıştır. Turgut Özakman ilk defa 1951'de oynanmıştır. 1991'de hâlâ oynanmaktadır. Necati Cumalı, on beş oyunla kırk iki yıldır sahnededir. Arada bir, "ilerici solcu" yazarlardan Çetin Altan'ın, Aziz Nesin'in, Yaşar Kemal'in oyunları sergilenir. Böylece muhalefet önlenir (KKK: 147, 148).

3.2.2.3.3. Basın

Birkaç romanda basın, sermaye grupları açısından, köşe yazarları açısından ele alınmıştır. Basının az sayıdaki sermaye sahibinin elinde olması, birbirine benzer yayınlar yapması, köşe yazarlarının donanımlı olmaması eleştiriye konu olan yönlerdir.

Türkiye'de basının bir gündemi olduğu kadar, basın dışında da bir gündem vardır. Köşe yazarları, kendilerini ve diğer yazarları tekrar ederler; çünkü uzmanlaşma eksikliği vardır. Genç edebiyat yazarları üzerine yazmak riskli olduğu

için eski kuşak yazarları ele alırlar. Köşe yazılarında geleceğe dönük konular azdır, çoğunlukla tarih işlenir. Yurt dışına ilişkin köşe yazısı ise çok azdır. Köşe yazarları ekonomiden çok, edebiyat üstüne yazarlar. Yargılarına kaynaklık eden bilgileri açıklamazlar; bu nitelik, medrese adabının günümüze etkisi biçiminde yorumlanabilir. Türk ekonomisinin durumunu anlamak isteyen birisi, gazete sütunlarının dışında başka bir yere bakmalıdır (NT: 232-247).

Yazılı basın sektöründe çok az sayıda sermaye grubu vardır. Bunlar; ürünlerini farklılaştırmak, yani değişik anlayışlara, hatta ideolojilere seslenen gazeteler çıkarmak suretiyle pazarı paylaşmışlardır. Pazar egemenliğini sürdürmeleri, piyasaya başka ürünlerin girmesini engellemekle mümkün olmaktadır. Başarılı olabilmeleri, başta ortak fiyat politikaları olmak üzere üretimin her aşamasında dayanışma içinde hareket etmelerine bağlıdır. Bu bakımdan, ertelenen vergi borçları, ertelenen SSK borçları, devletten sağlanan ucuz krediler, yazarlara bordrolarda gösterilmeyen paraların açıktan ödenmesini mümkün kılan düzenlemeler gibi, kârlılık oranlarını artıran ögelerin ortadan kalkmamasına, kurulu düzenin değişmemesine el birliğiyle özen gösterirler (KKK: 181).

Basın sektörünün girdilerinden birisi kâğıtsa diğeri yazardır. Sektörde yazarlara kurgusal değerler biçilir ve bu değerler sürekli biçimde pompalanır. Basın yazarlarıyla basın patronları arasında, basın oligarşisinin ortakları arasında kalmak ve bütünün çıkarlarını gözetmeyi sürdürmek koşuluyla, bir gazeteyi diğer bir gazeteye ikame etmelerine izin verilmesine ilişkin yazıya dökülmemiş bir anlaşma vardır. Yani farklı gazete sahiplerinin, kendilerini terk eden bir yazarı kara listeye almaları söz konusu değildir. Aksine bu tür transferler talebi diri tutacağı için istenir. Tek istisna, yazarın kurulu düzeni zorlayacak bir rakibe gitmesidir (KKK: 182).

3.2.2.3.4. Dil

Dil izleğinde; dilin iki tekniği nazım ve nesirden, sözcüklerin çevresinde bulunan çağrışım olgusundan, ana dilinin toplumun yaratıcılığında oynadığı büyük rolden, yabancı dille öğretimin sakıncalarından söz edilmiştir. Eğitimde ana dili yerine yabancı dilin yeğlenmesi toplum hayatında büyük sorunlara yol açacaktır. Kimi öğretim kurumlarının ısrarlarına karşın Alatlı'ya göre *"Yaygın inancın aksine, yabancı dil aracılığı ile eğitim, bir yabancı dil öğretme yöntemi değildir."* (Alatlı, 2009a: 35)

Doğanın egemenlik altına alınmasını, kalıcı kent kültürleri oluşturmayı, teknolojik gelişimi hedefleyen bilinç, nazmın kısıtlamalarına gelemez. Böylece düz yazı doğar. Nesir, tüm nazımları, yani kapsamlı ve yalın örüntülerinin tümünü kucaklayan bir orkestradır. Düz yazı; bütün, tam, eksiksiz ve olgundur (SKR: 229).

İster nazım ister nesir olsun söz, bütünüyle haysiyettir. Haysiyet; doğru olan tek bir söz, birbirimize iletmek üzere seçtiğimiz sözcüklerin uyum içinde oldukları tek bir cümle kurma çabasıdır (SKR: 230).

Dil iki boyutludur. İlk boyut matematiksel olup nesnelere ve eylemlere verilen isimlerden oluşur. Bunlar, bir dilden başka bir dile aktarıldığında fazla bir kayıp yaşanmayabilir. Dilin diğer boyutu, çağrışımlar boyutudur. Her sözcüğün üstünde bir çağrışım kümesi vardır. Bir sözcük, bir başka dile çevrildiği hâlde onun çağrışımı çevrilemez. Çağrışım bulutları, bambaşka yaratıcı etkinlikler getirirler (SKR: 424).

Bir insan için dil gönlünü yüzdüren gemi, bir millet için dil kültürünü yüzdüren gemi gibidir. Yaratıcılık, toplumun en derinlerinden gelen bir güçtür. Bu gücün gelişmesindeki en önemli etken, kişiliğin ve kültürün alt katmanlarından gelen ve serbest çağrışımı mümkün kılacak olan ana dilidir. Bir öğrenci, fen konularını en açık seçik biçimde sadece kendi ana dilinde öğrenebilir (SKR: 424).

İnsan; hem İngilizceyi, hem fiziği, hem matematiği, hem kimyayı aynı anda öğrenemez. Öğrencilerin bir yandan çapraşık bir matematik sorununun inceliklerini anlamaya çalışırken öte yandan yabancı sözcüğün ne olduğunu bulmaya, dil bilgisi kurallarını hatırlamaya zorlandıkları bir eğitim düzeninde ne fen ne yabancı dil öğretilebilir. Türkiye bunun bedelini özellikle fen bilimlerinde ağır biçimde ödemiştir (SKR: 426).

3.2.2.4. Sorunsal izlekleri

3.2.2.4.1. Eğitim

Eğitim sorunsalı çevresinde ülkemizin son elli yıllık dönemi gözden geçirilir. Öğretmenlerin bilgi ve pedagoji alanında yeterince donanımlı olmaması, binaların ve diğer maddi koşulların elverişsizliği ele alınan meselelerdir. Gündeme getirilen bir başka konu, ders kitaplarının şiddete davetiye çıkarmasıdır. Bu eksikliklerin giderilmesi için düzgün bir eğitim sistemi gereklidir. Ancak *"Türkiye, yaşamsal meselelerini saptamadığı, sahiplenmediği, masaya yatırmadığı sürece, kalıcı bir eğitim felsefesinin esaslarını da ortaya koyamayacaktır."* (Alatlı, 2005: 164)

İşkenceci, otoriteye bağlı vatandaşlar yetiştirmek konusunda Cumhuriyet eğitim sisteminin Osmanlı mirasını devraldığını savunur. Bu eğitim sisteminin amacı,

devlete itaat eden bireyler yetiştirmektir. Okullarda maddi şartlar kötüdür; sıralar kırıktır, tuvaletler kötü kokular yayar ama öğretmenler öğrencilerden temiz ve bakımlı olmalarını isterler.

Ders kitaplarında her şey güllük gülistanlıktır. Kitaplardaki çocuklar iki katlı, bahçeli evlerde yaşarlar; her çocuğun ayrı çalışma odası vardır. O kitaplarda anne-babalar çocuklarını sevgi sözleriyle severler. Bu durumun yoksul çocuklar üstünde travma yaratması kaçınılmazdır. Aynı kitaplar sadizm örnekleri içerir.

Hareketsiz biçimde oturan, gürültü etmeyen, söylenileni aynen yapan öğrenci; iyi öğrencidir. Eğitim sistemimiz edilgen bir öğrenci tipini hedeflemiştir. Osmanlı'da olduğu gibi Cumhuriyet eğitim sisteminde de ezber önemli bir öğretim aracıdır.

3.2.2.4.2. Üniversite

Üniversite sorunsalının merkezine Yükseköğretim Kurulu yerleştirilmiştir. 'Karşı kişiler', 12 Eylül'le birlikte üniversite özerkliğinin ortadan kaldırıldığını savunurlar. Yazarı temsil eden kişiler ise kurumsal akademik özgürlüğün söz konusu olamayacağını, bunun Birleşik Devletler'de dahi bulunmadığını öne sürerler. Ancak öğretim üyesinin özgürlüğünden söz edilebilir. İki farklı görüş üzerinden Türk üniversiteleriyle Amerikan üniversitelerinin sistemleri karşılaştırılır.

Karşı kişilere göre Türkiye'de 12 Eylülle birlikte üniversitelere büyük bir tırpan vurulmuştur. YÖK'ün kurulmasıyla üniversite özerkliği ortadan kaldırılmıştır. Türk üniversitelerini YÖK yönetir. Yirmi dört üyesi vardır. Yedisini Üniversiteler Arası Kurul, görevli öğretim üyeleri arasından seçer. Yedisini cumhurbaşkanı, onunu

hükûmet seçer. Üyelere makam arabası verilir. Üyeler aynı zamanda üniversitelerdeki görevlerine devam ederler (NT: 118).

ABD, İngiltere ve Japonya'da üniversitelerin idari bağımsızlıkları yoktur. Harward'ı ve eyaletteki tüm üniversiteleri, New York eyalet valisinin atadığı yirmi kişilik bir kurul yönetir. Bu kurula akademisyen alınmaz, alınırsa üniversiteyle ilişiğini kesmek zorundadır (NT: 115-116).

Yazarı temsil eden kişilere göre kurumsal akademik özgürlük olamaz. Akademik özgürlük, öğretim üyesine aittir. Öğretim üyeleri, işlerini kaybetme korkusu olmaksızın bilineni sorgulama ve çelişkili görüşlere sahip olma hakkına sahip olmalıdırlar. Birleşik Devletler'de meslektaşların denetimi olmadan makale bile yayımlatılamaz. Üniversitelerin faaliyetleri ve faaliyetlerin içeriği, Amerikan toplumunun ihtiyaç ve beklentileri paralelinde saptanır. Birleşik Devletler'de bilim adamının ilgi alanıyla toplumun ilgi alanı çakışırsa projelere para bulunabilir (NT: 120-122).

Türkiye'de üniversitelerin verdiği diploma, kişiye mesleğini doğrudan icra etme yetkisini vermektedir. Batı ülkelerinde diplomanın yanı sıra mesleki kuruluşların açtığı sınavları da vermek gerekir. Türkiye'de, üniversite mezunlarını istihdam eden kuruluşlar, üniversite programlarının düzenlenmesinde söz sahibi değildirler. Oysa Amerika'da bunun tam tersi bir uygulama vardır. (NT: 128).

Öğrenciler hocayla ödev, sınav ve ders programının azaltılması konusunda pazarlık yapabilmektedirler. Kopya, Türk eğitim sisteminin yerleşik bir kurumu durumundadır. Üniversite, bağlı olduğu toplumun geçmiş bilgilerini depolamayı ısrarla reddetmektedir (NT: 131-134).

Bir kurum olarak üniversite bağımsız olamaz. Üniversite, tanımı itibariyle toplumdaki çeşitli baskı gruplarının isteklerini karşılayan ulusal bir kurumdur. Bu bakımdan toplumdan bağımsızlığı söz konusu olamaz. Toplum, istediği siyasi partiyi iktidara getirdiğine göre iktidarların üniversite izlenceleri hakkında söz söyleme hakkı vardır. Akademik özgürlük, kurumsal değil bireysel bir niteliktir. Öğretim üyeleri işten atılma tehlikeleri olmadan; bilineni sorgulama, çeşitli ve çelişkili görüşlere sahip olma hakkına sahiptirler (OKM: 368-370).

3.2.2.4.3. Aydın sorunu

Hem kendi toplumu hem de insanlık için bilgi üreten, hazır bilgiye eleştirel biçimde yaklaşan aydın; zihinsel çalışmalarından sonra elde ettiği bulguları insanoğlunun yararına sunar. *"Uygulamada aydının toplumdaki işlevi, genellikle dolaysız yarar açısından alınır. Aydın, toplumdaki büyük kitlelere bir şeyler vermeli, onu ilerletmeli, kalkındırmalıdır denir sözgelişi. Evet, uzun sürede, gerçek aydının doğası bunu gerektirir."* (Göktürk, 2002: 193)

Alatlı'nın romanlarında devletle iç içe girmiş, devletle bütünleşmiş "organik aydın" ya da "öz uzman aydın" denen aydın kesimi eleştirilir. Organik aydın sınıfının yalnızca bizim toplumumuza özgü olmadığı, başka toplumlarda da örneklerinin görüldüğü belirtilir. Öz uzman aydının ve gerçek aydının nitelikleri verilerek, ikisi arasında bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca Rus aydınının eksiklikleri eleştiri konusu edilmiştir.

Organik aydın türü, İttihat Terakki'den itibaren devlet eliyle oluşturulmuştur. O günden bu yana bu grup, egemen sınıfların yanında yer almış ve Türkleri

uygarlaştırma görevini üstlenmiştir. Üniversite hocasıyla, hukukçusuyla, yazarıyla "öz uzman aydınlar" kapitalist gruplarla iş birliği içinde hareket etmişlerdir. Bu zümre zamanla bir iç çevre oluşturmuştur (VLM: 57).

Gerçek aydın, doğruyu her yerde söyleyen, kendisi için değil toplumu için üreten, yalnız da kalsa düşüncelerini söyleyebilendir. Gerçeği bulan, başkaları farklı düşünüyor diye, onu söylemekten çekinirse alçaklık yapmış olur (VLM: 62).

Rus aydınını, toplum mühendisliği uzmanlığına yükselten, mükemmel insan yaratma düşüdür. Yaşam savaşı veren sıradan insanlar sıradan beceriler edinirken entelektüeller genelin bilgisine sahip çıkarlar. İnsani çabaları bilimselleştirip ekonomi, siyaset, sosyoloji gibi yeni bilim dalları yaratırlar. İnsanoğlunun deneme-yanılma yöntemiyle binlerce yılda edindiği bilgi ve kurumlar, aydınlar tarafından gereksiz görülüp hükümsüzleştirilmiştir. Doğru ve haklı olduklarından öylesine emindirler ki isteklerinin kabul görmemesinin nedeni, yetkililerin kötü niyetleridir. Her zaman halklar adına konuşurlar. Ancak, adına konuştukları halklar kendi hayal güçlerinin ürünüdür. Sahici insanlar, onların düşündükleri gibi çıkmaz. Bu kez sahici insanların, kusurlu bir ürün olduğunu ilan ederler.

Zaman içinde aydın, kendisini halkın gerçek kimliğini ve ihtiyaçlarını halktan daha iyi bilen biri olarak konumlandırmıştır. Fransa'da bireysel şikâyetleri düzenin toptan reddine vardırıp 1789 devrimine dönüştürürken Rusya'da devletten olduğu kadar işçi ve köylüden de uzak, apayrı bir sınıf olarak güçlenirler.

Demokratik kurumlar çalışmıyorsa ya da böylesi kurumlar yoksa kitlelerin rahatsızlıklarını dillendirmek görevi aydınlara kalır. Rusya'da aydınlar,

rahatsızlıkları dillendirmekle yetinmezler; yangına körükle giderek belirli huzursuzlukları, şikâyetleri büyütüp düzeni sarsacak boyutlara getirirler (DN: 22-23).

Rus aydını; bireyi eşi benzeri olmayan bir varlık olarak algılamayı sürdürseydi; aklın sınırlı olabileceği ihtimalini düşünseydi; hoşgörüye, geleneklere, yurt sevgisine ve sıradan halkın düşüncelerine değer verseydi, milyonlarca vatandaşı ölmeyebilirdi (DN: 24-25).

Aslında aydınlar diye bütün bir katman yoktur. Aydınlar birlikte var olamazlar. Aydınları tek tek tanımlamak gerekir. Sovyet komünistleri, zeki varlıkların doğaları gereği güvenilmez varlıklar olduklarını anımsadıklarında, aydınları işçi sınıfının dışında özel bir grup olarak değerlendirmişlerdir. Entelektüel birikim, tahammül edilmesi gereken bir olgu sınıflamasına girmiştir. Sovyet profesörlerinin mesaileri tam bir üretim sayılmadığı için emekçi ve aydınların birlik ve beraberliğini vurgulamaya özen göstermişlerdir. Yazarlar, para kazanmasalar da üretirler; bu işçilerin anlayabilecekleri bir durum değildir. 1992'den sonra binlerce Rus bilim adamı ülkeden atılır. Herkes, Batı'da daha iyi şartlarda yaşamak için ayrıldıklarını düşünür. Oysa sanatçı, daha iyi şartlarda yaşamak için değil, işini yapabilmek için kaçar (EUE: 72-73)

1990'lı yıllardan sonra neredeyse sınırsız bir özgürlüğe kavuşan ve yazar patlaması yaşayan Rus edebiyatı, aşağılık bir şehvetle üne ve ticarete yönelmiştir. Bu dönemde Rusya'ya ve Rus halkına sorumluluklarını yerine getiren yapıtlar üretilmemiştir. 90'lı yıllarda Rusya soyulup halkın serveti yurt dışına kaçırılırken Rusya'nın eğitimli özgür sınıfı, olan bitenle mücadele etmediği gibi, olayları teşhir etmekten de kaçınmıştır. Rusya'da ülkenin nasıl kurtarılacağıyla ilgili düşünce üreten insanlar vardır, ama kafaları karışıktır. Çünkü hastalıklı bir dönemden geçilmektedir.

Rus edebiyatçıları halkın acılarına sırtını dönmüşlerdir; narsisizm ve sorumsuzluk içindedirler (EUE: 222-223).

3.2.2.4.4. Yabancılaşma

Toplum biliminde insan etkinliğinden ortaya çıkan ürünlerin, yapılan etkinlikten bağımsız olarak ve değişik biçimde kavranmasına yabancılaşma denmektedir. Ele aldığımız romanlarda bu kavram üzerinde özel olarak durulmakta, bu istenmeyen durumun insanı insandan uzaklaştırdığına dikkat çekilmektedir.

Bir mizah dergisinde, polisin vatandaşa cop sokmasını betimleyen bir karikatür, yabancılaşmanın bilinç dışı bir örneği olarak kabul edilir. Tutuklu ailelerinin dövülmesi, kitap isteyen tutuklunun hücre cezasıyla korkutulması, fişlemelerin yapılması, şarkıların yasaklanmasına karşı bir muhalefet gibi görünen karikatürler gerçekte kötü olayların dehşetini yumuşatmaktadır. "Yazar-çizer takımı" farkında olarak ya da olmayarak bir yabancılaşmayı gerçekleştirmektedirler (VLM: 14).

Yabancılaşma, insanın kendisini 'el' gibi, 'yabancı' gibi algıladığı bir patolojidir. İnsanın katılmadığı, inanmadığı bir değerler sistemine göre hareket etmesi, yaşaması yabancılaşmayı beraberinde getirmektedir. Yabancılaşmış insan, bağlı olduğu ailenin, toplumun, devletin kölesi durumuna düşer. Kapitalizmle birlikte insanı nesne gibi gören yabancılaşma, emeği de alelade bir mala dönüştürmüştür (VLM: 435).

Yabancılaşmanın bir başka boyutu, bireyin bilinçsizce ekonomik eylem için, iş için hayatın monotonluğuna boyun eğmesidir. Büyük bir koşuşturma içinde insan, ruhsal gereksinimlerini göz ardı edecek, bir makineye dönüşecektir. Böylece insan farkında olmadan yabancılaşmanın tuzağına düşecektir (VLM: 492).

Profesyonellik yabancılaşmanın diğer adıdır. Neye ve kime olursa olsun, para karşılığında hizmet yabancılaşmadır. Yeniçeri Ocağının kaldırılması; Türkiye'nin Batı'dan düzen fikrini, yani sistematikleşme virüsünü kapmasının işaretidir. Bektaşi dergâhlarını yerle bir eden de aynı kalıplaşma isteği, iş bölümü yabancılaşmasıdır. Kalıplaşmış, sistematikleşmiş, törenselleşmiş siyasal İslamcılar da bugün Allah'a yabancılaşmışlardır (OKM: 260).

3.2.2.4.5. Kürt sorunu

Cumhuriyetin daha başlarında kimi ayaklanmalarla kendini gösteren Kürtçülük, 1970'lerden sonra sosyalist hareketten ayrılan grupların eliyle yeniden bir kimlik kazanmıştır. Bu yıllarda PKK kurulmuş, bu örgüt 1984'ten itibaren terör eylemlerine başlamıştır. Örgütün amacı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini Türkiye'den ayırıp bağımsız bir Kürt devleti kurmaktır.

Türkiye'deki Kürt hareketlerinin çevresinde gelişen Kürtlerin kendilerini Türklerden soyutlamaya başlamaları, bir anlamda onların Türklere yabancılaşmaları *Valla Kurda Yedirdin Beni* romanında ayrıntılı biçimde işlenir. 1960'lı yıllardan sonra Türk ve Kürt devrimcileri birlikte yola çıktıkları hâlde Kürtler hiçbir zaman, Türk devrimcilerini içselleştirmemişlerdir (VKY: 135).

Deniz Gezmiş, Mahir Çayan gibi sosyalist sola damgalarını vurmuş isimler, Kürtler için bir anlam ifade etmezler. Onlar bakımından en önemli isim Barzani'dir Kürtlerin büyük yanılgıları, uzun yıllardır Kürt halkını ve Kürt coğrafyasını Türklerin sömürdükleridir. Bu yanılgının oluşmasında Almanya, Fransa, İngiltere gibi ülkelerin etkileri vardır. Hatta Almanlar Kürtleri, kendilerine en yakın soy kabul

etmişlerdir. Oysa Avrupalıların bu bölgeyle ilgilenmelerinin tek amacı, enerji kaynaklarını kontrol altına almaktır (VKY: 219, 387).

Kürt hareketi yalnızca bir kök arayışı olsa ona sempatiyle bakılabilir. Ancak hareketin niteliği kök arayışından farklıdır. Romandaki karşı kişilere göre *"Kürdistan, dört parçaya bölünmüş bir sömürgedir. Hedef, bağımsız, birleşik ve sosyalist Kürdistan'dır."* (VKY: 442)

Kürt hareketinin amacı, kimlik arayışının ötesinde olup bağımsız bir devlet kurmak amacını taşır. Bu uğurda çeşitli örgütler kurulmuştur; demokratik mücadeleyi seçen çoğu grup, *"PKK'nın demokratik bir anlayış çerçevesinde ideolojik mücadeleyi benimsemek yerine şiddete ve imhaya başvurması, Kürt ulusal kurtuluş mücadele[sini] tehdit ediyor."* anlayışında birleşmektedir (VKY: 449).

Romanın karşı kişilerine göre kendilerine zarar verdiklerine inandıkları Atatürk, Türk milliyetçiliği açısından önemli bir değerdir. Atatürk'ün kişiliği ve politikası, Türk milliyetçiliği açısından tarihsel bir dönemeç olma özelliğini taşır (VKY: 450).

Romanın karşı kişilerine göre Kemalizm'in tek ideali Türkçülüktür ve bunu Kürt halkı açısından saldırgan bir milliyetçilik olarak görürler. Onlara göre Kürtler, Türkiye sınırları içindeki tek azınlıktır. Bu bakımdan Zenci, Yahudi, Çingene gibi büyük Türk milliyetçiliğinin kendisini gösterebileceği ikinci sınıf ırk rolünün tek adayıdırlar (VKY: 340). Yazarı temsil eden kişiler bu iddiayı çürütürler. Türk milletinin Zenci, Yahudi, Çingene gibi kavramları yoktur. Üstün ırkın ne demek olduğunu bilmezler. Üstün ırk bir Batı icadıdır (VKY: 347).

Karşı kişilerin Cumhuriyet'le ilgili getirdikleri bir başka eleştiri, sözde sömürü üzerinedir: *"Kürdistan onlara ucuz ve bol iş gücü sağlayan, çeşitli mineraller ve*

tarım ürünleri olan bir koloni, aynı zamanda Türk imalatı ürünlerin 'özel avlanma bölgesi'dir. Türk hükûmeti bu bölgeyi, neye mal olursa olsun, tutmak zorundadır. Kürdistan'ın ekonomik olarak sömürülmesi ve servetinin Türk metropollerine transferi Kamu İktisadi Teşekkülleri aracılığıyla gerçekleşir." (VKY: 344)

Yazarı temsil eden başkişi, Türk metropolü diye bir şeyin olmadığını hatırlatır. İstanbul nüfusunun yalnızca yüzde üçü İstanbul doğumludur. Sanayileşme kentleri büyütmüş, kırsal alanı boşaltmıştır. Bu ülkede iş gücü ucuz ve boldur. Çünkü Anadolu insanı çocuğa düşkündür. Nasıl besleyeceğini bile düşünmeden doğurur. Her zaman istihdam edebileceğimizden daha çok çocuk vardır. Harran'ı Ege beslemektedir. Türk sanayi ürünlerinin avlanma bölgesi olmak bir yana, bölge halkı yoksulluktan dolayı tam bir tüketici değildir. Kamu İktisadi Teşebbüsleri ise bütün milleti sömürmüştür. Beceriksizce yönetildiği için zararları trilyonlara varmıştır. Bu durum, devletçiliğin bir sonucudur (VKY: 353-354).

3.2.2.4.6. Doğu-Batı

Doğu-Batı sorunsalı, yaklaşık yüz elli yıldır Türk edebiyatçısını ve Türk aydınını uğraştıran bir mesele olagelmiştir. Yazılan ilk eserlerden 1950'ye kadar Türk romanının ana izleklerinden birisini oluşturmuştur. Batılılaşmak gerekli midir, Batı'nın hangi taraflarını almalıyız, kendimizle ilgili neleri korumalıyız sorularına bu dönem boyunca hep cevap aranmıştır. *"Doğu-Batı sorunsalı gibi bir tarihî fon, 'modern' dediğimiz Türk edebiyatının içine doğduğu beşik gibi bir şeydir. Bu beşik, doğan çocuğu büyüme süreci boyunca çok yanlı bir biçimde etkilemiş ve belirlemiş,*

bu etkiler, çocuk büyüdükten sonra bile önemli ölçüde devam etmiştir." (Belge, 2006: 411)

Alev Alatlı bu tarihsel karşılaştırmada ağırlığını Doğu'dan, yani bizden yana koymuştur. Doğu ve Batı kültürlerinin kaynakları birbirinden farklı olduğu gibi, dünyaya bakış açıları da farklıdır. Yunan ve Roma, köleler üzerine kurulmuş uygarlıklardır. Oysa Türklerde köle kültürü yoktur. Bizim kültürümüzde savaş tutsakları vardır. Fakat bunlar özgür bırakıldıkları zaman devlet hiyerarşisinde önemli makamlara gelmişlerdir. Roma İmparatorluğu'nda Roma vatandaşları dışında kalan herkes köledir. Oysa Asya'da köle yoktur. İnsan merkezli ideolojilerin coğrafyası Asya'dır. İslamiyet, insanın özgür olduğunu, bağımsız olduğunu kabul eder. Buna karşılık, insanlık tarihinin en büyük sadistleri Hitler ve Stalin'i yetiştiren Batı uygarlığıdır. Batı uygarlığı nekrofilik, İslamiyet biyofiliktir. Böyle olmakla birlikte Türkiye, Batı karşısında kendisine güvensizlik duymaktadır. Dünyanın en kanlı katliamlarını yapmış; ırkçılıktan, faşizmden, nükleer silahlardan sorumlu olan bir uyarlığın Müslümanlara söyleyeceği söz yoktur (VLM: 183).

Türklerin uygarlık tarihi çok eskilere uzanır. M.Ö. 9.000'de Güney Türkistan'da bakır kullanan, eken biçen, hayvanları ıslah edebilen bir uygarlık vardır. Mısır piramitlerinin kurulduğu 5000 yılında bile, Türkistan'da eski bir kültür vardır. Türkler, bu insanların torunlarıdır (VLM: 511).

Doğu'yla Batı'yı birbirinden ayıran bir başka olgu, ruh-beden kavramlarıdır. Batı'da ruh-beden ikiliği varken ve ruh iyi, beden kötü olarak kabul edilirken Doğu uygarlığı konuya tam tersi açıdan yaklaşır (VLM: 523).

Hallacı Mansur, öldürülmeden önce Tanrı'dan katillerini affetmesini ister. 1683 Viyana Kuşatması'nda Kara Mustafa Paşa tarafından idam ettirilen Arnavut Koca İbrahim Paşa, padişahtan Mustafa Paşa'nın kıyılmamasını ister. Oysa "Ulysses"in dünyasında böylesi tutumlar hayal bile edilemez. Batılı dünya görüşünde bu anlayış küçümsenir. Orta Çağ sonrasında Ulysses'i ata ruhu edinen Batı, kapitalist süreçte Tanrı'yı öldürüp eski Yunan'a geri dönmüştür (OKM: 172).

Toplumsal karakteri temsil etmedikleri için bizde Batı uygarlığı ölçülerinde; ne komünizm, ne emperyalizm, ne de faşizm gelişebilmiştir. Biz, apayrı bir uygarlığın çocuklarıyız. Bambaşka ölçüleri olan, çok daha eski, çok daha insanca bir uygarlığın mirasçılarıyız. Hiçbir Türk ressamı kulağını kesecek kadar tutkulu değildir. Hiçbir Türk şairi, yazarı çoluğunu çocuğunu terk edip de dağ başına yazmaya gitmez. Türkler, bu dünyaya bir iz bırakmak diye bilinen tutkunun, denizin üstüne yazı yazmak kadar geçici olduğunu bilirler. Onları ilgilendiren, hayatın şimdisidir, an'dır (OKM: 173-174).

İster bir madalya, ister bir makam, ister para, isterse bir fetih, bir buluş için olsun, çağdaş Batı dillerinin aksine bizde "hırs" övünülecek bir nitelik değildir Aralarında bir tek Hallacı, bir tek Arnavut İbrahim Paşa, Atatürk'e bağlanan bir tek Kâzım Karabekir çıksaydı, Yunanistan 20. yüzyılda acı çekmezdi. Ama onlardan bu değerler çıkamazdı; çünkü Yunan toplumsal karakterinin benimsediği ata ruhu Ulysses'tir (OKM: 178, 188).

Avrupa uygarlığında, evrenin sahibini kulak ardı eden adalet sistemi, insanoğlunun lehine işleyemezdi. Çünkü onlar için İsa'nın bir öncesi; yaşamsever Ülgen değil, Konfüçyüs değil, Lao Tzu değil, Buda değil; bütünüyle ölüsevici olan Ulysses türü tanrılardır. Müslüman Türklerin entrikayla eskiden de arası yoktu,

Batılılaşmasına karşın bugün de arası yoktur. Çünkü Türklerin bilinç düzeyi, Batılılarınkinden farklıdır. Bu bakımdan Türkler; yaşamı boğan cimriliğin; ozonu delen, yeryüzünü çöplüğe dönüştüren tamahın karşısında emniyet sübabı olabilirler (OKM: 189-190).

Yunanlılar peçeyi, haremi Doğu'dan almış olabilirler ama Türkler, o Doğu değildir. Bunlar Akdeniz havzasında birbirlerini etkiler, birbirlerinden etkilenirken Türkler bu coğrafyada yoktur. Türkler 1071'de Kadıncık'la, Danişmentlerin kadın kıtalarının geleneğinde gelmiştir. Kırkların peçesiz, haremsiz geleneğiyle gelmiştir. Ancak yöneticiler İstanbul'u fethettikten sonra "Batılılaştılar"; yani Hint, Arap, Aryan, Yunan, Bizans geleneğinde Akdeniz'in Doğu'sunu keşfettiler (OKM: 198).

Batılı aydınlar, Aydınlanma'dan kaynaklanmayan hak ve özgürlüklerin var olabileceği düşüncesine tahammül edemezler. Batılı aydınlar, siyasi özgürlüğün ruhani bir temeli olabileceğini akıllarından bile geçirmezler. Batı'da Tanrı'yla birlikte insan haklarının kaynağı da unutulmuştur. İnsan haklarının vahiy değil, akıl gereği olduğu düşüncesi yerleşmiştir (ADM: 35).

Batı kültürü, Descartes'dan itibaren ölümü fiziki bir olgu olarak kabullenmeyi seçmiştir. Düşündüğüm sürece varım, düşünmüyorsam yokum anlayışıyla biçimlenen Batılı dünya görüşü doğrultusunda yaşam, bireyin mezara konmasıyla sona erer. Buna karşın Doğu kültürlerine mensup insanlar, toplumlarını bir bütün olarak kabul ederler ve sonsuza kadar yaşayacak bir şeyler oluşturmaya çalışırlar (ADM: 88-89).

3.2.2.5. Ulusal izlekler

3.2.2.5.1. Türkçe

Çin'den Balkanlar'a kadar geniş bir coğrafyada pek çok insan tarafından ana dili olarak konuşulan Türkçe, uzun bir geçmişe sahiptir. Aynı zamanda Türk ulusunun harcı olan bu dille sözlü ve yazılı birçok eser ortaya konmuştur. Alatlı'ya göre Türklerin en büyük icadı olan Türkçenin önemli bir özelliği, eklemeli bir dil oluşudur. *"Türkçenin bu özelliğinin bir telmihi sebep-sonuç ilişkisini tek bir kelimede ifade edebilmek, diğer telmihi de matematik dili olmasıdır."* (Alatlı, 2007a: 137)

Dünyanın hiçbir yerinde Türkiye'de olduğu kadar uzun süreli bir dil savaşı yaşanmamıştır. Bu yüzden Atatürk'ün 1927'deki beyanları 1960'larda modern Türkçeye çevrilmiştir. Türk dilini konu alan konferanslar Türkiye'de yapılmamaktadır. Türk Dil Kurumundaki çoğu üye, eğitimli dil bilimci değildir. Türkiye'de Türklerin 1928'e kadar Arapça konuştukları gibi bir yanlış algılama vardır (NT: 203-204).

Osmanlı Türkçesi, klasik İslami eğitimden yoksun olanlar tarafından anlaşılmıyordu. 19. yüzyılın ortalarında gazeteciliğin yangınlaşmasıyla yazı dili sadeleşmiştir. Atatürk, o günün ve geleceğin Türkçesini yaratacak olanların, dönemin yazarları olduğuna inanır (NT: 205-206).

Türkçenin yeniden yapılanması, hiçbir zaman bir master plan doğrultusunda ele alınmamıştır. Yeni sözcük üretimi için birtakım yöntemler ortaya konmuş, ama hiçbiri genel kabul görmemiştir (NT: 212).

Arapça ve Farsçadan kurtulan Türkler, Fransızca ve İngilizce istilasına uğramışlardır. Tıbbi terminoloji çok sorunlu durumdadır. İster yeni, ister eski Türkçe

olsun, sözcükler bir taraftan anlamlarını yitirirlerken öte yandan yeni siyasi mesajlar yüklenmeye başlamıştır (NT: 216).

Bilimin Türkçe olarak yapılması bir zorunluluktur. Ayrıca hikmet üretmek için de Türkçe mutlaka gereklidir. Ezeli ve ebedi gerçekliğe giden yolda en ufak bir bilgi kırıntısını hor görmeyen inanan, evreni anlamak ve anlatmak için ana dilinin tüm imkânlarını bilmelidir (SKR: 75, 231).

Aklımızın üretimini doğru betimleyebilmek için hem nazım hem nesir, Türkçenin tüm imkânlarını seferber etmek gerekir. Sözcükler kutsaldır, çünkü onlar zihin olgunluğuna giden yolun yapı taşlarıdır. Zihin olgunluğu ise gerçekliği tanımaya yarayan yolların, açık tutulmasını sağlayan davranışların hepsidir (SKR: 231).

Türkçe, yeryüzünde eşi olmayan, harika bir dildir. Sanki matematikçiler bir araya gelip matematiksel yapısı olan, kurallı, düzgün bir dil icat etmişlerdir. Bir dilin büyüklüğü matematiğe olan yakınlığı ile ölçülür. Türkçe böyle bir dildir. Türkçe, Türklerin en büyük icadıdır. Hangi dil, “solvophobic” gibi bir terimi çözgen-iter kuvveti diye bir nefeste anlatabilir? Türkçe, terimlerin bilimsel karşılıklarını kolayca türetebilecek mükemmel bir dildir (SKR: 422).

Bilim uluslararasıdır, uluslararası bilim dili İngilizcedir, o hâlde eğitimi İngilizce yapalım anlayışı, Türkçe bakımından yanlıştır. Zira türetim gücünden yoksun olan İngilizce, Latince ve Yunancaya mahkûm bir dildir. Ayrıca uluslararası olan, bilimin yöntemleridir. Dünya bilim dili İngilizce söylemi, savaş sonrası bir Anglo-Sakson propagandasıdır (SKR: 427).

Boğaziçi Üniversitesinde Osmanlı Tarihi bile İngilizce olarak verilmiştir. Kendi dilini kullanmayı, geliştirmek istemeyi ırkçılık; İngilizceyle eğitimi insancıllık, ilericilik sayan bir anlayış yanlıştır. Şovenlik; kişisel, toplumsal ve ulusal bağımsızlık ve onuru korumak değildir. Şovenlik, başka bir kültürü ezip yok etmeye çalışmak ya da hor görmektir (SKR: 428).

Anglo-Sakson dünyası hep şoven olmuştur. Asya, Amerika ve Afrika'da birçok kültürü yok etmiş ya da ezmiştir. Türk dilini yok etmeye çalışan şovenler de yine onlardır. TED'de eğitim önceleri Türkçe olarak yapılmıştır. Bunun yanında yabancı dil de öğretilmiştir. Ancak 1953'ten sonra İngilizlerin etkisiyle TED, İngilizce eğitim yapan kolej hâline getirilmiştir. Ondan sonra da ipin ucu kaçmıştır. Türk parasıyla, devlet eliyle misyoner eğitimi Türk eğitim sistemine girmiştir. İngilizceyle eğitim, yüksek okullara taşınmış; ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitesinde hocaların Türkçe konuşmaları yasaklanmıştır. Türk kültürünün son bin yıldır karşılaştığı en büyük tehlikeye davetiye çıkartılmıştır. Bu, Türkiye'nin geleceğini karartmak için tezgâhlanan dehşetli bir oyundur (SKR: 428-429).

3.2.2.5.2. Türkiye

Ele alınan romanlarda Türkiye'nin yapısal meseleleri, yakın geçmişte geçirdiği evrim, ideoloji geliştiremeyişi, kısır çekişmeler önemli düşünceler olarak karşımıza çıkmaktadır. Eleştirel tavırla yapılan saptamaların içinde yapıcı öneriler de yer almaktadır.

Bugünün Türkiye'si kararlarından çok, davranışlarının ürünüdür. Türkiye, Türk insanının tanımadığı yasalar uyarınca kendiliğinden oluşmuştur. Sosyalizm,

entelektüellerin bir hatası, Dokuz Işık da ülkücülerin bir hatasıdır. Her ikisi de toplum mühendislerinin düzenlemeleridir. Adına ister devrimcilik, ister milliyetçilik, ister ülkücülük densin; toplumcu devletçilik, her zaman ve her yerde olduğu gibi, Türkiye'de de totaliter öğretiler üreten entelektüel bir etkinlik olmuştur (OKM: 403).

Sosyalizm ve Dokuz Işık, verili düzenden kaynaklandıkları için birbirlerinin çeşitlemesidir. Ya bütünüyle doğru ya da bütünüyle yanlıştırlar. Ussal bir dünya kurmaktan vazgeçmedikleri sürece ne sosyalizm, ne de milliyetçilik insan merkezci olabilir (OKM: 404).

Karşı kişilere göre Türkiye'nin düşünmeyi reddeden bireyleri, bir süre Avrupalı ya da Amerikalı bireylerin keşfettikleri çalışma rutinini taklit ederek hayatta kalmışlardır. Ekolali; bireyin kendisini doğuran, besleyen anne/doğa'dan ayrışmamış olduğu çocukluk döneminin öğrenim biçimidir. Geçmişte Türkiye'nin insanları, anacılığın baskın olduğu bilinçsizlik döneminden çıkamadıkları, ön-insan niteliğini aşıp bireyselleşemedikleri için, bağımsız düşünme ve soyutlama yetisini kazanamamışlardır. Bunun sonucu olarak Türkler, yeni faşizm denilen, uzlaşma yönetimine mahkûm olmuşlardır. Uzlaşma yönetiminin belirleyici niteliği ideoloji yokluğudur. Geçmişte Türkiye'nin ideolojisi, siyasi ilkeleri, idealleri, felsefesi olmamıştır. Geçmişte Türkiye'nin kültürü, duyguların egemenliği altında kalmıştır ve baskın duygu da korkudur (SKK: 89).

Geçmişte Türkiye'nin ideolojisi, anti-ideolojidir. Anti-ideolojinin diğer adı uzlaşma yönetimidir. Uzlaşma, çoğunluğun kendilerini doğrudan tehdit etmediği için tümüyle reddetmediği siyasi düşünceleri kapsar. Genel kabul edilebilir siyasi düşünceler, asgari ortaklıkları içerdikleri için ılımlı bir siyaset oluşturur (SKK: 90).

Uzlaşma yönetimi, ödün vermeyen düşünceleri aşırı uçlar olarak sunar. Aşırılık kötülükle, fanatizmle eş tutulurken ılımlılık, erdemlerin en büyüğü olarak gösterilir. Geçmişte Türkiye'de kural; sağcı, solcu, Türkçü, İslamcı, liberal ya da Cumhuriyetçi, tüm düşüncelerin çoğunluk tarafından kabul edilebilecek şekilde yontularak merkezde toplanmasıdır. Liberalizm ile sosyal demokrasinin, liberalizm ile İslamcılık gibi karşıt kutuplarda yer alan siyasi düşüncelerin birlikteliklerinin ancak tarafların ideolojilerinden taviz vermeleriyle mümkün olabileceği göz ardı edilmiştir. Aklın ve ahlakın egemen olduğu bir ortamda, ılımlılık diye bir şeyin olamayacağı düşünülmemiştir. Uzlaşma Hükûmetleri, aklı ve ahlakı gündemden düşürmüşlerdir. Böylece Türkiye'nin tüm işlerinde söz sahibi olan, eleştiriye ve muhalefete izin vermeyen, merkeziyetçi hükûmetler ortaya çıkmıştır (SKK: 90-91).

Yazarın temsilcisi başkişiye göre Türkiye'de büyük bir konuşma ve anlama bozukluğu ile sonuçlanan bir karmaşa yaşanmıştır. Bu karmaşa; kişinin düşünüp söyleyemediği, her türlü sesi algılayıp anlayamadığı, çevreden gelen sesli ve yazılı uyaranların kişide hiçbir izlenim uyandırmadığı bir boşluktur. Bu karmaşa ve bellek kaybı içinde her şey uçar gibi akıp gitmiştir. Herkes duygusal açıdan çöküntü içine girmiştir (SKK: 282-283)

Geçmişte Türkiye'de herkes, formatlarının farklı olduğu insanlardan uzak durmuşlar, aynı kodlama sistemini paylaştıklarıyla birlikte olmuşlardır. İdeoloji olmadığı için bir düşüncenin doğruluğu ya da yanlışlığı ölçülemez duruma gelmiştir. Batılılar postmodernken Türkiye, ultra-postmodern olmuştur. Oysa postmodernizm, Türkiye için bir tarih hatasıdır (SKK: 489, 592).

68 kuşağının entelektüel ögeleri olmamıştır. Heyecanları, düşleri vardır; Türkiye toplumunun gerçekleriyle ilgili üzerinde düşünülmüş, bütünlüklü tahlilleri yoktur. Bu nedenle olup bitenler karşısında şaşkınlığa düşmüşlerdir (SKK: 601)

Geçmiş Türkiye toplumu, büyük sözü dinleyen ön-insanlar oldukları için otoriteyle söylenen her şeyi hemen uygulamaya koymuşlardır. Sorunların temel nedeninin irtica olduğu söylenince İmam Hatip okulları kapatılmıştır. Kültürsüzlüğün nedeni, yabancı dil bilmemek dendiği için anaokullarına bile İngilizce dersleri konulmuştur. Kürt sorunu, demokratik hakların yetersizliğinden kaynaklandığı iddia edildiği için af kanunu çıkartılmıştır (SKK: 670-671).

Postmodern faşizmin ilkesi, hiç kimsenin geleceğinin güvende olmamasıdır. Bu nedenle geçmiş Türkiye'de her grup ve her birey günübirlik yaşamıştır. Hiçbir şeyin izini sürememiş, hiçbir şeyin sonrasını düşünememiştir. Dün yapılanlar anında unutulmuş, o günkü çıkarlar neyi gerektiriyorsa öyle hareket edilmiştir. Hangi gruplar devlet üzerinde daha iyi baskı kurarlarsa onlar kazanmıştır (SKK: 676).

Medya; düşünce özgürlüğü, Ramazan'ın kutsallığı, Silahlı Kuvvetler'in vazgeçilmezliği gibi asgari ortaklıkları içeren ılımlı siyaseti üstün tutarken ödün vermeyenlerin üzerine gitmiştir. Uzlaşmanın herkesin lehine olduğunu savunurken ilkelerinden ödün vermeyenleri aşırı uçlar olarak yargılamıştır. Uzlaşmanın sonu olmadığını savunanları vatana ihanetle suçlamıştır. Her koşulda uzlaşma ilkesini büyük bir erdem olarak ilan etmiştir (SKK: 676-677).

2000'li yılların başında oligarşi; devlete para bulmuş, borç vermiştir. Oligarşi, ekonomi, maliye, dışişleri gibi temel alanlarda yetiştirdiği uzmanlarını hükûmetlerin emrine vererek çıkarlarını sağlama almıştır. Bu uzmanlar, medya aracılığıyla ya da

doğrudan hükûmetleri yönlendirmişlerdir. Baskı grupları; ekonomiyi hükûmetin bakanlarından daha iyi bilirler, bürokrasiyle iç içedirler. Oligarşi, hükûmet büyüklerinin tüm masraflarını da cömertçe karşılar. Zaman içinde, başarılı bir işadamı, devletin herhangi bir bakanından daha saygın hâle gelmiştir (SKK: 677-678)

Türkiye'de geçmişte bir anlamda yağma düzeni kurulmuştur. Sermayenin devletle ilişkisi kuralsız biçimde gerçekleşmiştir. Rüşvet kurumu, gelir dağılımını yeniden düzenleyen bir mekanizma olmuştur. Bir kaos yaşanmıştır. Bütün kaotik yapılanmalar gibi Türkiye bir süre bıçak sırtında yaşamıştır (SKR: 179).

Bireysel düşünüşleri, başkalarının da paylaştığı ya da paylaşması gerektiği çıkarımıyla bireysel seçimlerin dayatıldığı bir dönem yaşanmıştır. Geçmiş kuşaklar, kendilerini çoğu konuda umutsuz, mutsuz, çaresiz hissetmişlerdir. Mücadeleye girmedikleri konularda bile kendilerini yenik hissetmişlerdir. Bilgiye ulaşmada isteksiz bir çoğunluk ortaya çıkmıştır (SKR: 321).

3.2.2.5.3. Türk insanı

Alev Alatlı'da Türk insanı hem içeriden hem de dışarıdan bir bakışla ortaya konmuştur. Dışarıdan bakış açısı yabancı kişilerin değerlendirmeleriyle sağlanırken içeriden bakmalar, yazarı temsil eden başkişiler aracılığıyla yapılmıştır.

Karşı kişi olan yabancılara göre Türkler çok öfkelidir, ne zaman patlayacakları belli olmaz. Türk insanı, gözleri yapışık biçimde seyreder. Bu, çocuksu bir meraktır. Kendini beğenmiş ve küstahtır. İstanbul'da yaşayanlar, giysilerinden dolayı Orta Avrupa'nın bir çeşitlemesi gibidirler. Türkleri tanımak, onlarla dost olmak zordur

Sözcük üretmekten, insanlara isim takmaktan çocuksu bir zevk duyarlar. Fıkra anlatmaya bayılırlar (NT: 227-229, 254).

Bir başka karşı kişiye göre Türkiyeliler, ön-insan / çocuk kimliğindedir. Erkeksi ilke güçlü olmadığı için soyutlama ve yansılayarak canlandırma yetileri gelişmemiştir. Felsefe, matematik, teorik fizik, sanat, ilahiyat gibi alanlarda çok başarısızdırlar. Yirminci Yüzyılın son çeyreğinde Parlamento seviyesinde bile bir konunun üzerinde kesintisiz konuşma yapamazlar. Kendilerini ancak yan bakmalar, omuz atmalar, dalaşmalarla ifade edebilirler. Bütün bunlar ön-insan davranış biçimleridir (SKK: 53, 56-57).

Yazarı temsil eden başkişiye göre Türk insanı kısır tartışmalar içine girmiştir. Ekonomik aklın yoluna girmediği dönemde Türk insanı, uzun yıllar enflasyondan mustarip olmuştur. Önce kuruş, metelik kelimeleri, sonra da rakamlar kaybolmuştur. Uzun süren enflasyon dönemi paraya, tasarrufa, yatırıma ilişkin kavramları altüst etmiştir. İnsanımız, milyon demek isterken bin, milyar demek isterken milyon der olmuştur. Kuşakların arası açılmış, etik kavramlar yok olmuştur (SKK: 59).

Türk insanı zekâya, bilgiden her zaman ve çok daha fazla değer vermiştir. Dayatılan gerçeği öğrenmek için değil; kendi düşündüklerini, kendi inandıklarını, kendi gerçeklerini doğrulamak için okumuştur. Akıllarına yatmayan kuralları dayatanlarla yaşamları boyunca; okulda, iş hayatında, politikada açıkça ya da sinsice mücadele etmiştir. Kuralları mümkün olabildiğince ihlal etmiş, kurallara uymaya çalışanlara da iyi gözle bakmamıştır. Eğitim merkezlerine de iyi gözle bakmadığı gibi, oralarda hakkıyla eğitim görmeye çalışanları küçümsemiştir (SKK: 228).

Yine karşı kişilere göre Türkler, tarih boyunca sorunlarını soyut öğretileri daha da geliştirerek, daha ileri seviyelere taşıyarak çözmek yerine; kısa, pratik, elle tutulur, ihtiyaca hemen cevap veren kadınsı çözümleri yeğlemiş, kadınsı çözümlere güvenmişlerdir (SKK: 495).

3.2.2.5.4. Türkçülük

Tanzimat'tan sonra dil ve kültür alanında yapılan çalışmalarla ortaya çıkan Türkçülük 20. yüzyılın başından itibaren siyasal bir kimlik kazanmıştır. İkinci Meşrutiyet döneminde yazılan şiirlerde, öykülerde, yazılarda Osmanlılık'tan farklı olarak Türklük vurgusu yapılmaya başlanır. Ziya Gökalp'ın çalışmalarıyla siyasi bir öğreti düzeyine çıkar. *"Türkçülük fikri, Osmanlı İmparatorluğu'nun sürekli bir biçimde Avrupa devletlerinin emperyalist saldırılarına maruz kalması, başka din ve ırklara mensup azınlıkların ihanetleri karşısında hızla yaygınlaş[mıştır.]"* (Çetişli, 2007: 142)

Kazan'da doğan Yusuf Akçura İstanbul'a gelerek Bursalı Tahir ve Necip Asım'la birlikte Türk Derneği'ni kuruyor; derneğe bağlı olarak Türk Yurdu dergisini çıkarmaya başlıyor. Türk Yurdu dergisi, sivil Türkçülük geleneğinin başlangıcıdır. Türkçülük hiçbir zaman Türk devletinin himayesinde olmamış; solculuk ne kadar himaye görmüşse Türkçülük de o kadar korunmuştur. Buna karşılık devlet memurları, Türkçüleri kendi planları doğrultusunda kullanmışlardır (OKM: 78-79).

Bizde milliyetçilik Batı'da kullanıldığı anlamında ekonomik çıkar birimi değil, toplumsal onur anlamındadır. Örneğin Yunanistan'daki milliyetçiler Hitler'in yeni düzenini oluşturmak uğruna kendi halkına insanlık dışı vahşetleri uygun

görmüşlerdir. Yunanistan'da milliyetçilik; Tanrı'nın onun yeryüzündeki temsilcisi kralın, Rum Ortodoks Kilisesi'nin, ulusal ordunun yanında yer almaktır. Bu anlamından dolayı 1980 öncesinde Türk solcuları, kendilerine milliyetçi değil, yurtsever demişlerdir (OKM: 163).

Milliyetçi kişiliklere göre milliyetini sevmek, milliyetçi olmak için yetmez. Her birey; bir aileye, bir sınıfa, bir millete, bir ümmete mensuptur. Bireyler bu birimler arasında tercihler yaparlar. Bireyin en çok değer verdiği birim, onun kimliğini ortaya koyar. Bir bireyin milliyetçi olabilmesi için kendisiyle milleti arasında bir tercih söz konusu olduğunda milletini tercih etmesi gerekir. Milletini kendisiyle çatışmadığı sürece seven milliyetçi değil, bireycidir. Ülkücüler, millî çıkarlar söz konusu olduğunda kişisel ve ailevi çıkarları bir tarafa bırakırlar (OKM: 274-276).

Türklerde geleneksel nizam bilinci vardır. Nizam demek devlet demektir, devlet demek nizam demektir. Devlet, Türk'ün her şeyidir. Devlet adaletin gücüdür. Yiğitlik ve cesaretin odağı, sanat ve kalkınmanın gelişimini hazırlayan örtüdür. Büyüklüğün somutlaşmış varlığıdır. Tanrı Türk'ü böyle bir devlet için yaratmıştır (OKM: 277).

Bir milletin ulusal kabul ettiği değerler, o milletin tarihsel ilerleyişi içinden çıkar. Millet, uzun tarihsel olaylar ve toplumsal yaşayış içinde; inancın, kanın ve duyguların birleşmesiyle yoğrulmuş bir varlıktır. Türk'ün bin yıllık tarihsel ilerleyişine bakıldığında ulusal inancımızı açıkça görmek mümkündür. Türkler, İslam dinini kabul ettikten sonra Tanrı'nın buyrukları tam bir inanç hâline gelmiş; örfler, gelenekler bu inanç içinde erimiş, ulusal niteliklerimiz oluşmuştur. Böylece devletiyle, hukukuyla, yönetim biçimiyle, sanat ve estetik anlayışıyla tam olarak bize özgü büyük bir siyasi güç ve uygarlık doğmuştur.

Ulusal niteleme oluşturulamaz, ancak saptanabilir. Lider denilen, bunu saptayabilendir. Her ortaya çıkan lider olamaz. Lideri tarihsel koşullar hazırlar. Türk milliyetçilerine düşen görev, o lidere bağlanmaktır. Çünkü lidere itaat, liderin kişiliğinde Türk töresine, Türk tarihine itaat etmek ve saygı göstermek demektir. Kafasında devlet düşüncesi bulunmayanın, gönlünde ne itaat ne de sadakat olur (OKM: 279-280).

Milliyetçi kişilere göre sol kesim; Türk dili, Türk kültürü, Türk soyu, Türk vatanı olmadan Türk milletinin var olabileceğini ileri sürer. Onlara göre Türk milleti yalnızca uyruğa bağlı siyasi bir kavram durumuna sokulmuştur (OKM: 385).

Ülkücüler, Türk milliyetçiliğinin fikir sistemi içinde muhafazakârlık, gelişmecilik, güçlülük ve Turancılık ögelerini öne sürerler. Türk milleti bir siyasi isim değildir. Türk milleti dil, din, soy, kültür, vatan gibi ortak değerlerin tanımladığı bir kavramdır. Ortak değerler korunursa Türk milleti korunabilir (OKM: 387).

Bir millet, bireylerin toplamı değildir; millî hayat da bireylerin hayatıyla sınırlı değildir. Yalnızca bireysel çıkarlara dayanan idealler, bireyin ölümüyle son bulacağı için çıkar uğruna ölmek akılcı değildir. Ancak aile, millet gibi belirli bir zaman boyutu olan kavramlar için ölüm bile göze alınabilir. Zaman boyutu, millet üyelerinin gelecek kuşaklar için fedakârlık yapabilmelerini sağlar. Ülküler, bireylerin ömürleriyle sınırlı olmayan millî hedeflerdir (OKM: 388).

Türk milliyetçiliği fikir sisteminin günümüz Türkiye'si için saptadığı uygulama, Dokuz Işık Doktrini'dir. Sistem ile Dokuz Işık Doktrini arasında kesin bir neden-sonuç bağı vardır. Dokuz Işık; milliyetçilik, ülkücülük, ahlakçılık, toplumculuk, ilimcilik, hürriyetçilik, köylücülük, gelişmecilik ve halkçılıktan oluşur. Milliyetçilik

Türk tanımıyla başlar: Kalbinde başka bir ırkın gururunu taşımayan ve kendini samimi olarak Türk hisseden ve Türklüğe adayan herkes Türk'tür. Milliyetçilik, Türk milletini içinde bulunduğu zor durumdan bir an önce en modern, en bilimsel yöntemlerle çıkarılarak, en kısa yoldan modern uygarlığın en ön safına geçirilmesini sağlamak duygusundan güç alır. Türkçülük, Türk milletinin hayatın her aşamasında, yapacağı her şeyin Türk ruhuna, Türk geleneğine uygun olması amacının ön planda tutulmasıdır. Ülkücülük, Türk milletini en kısa yoldan, en kısa zamanda modern uygarlığın en üst düzeyine çıkarmak; bağımsız, özgür, kendi haklarına sahip bir hayata kavuşturmaktır. Başkalarının boyunduruğu altında tutsak bulunan Türklerin tutsaklıktan kurtulmalarını istemek, bunun için iyi niyetler taşımak, Türk olan herkes için en doğal ve kutsal bir haktır (OKM: 389-391).

Türk ahlakı, Türk geleneklerine, Türk ruhuna, Türk milletinin inançlarına uygun olacaktır. Türk ahlakı, hiçbir zaman insan ruhuna aykırı olamayacak, inançlarla da bağdaşan birtakım temellere dayanacaktır. Sanat, toplum yararına kullanılacaktır. Sanat; halkı heyecana getirmek; ona umut, coşku, neşe vermek için var olacaktır (OKM: 392, 395).

3.2.2.5.5. Türk ordusu

Alatlı, Türk ordusunu Türk ulusunun ortak bir değeri olarak görür. O, günlük tartışmaların dışında tutulmalı, incitilmemelidir. Özellikle Türk ordusundaki gazi geleneği, korunması gereken bir değerdir. Gazi geleneğine sahip olan ordunun karşıtı, bürokratik ordudur.

Türk ordusuyla ilgili düşünceler yazarın temsilcisi tarafından dile getirilir. Askerler bu ülkede horlanmaktadır. Orduya hakaret; solcunun da, İslamcının da, aydınların da ortak niteliği olmuştur. Korkulan ordunun silahları değil, onun geleneğidir. Bu geleneğin izi; Anadolu'nun ilk Müslüman fatihlerine, kendilerine Gazi, yani "inanç için fetih yapan" diye betimlenen Danişmentlilere ve onları izleyen Türk beylerine, oradan da Kırklara, Rumeli'yi fetheden Bektaşilere, Yeniçerilere kadar sürer.

Gaziler, Kırklar; türbeleri, aşevleri, hastaneleri, silahları, savaşlarıyla kadın-erkek sıradan halkın günlük yaşam pratiğinin ayrılmaz parçalarıydılar. Birlikte yer, birlikte içer, birlikte üretirler, birlikte söyleşirlerdi. Böyle bir örgütlenmede savaşa yabancılaşılmaz. Savaş hep birlikte yaşanır. Toplumun kimi katmanları kendilerini savaşın acılarından soyutlayamaz (OKM: 261-262).

Bürokratik asker savaşa, etkinliklerinin bir nesnesi olarak bakar. Savaşı ne sever, ne de ondan nefret eder; işi olduğu için yapar. Ücretini de piyasa ekonomisinin arz talep yasaları belirler. Batı toplumunda bu anlamdaki yabancılaşma tamamen gerçekleşmiştir. Türkiye ise yabancılaşmaya çok yakındır. Ordunun gazi geleneği, bu yabancılaşmaya feda edilmek üzeredir. Ancak askerler henüz yabancılaşmamıştır (OKM: 262-263).

Türk ordusundaki gazi geleneğinin ölümü, aynı geleneğin neden olduğu darbelerin verdiği zarardan daha tehlikelidir. Vaka-yı Hayriye, Yeniçerilerin kazan kaldırdıklarında verdikleri zarardan daha kötü sonuçlar doğurmuştur. Aydemir'in saptamaları, çözümlemeleri, önerileri, özellikle de yöntemi tartışma götürür ama ülkesini değiştirmek için hayatını verecek kadar yurtsever olduğu kesindir (OKM: 265-266).

3.2.2.6. Ekonomipolitik izlekleri

3.2.2.6.1. Karma ekonomi

Kamu kesiminin ve özel kesimin birlikte hareket ettiği karma ekonomi modeli Alev Alatlı tarafından insancıl bulunmaz. Çünkü devletin, geri plana çekildiği özel sektörün kural tanımaz biçimde öne çıktığı bu ekonomik sistemde birey savunmasız bırakılır.

Karma ekonomileri baskı grupları yönetirler ve özel çıkarlar sağlamak için ahlak dışı bir savaş sürdürürler. Amaçları, bir süre için ele geçirdikleri hükûmeti, kendilerine çıkar sağlayacak yasalar çıkarmaya zorlamaktır. Karma ekonomiler; bireyin haklarını tanımaz, ahlakı ya da yasal ilkeleri mevcut değildir.

Düzen kurabilmeleri için kendi elleriyle yarattıkları yağmacı baskı gruplarını kontrol altında tutmaları, yasal yağmanın yasadışı yağmaya dönüşmesini önlemeleri gerekir. Bu da ödün vermek demektir.

Karma ekonomiler, yaşamın her aşamasında ödün vermek zorundadır. Yaşamak için birbirleriyle savaşan ekonomik çıkar grupları, kimi zaman haklı, kimi zaman haksız saldırılarla, ülkeyi orman kanunlarının yaşandığı bir ortama çevirirler. (SKK: 92).

Karma ekonomilerde bireylerin davranışlarını yönlendirecek standartlar yoktur. Herkes, günlük çıkarı gereğince hareket eder. Ödün verilmeyen değerler, erdemler ya da düşünceler; ödün vermeyen bireyler ve gruplar karma ekonomilerin düşmanıdır. Karma ekonomilerde kaypaklar ve dönekler kazanırlar. Karma ekonomilerde her şey

mümkündür, her şey satılıktır. Baskı grupları, yasal silahlı kuvvetleri, silahsız bireylere karşı kullanmaktan çekinmezler.

Karma ekonomiler güçlü devlet ister. Güçlü devlet, güçlü çıkar grubunun yanında olan devlettir. Güçlü devlet, özgürlük taleplerini anında boğan devlettir. Yeni faşizm denilen yönetim biçimi budur (SKK: 93).

3.2.2.6.2. İMF

Gelişmiş devletler tarafından kurulan ve gelişmekte olan ülkelere borç veren, bunun karşılığında o ülkenin ekonomi siyasetine karışan Uluslararası Para Fonu, ele alınan romanlarda eleştirilen bir konudur. İMF'ye getirilen en büyük eleştiri, onun üzerinden gelişmiş ülkelerin dünyayı ve halkları sömürme politikasıdır.

Uluslararası Para Fonu (İMF), ulusal hükûmetleri gözden düşürme harekâtının en önemli parçasıdır. Kurulduğu günden beri elini atıp da yıkıntıya çevirmediği; halkını daha yoksul, daha mutsuz, daha umutsuz bırakmadığı ülke yok gibidir. Tam yirmi yedi yıl üst üste gelişmekte olan ülkelerin kalkınma hızlarını yanlış hesaplamıştır. Kime yardım etmek isterse, rakamları ona göre düzenler. İMF, yüz doksan-iki yüz milyar dolarlık bir fonu çevirmektedir. Bunun otuz beş milyarı Amerikan halkının cebinden çıkmaktadır. Amerikan vatandaşlarını, bu paraların iyi işlerde kullanıldığına ikna etmek gerekir. İkna olmayan Amerikan halkı, İMF'yi adam edemeyen siyasilere kızar. Para, İMF kuruldu kurulalı, Soros gibi, Morgan gibi Bilderbergci yatırımcıların batık paralarını kurtarmak için kullanılmıştır (SKR: 391).

Kapitalist kalkınma modeli diye bir ekonomi-politik geliştirmişlerdir. Bu yeni ekonomi-politik uyarınca ülkelerin uluslararası ekonomiyle bütünleşmeleri, ihracata

dayalı serbest piyasa ekonomisini benimsemeleri istenmiştir. Hükûmetlerin ekonomiye müdahale etmemelerini, iktisadi kamu kuruluşlarını ellerinden çıkarmalarını, ticareti yabancı sermayenin doğrudan girmesine engel olmayacak şekilde serbestleştirmelerini talep etmişlerdir. Oysa bu ülkelerin hammaddeden başka satacak bir şeyleri yoktur.

Güneydoğu Asya İMF mağdurlarının en iyi örneğidir. Dünya Bankası ve İMF, Güneydoğu Asya hükûmetlerini ticareti serbestleştirmeye ikna etmişlerdir. Sonra bölgeye Japonya'nın müdahale etmesi kararı alınmış, Japon sermayesi büyük oranda bölgeye girmiştir. İhracatın tümü, üretimi gerçekleştiren Japonların eline geçmiştir. Aynı zamanda üretim için gerekli olan şeyler Japonya'dan ithal edilmiştir. Üretim arttıkça dış ticaret açığı artmıştır. Bu durum, hükûmetlerin beceriksizliği biçiminde yorumlanmıştır. Ekonomilerin durmaması için yöneticilerin döviz bulmaları gerekir. İhracatı artırmak için iş gücünü daha da ucuzlatmaya çalışırlar. Ülkelerinin tarımsal bölgelerinden göçmen işçiler getirirler. Sanayi işçilerinin sendikalaşmalarını önlerler. Bilderbergciler ise istikrarsızlığı bahane edip bu bölgeden kaçarlar. Güneydoğu Asya devletlerinin hazineleri boşalır, devalüasyonlar yapılır; yine İMF'ye mahkûm olunur (SKR: 391-392).

Hükûmetler İMF'nin isteği doğrultusunda mali ve sınai kurallarını gevşettiklerinde yolsuzluk ve usulsüzlükler başlar. Hem yolsuzluk hem de paradan para kazanmak hevesleri artar. Paradan para kazanmak varken yerli ve yabancı sermaye uzun dönemli reel yatırımlara yönelmez. Sonuç olarak Güney Asyalı mağdurların İMF macerası, bir grup siyasetçi ve iş adamına yaramıştır (SKR: 393).

3.2.2.6.3. Yeni dünya düzeni

Küresel güçler birleşerek yeni bir dünya düzeni kurmak peşindedirler. Gelişmiş ülkeler eliyle bütün dünyaya dayatılmaya çalışılan bu düzen, enerji kaynaklarının kontrolü açısından büyük önem taşımaktadır. Geri kalmış bölgelere özgürlük, hak, demokrasi getirmek sloganı ise gizli niyeti örtmeye yarayan bir bahanedir. Yeni dünya düzeni, yeni kapitalizm demektir.

Alatlı'nın romanındaki karşı kişilere göre evrensel insan sevgisi ya da insan türünün evrensel çıkarları gibi modernist hurafelerin yeni dünya düzeninde hiçbir anlamı yoktur. Özgecilik, başkasını düşünme insan doğasına aykırıdır. Özgeciliğin bilimsel karşılığı yoktur. Yeni dünya düzeninde hiç kimse doğruluğu bilim tarafından kanıtlanmamış esaslara göre yaşayamaz. Hiç kimse kendi genlerini bir başkası için feda etmeye zorlanamaz (SKK: 64)

Geçmiş yüzyıllardaki inançların tersine evrim; toplumun ya da türün değil, bireyin yani genin esenliğini gözetmektedir. Yaşayan her şey, belirli bir yaşam tarzına uyum sağlamak üzere ataları tarafından seksüel ayıklanma yoluyla tasarlanmıştır (SKK: 65).

Modernist inançtan farklı olarak yeni dünya düzeni, en iyi insanların yarışta birinci gelen bencil insanlar olduklarını öne sürer. Kindar insanlar, iyi insanlardır. Yeni düzene göre kindarlık iyi bir niteliktir (SKK: 69).

Düzeni savunanlara göre yeni dünya düzenine hizmet edenler özel insanlardır. Demokratik, iyimser, toplumsal sorumluluklarının bilincinde olup uygardırlar. Dünyanın geleceğiyle ilgili büyük umutları vardır. Teknolojinin, insanının esenliğine katkıda bulunduğuna, serbest piyasanın ilerlemenin motoru olduğuna inanırlar.

Modernist solun müdahaleci dogmalarına da, modernist sağın katı ideolojilerine de şiddetle karşı çıkarlar. Tek yolun, ekonomik aklın yolu olduğuna inanırlar (SKK: 72).

Yeni dünya düzenine göre dünya tarihinde hiçbir ekonomi-politik sistem, değerini kapitalizm gibi apaçık ortaya koymamış, hiçbir ekonomi-politik sistem insanoğluna kapitalizm kadar yarar sağlamamıştır (SKK: 81).

3.2.2.6.4. Sömürgecilik

Kolonizasyon ya da sömürgecilik; güçlü bir ülkenin, başka bir ülkenin topraklarını işgal ederek onun kaynaklarını kendi çıkarı için kullanmasıdır. Geçmiş yüzyıllarda böyle uygulanan sömürgecilik günümüzde biçim değiştirmiştir. Bugün küresel dev şirketler, ulusal devletleri zayıflatarak ya da ortadan kaldırarak tüm dünya kaynaklarını kullanmak ve bütün insanlığı tüketici durumuna sokmak peşindedirler.

Mayer A. Rothschild, John D. Rockefeller, John P. Morgan, Andrew Carnegie, Cecil Rhodes gibi kutsal koalisyonun çekirdeğini oluşturan sömürgecilerin ülkeleri yoktur. Bu çekirdek kadro tarafından 1872'de kurulan Yuvarlak Masa Cemiyeti 1908 yılına gelindiğinde, çok uluslu, Anglo-sever bir yarı açık cemiyet hâline gelir. Amacı, İngilizce konuşan dünyayı oligarşik bir federasyon hâlinde birleştirmektir. Büyük Britanya İmparatorluğu'nu siyasi, ekonomik ve kültürel olarak yeniden yapılandırmak suretiyle oligarşik dünya federasyonuna giden yolu açmıştır. Yuvarlak Masa Cemiyeti'nin uzantısı Bilderberg Grubu ve Roma Kulübü'dür (SKR: 293).

1954'te Bilderberg Grubu, Avrupalı Rothschild Hanedanı öncülüğünde kurulup Amerikalı Rockefeller Hanedanı tarafından desteklenir. Zaman içinde ulusal hükûmetleri ve kurumları ele geçirecek biçimde güçlenir. Toplantıları bağımsız basına kapalıdır (SKR: 294).

Küresel çıkar grupları, psikolojik savaş tekniklerinde hünerlidirler. Yeni dünya düzenini yavaş yavaş yerleştirmişlerdir. Öncelikle yapılması gereken iş, ulus-devletlerin rollerini ulus-ötesi tekellere devretmektir. Dünyayı sıkı biçimde koordine ettikten sonra yönetimi; uluslar ötesi bankerler ve sanayicilerden oluşmuş, aydın destekli bir oligarşinin eline teslim etmektir. Avrupa Birliği'nin Avrupa kıtası için yaptığını dünyanın bütünü için yapmak ve dünya devleti kurmaktır (SKR: 295-296).

Üçüncü milenyumun başında Rothschildlerin servetlerinin üç trilyon dolardan fazla olduğu tahmin edilmektedir. Rockefellerlerinki ise iki trilyon civarındadır. Amerika ve Avrupa ekseni dışında kalan topluluklar, ulusal paralarını bırakıp dolara dönmektedirler. 1996 yılında dünyanın en büyük yüz ekonomik kuruluşundan elli bir tanesi ulus ötesi şirketler, yalnızca kırk dokuz tanesi ulus devletlerdir. Amerika artık, özgürlükçü bir demokrasi değildir. Amerika, tekellerin bir numaralı hedefidir (SKR: 308).

İngilizce konuşan Anglo-sever oligarşi, Orta Doğu Teknik Üniversitesini ve Marmara İngilizce İktisat'ı kurdurur. NTV, İngilizce başlıklar atarak yayın yapar. Futbol maçlarında ve memur yürüyüşlerinde İngilizce afişler açılır. Bu eylemlerin hepsi sömürgeci oligarşiye hizmet etmiştir (SKR: 313).

Roma Kulübü, kurulduğu 1968 yılından beri yeni dünya düzeninin dini üzerinde çalışmaktadır. Hristiyanlık'la Budizm'in karması bir din icat edilmiştir. Kitleleri

etkilemek, ele geçirmek için bu din yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Roma Kulübü, Birleşmiş Tröstler tüzüğü çerçevesinde barışı desteklemektedir. Bundan gayesi, insanların tehlikeli uçlara, kısır milliyetçiliğe ve sınıf çatışmalarına yönelmelerini önlemektir. Çünkü küresel tekel, milliyetçilikten hoşlanmaz (SKR: 363).

İç sömürgecilik ise Batı'nın Asya'da, Afrika'da yaptığını, aynı ulusun içinden çıkan birilerinin, kendi ulusuna yapmasıdır. Bu kez yapılan ıslahat, inkılap gibi uygulamalar adı altında yapılmaktadır. Önce, yerli halkın bilinçsiz olduğu bir dönem yaşanır. Egemen sınıflar halkı, kendi çıkarları doğrultusunda temsil etmeye başlarlar. Amaç halkın, egemen sınıfları tehdit edecek konuma gelmelerini önlemektir (VLM: 230).

Tarihinde dış sömürgecilik yapmayan Türk ulusu, sonunda kendi kendini sömürmeye başlamıştır. İçme suyuna lağım katarak, peşin vergi koyarak, emeklileri maaş kuyruğunda kalp krizinden öldürerek kendi kendisini sömürmektedir (VLM: 470).

3.2.2.7. Dış ülke izlekleri

3.2.2.7.1. İsrail ve Yahudilik

İsrail ve Yahudilik dinine genellikle eleştirel biçimde yaklaşılmıştır. Özellikle inandırıcı olması açısından eleştirilerin bir kısmı, Yahudi kökenli roman kişilerinin ağzından, bir kısmı da Batılı kişiler tarafından yapılmıştır. Ayrıca değişik siyasal kesimlere mensup karakterlerin Yahudiliğe bakış açısı da sergilenmiştir.

Yahudi roman kişileri, Ben Gurion tarafından kurulan İsrail'in kutsal olmadığını iddia ederler. Çünkü Mesih beklenmeden kurulan bu vatan kutsanmamıştır. Ben Gurion'un İsrail'i kutsal olmadığı gibi, uğruna dökülen kanların hiçbir tanrısal gerekçesi de yoktur. Bu bakımdan İsrail'de yaşayanlar gâvurdur. Çünkü onlar, Hristiyan zalimlerin yöntemlerini benimsemişlerdir. Ben Gurion, Yahova'nın adını anarak Yahudileri aldatmıştır. İsrailoğullarına vaat edilen toprağı, onların yöntemlerini kullanarak Hristiyanlara teslim etmiştir (NT: 32).

Yazarı temsil eden anlatıcıya göre hiçbir Yahudi özeleştiri yapmaz. Nedense, her zaman Yahudilere ev sahipliği yapan ülke halkları haksızdır ve zalimdir. İslamcı roman kişilerine göre Yahudilik, başka insanları çatısı altına davet etmemiştir ve şoven bir dindir. Yahudi olmak için Yahudi bir anadan doğmak gerekir. Yahudilik, sömürücü ve ikiyüzlü bir halkın dünyayı egemenliğe altına alma yöntemidir. Yahudiliğin temel felsefi görüşü, her ne yoldan olursa olsun kâr etmek ve toprak işgalidir (NT: 156).

Batılı roman kişilerine göre Doğulu Yahudiler, Amerikalı Yahudilerden nefret ederler. Toplumun ahlakını Birleşik Devletler'den göçenlerin bozduğuna inanırlar. İsrail'e yüz dokuz ülkeden Yahudi gelmiştir. Doğulu Yahudiler, Batılı Yahudilerle kavga hâlindedirler. Amerikan ve Alman Yahudileri; Türk, Rus, Yemenli, Habeş gibi bütün Doğulu Yahudilere karşıdırlar ve ırk ayrımı yaparlar (NT: 342-343).

İsrail'de bir kalp naklinin yapılabilmesi için Hahamlar Konseyi'nin onayı gerekir. Kürtajdan otopsiye, sebt tatilinden belediye otobüslerinin tarifesine kadar çoğu uygulamada Konsey'in onayı alınır. İsrail'in düzeni âdeta bir teokrasidir (NT: 344).

Yahudi bir roman kişisine göre pek çok Yahudi, uğradıkları tarihsel felakete karmaşık duygularla yaklaşır. Bir taraftan Yahudi olmanın saygın bir tarafı vardır. Çünkü Yahudiler, yeryüzünden silinmek istenmiş ama hayatta kalmayı başarmışlardır. Diğer taraftan, Yahudilik bir utanç kaynağı olmaya devam etmiştir. Seçilmiş halk düşüncesi en iyi ihtimalle ironik, en kötü ihtimalle sahteciliktir. Yahudi olmak aşağılanmak, ailesini koruyamamak, kamplara tıkılmak demektir. Daha fecisi, büyük çoğunluğu Hristiyan olan milletler, yani gâvurlar tarafından kurtarılmak demektir (ADM: 55-56).

Geleneksel olarak bir Yahudi, dininin gereklerini her an yerine getirmelidir. El yıkamaktan giyinmeye kadar her şeyin özel bir duası vardır. Dinin görsel ögelerini bile terk eden ve Hristiyanlarla evlenenlerin sayısı artıyor. Bunun nedeni, Kuzey Amerikan kültürünün yayılmacı doğası ve Yahudilerin farklı olmaktan duydukları utançtır (ADM: 56-57).

Bir Rus roman kişisine göre kimi Yahudilerin inandığı Hatana'ya göre Yahudi olmayanların hepsi şeytani yaratıklardır. Onların karakterlerinde iyi olan hiçbir şey yoktur. Yahudi olmayan bir embriyo, Yahudi embriyodan niteliksel olarak daha düşüktür. Habbad Hasidilerince yaratılış, sadece Yahudiler için gerçekleştirilmiştir; Yahudi olmayanların varoluşu boşunadır (ADM: 398).

Yahudi roman kişilerine göre soykırımda altı milyonu Yahudi, beş milyonu Yahudi olmayan on bir milyon insan katledildiği iddiası uydurmadır. Bu rakamlar Nazi avcısı Wiesenthal tarafından uydurulmuştur. Yahudi olmayanların dikkatini çekmek için böyle bir iddiada bulunmuştur (ADM: 414).

Yahudilik, aslında özgün bir din değildir. Yahudi ilahiyatını oluşturan inançlara Orta Doğu'nun diğer halklarında da rastlanır. Tufan hikâyesi Sümerlerden alınmadır. Yahudiler bölge efsanelerini toplamışlar, mutlak bağlılık isteyen kıskanç bir Tanrı düzenleyerek yeniden yorumlamışlardır. Başlangıçta başka Tanrıların varlığı da yadsınmamıştır. İsrail'in herhangi bir savaşı kazanması, düşmanların tanrılarının zayıflığına verilir. İsrail'in kaybetmesi, Yahova'nın cezası biçiminde yorumlanır. Diğer tek Tanrılı dinlerin peygamberinde görülen aşırılığa varan hoşgörüsüzlüğe Yahova modeli esin kaynağı olmuştur. Yahudilik evrensel bir din olursa İsrail, Yahova nezdindeki ayrıcalıklı konumunu kaybeder.

Yahovacılık, fethedilmiş ama eritilememiş bir milletin zihniyeti olarak açıklanabilir. Yahudi için savaşı kaybetmiş olmak her şeyin sonu değildir. Toprakları ellerinden alınsa da, sahici Tanrı'ya sadakat düşüncesi onları yaşatır; çünkü Yahudilikte milletine bağlılık, Tanrı'ya sadakatin yansımasıdır. Yahudiler, kendi dillerini unutup egemen ulusun dilini benimsediklerinde bile Yahova'yı unutmamışlardır (DN: 147-148).

Yahudilerin çok eski bir kabile olmaları; kendilerini sıradan bir aşiret değil, Sümerlerden bu yana dışlanan seçkin bir millet olarak görmelerini sağlamıştır. Diğer uluslardan uzak durmaları, huzuru kitaplarda aramaları, hükûmetlere danışmanlık yapmaları, bu geçmişlerinin bir sonucudur. Yahudilerin dünya tarihinde, nüfuslarıyla kıyaslanamayacak kadar büyük etkileri olduysa bunun nedeni, güncel hayatın gereksinimlerinin çok ötesinde, âdeta skolastik felsefe boyutlarında ayrıntılar içeren bir şeriata sahip olmalarıdır. Musevi inancını öğrenmek yıllar sürer (DN: 149).

Yahudilik, çifte-standarda cevaz veren bir dindir. Kâfirlere başka, Yahudilere başka kurallar uygulanabilir. 14. Yüzyılda yaşayan Levi Ben Gershom, putperestleri

faizle bunaltmanın her Yahudi'nin görevi olduğunu söyler. Yahudilerin tefeci ve dalavereci bir ulus olarak tanınmalarına, Avrupa'da anti-semitizmin yükselmesine neden olan uygulamalardan birisi budur. Bir başka neden, Mesih beklentilerini sürdürmüş olmalarıdır (DN: 150).

Yahudi dünyasında ne zaman Mesih beklentisi yükselse Kıyamet düşüncesi de yükselir. Yahudi Mesihiliği, arzu edilmeyen bir durumdan parlak bir geleceğe geçişte mutlaka bir afet, bir felaket teorisi olarak ortaya çıkar (DN: 152).

1991'de yapılan bir araştırmada Yahudilerin Rusya'yı terk etmelerini isteyen Rusların çoğunlukta olduğu görülür. Ruslar, Ukraynalılar, Litvanyalılar ve diğer halklar, başlarına gelenlerden Yahudileri sorumlu tutmaktadırlar. Bolşevik ayaklanmasında yalnızca kıyımı örgütleyen değil, Çar'ın ailesini kurşuna dizen birliğin başındaki kişi de Yahudi'dir. Tetiği çeken birliğin üyeleri de Yahudi'dir (DN: 412-413)

1917 Devrimi'nden önce bankacılığın gelişmesinde, şeker ve kereste endüstrilerinin kurulmasında Yahudiler büyük rol oynarlar. Sermayelerini akıllıca kullanırlar. Rusya'nın on dokuzuncu yüzyılın sonlarında yakaladığı büyüme hızı, Yahudi girişimlerinden kaynaklanır (EUE: 172).

Yahudiler, MS 200'lerden itibaren toprağı bırakmaya başlıyorlar. Yedinci yüzyılda tarlalarını kitleler hâlinde terk edip şehirlerde ticaretle ya da el sanatlarıyla uğraşarak hayatlarını kazanmaya başlıyorlar. Yahudi insanı toprakla uğraşmayı sevmiyor (EUE: 172).

3.2.2.7.2. Yunanistan

Yunanistan meselesi; kadın haklarının yetersizliği, Türklerle olan ilişkileri ve yirminci yüzyılda ülkede gerçekleştirdikleri büyük kıyımlarla irdelenmiştir. Yaşadığı işgaller, ülkede birçok kez tekrarlanan askerî darbeler ve iç savaş üzerine çeşitli düşünceler öne sürülmüştür.

İsa'dan dört yüz yıl öncesinden itibaren Yunan'da kadının hakları yoktur. Yunan kadını, evin harem bölümünde yaşar. Buraya kocasından başka erkek giremez. Kadın, kocasının arkadaşlarının yanında peçesiz dolaşamaz, sokağa çıkamaz, pencerede oturamaz. Yunanlı kadın satın alınır. Ne kocasından ne de babasından miras hakkı vardır. Evlendiğinde ailesiyle bütün bağları kesilir. Kocasının evinde bir köle gibidir. Erkek mutlak otoritedir; kuma getirebilir, sayısız odalıklar edinebilir (OKM: 196-197).

Yunanistan tarihinde, kadınlar ilk kez 1944'te oy kullanabilmişlerdir. Kadınlara oy kullandıran da Hür Yunanistan adındaki komünist hükûmettir. Yunan kadınına tarihinde ilk kez boşanma hakkı, ikamet etmek istediği yeri ve mesleğini seçme hakkı, eşit işe eşit ücret hakkı veren de bu komünist hükûmettir (OKM: 197).

Yunanlılar kendilerini hiç sorgulamamışlardır. Bitip tükenmez askerî rejimlerine, o vahşi iç savaşlarına karşın kendileriyle hesaplaşmamışlardır. Başlarına bir iş geldiğinde ise önceleri Osmanlı'dan, sonraysa Türkiye'den bilmişlerdir (OKM: 221).

Yunanistan, Batı dünyasının büyük yalanıdır. 1924'te cumhuriyeti kurmalarından 1952'ye kadar ve 1967'den itibaren Yunanistan, askerler tarafından yönetilmiştir. Yunanistan'da ittifak, iki dudak arasında bir sözcükten ibarettir. Çok kolay bozulur. Bu süreçte Yunanistan'da general sayısı kadar siyasi parti kurulmuştur (OKM: 126, 128).

3.2.2.7.3. Rus toplumu

Rus insanının edebiyatla ilişkisi, kültürel kodları, Ortodoks inancı, analık kavramı, batıl inanışları, yaşadığı coğrafya, karakteristik özelliği ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Rus ruhunun ayrıntılı betimlemesine bakarak Rus toplumu çevresinde geliştirilen izleklerle Rus insanının portresinin başarılı şekilde çizildiğini söyleyebiliriz.

Rusya'da edebiyat, Türkiye'de olduğu gibi bir tür ekstra, bir aksesuar değildir. Edebiyat, Rusların derin bir tutkuyla bağlandıkları bir yaşam biçimidir. Şiir ya da düz yazıyla olan ilişkileri platonik bir aşk gibidir. Edebiyat sevgilerinin temelinde mükemmeliyete duydukları saygı yatmaktadır. Yazar, şair, müzisyen, şarkıcı ya da düşünür, düzen yanlısı ya da karşıtı, hayatta ya da değil, gerçek sanatçıların gökyüzünde yıldız tozlarından yaratıldıklarına inanırlar (ADM: 10).

Ateş, Rus kültüründe sudan daha temizdir; arınmayı ve kurtuluşu simgeler. Bu ülkede tanrılar yeryüzüne kızıl ateş dillerine binmiş olarak inerler. Rus kiliselerinin kubbeleri biçimlerini ateşten almıştır. Rusya'da Eski İnananlar, Hz. İsa'nın dünyayı ateşle vaftiz ettiğine inanırlar. Ateş saygıyla yakılır, saygıyla söndürülür. Manastırlarda ocak yakmak dinsel bir törendir (ADM: 27).

Ateş, Rus evinin babasıdır. Boyun eğmez, yerde sürünmez. Yalnızca ısı ve ışık verir. Ateşin ortaya çıkması için kendi ortamını bulması gerekir. Her erkek gibi, ateş de o zaman yenilenir ve güçlenir. Ateş, temas ettiği şeyi yüceltir (ADM: 27).

Rusya'da sanat insanları eğlendirmek için değil, kıyamet gününe hazırlamak, esenliğe ulaşmak için yapılır. Hristiyanlığın mesajı soyut düşüncelerle değil, somut eserlerle verilir (ADM: 73).

Rus ailesinin harcı, Meryem Ana'dır. Rus edebiyatında romantik aşka ya da âşık çiftlere pek fazla gönderme yoktur. Saygı ve sevgi sevgilide değil, annede odaklanır. Baba garnizon komutanıysa, anne askerlerin koruyucu meleği olarak yaşayan bir azizedir. Zamanla Rusya'nın bütünü, coğrafi ya da siyasi bir varlıktan çok, bir ana gibi görülmeye başlanmıştır. Annelik, daha sonra dünyanın tümünü kapsamıştır. Yerkürenin, Rusların sonsuz kadını olduğuna inanırlar. Yerküre bir anadır, bakire değildir. Çünkü yerküre ana gibi verimlidir, bakire gibi cimri değildir (ADM: 75).

Rusya'da ailenin direği kadın olmakla birlikte ataerkil ilkeler geçerlidir. Rus erkeği savaşta ve yönetimde başroldedir. Oysa dayanıklı olan, zor zamanlarda evin yükünü kaldıran kadındır. Kadınlar, kötülüğe karşı çıkmamayı, çileye gönüllü katlanmayı yücelten Rus manevi geleneğine sessizce sahip çıkarlar. Masallar, atasözleri, âdetler genç kuşaklara büyük anneler aracılığıyla aktarılır (ADM: 76).

Eski inananlar, görünen ve görünmeyen evrenin kutsal bir yer olduğunu kabul ederler. Kutsal Ruh'un varlığını yalnızca insanda değil, doğada da algılarlar. Rus-Ukrayna'nın asli dini, tanrıların barışı ve tanrısal yasa anlamına gelen Pravo'dur. Pravo; insan, hayvan, bitki ya da taş olsun, ruh taşıyan her şeye saygı gösterilmesini ister. İnsanın her hareketinin, her düşüncesinin, her sözcüğünün evrende bir farklılık yarattığını kabul eder (ADM: 107).

Ruslar arasında batıl inançlar yaygındır. Üçüncü bin yılın başında, uğursuzluk getirir diye kapı eşiğinde el sıkışmayan Rusların sayıları hâlâ milyonları bulmaktadır.

Nazar değmesin diye üç kez vurulan tahta, boyasız olmalıdır; yakınlarda tahta yoksa sol omzun üstünden üç kez tükürülmelidir. Altı haneli rakamlarından soldaki üçünün toplamı, sağdaki üçünün toplamına eşit olan otobüs biletlerinin şans getirdiğine inanırlar. Bebekler kırk günden önce yabancılara gösterilmez. Bıçak, mendil ve çift sayıda çiçek hediye etmek uğursuzluk sayılır. Cuma günü yeni bir işe başlanmaz. Evde ıslık çalınmaz. İçine kötü ruhlar girmesin diye el çantası yere bırakılmaz (ADM: 161).

Rus insanı ya ölesiye inançlı ya da ölesiye inançsızdır. Ortada bir yer yoktur. Rus insanı içince körkütük sarhoş oluncaya kadar içer. İçinde bulunduğu sarhoşluktan bir daha kurtulmamayı ister. Çok defa bu sarhoşluk içinde ölür. Eski Rus şehirlerinde yılbaşı geceleri belediyeler, sokaklarda sızanları veya ölenleri toplamak için arabalı ekipler görevlendirmişlerdir (ADM: 181).

Nihilizmi Rus ruhu ve Rus coğrafyası doğurmuştur. Bu tuhaf anarşizmin bir kuramı yoktur. Aslında amacı da belli değildir. Ancak birçok Nihilist Rus, teorisi ve amacı olmayan bu yolda kendini feda etmekten çekinmemiştir (ADM: 182).

Orman Rus'un esas vatanıdır. Ruslar, bozkıra yayılmadan önce ormanlarda yaşamışlardır. Her Rus'un bilinçaltında ormanın mistik korkusu ve kutsallığı vardır. Rus ulusunun tarihi ormanlara sığamamanın ve ormanlardan taşmanın öyküsüdür. Ruslar yaylaları ve bozkırı anlamazlar. Onların efsanelerinde bozkır tanrıları ve yayla masalları yoktur (ADM: 327-328).

Rusya'da Hristiyanlık yüzeyseldir. Ruslar çoğunlukla şamandırlar. Hristiyan ayinlerini, özünü anlamadan tekrar ederler. Rusya'nın son dönemdeki siyasi iklimi, batıl inanışlara dönüşü hızlandırmıştır (ADM: 268).

Rus uygarlığını biçimlendiren, zor yaşam şartları ve dinî inançlardır. Rusya'da zor olan maddesel koşullar, Rus insanının olağanüstü yoğun bir ruhsallık geliştirmesini sağlamıştır. Keskin soğuk, insani ilişkilerin sıcaklığıyla dengelenmiştir. Rus kültürünün üstünde yükseldiği üç temel öge Rus Ortodoks ruhaniliği, doğa güçleriyle iç içe yaşamak ve Batı'ya öykünmektir (ADM: 391-392).

Sovyet aydını, hiçbir zaman eğitimli olmamıştır, hatta seçkin bile değildir. Sovyet aydınları; bilim ve kültür bürokratları, entelektüel servetin memurlarından oluşur. Üretim, Sovyet orta sınıfının işi olmuştur (DN: 377).

Rusya, hediyenin nerede bitip rüşvetin nerede başladığının kestirilmesi zor olduğu bir ülkedir. Rus insanlarının birbirlerine bir şeyler vermek gibi bir alışkanlıkları vardır. Armağan alıp vermeye Batı'daki gibi kuşkuyla yaklaşılmaz (DN: 425)

Ruslar, kendilerine sunulan fırsatları sonuna kadar değerlendirmektense, daha alçak gönüllü ama güvenli bir yaşamı yeğlerler. Yeni kazandığı özgürlüklere âşık bir Rus biraz değilse, petrol tarlalarının ya da alüminyum kuruluşlarının neden özelleştirildiğini anlamadığı görülecektir. Rus insanı, Batı'da doktorların fabrika işçilerinden daha fazla kazanıyor olmalarını da yadırgar. Ruslara ve Orta Asyalılara göre kitlelerin esenliği, bireyin esenliğinden önce gelir. Oysa kapitalizm ve Batı tipi demokrasilerde kitleler değil, birey önemlidir (EUE: 20).

İnanabilecekleri ve güvenebilecekleri her şeyden yıllarca mahrum bırakılan Rus halkı, derin bir inançsızlığa yakalanmıştır. Ülkede bir şeylerin düzeleceğine dair inanç yoktur. Neyin kötü, neyin iyi olduğu konusunda anlaşamazlar. Kimi

suçlayacaklarını, kime hak vereceklerini bilemezler. Sonuç olarak modern Rusya'da nihilizm yeniden hortlamıştır (EUE: 143).

3.2.2.7.4. Rus gençliği

Modern Rusya'daki değişik gençlik kuşakları nitelikleriyle verilmeye çalışılmıştır. Glastnost sonrası toplumda meydana gelen ahlaki çöküntü, işsizlik, amaçsızlık özellikle gençleri çok daha şiddetli biçimde etkilemiştir. Alkol ve uyuşturucu bağımlısı yeni bir nihilist kuşak ortaya çıkmıştır.

Brejnev döneminde doğup Gorbaçov döneminde şekillenen ve 1990'lı yılların yoksulluğunu yaşayan gençlere, Nyet Kuşağı deniyor. Bu kuşağı belirleyen özellik, hiçbir ideallerinin olmayışıdır. Her türlü ahlaki, dinî, estetik değer ve ülküyü reddeden nihilist 1860 kuşağını anımsatıyorlar (EUE: 27).

Gençlerin çoğu uyuşturucu bağımlısı, bağımlılık yaşı otuzun altına inmiş durumdadır. Böyle giderse bir kuşağın yok olması söz konusudur. Bir tahmine göre 2005 itibariyle on milyon Rus bağımlı olacaktır. Ülke nüfusu yüz kırk altı milyondan, yüz milyona inecektir. Uyuşturucu, uçakla Tacikistan'dan getirilmekte, gazete bayilerinde bile satılmaktadır. Uyuşturucu salgınının asıl nedeni, devletin yenik düşmüş olmasıdır. Ekonomik çöküntü, yozlaşma ve ideolojik inanışın yok oluşu; gençliği umutsuzluğa sürüklemiştir. Gençlerin gelecek diye kavramları yoktur. Ekonomik durumlarını düzeltme şansları olmadığı için sorunlardan kurtulmanın en kolay yolu bağımlılık olarak görülmektedir. Reformdan sonra kendi ilaçlarını almak zorunda oldukları için parasızlıktan hastaneye gidememektedirler (EUE: 28).

Nyet Kuşağı için demokrasinin de, kapitalizmin de yıldızı sönmüştür. Yeltsin'den bıkmış durumdadırlar, komünizmi de istemezler. Sorunlu bir Rusya'yı hiç istemezler. Nasıl bir Rusya istediklerine dair bir düşünceleri de yoktur. Kimi gençler dine dönmektedir ama İncil'i okuyan yoktur. Kimisi radikalizmin çekimine kapılmıştır (EUE: 29).

Batılı şirketlerde iş bulmak için uzman olmak gerekmiyor, hırslı olmak yetiyor. Fakat Rus gençliğinin hem kafası karışık, hem de Batı gençliğinden daha güvensizler. Erkekler daha da pısırıklar. Çünkü okulda özgüven, gurur ve iç özgürlüğü kazandırılmak yerine ezilmişlerdir (EUE: 30).

Dönüşüm Çocukları ise kendine özgü bir kuşaktır. Yeni tanıştıkları özgürlükle kendilerinden geçmiş durumdadırlar. 1991 Büyük Devrimi'nden fazlasıyla memnundurlar. Sovyet ve sosyalist kimliklerinin son artıklarından kurtulmaya, kendilerini küresel ekonomik düzene eklemlemeye hazırlanmaktadırlar. Perestroyka çocukları için komünizm büyükleriyle paylaştıkları bir anıdan ibarettir. Onlar, Brejnev'i çizgi film dinozorlarından birisinin adı sanırlar (EUE: 30-31).

3.2.2.7.5. Sosyalizm / Bolşevizm

Ekonomik kalkınmada devletin önderliğini savunan, işçilerin yönetime katılmalarını öngören, özel girişimciliği kamunun denetimine açan siyasal bir öğreti olan sosyalizm, 1917 Rus devriminden sonra Sovyetler Birliği içinde uygulama alanı bulmuştur. Rusya'nın koşullarına, komünist liderlerin inisiyatifine göre teorisinden farklı olarak gelişen bu uygulamaya Bolşevizm denmiştir. İncelediğimiz romanlarda özellikle Bolşevizm eleştirilerden nasibini almıştır.

İnsanoğlunun geçirdiği deneyimler ışığında, hâlen tek yapıcı çözüm, ekonomik ve toplumsal sistemimizi, insanın kendisinin dışındaki birtakım amaçlara alet edilmesini önleyecek şekilde yeniden düzenlemeyi amaçlayan; dayanışmayı ve üretkenliği ilerletecek bir toplumsal düzen yaratmaya çalışan, sosyalizmdir (VKY: 403)

Toplumun refahı için üretim araçlarının ve dağıtımının toplumsallaştırılması gerekir ve merkezî bir ekonomiye geçilmelidir. Sovyetler Birliği, Marks'ın işaret ettiği anlamda bir sosyalizmi uygulamamıştır. Marks, sosyalizmin devletin küçülüp kaybolmasını getireceğini hesaplamıştır. Tersine SSCB'de devlet, kapitalist ülkelerin devletlerinden çok daha güçlü hâle gelmiştir (VKY: 404)

Bolşevizm tümüyle Ruslara özgü bir oluşumdur, Rus ruhuyla derinden ilişkilidir ve evrensel plana taşınamaz. Bolşevik iştirakçiliğinin kökleri, bireyin kendisini feda etmesinin bir erdem olduğunu ileri süren eski Rus değerine kadar uzanır. Acı çekmek, alçak gönüllülük, Mesih'in fedakârlığı Rusların dinî düşünce ve ibadetlerinin hamurunda vardır. Lenin'in kendisi mistik bir tarikatçıdır. Marks'ın diyalektik maddeciliğini, derin Rus sosyalizminin batıni, kaderci ve mesihi ögeleriyle sentezlemiştir. Lenin, Marksistlerin dünya evrimi, proleter enternasyonalizmi çağrılarını bu toprağın insanlarının evrensel kardeşlik ülküsüyle birleştirmiştir. Ruslar, evrensel kardeşliği sağlamanın görevleri olduğuna inanmışlardır. Ateist Bolşevizm; bireyin kendisini bütünün esenliği için feda etmesi gereğine olan inancını; maddecilerin bilime, ateizme, teknolojik ilerlemeye adanmışlıklarıyla uzlaştırmıştır (ADM: 442, 447-448).

Ateizme ve bilimsel maddeciliğe sıkı biçimde bağlı olan Marksizm, tüm dinleri halkın afyonu olarak nitelemiştir. Buna karşın Bolşevik liderler, radikal gnostiklerin

cümlelerini kullanmaktan çekinmemişlerdir. Hatta Rusya'nın ruhani altyapısı materyalistlere destek vermiştir. Cemaatler ve Rus devrimcileri devrim sırasında birlikte çalışmışlardır (ADM: 449-450).

Bolşevik Devrimi, Batıni tarikatlara dokunmamıştır. Lenin, tarikatçıları askerlikten muaf tutan bir yasa geçirirken devrim, Mesih'i getiren bir dünya sırrı olarak alkışlanmıştır. Devrim öncesi inançlar ve simgeler, daha bilimsel düzeye çekilmişlerdir. İsa'nın peşinden profesörler, felsefeciler, tezgâhtarlar değil; serseriler, aylaklar yürümüşlerdir. Lenin'e göre devrim de böyle olacaktır ve bundan korkulmamalıdır. Tarikatlarla işleri olmayan Sovyet siyasi eylemcileri; onların simgelerini, izleklerini, tekniklerini propaganda etkinliklerinde kullanmışlardır. İnsan eliyle yaratılan bir komünist cenneti, teknolojik mükemmeliyet, sosyal adalet ve kardeşliğin egemen olduğu cennet rüyası, Rusya'nın ruhani yeraltından yeryüzüne taşınmıştır (DN: 216).

Bolşevikler, eski Rus İmparatorluğu'nun hemen her köşesinde egemenlik sağladıktan ve Komünist Parti halkın iradesinin temsilcisi olarak iktidara yerleştikten sonra batıl itikatların Rusya'nın modernleşmesine engel olduğunu öne sürmüşlerdir. Bundan sonra Marksist-Leninist ideoloji ve yeni Sovyet devleti, düşüncenin tek ölçütü, gerçeğin biricik koruyucusu olmuştur (DN: 219-220).

Komünizmin kendi doğrusu, aynı zamanda kendi yanlışıdır. Komünizmin doğrusu, insanoğlunun kardeşliğinin mümkün olabileceği düşüncesidir. Yanlışı ise bireylerin mekanize topluma dönüşümüne göz yumulmuş olmasıdır. Komünizm, devlet ve millet için net bir varlık nedeni ortaya koyduğu için kazanmıştır. Bilimsel olması, o dönem aydınlarının onayını alması için yeterli olmuştur. Komünizm, Marksist ideolojiye rağmen bir Rus olgusu, hatta Rusya'nın kaderi olarak

yaşanmıştır. Sürdürülememesinin nedeni, bundan sonra ne olacak sorusuna cevap verilememiş olmasıdır (DN: 221-222).

1920'lerin sorunu, devrimci seçkinleri adına ihtilal yaptıkları köylülerden ve işçilerden ayıran uçurumdur. Bu uçurum hem siyasi hem de kültüreldir. Bolşevik liderler seçkinci konumlarını reddetmişler, bunun yerine Devrim öncesi yüksek kültürünün bekçileri olarak aydınları görmeyi yeğlemişlerdir. Oysa kendileri de aydın sınıfındandır ve halka aydınlık getirme görevini üstlenen özel bir ülkü taşırlar (DN: 474).

İlk Bolşevikler, popüler kent kültürünü, yani burjuva zevklerini sıradan ve kaba bulurlar. Buna karşın yeni seçkinler, ihtilal öncesi kültürünü kopyalamaktan geri kalmazlar. Bunu da yeni düzende yükselmiş olmalarının bir belirtisi sayarlar. Böylece nefret edilen bir kültürün simgeleri fethedilmiş ve kullanıma sokulmuş olur. Bolşeviklerin amacı; işçi ve köylüler için düzenledikleri yeni kültürle, onları ihtilal öncesi seçkinci ve kaba kent kültürünü aşacak hâle getirmektir. Hedeflenen, seçkinci ve popüler kültür arasındaki farkı ortadan kaldırmaktır. Ancak bu, hayalî bir düşünce olmaktan öteye gidemez. Çünkü yönetenleri, yönetilenlerden ayıran uçurum gerçektir. İlk yılların proleter kültürü, Rus köylü ve kentli kültüründen ödünç alınmıştır ve parti üst yöneticilerinin eseri olup seçkincidir.

Lenin, Marks'ın öngörüsünden yola çıkarak sosyal kaymaların zaman içinde alçak ve yüksek sanatın arasındaki farkı ortadan kaldıracağını düşünmüştür. Stalin, kitle kültürünün yaratılması hâlinde halkı denetlemenin ve toplumsallaştırmanın kolaylaşacağını görmüştür. Devrim'in ilk yıllarında, Sovyet işçisi için devrim öncesi Rus kültürü tümüyle anlaşılmaz bir şeydir. Birinci beş yıllık planının amacı; teknoloji, elektrik ve eğitim getirerek kenti köye taşımak, köylülerle kentiler

arasındaki farkı ortadan kaldırmaktır. Endüstrileşmenin neden olduğu hızlı kentleşme, kentleri köylüleştirirken köyleri de kentleşmeye yöneltir (DN: 474-476).

Stalinizm, seçkinci ve avam kültürlerin karmaşık bir bileşkesidir. Kitleler için bir kültür yaratmayı amaçlar. Kitleler bu kültürün hem üreticileri hem tüketicileri olmuşlardır. 1930'larda ortaya çıkan bu kültürün çok özel biçimde tüketilmesi gerekir. Halk adına üretilen edebiyatın okunmasını sağlamak için Stalin'in emriyle birçok okuma kulübü açılır. Sovyet tüketicileri bu kültürü gerektiği gibi tüketemedikleri zaman sorun çıkar. Üretimi denetlemek kolay, ancak bireylerin okumalarını kontrol etmek zordur. Sunulan kültürü gerektiği gibi tüketememek, Sovyet vatandaşlarının yetersizlik duygularıyla sonuçlanmıştır (DN: 477).

3.2.2.7.6. Rusya'da kadın

Kadın konusu Alatlı'da önemli bir yer tutar. Gerek Türk kadınının, gerek Yunan kadınının, gerekse Rus kadınının toplum içindeki durumu romanlarda gözler önüne serilmiştir. Bu izlekle çarlık döneminde kadının yeri, Sovyet toplumunda Rus kadınına yüklenen değer ve modern Rusya'daki kadının işlevi çeşitli roman kişileri tarafından tartışılmıştır.

1870 ve 1880'li yıllar, Rus yaşamındaki yeni kadın tipolojisinin en parlak örneklerini sunmuştur. O yıllara kadar Rus kadını bir eştir, kocasının gölgesi, uzantısı, parçasıdır. Yeni kadın ise tek başına yaşayan, yalnız kadındır. Erkeğin bir uzantısı olmayı, yardımcı oyuncu olmayı reddeden kadındır. Kendisine ait bir iç dünyası olan, coşkulu, bağımsız, özgüven sahibi, yalnız kadındır. Bu kadın, Rus

toplumunun her basamağında; fabrikalarda, tezgâhın başında, laboratuvarda, devlet arşivinde, hastane koğuşunda kendini göstermiştir.

Bu kadınlar; başarılı evlilikler yapmış, el değmemiş, iyi kızlar değildir. Yeni kadın, sefil yaşam koşullarına kurban olmayı kabul etmeyen, yaşamdan özgün istekleri olan; devletin, ailenin, toplumun hizmetine verilmeyi reddeden ve hemcinslerinin haklarını savunan kadındır. Edebiyatçılar, yeni kadını görmemiş, ele almamışlardır. İhanete uğramış, terk edilmiş, acı çeken, yanlış anlaşılmış ruhlar üretmeyi sürdürmüşlerdir. Romancılar geleneksel kadını anlatmaya devam etmişlerdir (DN: 255-256).

"Tavuktan kuş, kadından insan olmaz." biçiminde eski bir Rus atasözü vardır. Lenin bu düşünceye katılmadığı için *"Yemek pişirmeyi bilen herkes, hükûmeti yönetmeyi de öğrenmelidir."* sözünü söylemiştir. Yine de yirminci yüzyıl Rusya'sında her iki düşünce uygulama alanı bulmuştur. Toplumda kadınlara karşı bir aşağılama sürerken komünist liderler, sosyalist devrimin kadınları özgürleştirdiğini öne sürmüşlerdir. Hangi görüşün ne zaman egemen olacağını, toplumun o anki ihtiyaçları karar vermiştir. 1990'lardan sonra üniversite diplomasının kadınları fahişelikten koruyamamasının nedeni, Rus kadınının gerek ataerkil ailesi gerekse erkek toplumu nezdinde hiç değerinin olmamasıdır (DN: 250-252).

Stalin, kadınları iş yaşamının içine sokmuştur. İşçileşme sürecinde Rus kadını, kadınlığını devam ettirmekte zorlanmıştır. Stalin, *"Rusya, kadınları işçi olarak görmek zorundadır; çünkü asıl ihtiyacımız işçiliktir."* dedikten sonra kadınlar, vatan haini damgasını yemektense erkekleşmeyi yeğlemişlerdir. Kadınların tek tesellisi, o dönemde insan yerine konulmaktır. Stalin'in planı kadınlara, ekonominin olmazsa olmaz bir ögesi yapmıştır. Kadınlar, tıptan maden işçiliğine kadar her alana

girmişlerdir. Güzellikleri kadar çalışkanlıkları ve özgüvenleriyle beğeni toplamışlardır (DN: 285-286).

Modern Rusya'da kızlar, kendilerini kanıtlamak, bağımsız olmak, akıllarına estiği gibi yaşamak istiyorlar. Sonuçta aileler dağılıyor, kişisel ilişkiler bozuluyor, arkadaşlıkların yerini kokuşmuş çıkar ilişkileri alıyor. Özellikle bağımsız kadınlar, kederli bir portre çiziyorlar. İsteklerine kavuşabilmek için yakınlarını ezip aşağılıyorlar. Sonunda yanlış anlaşılmaktan, yalnızlıktan acı çekiyorlar (DN: 280).

Modern Rus kadını fuhuşla gurur arasında bir ilişki olabileceğini düşünmemiştir. Onlara gururun temel bir nitelik olduğu öğretilmiştir. Ama ahlak hor görülmüştür. Her şey mübah felsefesi, zamanla saygısızlığı beraberinde getirmiştir. Saygısızlık ise bağımlılığın artmasıyla sonuçlanmıştır (DN: 281).

Günümüz Rusya'sında üniversite mezunları arasında, kadın beyninin erkek beyninden farklı olduğunu, bu nedenle kadınların mantıklı düşünemediğine inanan erkekler vardır. Kimi kadınlar da kendileri aleyhindeki cinsiyetçi tutumları kanıksamışlardır. Kadınların işten ayrılması, erkeklere yer açacağından hükûmetin işine gelmektedir. Çalışmayan kadınlar sağlık hizmetlerinden yoksun kalmaktadır. Rus sağlık sisteminin bir başka eksikliği, kadın-doğum hizmetlerinin çok iyi olmamasıdır. (DN: 459, 461)

Entelektüel tartışmalar kadınlar arasında yapılamıyor, ancak erkeklerle yapabiliyor. Bunun nedeni kadınların ev işlerinden, okumaya ve düşünmeye zaman bulamıyor gibi gözükmekle birlikte kökenleri daha derindedir. Rus kızlarının büyüdüğü erkek egemen ortam, onların kendilerini kız oldukları için başkalarından farklı görmelerine neden oluyor. Bu durum, onların zayıf ve hizmetkârane bir kişilik

edinmeleri sonucunu doğuruyor. Böylece düşünce ve entelektüel uğraşlar erkeklere kalıyor (DN: 462-463).

3.2.2.7.7. Rusya'da misyonerlik

Batı Hristiyan anlayışını yaymak isteyen, özellikle Amerikan kiliseleri ve çıkar çevreleri Rusya içinde geniş biçimde misyonerlik faaliyeti sürdürmektedirler. Amerikan kültürünü de beraberinde getiren bu akım, Rus insanını dönüştürmek amacını gütmektedir. Bir dini yaymak gibi yüce bir görevi üstlenmiş görünen misyonerler, aynı zamanda kendi devletleri için ajanlık yapmaktadırlar.

Bir Ortodoks için kilisesinin kubbesi soğan başı biçimindedir. Kubbe, altın gibi parlar. Baptisler de Rusya'da Ortodoks mimarisini kullanarak kiliseler yapmışlardır. Baptistler, Rus Ortodokslarının akıllarını karıştırmak, Ortodoksları kendilerine çekmek istemektedirler. Rus insanı manevi olarak aç, ideolojik olarak sersemlemiş durumdadır. Şimdi inançlararası zorlu bir rekabet başlamıştır. Rus Ortodoks Kilisesi'nin bu ekonomik koşullarda Amerikan ve Avrupa destekli Baptist kilisesiyle rekabet etmesi zordur (DN: 444-445).

1989'dan sonra ülkede dokuz bin dinî grup kaydını yaptırmıştır. Koreli Sun Myung Moon'dan, neo-pagan Aşmari Çemari'ye, Bahailerden Kurtuluş Ordusu'na kadar bütün örgütler Rusya'ya gelmiştir. Gelenlerin büyük bölümü Amerikan kökenlidir. Yabancılar, yalnızca Vladivostok bölgesine yüz otuz kilise kurmuşlardır. Yabancı kökenli kiliselerin yayınları neredeyse bedavaya dağıtılmaktadır (DN: 446-447).

Scientology Kilisesi, Rusya'ya büyük bir merkez kurmuştur. Hareket, Amerikan kökenli olup İncil öğretisini esas almıştır. İsa'ya inananları asgari ortaklıklarda birleştirmek isteyen ekumanik hareketin bir parçasıdır. Londra'da, manevi teselliye ve maddi yardıma ihtiyacı olanlara destek vermek, Hristiyan inancını yaymak amacıyla kurulan yarı askerî teşkilat, zamanla orduya dönüşmüştür. Salvation Army, yani Kurtuluş Ordusu dünyaya Amerika'dan açılmıştır (DN: 453).

3.2.2.7.8. Rusya'da reform

Reform, yani kurumları daha iyi duruma getirmek için yapılan değişiklikler; Rusya tarihinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Çarlık döneminde, komünist dönemde ve modern dönemde reformlar varlığını korumuştur. Ancak bunların çoğu, tepeden inme ve dayatma biçiminde gerçekleştiği için Rus insanını incitmiş, acı çektirmiştir. Yine de Rus insanı için reform, umut getiren bir kavramdır.

Rusya'da reform sözcüğü, bir tür fetiştir. Modernleşeme düşüncesi kitleleri coşturur. Ulusal ve yasal bir lider, modernleşmeye adanmış güçlü bir sınıf yaratıp bu sınıfı yanına almışsa dayatamayacağı reform programı yoktur. Her zaman reformun maliyetini toplumun en zayıf katmanları ödemiştir.

Reformcular dayatma ve baskı yöntemini kullanırlar. Modernleşme güçlü devlet ile güçlü toplum arasında bir seçimdir. Devlet, baskıyla reform karşıtlarını ortadan kaldırdığında modernleşme yolunda belirli bir aşama görülür. Baskı gevşemeye başlayınca Rus halkı özgürleşme gayretleri içine girer, bağımsızlık özendirilir. Rus

halkı, yumuşamanın getirdiği fırsatları örgütlenerek değerlendirmek yerine, devleti zayıflatmak için kullanır (EUE: 271).

İkinci Aleksandr'ın 1860 Reformları, kitlelere kendiliklerinden gelişebilecekleri ortamı sağlamayı hedeflemiştir. Yukarıdan dayatılan Bolşevik rejimine tabandan ortaya çıkacak siyasi ve entelektüel aydınlanmayla karşı koyulabileceği umulur. Fakat reform hareketi, nihilizmle sonuçlanır.

Rus reform tarihini, doğrusal bir ilerleme biçiminde değil, inişli çıkışlı bir eğri olarak değerlendirmek gerekir. Bolşevizm, Ekim Devrimi'yle sınırlı olmayan bir modernleşme hareketidir. Ancak onu ilk uygulayanlar sosyalistler değildir; çarlık döneminde de aynı uygulamalar denenmiştir. İlk Bolşevik'in IV. İvan olduğu söylenir. Boris Yeltsin, Şatalin, Yavlinski ve Gaydar son Bolşeviklerdir. Rusya, IV. İvan'dan son döneme kadar modernite ile gericilik arasında gidip gelmiştir (EUE: 272).

Rusya'nın en yetenekli, en iyi eğitimli yazar ve filozofları şiddetli modernleştirmenin ve Batılılaşma kampanyalarının kurbanı olmuşlardır. Her büyük atılımdan sonra Rus insanının kimliğine ilişkin bellek kayıpları yaşanmıştır. Böylece reformun amaçlarının tersine olarak toplum daha da geriye düşmüştür (EUE: 287).

3.2.2.7.9. Rusya'da bilim

Bu izlek içinde özellikle Sovyet dönemi bilim anlayışı mercek altına alınmıştır. Komünist liderlerin bilime yaklaşımı, Sovyet rejiminin bilimsel uygulamaları, bu konudaki yanlışlar ya da öne çıkan başarılar irdelenmiştir.

Sovyet bilimi, Batı bilim ve teknoloji politikalarının biçimlenmesinde önemli roller oynamıştır. 1917 Bolşevik Devrimi'nden sonra Sovyet modeli Batılılar tarafından gözlemlenmiştir. Gerçi çoğunlukla yanlış dersler çıkartmışlardır. İngiliz bilim adamları Stalin'in merkezî planlamasını, benimsenmeye değer bulmuşlardır. Batılı hekimler, Sovyet sağlık sistemini model olarak almışlardır. 1948'de Sovyet genetik biliminin çökmesi, Batı'da demokrasinin ve düşünce özgürlüğünün olmadığı bir ortamda bilimsel ilerlemenin mümkün olmayacağı yargısını güçlendirmiştir. Sovyetler, ilk atom bombasını patlattıklarında, Batılılar formülün kendilerinden çalınmış olduğunu öne sürmüşlerdir. 1957'de Sovyetler, Sputnik'i uzaya gönderince Amerika'da geri kalmışlık telaşı başlar. Liselerde müfredat değişir, uzay yarışı gibi dersler konur. Askerî alanda ve uzay teknolojisinde Sovyet araştırma sistemi ciddiye alınmaya başlanır. Sovyetler dağılınca Rusya, Batı'nın gözündeki saygınlığını yeniden yitirir (EUE: 317).

Sovyet bilim adamları; siyasetin müdahale etmediği, devletçi ve bürokratik olmayan özgür bilimsel ortamın ne olduğunu tanımamışlardır. 1929'da üniversitelerde büyük kırılma yaşanır. Üniversitelerden partizan ilkesi gereğince burjuva bilim adamları atılır, yerine alaylı komünist uzmanlar atanır. Sovyet bilim adamları, o yıldan sonra içine kapanırlar; uluslararası akademik dünyayla ilişkilerini keserler (EUE: 318).

1940-1980 arasında altmış bilim kasabası kurulur. Kasabaların bir kısmı yeni silahlar geliştirmek üzere, bir kısmı da barışçıl atom araştırmalarına ayrılmıştır. 1993'e gelindiğinde buraların elektrikleri bile kesilir. Araştırmalar durur, laboratuvarlar boşalır. Kimi kasabalarda yaşayan bilim adamları, meslek değiştirip pazarlamacılık, bankerlik gibi hizmet sektörlerine geçerler. Büyük bir kısmı ise

George Soros'un verdiği paralarla geçinmek durumunda kalır. Yüzlercesi Amerikan'ın önemsiz kolejlerinde öğretmenlik yapmaya gider (EUE: 319-320).

3.2.2.7.10. Rusya'da milliyetçilik

Bir ideoloji olarak milliyetçilik, Rus coğrafyasında yer bulamamış bir öğretidir. Yirminci yüzyılda olduğu gibi günümüzde de milliyetçilik, siyasiler eliyle sevimsiz gösterilmeye devam eden bir kavramdır. Siyasi milliyetçilik gelişemediği gibi, romantik milliyetçilik akımı bile Rusya'da etkili olamamıştır.

Rus iktidarı milliyetçiliği bir öcü gibi göstermiştir. Oysa Rus milliyetçiliği entelektüel bir güçten ibarettir. Sovyetler'in diğer cumhuriyetlerinde milliyetçilik demokrasi kadar yasal bir ideoloji olarak ortaya çıkmıştır. Rusya'da ise düzenli bir siyasi güç olamamıştır. Rusya'nın en dağınık kanadı, milliyetçi kanattır. Rus ulusal bilincinin zayıflığı, serbest pazar Bolşevizminin ayakta kalmasının en önemli etkenidir (EUE: 356).

1995'e gelindiğinde milliyetçilik, ideolojik kimliğini bile yitirmiştir. En liberal, en demokratik çevreler bile Rusya'nın uğradığı aşağılanmaya tepki duyar; bu noktada herkes milliyetçidir. Ama saf milliyetçilik Rusya'da hiçbir zaman yaygınlaşmamıştır. Hatta saf milliyetçilik yobazlık olarak değerlendirilmiştir. Nasyonalizm sözcüğü, Nazilerin etnik hoşgörüsüzlüğüyle bir tutulmuştur (EUE: 356).

Rusya, milliyetçilerin taban bulamadıkları bir ülke olan ABD'ye benzer. Milliyetçi muhafazakârlar, iktidara karşı gerçekçi alternatif sunmuş, ciddi bir muhalefet yapmış olmakla birlikte iktidar olamamışlardır (EUE: 357).

Milliyetçilik yönetenlerle yönetilenler arasında sözlü bir anlaşma olmaktan da uzaklaşmıştır. İdeolojinin kışkırttığı milliyetçilik, sahneye çıkmaktadır. Milliyetçi siyasetçi görünen Jirinovski, Rus milliyetçilerinin bir karikatürüdür. Rusya'da milliyetçilik yok, ancak milliyetçiliğin çeşitli belirtileri vardır (EUE: 360).

Rusya'nın milliyetçiliği dış kaynaklıdır. On dokuzuncu yüzyıl Fransız ya da Alman aydınlarının mirasıdır. Fransızsever Ruslar, Fransız geleneği uyarınca ulusal kimliğin akılcı ve gönüllülük yönlerine vurgu yaparlar. Sol kanattakiler, milliyetçiliğin kişisel bir istek, bir seçim olduğu söylemine katılırlar. Almanseverler; millet, siyasi seferberlik hâlindeyken devletini elinin altında bulandır, derler. Rus milleti ile Rus devleti her zaman birbirinden ayrıdır. Etno-kültürel ulus ve devlet arasındaki fark büyük olduğu için Rusya'da milliyetçilik, belirli bir amaç için oluşturulan siyasi bir sanat eseri olmaktan öteye geçmemiştir (EUE: 360-361).

Halkın milliyetçiliği değil, oligarkların kitleleri harekete geçirmek için yarattıkları milliyetçilik, Rus insanını tehlikeye atmaktadır. Milliyetçilik, yoksullara değer veriyorsa eşitlikçi ve demokratiktir. Yurtsever savaşlarda güçlendiği görülen eşitlikçi milliyetçilik, barış zamanı toplumunun geleneksel hiyerarşisini altüst etmektedir (EUE: 362)

Ruslar, hiçbir milliyetçiliğe tam anlamıyla ilgi göstermemişlerdir. Milliyetçi olarak bilinenlere giden oylar, aslında halkın oligarklara, yozlaşmaya, çapulcu kapitalizme tepkisini gösterir. Ruslar öteden beri kendilerini etnik bir kimliğin, devletin ya da dinin çerçevesinde tanımlamamışlardır (EUE: 363).

3.2.2.7.11. Gogol

Rus yazar Nikolay Gogol (1809-1852), Rusya konusunun irdelendiği "Gogol'un İzinde" dizisinde geniş biçimde yer almıştır. Gogol'a verilen önem dizinin adına da yansımıştır. Özellikle *Ölü Canlar* romanıyla bütün dünyada tanınan yazar, gerçekçi Rus edebiyatının kurucusu sayılır. Küçük taşra kasabaları ve insanları onun romanlarında başarıyla yansıtılmıştır.

Nikolay Gogol'un asıl adı Mikola Hohol'dur. Rusça yazmıştır, bütün dünyada bir Rus yazarı olarak tanınmasına karşın doğma büyüme Ukraynalıdır. Kültürel arka planı Rusya değil, bütünüyle Ukrayna'dır. Gogol, topraklarına el koyan, ana dilini yasaklayan Rus sarayına muhtaç kalmasını yaşadığı sürece bir yük olarak taşımıştır (DN: 324).

Gogol eserlerinde, Ukrayna'nın kaybolan ruhaniyatına duyulan özlemi dile getirir. Ukraynalıların dünyasının nasıl altüst olduğunu anlatır. Bu altüst oluşta aşk, tamah, ahmaklık kadar şeytanın bir gerçek olduğunu kabul eden bir dünya görüşünü çarpıcı biçimde ortaya koymuştur (DN: 325).

Ukraynalı bir eleştirmen, Gogol'un ülkesinin intikamını Rusya'dan çok acı biçimde aldığını öne sürer. Çünkü Gogol, Puşkin'in sakin şiirini gölgelemiş; onun aydınlık yolundan saparak ruhun sıkıntılı bölgelerine girmiştir. Gogol'un eserleri, Rus edebiyatını öylesine yıkıcı bir kulvara sokmuştur ki Gogol'dan sonra Rus edebiyatçıları İmparatorluğun çökmesinde başrolü oynamışlardır (DN: 328).

3.2.3. ZAMAN

3.2.3.1. Nesnel Zaman

Masaldan, destandan farklı olarak roman gerçek zamandan beslenir. Bu reel zamanın anlatı dünyası içinde karşımıza çıkmış hâline nesnel zaman denir. Nesnel zaman, *"Dış dünyanın, evrenin, toplumların yaşamış oldukları, insan bilincinin bir bakıma dışında kalan genel zamandır. Romanın dışında da var olan, herkesin paylaştığı ortak zaman dilimi[dir.]"* (Çetin, 2007: 129) Roman içinde yer alan diğer ögelerin tersine, nesnel zaman kurgusal değildir.

Alev Alatlı'nın on iki romanını tek bir anlatı olarak görürsek, nesnel zaman çerçevesini 1917-2035 arası dönem oluşturur. 2035 yılı *Schrödinger'in Kedisi Rüya*'nın getirdiği fütüristik bir tarihtir. Ütopya romanını bir kenara bıraktığımızda nesnel zamanın sonu olarak 2001'i alabiliriz. Romanları tek tek değerlendirdiğimizde nesnel zaman aralığı olarak en fazla seksen üç yıllık bir dönemin *Aydınlanma Değil Merhamet*'te söz konusu olduğunu görürüz. Doğal olarak bu uzun dönem, vaka zamanı içinde küçülür. *Kadere Karşı Koy A.Ş.* romanında ise bu süre bir yıla düşer. On iki romandan yarısının nesnel zamanı 1940'lı yıllarda başlar ve 1990'lı yıllarda biter. Alatlı'nın romanları için bu elli yıllık dönem, önemli bir tarih aralığıdır. Ayrıca bu zaman dilimi, 1944 doğumlu yazar tarafından bilfiil yaşanılan bir dönemdir.

Yaseminler Tüter mi Hâlâ anlatısının nesnel zamanı, romanın merkezî kişisi Eleni Naciye'nin evlatlık olarak verildiği 1944 yılıyla, öldürüldüğü Ekim 1967 dönemini içine alır. Yirmi üç yıllık bu tarihsel zaman, romanın dış çerçevesini oluşturur. Başlangıç için bir tarih verilmemekle birlikte ipuçlarından tarihsel zamanı çıkarmak mümkündür. Eleni'nin on beş yaşında Menas'ın tecavüzüne uğradığı belirtilir. Bu olaydan sonra anlatıcı, Eleni'nin *"Annesini son üç yıldır özlemediği kadar özledi[ğini]"* okuyucuya duyurur (YTH: 67). Bu cümleden Eleni'nin üç yıl önce, yani on iki yaşındayken evlatlık verildiği anlaşılır. *"16 Ağustos 1960 sabahı"*

Kıbrıs'a 379 yıl aradan sonra Türk askeri çıkmıştır (YTH: 137). Eleni Naciye'nin komşusu Havva'nın kızı Mualla'nın, Türk birliğindeki İzzet Çavuş'la ilişkisi *"yaklaşık bir yıl sür[er.]"* (YTH: 146) Türk askerinin Ada'ya gelişinden bir yıl sonrası, 1961 yılını işaret eder. O yılın 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda İzzet Çavuş'un komutanını görmek üzere Eleni Naciye ve Havva'nın kızları Saray Oteli'ne gitmişlerdir. Olayı yanlış anlayan Arif, birkaç gün sonra âdeta kaçarak Antalya'ya gider. 1961 sonbaharının ortalarında Ada'ya döner ve Eleni Naciye'yi evden kovar. Aynı günlerde Eleni, Menas'a sığınır; O da Eleni'yi İngiliz çift Brennerlere hizmetçi olarak kabul ettirir. *"Mart ayı başlarında, bir gece eve geç geldi Mr. Brenner. Karısına memlekete dönme emri aldıklarını söyledi."* (YTH: 165) ifadesinden takvimin Mart 1962'yi gösterdiğini anlarız. Eleni, on beş gün sonra Brennerlerle birlikte Kıbrıs'ı terk ettiğinde *"otuz yaşından bir gün almıştı[r.]* Buradan Eleni Naciye'nin 1962 Martında otuz yaşına girdiğini öğreniriz. Öldürüldüğünü haber veren gazete kesiği 14 Ekim 1967 tarihini taşır (YTH: 222). Demek ki Eleni, otuz beş yaşında ömrünü tamamlamıştır. Ölüm tarihinden, doğum yılının 1932 olduğunu çıkartırız. Olaylar, Eleni'nin on iki yaşından itibaren başladığına göre nesnel zamanın başlangıç yılı 1944'tür.

İşkenceci'de nesnel zaman, 1946-1980 arası dönemdir. *"1946 geldiğinde babasının yerini almış, sıfatlarına bir de toptancı tüccar eklemişti."* cümlesinden romanın kişilerinden Abdurrahman Ağa'nın bu tarihte işleri babasından devraldığını öğreniriz. Bu, en eski tarih olarak nesnel zamanın başlangıcını oluşturur. Romanın merkezî kişisi "İşkenceci" 1980 darbesinden sonra savcı olarak okuyucunun karşısına çıkar. Bu tarih de nesnel zamanın bitişini simgeler.

Viva La Muerte'nin nesnel zamanı 1987-1989 yılları arasıdır. Nesnel zamanın başlangıcını 1987 Referandumu, bitişini ise Kasım 1989'daki Günay Rodoplu'nun cenazesi belirler. Ayrıca bu iki yıllık dönem; 1987 Referandumu gibi, 26 Mart 1989 gibi tarihsel karşılığı olan zamanları da içine alır. Romanda referanduma yalnızca göndermede bulunulmuş, 26 Mart 1989 yerel seçimleri ise olayların merkezinde yer almıştır.

Nuke Türkiye'de nesnel zaman, Diana Pavloviç'in dünyaya geldiği *"1947 yılının Mart ayı"* (NT: 1) ile 26 Mart 1989 yerel seçimlerinden hemen sonra David ve Diana Pavloviç'in Türkiye'den ayrılmaları arasında kalan süreyi kapsar. Nesnel zaman kırk iki yıllık bu süreden meydana gelir. "Or'da Kimse Var mı?" dizisinin ilk iki kitabı, nesnel zamanın sonu bakımından birbirine yakın tarihler içerir.

Valla Kurda Yedirdin Beni romanında nesnel zaman, 1940 ile 1990 arasıdır. *"1940'lı yılların Ankara'sı, Müdür Bey gibi, Batı medeniyetinden nasibini almış bir münevver için bir çöldü elbette."* cümlesinde ortaya çıkan 1940 yılı, nesnel zamanın başlangıcıdır (VKY: 11). *"Günay'ın aramızda olmadığı doksanlı yıllarda, Şiran'ın Bodrum'da mükellef bir villası olduğunu duydum."* ifadesinden ise nesnel zamanın sonunun 1990'lar olduğunu öğreniriz (VKY: 562). Nesnel zaman, yaklaşık olarak elli yıllık bir süreyi içine almaktadır.

O.K. Musti Türkiye Tamamdır'da nesnel zamanı, 1944 ile 1994 yılları arasında kalan elli yıllık dönemden meyden gelir. *"1944'te üç önemli olay oldu. Aşçı'nın evi göçtü, Kulca bölgesi Kazakları isyan ettiler, Almanlar Atina'yı boşalttılar."* ifadesinde geçen 1944 yılı, nesnel zamanın başlangıcıdır. Anlatıcının, Şafak Özden'le ilgili olarak verdiği *"Çırpıcı Belediye Başkanlığı'nı, 1994'te büyük bir hezimet sonucu geri verdi."* bilgisi, aynı zamanda nesnel zamanın sonunun 1994 yılı

olduğunu ilan eder. Bir önceki romanda olduğu gibi yine elli yıllık bir süre söz konusudur.

*Kadere Karşı Koy A.Ş.*nin nesnel zamanı 1991 Martının başı ile 1992 Martının sonu arasında kalan bir yıllık zaman dilimidir. Kadere Karşı Koy A.Ş.nin birinci olağanüstü toplantısı 16 Eylül 199- Cuma günüdür. Bu tarihte şirket altı ayı aşkın bir süredir faaliyettedir. Toplantı yılı verilmemekle birlikte Devlet Tiyatroları üstüne Şehvar ve Selin'in konuşmalarından yılın 1991 olduğunu anlarız. Altı ay geriye gidersek Mart 1991 tarihi ortaya çıkar. Şirketin sonuçları bir yıl sonra alındığına göre nesnel zamanın sonu Mart 1992'dir.

Schrödinger'in Kedisi Kâbus romanında nesnel zaman 1950-2025 yılları arasıdır. Şeyho Baran'ın *"YÜCE PİR tarafından geçen yüzyılın ikinci yarısından, tam tamına 1950 yılından itibaren adım adım inşa edilen KOALİSYON"* ifadesinden başlangıç yılı olan 1950 ortaya çıkmaktadır (SKK: 12). *"2020'li yıllarda, eski İstanbul'un kenar mahallelerinde bir araya geldiklerinde program tasarımcılığında özel yeteneği olan bir avuç orta hâlli gençtiler."* diye tanıtılan Haşhaşiler, *"Birkaç yıl içinde, bilgisayar ağlarını sadece bozmak için değil, bozmamak için de koruma parası al[maya başlarlar.]"* (SKK: 110). 2020 yılında kurulup birkaç yıl içinde gelişen bu örgütü göz önüne aldığımızda nesnel zamanın 2025 yılına kadar çıktığını anlarız. Nesnel zamanın sonu, romanın ilk kez yayımlandığı 1999 yılına göre bir gelecek tasarımını ifade eder.

Schrödinger'in Kedisi Rüya'da nesnel zaman 1960-2035 yılları arasını içine alır. Roman kişisi Smith'in *"1960'tan beri sinsice yürütülen karmaşık bir marjinalleştirme harekâtı"* sözünden nesnel zamanın başlangıcını belirleriz (SKR: 186). Aytuğ Kaya'nın *"2035'teki kimliğimi mi soruyorsunuz?"* cümlesinden nesnel

zamanın bitişini saptarız (SKR: 85). Elbette, romanın ilk olarak basıldığı yılın 2001 olduğunu hatırladığımızda 2035'in fütüristik bir tarih olduğu ortaya çıkar.

Aydınlanma Değil Merhamet'te nesnel zaman, 1917-2000 yılları arasını kapsamaktadır. Seksen üç yıllık süre nesnel zamanı oluşturur. 1917'deki Bolşevik Devrimi, nesnel zamanın başlangıcıdır. *"2000 yılı itibarıyla ortalama yıllık cinayet sayısı, altı yüzü kiralık katillerce işlenmiş on bindi."* (ADM: 349) cümlesi ise nesnel zamanın sonunu gösterir. Bu anlatı, seksen üç yıllık süreyle bütün romanlar içinde en geniş nesnel zaman aralığına sahiptir.

Dünya Nöbeti romanında nesnel zaman 1949 ile 1999 yılları arasını içerir. Bu romanda nesnel zaman elli yıllık bir dönemi kapsar. Merkezî kişi Aleksi'nin doğduğu 1949 yılı nesnel zamanın başını oluşturur. *"Yıl 1999, dünya milenyum kutlamalarına hazırlanırken Rusya, Puşkin'in doğumunun iki yüzüncü yılını onurlandırıyordu."* cümlesindeki 1999 yılı ise nesnel zamanın sonunu gösterir (DN: 438).

Eyy Uhnem Eyy Uhnem'in nesnel zamanı, romanın özne anlatıcısı Güloya Gürelli'nin şu sözlerinde gizlidir: *"Bugün buradan baktığımda görüyorum ki, Rusya'da birlikte yaşadığımız o altı yılda (1995-2001) yabancılaştığım, öteki kaldığım sürece Aleksi için bir umut olmak fırsatım vardı."* (EUE: 149-150) Güloya'nın 1995'te Rusya'ya gelişiyle 2001'de Aleksi'nin intiharı arasında geçen altı yıllık süre, romanın nesnel zamanını oluşturur.

3.2.3.2. Vaka Zamanı

Vaka zamanı, *"Romanda olayların geçtiği zaman dilimi[dir.] Nesnel zamanın tamamını kapsamayan, sadece olayların cereyan ettiği zaman süresi[dir.]"* (Çetin, 2007: 131) Çoğunlukla nesnel zaman aralığının tamamı vaka zamanı olarak kullanılmaz. Bu gibi durumlarda özetleme yapılarak zaman akışı sürdürülür. Kimi zaman da dar bir nesnel zaman içinde geriye dönüş ya da ileriye atlamalarla zamanda genişletmeler yapılabilir.

Ele alınan romanlara vaka zamanı açısından baktığımızda; beş romanda olayların 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 tarihleri çevresinde yoğunlaştığını fark ederiz. Bu tarihlerin temsil ettiği askerî darbe dönemleri; toplumsal ve siyasal olaylarla romanlara yansıtılmıştır. Olayların yoğunluk gösterdiği bir başka dönem, 1940'lı yıllardır. 1940'lı yıllar, karakterlerin doğumunu göstermesi ve olayların başlangıcını oluşturması bakımından önemlidir. Başkişilerin hemen hepsi, bu yıllarda dünyaya gelmiştir. Yazarın da aynı dönemde doğduğunu düşündüğümüzde bu zaman dilimi, daha bir anlam kazanır. Alatlı, bir anlamda kendi kuşağının romanını yazmıştır. Son olarak 1990'lı yılları, olayların yoğun olarak yaşandığı dönem olarak saptamak gerekir. Bu dönemdeki olaylar, ya romanları sonlandırır ya da romanların doruk noktalarını oluşturur. Gerek "Schrödinger'in Kedisi" dizisi, gerekse "Gogol'un İzinde" dizisindeki romanlar 1990'lı yıllar içinde cereyan etmiştir.

Yaseminler Tüter mi Hâlâ'da vaka zamanı çeşitli dilimlerden oluşmaktadır. İlk zaman dilimi, 1944-1947 arasındaki üç yıllık dönemdir. Bu dönem, Eleni Naciye'nin Menaslara evlatlık verildiği on iki yaşıyla, tecavüze uğradığı on beş yaşını içine alır. Elbette, bu üç yıllık dönemdeki bütün olaylar anlatılmamış, bu dilim özetleme tekniğiyle daraltılmıştır.

Vaka zamanının ikinci dilimi 1956 ile 1962 yılları arasını kapsar. Fakat arada kalan altı yıllık sürenin tamamı vaka zamanına ayrılmamıştır. *"Sesi duyulduysa, çocuk doğurduğu zamanlarda duyuldu. O da beş yıllık evliliği süresince dört kez oldu."* (YTH: 119) cümlesinden Eleni Naciye ile Arif'in evliliklerinin beş yıl sürdüğünü öğreniyoruz. Naciye, Ekim 1961'de evden kovulduğuna göre çift, 1956'da evlenmiştir. Naciye ve Arif'in evlenmeleri, Naciye'nin aile tarafından karşılanışı aktarılırken 1956 yılından birkaç ay özetlenerek anlatılmıştır. Kıbrıs'taki gösteri ve olayları yansıtmak için 1958 yılının Ocak ve Temmuz aylarından birkaç günlük bir zaman sunulur. Türk askerinin Ada'ya gelişi olan Ağustos 1960'dan birkaç gün yansıtılır. Arif'in Eleni'yi yanlış anladığı 30 Ağustos 1961 ile Antalya'da bulunduğu bir buçuk aylık süre ve 1961 Ekiminin sonunda Eleni Naciye'yi evden kovduğu süre canlı vaka zamanlarıdır. Bu tarihten sonra Eleni, Menas aracılığıyla İngiliz çift Brennerlerin yanında çalışmaya başlar. 1962 Martında Ada'dan ayrılır. Arada kalan zamanlar özetlenerek verilir. Üçüncü zaman dilimi, Nisan 1962 ile Ekim 1967 arasını içine alır. Eleni'nin Yunanistan'a gidişi, Glafkos Fruksidis'le evlenip bir çocuk sahibi olması ve bir Türk'le yapmış olduğu evlilikten dolayı kocası tarafından öldürülmesi bu vaka zamanında anlatılır.

Romandaki ilk genişletme "geriye dönüş" tekniğiyle yapılmıştır. Zangoç Spiro, kızı Eleni'yi evlatlık olarak Menaslar'a göndereceği gün hafızasında, kızının vaftiz töreni sahnelenir (YTH: 5). Romanın bir başka bölümünde "ileriye gidiş" tekniğiyle bir genişletme yapılmıştır (YTH: 44-49). Menasların aile dostu Lawrence Hughes, romanın 45. sayfasında Yohanides'i toplama kampından kurtarmak için girişimlerde bulunur. Romanın 53. sayfasında ise Menasların büyük oğlu Yohanides ortadan kaybolmuştur. Baba Mikalis, çocuğun bomba atarken İngilizler tarafından

yakalandığını anne Maria'ya haber verir. Böylece 44. sayfadan itibaren başlayan ilk bölümde, zamanda ileriye doğru bir sıçrama yapıldığını anlarız.

Eleni Naciye ile Arif'in evlenmesinden sonraki bölümün anlatımı için yine "ileriye gidiş" tekniği kullanılmıştır (YTH: 118-119), 120. sayfadan sonra romanın akışına dönülmüştür. Burada ilginç olan uygulama, hem ileriye gidiş hem de özetleme tekniğinin yan yana kullanılmasıdır. 16 Ağustos 1960'ta Ada'ya Türk askerinin gelmesinden sonra Kıbrıs Türk toplumundaki değişim "özetleme" tekniğiyle anlatılmıştır (YTH: 139-140). Vaka zamanı burada daraltılmış, olaylar ayrıntılarıyla değil de kısaltılarak aktarılmıştır.

İşkenceci'nin nesnel zamanı kırk senelik bir süreyi içerdiği hâlde vaka zamanı "İşkenceci"nin doğduğu günü, ilkokula başlamasını,1960-1961 arasındaki siyasal olayları, 1971-1972 muhtıra dönemini ve 12 Eylül 1980 darbesi ve sonrasındaki bir yıllık dönemi içine alır. Vaka zamanı olarak saydığımız bu yılların her ayında, her gününde olay olmamıştır. Bu yılların belirli gün ve aylarında olaylar yoğunlaşmaktadır.

Özgül durumlar dışında roman, özetleme tekniğiyle anlatılmıştır. İki sahnede genişletme olarak adlandırdığımız geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. "İşkenceci" Işık İlkokuluna verildiğinde Mefaret Öğretmen'le karşılaşır. Bu noktadan itibaren Mefaret Öğretmen'in çocukluğuna, gençliğine dönülür. Romanda hatırı sayılır bir bölüm, bu geriye dönüşe ayrılmıştır (İ: 34-40).

İkinci geriye dönüş, 1980 sonrasında "İşkenceci"nin savcı olarak katıldığı mahkeme sahnesinde gerçekleşir. Bir yandan sanıkların işkence şikâyetleri

"İşkenceci" tarafından dinlenirken bir yandan da 12 Mart 1971 darbesinden sonra "İşkenceci"nin yaşadığı şiddet aktarılır.

Viva La Muerte'nin ilk cümlesi, aynı zamanda vaka zamanını da başlatır: *"Şairin cenazesi, mart ayının ortalarında, yağmurlu, sisi geniz yakan bir gün, öğle namazından sonra Şişli Camii'nden kalktı."* (VLM: 1) İlk olay, mart ayının ortalarında yaşanır. Bunun ardından merkezî kişiler Günay Rodoplu ve Günay Şafak bir kitap fuarında tanışırlar. İkilinin ilişkisi, 26 Mart 1989 yerel seçimlerine kadar sürer. Buradan romanın ilk sahnesinde gördüğümüz şairin cenazesinin 1988 Martı olduğu anlaşılır.

Midesinden iki kez ameliyat olan Günay Rodoplu ölür. *"Yazarın cenazesi, kasım ayının ortalarında, yağmurlu, sisi geniz yakan bir gün, öğle namazından sonra Levent Camii'nden kalk[ar.]"* (VLM: 618) İki cenaze olayı arasında kalan yirmi aylık dönem romanın vaka zamanını oluşturur. Bu sürenin kimi kısımları özetlemelerle daraltılırken 26 Mart 1989 yerel seçimleri öncesi ve sonrasını içine alan zaman diliminde ise genişletmeler yapılmıştır. Bu genişletmeler de çoğunlukla geriye dönüş tekniğiyle yapılmıştır.

Nuke Türkiye romanının vaka zamanı, esas olarak 1988-1989 yıllarıdır. David ve Diana Pavloviç'in Türkiye'ye gelişi ve ayrılışı arasındaki süre, vaka zamanını oluşturur. David Pavloviç, sürdürdüğü bir araştırma için Aralık 1988'de ulusal gazeteleri tarar. Aralık ayı içinde vakada yoğunluk görülür. Mart 1989'un ortalarında araştırmasını bitirir. Mayıs 1989'un sonunda Amerika'ya döner. Olaylar, David ve Diana'nın ağzından aktarılırken geriye dönüş tekniği kullanılır. *"Bu arada, size film meselesini hatırlatmalıyım. Diana Pavloviç'in Rodoplu'ya ilk gelişi, Türkiye'de geçecek bir filmin senaryosunu sipariş etmek içindi."* (NT: 333) cümleleriyle

başlayan paragraf, romanda yapılan bir özetlemeye örnektir. "Or'da Kimse Var mı?" dizisinin ilk iki romanının vaka zamanları, aşağı yukarı aynı süreyi içerir. Aynı zamanda gerçekleşen iki hikâye, iki ayrı romanda anlatılmıştır.

Diana Pavloviç'in doğduğu 1947 yılı, çocukluğu ve gençliği özetleme tekniğiyle vaka zamanına eklenmiştir. 1960 Amerika'sındaki siyasi olaylar, Diana ve David'in 1968'de evlenmeleri, 1974'teki petrol krizi, 1979 İran'ı geriye dönüş tekniğiyle romanda yer bulmuştur.

Valla Kurda Yedirdin Beni'de önceki romanlardan farklı olarak nesnel zaman ile vaka zamanı arasında paralellik vardır. Vaka zamanı, neredeyse kesintisiz olarak nesnel zamanın oluşturduğu çerçevenin içini tam olarak doldurur. Doğal olarak kimi tarihler için özetleme yapılmıştır. 1940'lı ve 1950'li yıllarda anlatıcı Mehmet Ömer Sedes'in çocukluk ve gençlik yaşantıları verilir. Anlatıcının yaşantısının yanı sıra aynı yıllardaki siyasal olaylar da romanda anlatılır.

27 Mayıs 1960 tarihi, öncesi ve sonrasında yaşanan olayları kendi çevresinde toplayan bir zamandır. 12 Mart 1971 de önemli bir vaka zamanı olarak ortaya çıkar. Muhtıra öncesinde ve sonrasındaki siyasal gelişmeler romanın önemli bir bölümünü oluşturur. 1970'lerden sonra Günay Rodoplu ile Şiran Ören tanışıp birlikte iş yapmaya başlarlar. 12 Eylül 1980 darbesinin öncesi ve sonrası, yine önemli bir vaka zamanı olarak ortaya çıkar. 1980'li yıllarda ise Günay ile Şiran'ın aşkının bitişini ve Şiran'ın iş yaşamında yükselişini takip ederiz.

O.K. Musti Türkiye Tamamdır romanında vaka zamanı çeşitli dilimlerden oluşur. İlk dilim, 1944 yılıdır. Bu tarihte merkezî kişi Selahattin Ak'ın ailesinin evi çöker.

Aynı yılda Tanrı Dağlarının eteklerinde yaşayan Kulca Kazakları ayaklanır ve Almanlar Atina'yı boşaltırlar.

İkinci dilim 1957 yılıdır. Bu tarihte Vatan Partisi seçimlere girme kararı alır, Nakşibendiler Bursa'da toplanırlar, Talebe Birliği yobazlığın karşısında olduğunu bildirir. 1958'de genç subaylar beyannamesi yayımlanır. 1959 yazı ise Selahattin Ak'ın Erzurum günlerine ayrılmıştır. Bu noktada romanda geriye dönüş tekniğiyle 1940 yılının Gümülcine'sine gidilir. Batı Trakya'daki 1944 ve 1947 yıllarındaki gelişmeler anlatılır.

Vaka zamanı olarak 22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963 tarihleri önemlidir. Romanın merkezî kişilerinden Selahattin Ak, her iki tarihte Kara Harp Okulu çevresinde gelişen darbe girişimlerinin içinde olmuştur. 1969-1973 arası, Günay Rodoplu'yla Selahattin Ak'ın ilişkilerinin başlamasını ve gelişmesini içerir.

"Or'da Kimse Var mı?" dizisindeki dört romanı birlikte düşündüğümüzde Alev Alatlı'nın sondan başa doğru bir zaman akışını izlediğini görürüz. Dizinin ilk romanı, başkişi Günay Rodoplu'nun yaşamının son bölümünü anlatır. Günay Rodoplu'nun ilk aşkı ise dizinin son romanında anlatılır. Vaka zamanı açısından değerlendirdiğimizde bu dizide ters kronolojinin kullanıldığını söyleyebiliriz.

Kadere Karşı Koy A.Ş. romanının vaka zamanı, nesnel zamanın çerçevesini izler ve Mart 1991 ile Mart 1992 tarihleri arasındaki dönemde gerçekleşir. Bu bir yıllık zaman, roman kişilerinin geçmişi anlatılırken geriye dönüşler yapılarak genişlemeye uğrar.

1991 Martının başında bir şirket kurmaya karar verilir. Bu dönemde sık sık toplantılar yapılır. 16 Eylül 1991'de şirket olağanüstü olarak toplanır. Şirket üyeleri 1

Ekim 1991'de yeniden toplanırlar. Bütün yıl boyu, şirketin etkinliği devam eder. 1992 Martında ise istenilen sonucun alınmış olduğu görülür ve bu tarihte olaylar son bulur.

Schrödinger'in Kedisi Kâbus'ta vaka zamanı 1990'lı yıllardır. İmre Kadızade'nin bakış açısından aktarılan Devrim Kuran'ın yavaş yavaş hayatını mahvettiği süreç 1990'lı yıllara denk gelir. Romanın temel olayları, Kuran ailesi çevresinde ve 1990'lı yıllarda gerçekleşir. Aynı yıllarda Türkiye'de meydana gelen sosyal olaylar da ele alınır.

Romanda nesnel zamandaki bütün olaylar ayrıntısıyla anlatılmamış, özetleme yoluna gidilmiştir. Romanın kimi bölümlerinde geriye dönüş ve ileriye gidişlerle vaka zamanı genişletilmiştir. Geriye dönüş tekniği içinde bilim kurgunun getirdiği bir araç olan holo-former kullanılır. Holo-former roman kişilerinin belleğini okuyarak anıları üç boyutlu biçimde canlandırır. Bu teknik sayesinde roman kişilerinin anıları tekdüzelikten kurtulmuş, belli bir hareket ve görselliğe ulaşmıştır. Öngörülen bu bilim kurgusal aygıt yoluyla romanda sinema tekniğinden yararlanılmıştır.

Schrödinger'in Kedisi Rüya'nın vaka zamanı 2035 yılıdır. Ancak genişletme tekniğiyle öznel zaman kullanımı vardır. Geriye dönüş yöntemiyle 1960'a, 1962'ye, 1993'e, 1997'ye, 2000'e, 2005'e, 2012'ye gidilmiştir. Hatırlamalarla geriye dönüşler yapılmış, bu yöntem de vaka zamanını genişletmiştir. Geriye dönüşler, dünyanın ve Türkiye'nin geçmişte yaptığı hataları göstermesi bakımından önemlidir. Bu genişletmeler hatırlamalarla meydana getirilmiştir.

Aydınlanma Değil Merhamet romanının vaka zamanı, 2001'de Aleksi'nin cenaze töreniyle başlar. Başlangıç yapıldıktan sonra geriye dönüş yöntemiyle 1995'te Güloya Gürelli'nin Rusya'ya gelişi aktarılır. Albay İvan Petroviç İvanov'un doğum yılı olan 1920'ye dönülür. Albay İvanov'un geçmişi üzerinden 1937-1939 arasındaki Rus-Fin savaşı aktarılır. Ardından 1997-1999 arasında Rusya'da yaşanan siyasal olaylar romana girer. Son vaka zamanı, 1990'lı yıllardır; bu dönemde yaşanmış bir bankerlik faciası anlatılır.

Romanda olaylar aktarılırken genişletme tekniği kullanılmış, zamanda ileriye gidiş ve geriye dönüşler yapılmıştır. Geniş bir tarih aralığı söz konusu olduğu için pek çok olay özetleme tekniğiyle verilmiştir.

Dünya Nöbeti'nin vaka zamanı, Temmuz 1996'da bir tren yolculuğuyla başlar. 2000 yılında bir gazeteci Çeçenistan'da kaçırılır. 1999'da Devrim sırasında idam edilen Romanov ailesi, törenle St. Petersburg'a gömülür. Rus-Çeçen savaşını içeren 1991-1996 yılları psikolojik zaman olarak vaka zamanına eklenir. Rusya'nın geçmiş yıllarda geçirdiği siyasal ve sosyal hareketler özet tekniğiyle romanda verilir.

Romandaki olayların dizilişine baktığımızda doğrusal bir kronolojinin olmadığını görürüz. Vaka zamanı, ileriye gidiş ve geriye dönüşlerle âdeta zikzaklar çizmiştir. Bu durum ilk roman dışında, Alev Alatlı'nın bütün romanlarında görülen bir zaman dalgalanmasıdır. Onda zaman belli bir çizgiselliği izlemez, çağrışımlarla geçmişe ve geleceğe yolculuklar yapar.

Eyy Uhnem Eyy Uhnem romanının vaka zamanı, 1995-2001 yılları arasında kalan belirli zaman dilimleridir. Mart 1995, Kasım 1996, 1997, Ağustos-Eylül-Ekim-

Aralık 1999, Ocak-Şubat 2000, Şubat 2001 tarihleri vaka zamanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Olayların büyük bölümü 1999 yılının ikinci yarısında gerçekleşir. 3 Kasım 1996, Moskova'da işlenen Paul Tatum cinayetini bildirir. 1996 başkanlık seçimleri, 1997 Yeltsin'in yurt dışı gezileri, Şubat 2000 yeniden başlayan Rus-Çeçen savaşını, Ocak 2000 Putin'in devlet başkanlığını, 17 Ağustos 1999 Türkiye'deki büyük depremi ifade eden vaka zamanlarıdır.

3.2.3.3. Anlatma Zamanı

Yaseminler Tüter mi Hâlâ, anında yazılmayıp sonradan yazıya aktarılmıştır. Olaylar 1944-1967 arasında gerçekleştiği hâlde roman, 1984-1985 yıllarında anlatılmıştır. *İşkenceci*'nin anlatma zamanı 1985 yılıdır, zira kitap 1986'da yayımlanmıştır. Romanda anında değil, sonradan aktarma yöntemi kullanılmıştır. *Viva La Muerte*, yine sonradan aktarma yöntemiyle oluşturulmuştur. Romandaki son olayın 1989 Mayısında gerçekleştiğini ve romanın 1992 yılında yayımlandığını göz önüne alırsak; anlatma zamanının bu tarih aralığında gerçekleştiğini söyleyebiliriz. *Nuke Türkiye*'de vaka zamanı 1989 yazına kadar sürmektedir. Anlatma zamanı, bu tarih ile 1993 yılı aralığında gerçekleşmiştir.

Valla Kurda Yedirdin Beni'de olayın içinde bizzat yer alan, kimi zaman gözlem yapan anlatıcı Mehmet, hafızasında kalan olayları hatırlamalarla kayda geçmiştir. Anlatıcı Mehmet Ömer Sedes'in *"Şimdi 90'lardayız ve siz büyük olasılıkla bu satırları rahat bir yerde okuyorsunuz."* (VKY: 131) sözlerine ve romanın 1993'te yayımlandığına bakarak yazma zamanının, 1992-1993 yılları olduğunu kestirebiliriz.

O.K. Musti Türkiye Tamamdır romanında 1994 yılında Selahattin ve Musti'nin Amerika'da banka aldıkları bildirilmektedir. Roman Kasım 1994 yılında yayımlandığına göre 1994'ün Kasımından önceki aylar anlatma zamanı olarak kabul edilmelidir. *Kadere Karşı Koy A.Ş.* 1995 yılında yayımlanmıştır. Romanın nesnel zamanı Mart 1992'de son bulduğuna göre anlatma zamanı, bu tarih ile 1995 arasında gerçekleşmiştir. *Schrödinger'in Kedisi Kâbus*'un ilk basımı 1999'da yapılmıştır. Dolayısıyla romanın anlatma zamanı 1998-1999 yılları arasında kalan süredir. Ancak diğer kitaplardan farklı olarak bu anlatı, fütüristik bir roman olduğu için anlatma zamanı kendisinden sonraki bir zaman olan 2025 yılını içine alabilmiştir. Kendisinden sonraki bu dönem, kurgusal bir zamandır.

Schrödinger'in Kedisi Rüya 2001'de yayımlandığına göre romanın anlatma zamanı, 2000-2001 yılları olmalıdır. Bir ütopya romanı olduğu için 2035'e kadar olan bir dönem, anlatma zamanı tarafından kuşatılmıştır. "Schrödinger'in Kedisi" dizisinin her iki romanında anlatıcı, anlatma zamanının çok ötesindeki bir zaman dilimini aktarmıştır. Bu özgül durumun nedenini, her iki romanın türlerine bağlamak gerekir. Zira dizinin ilk romanı bilim kurgu, ikincisi ütopya romanı biçiminde düzenlenmiştir.

"Gogol'un İzinde" dizisinin ilk romanı *Aydınlanma Değil Merhamet*'in anlatma zamanı 2003-2004 yıllarıdır. Olaylar anında aktarılmamış, her şey olup bittikten sonra anlatma gerçekleştirilmiştir. Dizinin ikinci kitabı *Dünya Nöbeti* ise 2004-2005 yılları arasında anlatılmıştır. *Eyy Uhnem Eyy Uhnem* romanındaki olaylar yine sonradan aktarma yöntemiyle 2007-2008 yıllarında kaleme alınmıştır.

3.2.4. MEKÂN

3.2.4.1. Somut Mekânlar

3.2.4.1.1. Açık Mekân

Alev Alatlı'nın romanlarında açık mekân olarak İstanbul'un ağırlığını görürüz. Sekiz romanda İstanbul karşımıza çıkar. Bunun dışında Ankara, Ağrı, Erzincan, Erzurum, Edirne, Silvan, Çerkeş kullanılan diğer Türk şehirleridir. Köy yalnızca iki kez kullanılmıştır. Bu bakımdan Alatlı, bir kent romancısıdır. Bunun dışında romanlarda Kıbrıs, Yunanistan, Birleşik Devletler ve Rusya'ya yer ayrılmıştır. "Gogol'un İzinde" dizisi Rusya'yı konu aldığı için son üç romanın açık mekânı Rusya'nın çeşitli şehirleridir.

Yaseminler Tüter mi Hâlâ'da Kıbrıs'taki yerleşim yerlerinden Rizo Karpasso, Girne, Lefkoşa; Antalya ve Yunanistan'ın Pire şehri geçmektedir. Kıbrıs'ı konu edinen bir roman için bu mekânlarla karşılaşmak şaşırtıcı değildir. Ancak bütün mekânların betimlemesi yapılmamıştır. Karpas Yarımadası'ndaki Rizo Karpasso doğasıyla henüz el değmemiş bir mekândır. Doğanın saflığı bu mekânda yaşayan insanlara da yansımıştır. Eleni'nin ailesi, papazın sözüyle kızlarını evlatlık verebilir. Rumlar ve Türkler burada barış içinde yaşamaktadırlar.

Girne bir liman kentidir ve Ada'nın dış dünyaya bağlandığı bir yer olarak sunulur. Limanın, İngiliz soylularının tatil merkezi hâline getirilmesine ince bir eleştiri vardır. Girne'nin eski ve yeni sakinleri arasındaki farka da vurgu yapılır: *"Görkemli kale duvarlarının, incelikli Venedik katedrallerinin sağından solundan fırlayan rüküş villalar, Ada'nın çağdaş sakinlerinin eski yerlileriyle aynı aileden olmadıklarını kanıtlar gibiydiler."* (YTH: 19) Yozlaşmış bu kent, aynı zamanda

Türklerle Rumların çatışma alanı olmuştur. Mekânın yozluğuyla içinde yaşayan insanların birbirine yabancılaşması başarıyla yansıtılmıştır.

İşkenceci'de Adana'nın adı verilmeyen bir köyü, İstanbul ve Kocamustafapaşa yer almıştır. Bunlardan İstanbul, Kocamustafapaşa ve Hakkak Yumni Sokak'ın betimlemeleri yapılmıştır. Köyle ilgili ayrıntı verilmemekle birlikte orası, Abdurrahman Ağa ve ailesinin mutlu oldukları bir yerdir. Bütün köy Ağa'ya aittir, orada onun egemenliği geçerlidir. Ancak Abdurrahman Ağa, topraklarının kamulaştırılmasından sonra İstanbul'a göç eder.

Köye karşın şehir, işsizliğin ve yoksulluğun simgesidir. İstanbul, anlatıcının gözünden değil, Abdurrahman Ağa'nın ailesinin, yani Recaioğulları'nın gözünden betimlenir: *"Eminönü'nden halat alan Adalar vapurunun düdüğü, İsrafil'in sur'ası oldu. Kâfirleri sarhoş edecek duman, egzoz gazlarının İstanbul'un sıcak buğusuna belenmiş zehirli tütsüsüydü. Gökyüzü mavi değildi. Güneş pekâlâ Batı'dan da doğmuş olabilirdi. İşte insanlar kabirlerinden çıkmış, 'gözleri dönmüş çekirgeler gibi dağılmış' koşuyorlardı."* (İ: 28) Bu parçaya dikkatle bakılırsa sanki bir şehrin tanıtımı değil de mahşerin betimlemesi yapılmıştır. Köyden kopup gelen bu insanlar için İstanbul'un mahşer yerinden farkı yoktur. Bu betimlemede mekânın fiziki koşullarından çok, toplumsal yaşam gözler önüne serilmiştir.

Kocamustafapaşa'daki Hakkak Yumni Sokak, yine Recaioğulları'nın bakış açısıyla verilir. Onlar için ev bir sığınak, sokak tehlikelerle dolu bir bölgedir: *"Sokağa bakan pencereler hem geniş hem de alçaktı. Hasımları ile aralarındaki sırça engel, soğuk terler döktürdü. Kadınları cam kavanozlar içindeki akide şekerleriydiler, müşterilerin beyinlerine sunulmuşlardı sanki."* (İ: 30)

Viva La Muerte'de Ankara, İstanbul ve İstanbul'a bağlı Çırpıcı Mahallesi, Ümraniye, Çayırtepe, Şile, Taksim mekânları isim olarak yer almaktadır. Ancak bu romanda esas olan, izlek ve düşünceler olduğu için mekân betimlemelerine pek önem verilmemiştir. Çırpıcı Mahallesi dışında kalan diğer mekânlar, yapıcı bir işleve sahip değildir. Onlar yalnızca romana sahihlik katmak için vardır.

Çırpıcı Mahallesi, Anadolu'dan göç edenler tarafından kurulmuştur. Mahalleyi oluşturan insanların İstanbul'a ve şehirlilere duydukları güvensizlik mekâna yansır. *"Gökyüzünden gelecek bir saldırıya karşı silahlanmış, askerî koruganlara benziyorlardı,' diye anlatmıştı Tülin'e, 'sokağa sergiledikleri yalapşap yıkanmış çamaşırlara rağmen, yaşanmışlıkları yoktu. İnsanlığa karşı meşum bir şeylerin planlandığı koca bir şantiye görünümündeydi, Çırpıcı Mahallesi!"* (VLM: 341) Bu büyük şehirden ürken halk, sığınağa benzer yapıların içine kendisini gizlemiştir. İstanbul'a ait değilmiş gibi gözüken bu mahalle, bir taşra kasabasının kötü kopyasıdır.

Bu mahallede oturanlar, yetkililer tarafından âdeta kendi kaderleriyle baş başa bırakılmıştır. Bu insanlar şehirden çok fazla nasiplerini alamazlar. Mekân betimlemesi aynı zamanda pardösüden blucine geçen geç kızların modernleşme çabalarına da ışık tutar. *"Toz içindeki incik boncuk vitrini ile Paşabahçe, pleksiglas 'M' harfi düşmüş Pamukbank şubesi, plastik leğenlerini kaldırıma yaymış zücaciyeci, kuru kurabiyelerini camekân raflarında piramit etmiş kötü pastane, başörtüsü ve pardösüsünden yeni kurtulmuş, ucuz blucinleri içinde, saçları mandallı, nadan bakışlı kızlara göz eden plastik çiçekli minibüs şoförlerinin ekolayzırlı işveleri arasından 71 numarayı bulmaya çalıştılar."* (VLM: 342)

Nuke Türkiye'de İngiltere, Amerika, Boston, Brooklyn, İstanbul, Paris, Eminönü, Taksim Meydanı, Kudüs, Tel Aviv açık mekânlar olarak yer alır. Merkezî kişilerden Pavloviçlerin Amerikalı olmalarından dolayı yurt dışındaki kimi yerler romana girmiştir. Ancak yalnızca İstanbul'un ve Eminönü'nün betimlemesi verilmiştir. Her iki betimleme Pavloviçlerin gözünden aktarılmıştır.

Batılıların Doğu'yu görmek istedikleri gibi, İstanbul masalsı biçimde tasvir edilmiştir. Nitekim Pavloviçlerin Oryantalist tavırlarını mekâna bakmalarında bile görmek mümkündür: *"Ve günbatımında Galata Köprüsü'nden İstanbul, dipsize gömülü Bizans'ın çılgına çevirdiği ressamın, sisten tuval üzerinde gezdirdiği güvercin kanadından süzülüp dağılan, birbirleriyle kâh küsen kâh barışan yüzlerce kavuniçi, gülkurusu, yavruağzı, mahzen kapağı, limonküfü; binlerce açısız şekil, göğe asılı kubbelerden tüten acı yeşil yosun kokusu; sırt sırta vermiş Pera çatılarının himaye ettiği üç boyutlu bir empresyonist sanat olayı, sahnesiz tiyatro, elektronik opera, projektörsüz revü, maestrosuz orkestra, kaldırımsız, bulvarsız, yaya geçitsiz, trafik ışıksız, cetvelsiz, teklifsiz, yedi milyonluk bir hayal şehirdi."* (NT: 72)

Pavloviçlerin Eminönü'ye bakışlarında önyargılarının payı büyüktür. Ailelerinden ve çevrelerinden duydukları pek çok olumsuz düşünce, İstanbul'un bu eski semtini tekinsiz bir yere dönüştürmüştür. *"Eminönü'nden halat alan Adalar vapurunun düdüğü, İsrail'in suru olabilirdi. Goyimleeri sarhoş edecek duman egzoz gazlarının İstanbul'un sıcak buğusuna belenmiş zehirli tütsüsüydü. Gökyüzü mavi değildi. Güneş pekâlâ da Batı'dan doğmuş olabilirdi."* (NT: 73)

Valla Kurda Yedirdin Beni'de Silvan, Bey Köyü, Varto, Varto'ya bağlı Karaköy, Ankara ve İstanbul'a göndermeler yapılmıştır. Ankara ve İstanbul dışında kalan yerleşim birimleri hatırlamalar biçiminde romanda yer almıştır. Olayların büyük

bölümü öncelikle Ankara, daha sonra da İstanbul'da geçmekle birlikte iki şehrin de betimlenmesine gerek görülmemiştir. Ancak olay örgüsünün akışına, bu iki şehrin silüeti daima eşlik eder.

O.K. Musti Türkiye Tamamdır romanında; Karaköse, Ağrı, Erzincan, Orta Asya, Erzincan'ın Vazgit Köyü, Erzurum, İstanbul, Gümülcine, Atina, Eyüp Sultan semti yer almaktadır. Merkezî kişilerden Selahattin Ak'ın yetiştiği Erzincan, depremin izlerini taşır. Dört köşe binalar ve keskin caddeler; depremden sonraki aceleciliği ve bir örnekliği sergiler. Ancak yetkililerin bu özensizliğine karşın doğa kendi güzelliğini sunmuştur. *"1939 depreminden sonra yeni yeni kuruluyordu şehir. Binalar dört köşe, caddeler dikine dikine, bağlar türküdeki gibi yeşil, suları gürül gürüldü."* (OKM: 4)

Kulca Kazaklarının ülkesi, Altay ve Tanrı Dağları arasındaki yaylalardır. Göçebe ve hayvancı bir toplumu ifade etmek için yalnızca Türkistan'ın kabaca ana hatları verilmiştir. Selahattin Ak'ın yaşamında önemli olan bir şehir de Erzurum'dur. Şehrin betimlemesi, idari mekânlar üzerinden yapılmıştır. Ordu, kolordu, halkevi, vali konağı, askerî lojmanlar şehri tanıtırken seçilen nirengi noktalarıdır. Bu yüzüyle Erzurum, bürokratik bir şehir görünümündedir. *"Yuvarlak bir havuzun etrafında dört binaydı Erzurum. Ordu, Kolordu, Halkevi'nin arasından uzanan yol, Cumhuriyet Caddesi, eski şehre, Taşmağazalar Mahallesi'ne giderdi. Halkevi ile Kolordu arasında uzanan yol ise Palandökenler'e. Vali konağı ve paşaların lojmanları bu yolun üzerindeydiler. O yıllarda şehir henüz dolmamıştı. Paşalar yolu üzerinden eski, ahşap tramplen görünür, onun gerisinde de Palandökenler'in çatal tepesi yükselirdi."* (OKM: 32)

Batı Trakya'nın Gümülcine şehri, orada yaşayan Türklerin varlığını yansıtan bir mekândır. Ancak yapılan betimlemede daha çok şehrin coğrafi konumu ortaya konmuştur. Bunun dışında insan-mekân ilişkisine yer verilmemiştir.

*Kadere Karşı Koy A.Ş.*de neredeyse hiçbir açık mekân yoktur. Yaşanılan şehir İstanbul olmakla birlikte İstanbul'la ilgili herhangi bir betimlemeye rastlanmaz. Eser, tam anlamıyla bir kapalı mekân anlatısıdır.

Schrödinger'in Kedisi Kâbus'ta Doğu Trakya Cumhuriyeti, İstanbul, Boğaz gibi açık mekânların adları anılmakla birlikte bunlar, eylem mekânları olarak kullanılmamıştır. Çankırı'nın Körkuyu köyünün betimlemesi romanda ayrıntılı biçimde verilmiştir. Körkuyu'daki doğanın acımasızlığı insanın kabuğuna çekilmesine neden olmuştur. Doğanın kaba gücü insanda korku uyandırmış, bu korkular da doğaüstü inanışları doğurmuştur. Bu, doğa-insan ilişkisinin tipik bir örneğidir.

Doğanın büyüklüğünden korkan insan, onun gücünü açıklamak için mitler oluşturmuştur. Betimlemenin ikinci paragrafı, özellikle Gabriel Garcia Marquez[5]'de sıkça görülen büyülü gerçekçi bir üslup taşır. *"Bozkır'ın lodos nedir bilmediğini öğrenmem uzun sürmedi. Oralarda rüzgâr zehir yeşili esiyordu ve her zaman borandı. Acı ayazın tadını bilmeyenler, nasıl bir çaresizlik duygusu yarattığını anlayamazlar. Bana öyle gelirdi ki, yüzükoyun yere yatıp tırnaklarımı geçirsem toprağa, yine de söker atardı beni. (…)*

Körkuyu gibi yegâne heyecanın korku olduğu bir ortamda en masum doğa hareketine özel anlamlar yüklenmesinin şaşırtıcı bir yanı yoktu. Kötü havalarda ben de Devrim gibi aşırı uyarılmış olur, rüzgârın ulumalarını, yakınmalarını

[5] G. G. Marquez, *Yüzyıllık Yalnızlık*, çev. Seçkin Selvi, 19. basım, Can Yayınları, İstanbul 2001.

dinlemekten, umutsuz çığlıklarını paylaşmaktan benim de gözüme uyku girmezdi. Benim ruhum da o zehir yeşili mahlûkla birlikte ağlar, inlerdi. Çok iyi hatırlıyorum, bir gece, karayel öyle bir çığlık attıydı ki, Osman Kuran bile duydu,

'Bu ses, ruhunu çalmak isteyen şeytanın sesidir!' buyurdu." (SKK: 204)

Schrödinger'in Kedisi Rüya'da Edirne, Ihlara Vadisi, Kuruçeşme ve Kandilli yer alır. Ancak bu mekânlarla ilgili herhangi bir betimleme yoktur. Ayrıca bunlar eylem mekânları değildir. Ayrıntılı bilgi verilmemekle birlikte Edirne, Onarımcılar'ın merkezi durumundadır. Kötü güçlerin, Talipleri dönüştürdükleri ıslahhanenin de bu kentte olması, iyi güçlerin bu mekânı niye seçtiklerini açıklar. Osmanlı'nın da önemli kültür kentlerinden olan Edirne, romanda simgesel değere sahip bir yerdir.

Aydınlanma Değil Merhamet, işlediği konudan dolayı Rusya, Moskova, Kremlin Kalesi, Puşkin Meydanı, Vorkuta şehri, Sibirya, Lviv şehri, Nijegorod şehri gibi mekânların yanı sıra İzmit, İstanbul ve Sarıkamış'a yer verir. Alatlı'nın bu romanda mekân betimlemesine biraz daha fazla ağırlık verdiğini gözlemliyoruz. Ayrıca romanda niceliksel olarak açık mekânlar kapalı mekânlara göre daha fazla yer kaplar.

Rusya betimlemesinde coğrafya-insan ilişkisi üzerinde durulmuştur. Uçsuz bucaksız Rus toprağı, Rus insanında yalnızlık duygusu oluşturur; yalnızlığa zamanla ilginç biçimde özgürlük duygusu katılır. *"Rus ovasının ruhta uyandırdığı ilk tesir, bir genişlik duygusudur. Öyle bir genişlik ki, bir ormanın küçük bir boşluğunda kaybolup da birkaç yüz metre ilerinizdeki ağaçlıkların bir adım ötesini görmeseniz bile kendinizi gene de, içinde milyonlarca insan kaynaşan uçsuz bucaksız bir enginliğin ortasında hissedersiniz.*

Bu enginlik hem çokluk, hem yalnızlık duyguları uyandırır. Hatta ruhunuza melankolik bir hürriyet arzusu da verir. Bu hürriyet arzusunda ancak ekstremlere yer vardır: Ya toplumdan tamamen çekiliş, bir ormanın sessizliğinde ömür boyunca kaybolmuş, bir meçhul, hatta bir hiç olma arzusu. Mutlak yalnızlık, mutlak bir başıboşluk hevesi. Yahut da tamamen bunun aksi: Kendini topluma veriş, cemiyete terk ediş. Milyonların içinde, milyonlardan birisi olarak fakat o milyonlar için mihnet çeken bir çöl ermişinin mistik duygusu… (ADM: 179)

Moskova'daki Puşkin Meydanı betimlenirken mekânın genişliği ve görkemi üzerinde durulur. Moskova'yı kuzey yönünde bir baştan bir başa kesen bu caddenin yerli yüzü Amerikan simgesiyle lekelenmiş durumdadır. Bu mekân bir yandan da Rusya'nın Ortodoks yüzünü sergiler. *"Puşkin heykelinin olduğu açıklık Tverskaya Bulvarı'nın soluna düşüyor. Sağda, Theresa'nın bahsettiği McDonald's. Caddenin sonuna doğru, ateş dili kubbeleri koyu mavinin en güzel tonuna boyanmış, nefes kesecek kadar güzel beyaz kilise / manastır, Aydemir'in bahsettiği Strastnoy Manastırı. Puşkin 1831'de burada evlenmiş. Bir zamanlar Rus soylularının semti olan Tverskaya, Çarlık Rusyası kadar Sovyet yönetiminin izlerini de taşıyor."* (ADM: 331)

Moskova betimlemesinde, çarlık döneminin bu şehirde bıraktığı izler hatırlatılır. Baskıcı aydınlanma hareketi eski Moskova'yı yok edip yerine yeni bir şehir ortaya koymuştur. Rus insanının yüzyıllarca muhatap olduğu dayatmacı reformun somutlaşmasını mekânda her an görmek mümkündür. *"Çariçe Büyük Ekaterina el attığında, Moskova'da beş yüze yakın kilise, yüzden fazla ahşap saray varmış. Yangın, eski Moskova'nın da başlıca korkusuymuş. Selefleri Anna ve Elizaveta gibi, 'Rus mimarisine ışık, Rus düşüncesine aydınlık getirmek' isteyen Çariçe, 'Moskof'un*

karanlık, ahşap şehrini altın gibi parlatmak'a sıvanıyor. Ahşap kiliseleri yıkıyor, yerlerine Doryen sütunlu neo-klasik taş saraylar dikiyor. Böylece yangın korkusunu büyük ölçüde gidermiş ama şehrin evcilliğini yok etmiş, Rus kültürünün felsefi ve fiziki ikliminin altını üstüne getirmiştir." (ADM: 332)

Vorkuta, romanın merkezî kişileri Güloya Gürelli ile Aleksi'nin Rusya'da birlikte yolculuk yaptıkları bir şehirdir. Şehir, hem coğrafyasıyla hem de geçmişiyle birlikte sunulurken Sovyetler'in acımasız yüzüne de gönderme yapılır. *"Vorkuta, Kutup Dairesi'nin üstünde, Sovyetler Birliği'nin gelmiş geçmiş en zengin kömür yataklarını ve Vorgulag diye bilinen en zalim sürgün kamplarını barındıran şehir. Aleksandr Soljenitsin'in Gulag Yarımadası dediği üçgenin kuzey ucu."* (ADM: 123)

Vorkuta'nın insanı ezen büyüklüğü ve estetikten yoksunluğu Sovyet rejiminin bir hatırasıdır. İşlevsiz gibi görünen geniş caddeler, komünist rejimin şehri kontrol altında tutma isteğinin belirtisidir. *"Bir yıl sonra yaklaşık aynı günlerde Aleksi ile birlikte Vorkuta'daydık. Milyonların ömrünü tüketen şehre gündüz gözüyle baktığımda gördüğüm, Sovyet yönetiminin yaşayan bir abidesiydi: Uçsuz bucaksız bir kar çölüne serpiştirilmiş, buzdan hayaletler gibi yükselen, Selimiye Kışlası boyutlarında binalar, bir düzine tankın yan yana geçebileceği genişlikte caddeler, Eski Yunan'ın Doryen sütunları ve dev heykeller. 1930'da burada bir şehir olmadığına inanasım gelmediydi, meğer kuruluşu daha da yeni 1953."* (ADM: 342)

Lviv, romanda güzelliğiyle anlatılan bir şehirdir. Bu bakımlı şehirden hareketle Alatlı, Türk şehirlerinin özensizliğine eleştiri getirir. Şehir, Güloya Gürelli'nin *"…ömrümde hiçbir şehri kıskanmadığım kadar kıskandığım bir şehir! Hiçbir şehir, kendi ülkemin şehirlerinin derbederliğini, özensizliğini yüzüme Lviv kadar vurmadı*

desem yeridir! Parayla pulla, ucuz işçiyle, emperyalizmle açıklanamayacak bir mimari derinlik…" nitelemesiyle ifade edilmiştir. (ADM: 396)

Nijegorod, Rus insanın pek sevdiği mistik mekânlardan birisidir. İnsanların, olağanüstü güçleri olduğuna inandıkları kimi mekânlar vardır. İşte Nijegorod bu efsane mekânlardandır. Mitleri ve mistisizmi seven Rus ruhunu göstermesi bakımından bu mekân önemlidir. *"Moskova'nın güneydoğusunda, Nijegorod Oblast'ta, Kazan'la Nijniy Novgorod arasında, Vetluga'nın büyük Volga'ya döküldüğü yerde, Volga'nın incisi Şeremetyo Şatosu yakınlarındaki geçit vermez ormanların derinliklerinde gizli Svetloyar Gölü'nün dibindeki efsane şehir. 'İyi bakın, kalbiniz temizse bu gece Kitej'in suyun üstüne çıktığını görebilirsiniz,' demişlerdi."* (ADM: 433)

Dünya Nöbeti romanında Vladikavkaz, Nalçik, Aral, Yekaterinburg işlenmiştir. Vladikavkaz şehrinin adına Çarlık Rusya'sının yayılmacı politikası sinmiştir. Vladikavkaz, "Kafkas'a hükmet" anlamına gelen Rusça bir sözdür. Vladikavkaz'ın bağlı olduğu Osetya-Alanya Cumhuriyeti bütünüyle Kafkaslar'ın demografik yapısını sergilemektedir. Bu küçük ülkede her kavimden insan yaşamaktadır. Kavşak özelliği gösteren bu yerden birçok ulus geçmiştir. Burada kırk farklı dil kullanılmaktadır. *"Vladikavkaz'ın başkent olduğu Osetya-Alanya Cumhuriyeti, bu iki dağın arasında. Rusya Federasyonu'nun en küçük ve en kalabalık cumhuriyetlerinden birisi; sekiz bin kilometre karelik bir alana yüz ayrı millet sıkışmış, kilometre karede seksen bir kişi. Anayolların kavşağında konuşlandığı, Transkafkaslar ile Avrupa arasında köprü niyetine kullanıldığından, tarih boyunca rahat yüzü görmemiş ülke."* (DN: 51)

Kafkaslar'ın öyle bir coğrafyası vardır ki burada yaşayan halkları neredeyse dış dünyadan ayırır. Engebeli, dağlık coğrafi şekiller; bu bölgede yaşayan insanların kaynaşmasını, bir millet olmasını engeller. Kafkasya tasvirinde mekânla insanların çeşitliliği arasında bir ilişki kurulmuştur. *"Karadeniz'le Hazar'ın arası pek uzun değil aslında, bin iki yüz kilometreden biraz fazla, ancak Kafkas silsilesini kuzey-güney istikametinde kesen sayısız kanyon ve buralarda dış dünyadan hemen tamamen kopuk yaşayan sayısız cemaat var. Öyle ki, Haçlı Seferleri'nden kaldıklarını iddia eden Kara Agavi isimli bir halkın dağlarda o zamandan kalma telkâri zırhlarıyla gezdikleri anlatılıyor. Bu koşullarda yaşayan insanlar, obalarına, reislerine, ailelerine kopmaz bağlanıyorlar ki, dağınıklığı sürekli kılan diğer unsur da bu."* (DN: 52)

Nalçik, Sovyet Rusya'nın büyüklüğünü yansıtmak üzere yapılmış dev binalardan oluşan bir şehirdir. Şehri ve insanları denetlemek üzere caddeler geniş yapılmıştır. Bu bakımdan mekânda komünist rejimin yansımalarını açıkça görmek mümkündür. Biçimsiz beton yapılara karşın yeşil doğa bu görünüme karşıtlık oluşturur. Doğanın güzelliği, insan elinden çıkan mekânın çirkinliğini ortaya koyar. *"Yine bir düzine tankın yan yana geçebileceği genişlikte caddeler, Selimiye Kışlası boyutlarında binalar, devasa meydanlar, havuzlar; Nalçik, ancak bir Sovyet şehrinin olabileceği kadar büyük tutulmuş ve gösterişli. Vorkuta'dan tek farkı, oradaki buz çölüne karşın burasının göz alabildiğine yeşil olması."* (DN: 87)

İnsanın doğal mekâna verdiği zararı Aral Denizi'nde görmek mümkündür. Aral bir göl olduğu hâlde büyüklüğünden dolayı böyle bir ad almıştır. Yanlış tarım politikaları yüzünden Aral'a gelen ırmaklar yok olduğu için deniz kurumuş, ona bağlı tesisler terk edilmiştir. Aral, büyük bir savaştan yenik çıkmış gibi

gözükmektedir. *"Aral Denizi'nde işleyen tekneler, Muinak Limanı'ndan kalkarlarmış. Ne ki, artık yeryüzünde Aral Denizi yok! Doklar terk edilmiş, devasa konserve fabrikası metruk. Bir zamanlar balık işleyen tesisleriyle övünen Muinak, susuzluktan kıvranıyor. Sebze meyve üretimi durmuş. Sokaklarda çocuklar, uydurma el arabalarıyla su taşıyorlar. Bob Winkler, Amerikan yardım derneklerinin su boruları ve pompalar getirdiklerini, yerel halkın içme suyu sorununu çözmeye çalıştıklarını söylüyor."* (231)

Uralların doğu yamaçlarında kurulmuş olan Yekaterinburg, maden kaynaklarına sahip bir sanayi şehridir. St. Petersburg ve Moskova'dan sonra üçüncü başkent kabul edilir. Şehir romanda, geçmişiyle ve sanayisiyle birlikte sunulmuştur. Mekân betimlemesi, Rus şehirlerinin sahip olduğu doğal kaynaklara dikkati çekmektedir. *"Prens Hovanski'nin öldürülmesinden sonra askerlerin önlerinden kaçan Staroveri, 1672'de burada İset Nehri'nin kıyısında konaklamış ve bir köy kurmuşlar: Şartaş. Yarım yüzyıl kadar sonra Büyük Petro, Şartaş'ın yanında, demir-çelik üretimi yapan bir fabrika/kale kurulmasını emretmiş. İşe bir baraj inşa ederek başlamışlar. Plotinka Barajı bugün de şehrin kalbini teşkil ediyor. Adını Petro'nun Litvanyalı karısı Marta Skravronski'nin isim annesi Azize Yekaterina'dan alan Yekaterinburg, zamanla Ural-Sibirya madenlerinin ve maden endüstrisinin yönetildiği merkez olmuş. 19. yüzyılda, Avrupa'nın en büyük sanayi şehriymiş."* (DN: 410)

"Gogol'un İzinde" dizisinin ilk iki romanına göre *Eyy Uhnem Eyy Uhnem*'de mekân olgusu zayıftır. Mekân adları verilmekle birlikte üstünde çokça durulmamış, pek fazla betimleme yapılmamıştır. Yekaterinburg şehri, Moskova, Dobrota Çiftliği; az sayıdaki açık mekânları oluşturur. Yalnızca Moskova'nın betimlemesi yapılmış,

diğer iki mekân ele alınmamıştır. Elbette bu tutumun ardında yatan neden, Yekaterinburg ve Dobrota'nın, dizinin önceki romanlarında işlenmiş olmasıdır.

Moskova, zor iklim koşullarını yansıtacak biçimde sunulmuştur. Ağır seyreden kış, bu mekânda yaşayan insanlarda derin bir iç sıkıntı yaratmaktadır. Güneşsiz devam eden sonbahar ve kış günleri, insan ruhundaki sıkıntıyı oluşturan önemli bir nedendir. İklim koşullarının insan kişiliğini şekillendirdiği, mekânın kişilik oluşumunda etkili olduğu dolaylı olarak burada vurgulanmıştır. *"Daireyi görmeye gittiğimiz gün hava berbattı. Kapkara bir gökyüzü, kaldırımlarda yığılı donmuş kar tepecikleri, çamur deryası caddelerde yol almaya çalışan köhne taşıtlar ve gözü gözden saklayan ağır bir sis. O günlerde en ufak bir yağmur ya da kar, Moskova sokaklarını yürünmez kılmaya yetiyordu. İnsanlar düşmemek için ayaklarını yerden kaldırmadan, ortopedik özürlü yaşlılar gibi sürüyerek yürümeye çalışırlardı. Ağırlaştırılmış bir Moskova belgeseline benzettiğim bu kasvette ele gelir tek hareket, arada top gibi fırlayan ve kalçalarının üstlerine düşen şişman babuşka'lardı.(…)*

Doktor Jivago'nun sinemaskop beyazlığını düşlemiştim, meğer Moskova'nın sahici kışı eylülde yerleşen ve bitmek bilmeyen bir kasvetmiş. Mayısa kadar hava on, en fazla on beş gün açık. Bahar da bir hoş sözcükten ibaret. Nisanda eriyen kar yerini batağa bırakıyor. Çamur otobüslerin, ilk kat pencerelerinin camlarını tamamen kapatıyor, dışarısını göremez oluyordunuz. Güneşsiz yaşamak, başka bir gezegende yaşamaya benziyor." (EUE: 14)

3.2.4.1.2. Kapalı Mekân

Alatlı'nın romanlarında kapalı mekân olarak evin ağırlığı hissedilir. *Schrödinger'in Kedisi Rüya* hariç, bütün romanlarda ev varlığını korur. Diğer önemli bir olay mekânı iş yeridir; büro, yazıhane ya da dükkân olarak karşımıza çıkar. Evler ve iş yerleri; içinde oturan kişilerin karakterlerini, sosyal durumlarını, siyasal tercihlerini yansıtır. Bunun dışında otel, lokanta, cezaevi, eğlence yeri, okul, hastane, cami ve havaalanı kullanılan diğer kapalı yerlerdir.

Yaseminler Tüter mi Hâlâ'da Mikalis Menas'ın Girne Rum mahallesindeki villası, hapishane, Kokino toplama kampı, Lefkoşa'da Kasap Tahsin Efendi'nin ve Meczup Ksenya'nın evleri, Magosa'da Berber Hasan'ın kebapçı dükkânı, Kaymaklı'da Arif'in evi ve dükkânı, Cemil'in kasap dükkânı, Havva Hanım'ın ve Brannerlerin evleri, İngiliz elçiliği, Pire'de Glafkos'un balık lokantası ve evi Stefanos'un kafeteryası anılan yerlerdir. Bütün bu mekânlara baktığımızda ev ve iş yerinin ağırlığı hemen göze çarpar.

Toplama kampı zaten olumsuz bir çağrışım taşır, bunun yanı sıra Kokino kampının yerleştiği arazi de olumsuzluktan nasibini almıştır*: "Kokino Kampı, engebesiz, çorak bir arazi parçası üzerine kurulmuş, etrafı tel örgülerle çevrilmiş tahta kulübelerin sıralandığı bir kamptı."* (YTH: 46)

Kasap Tahsin Efendi'nin evi, ailenin yoksulluğunu sergileyecek biçimde betimlenmiştir. Kişiler ile mekân arasında tamamıyla bir uygunluk vardır: Ev, *"Üç küçük yatak odası, bir de kapalı tutulan ve yaşam hep sundurmada geçtiği için kullanılmayan misafir odası[ndan]"* ibarettir (YTH: 77).

Toplumdan kopuk biçimde yaşayan Meczup Ksenya'nın evi de âdeta bir tarih artığı, bir tarih hatasıdır. Bu Rum kadınının Bayraktar Camisi'nin altında yaşıyor

olması da geçmişteki barışı ve hoşgörüyü göstermesi bakımından önemlidir: *"Ön kapısı, Arnavut kaldırımı dar bir sokağa açılan, ardı ardına iki odadan oluşan, vagon benzeri bir kulübeydi evi. Mutfak, banyo, dolap vb. yerine kullandığı ikinci oda, arka duvarını surun oluşturduğu küçük bir bahçeye açılırdı."* (YTH: 78)

İşkenceci'de Hakkâk Yumni Sokak'taki Recaioğulları'nın kira evi ve Işık İlkokulu, hemen dikkatleri üzerinde toplar. Ev betimlemesinde özellikle tuvalet üzerinde durulur. Bundan maksat, kişilerin verili değerlerini mekân üzerinden ortaya koymaktır. Köylü bir aile olan Recaioğulları için yaşama alanı ve tuvalet birbirinden ayrılmış yerlerdir. Oysa şehirde bu iki alan iç içedir. Aile bu durumu anlamakta güçlük çeker. *"Kontrplak hela kapısı her türlü şırıltıyı, homurtuyu edepsizce duyurdu. Boku evlerinin içine alan şehirlilere ne diyeceklerini bilemediler. Kusmaktan temizleyemediler."* (İ: 31)

Işık İlkokulunun adının olumlu çağrışımı ile betimlemesi ironi oluşturur. *"Kırk sıradan yirmi ikisi kırıktı. Üç pencereden birisi çerçevesi dağıldığı için çivilenmiş, ikincisi, yarı beline kadar mukavva örtünmüştü; camı kıran öğrenci ödeyinceye kadar öyle kalacaktı. Bitişikteki iki kişilik sırayı paylaşan üç öğrenci paltolarını çıkaramaz oldular."* (İ: 52-53) Yoksul düşen Abdurrahman Ağa'nın durumu ile oğlunun okuduğu okul arasında bir koşutluk vardır. Burada aynı zamanda eğitim konusunda dolaylı bir eleştiri yapılmış, okullardaki maddi koşulların öğrenim için yeterli olmadığı vurgulanmıştır.

Viva La Muerte'de bar, disko, ev, kırtasiye dükkânı, restoran, hastane, büro gibi kapalı mekânlar yer almaktadır. Önceki romanlarla karşılaştırdığımızda bu romanın mekânda çeşitlilik getirdiğini söyleyebiliriz. Ancak olaylar çoğunlukla kapalı mekânlarda geçmekle birlikte herhangi bir kapalı mekânın ayrıntılı biçimde

betimlemesinin yapıldığını göremeyiz. Mekânlar karikatür gibi dış çizgileriyle geçiştirilmiş, yazar gücünü daha çok izlekten yana kullanmıştır.

Özellikle barın, modern yaşamın ürettiği birçok tipi göstermesi bakımından romanda özel bir konumu vardır. Aydın tipinden sahte aydına, devrimci tipten kolejli tipine kadar birçok farklı kişilik için bar, kendilerini sergileyebilecekleri âdeta bir panayır yeridir.

Nuke Türkiye romanında bar, ev, otel, üniversite, müzikevi, kahve, hastane gibi kapalı mekânlar mevcuttur. Diğer romanlarda olduğu gibi, burada da bütün mekânların betimlemesi yapılmaz. Özellikle Pavloviçlerin Bebek'teki evi ve Nesibe'nin Arnavutköy'deki gecekondusu merkezî bir konum işgal etmekle birlikte tasvir girişimine uğramamıştır.

Bebek'teki yalı apartman Pavloviçlerin zenginliğini, Arnavutköy'deki gecekondu da Nesibe'nin yoksulluğunu dışa vurur. Yalı ve gecekondu kavramları ve onların çağrışımıyla kişilerin sosyal ve ekonomik durumlarına göndermede bulunulmuştur. Dergâh Müzikevi, *"Yarısı, yapım tamir atölyesi olan bu karanlık, rutubetli, küçücük dükkân"*, görünüşünün tersine Seyfettin İhsani gibi eski kültürün temsilcisi bir aydını kendine çekebilir (NT: 142). Toplum tarafından eskinin gözden çıkarılışı; karanlık, rutubetli dükkân eğretilemesiyle anlatılmıştır.

Fransız Hastanesinin betimlemesi, içinde barındırdığı kişilerin ruh durumunu da ele verir. Yazar-anlatıcının burada eleştirel bir tavrı söz konusudur. *"Şişli'deki Fransız La Paix Akıl Hastanesi, 'tımarhane' kelimesinin tam hakkını veren, fevkalade sevimsiz, içi dışı gri bir binadır. Bir o kadar sevimsiz, dört köşe, kaskatı toprak bir avluya bakar. Yüksek tavanları, taş döşemeleri, beyaz boyalı demir*

karyolaları ve eşyasızlığı, hastaların sorunlarını başlarına kakmak için özellikle düzenlenmiş gibidir." (NT: 418)

Valla Kurda Yedirdin Beni'de misafirhane, gecekondu, ev, kıraathane, kafeterya, karakol, cezaevi, büro, dükkân, dershane gibi kapalı mekânlar işlenmiştir. Bu romanda hiçbir açık mekânın betimlenmemiş, kapalı mekânların göreceli olarak fazla betimlenmiş olmasına bakarak bunun bir kapalı mekân romanı olduğunu söyleyebiliriz.

Spartaküs komünü ve sorgu odasına yalnızca birer cümle ayrılmıştır. Komün *"biri oturma odası olarak kullanılan üç göz"* bir gecekondudan, sorgu yeri ise *"penceresiz, üçe üç bir oda[dan]"* meydana gelmiştir. Bu kısa betimlemeyle bile gecekondunun insan yaşamına ne kadar elverişsiz olduğu, sorgu yerinin ise dış dünyaya kapalı, sıkıntılı bir yer olduğu verilebilmiştir. Benzetme yerindeyse bu iki mekânın resmi yapılmamış ama çizgiyle temsili yapılmıştır.

Silvan'daki misafirhane yörenin yoksulluğunu yansıtır biçimde gösterişsiz, garip bir geometrik biçimden oluşur. *"Misafirhane, bir karenin üç kenarını oluşturacak şekilde dizilmiş odalardan meydana geliyordu. Açık ucu kuzeye bakıyordu; odaların güney duvarlarındaki küçük mazgalların hava cereyanı sağlamak için açıldığını düşündüğümü hatırlıyorum."* (VKY: 2)

Şiran Ören'in Aksaray'daki bürosu, hem semtin iç dünyasını hem de bu büroda çalışan insanların kişiliklerini ortaya koyması bakımından ilginç bir örnektir. İstanbul'un neredeyse merkezinde yer alan Aksaray'ın izbe bürolarında arabesk bir taşra görüntüsü egemendir. Kişilerin özensizliği, vurdumduymazlığı, düzensizliği ise iç mekâna yansımıştır. *"İstanbul'un köhne bir semtinde, altı içkili lokanta, üstü*

devrimci lokali iki buçuk odalı yazıhanesinde, kapitone plastik sırtlığı, Vezüz gaz sobası, tezgâhsız mutfağın yere zorladığı piknik tüpünün üstünde kaynayan çay, 'kir göstermesin' rengindeki (kahverengi, geniş aralıklı tül) perdelerin pisliğini saklayamadığı camlar, komşu kebapçının komisini bekleyen, eti yenmiş, sumaklı soğanı kalmış dev madenî tabakların üstünde dilenen hamam böcekleri gibi, taşra kökenli karanlık komisyonculara atfedilen görsel unsurların -Atatürk resmi hariç!- hep var[dır.]" (VKY: 159) Bu tip yazıhanelerde görmeye alıştığımız Atatürk portresinin olmayışı, Şiran Ören'in siyasi duruşunu ele veren bir ayrıntıdır.

Ören ailesinin Samatya'daki evi, İstanbul'un öteki yüzünü simgeleyen niteliklere sahiptir. Binanın bakımsızlığı, onarım bekleyen merdivenler, toz; burada yaşayan kişilerin ekonomik ve sosyal durumlarını da anlatır. *"Apartmanların önüne dev kamyonların park ettiği, kalorifer kömürlerinin caddenin yarısını kapladığı, minibüs güzergâhı bir caddenin beş katlı apartmanlarından birisinin Marmara'yı gören en üst dairesinde oturuyorlardı. Ankara'nın memur apartmanlarına benzer, asansörsüz, mozaik zeminli, ucuz bir binaydı. Şu farkla ki, adamakıllı bakımsızdı -mesela tırabzanın demirleri yerinden çıkmıştı, tehlikeli bir biçimde sallanıyordu.- Kapıcısız apartmanların hemen hepsinde olduğu gibi, insanı kömür, çöp tenekeleri ve toz karşılıyordu."* (VKY: 166)

Selahattin'in arkadaşı Hüseyin'in bürosu, Aksaray'ın değişmeyen yüzünü ortaya koyarken yine Atatürk resmi, büronun sahibinin siyasal duruşunu ortaya koyar. *"Aksaray'ın o fevkalade bakımsız bürolarındandı. Ortadaki Vezüv gaz sobasından, Hüseyin'in masasının arkasındaki kapitone karanlığa kadar tıpkı Şiran'ın yazıhanesine benziyordu, şu farkla ki, burada Atatürk resmi vardı."* (VKY: 197)

Sıkıyönetim komutanı Binbaşı'nın odası betimlenirken askerî ortamların renksiz, sade, işlevsel nitelikleri ön plana çıkar. Mekânda gösterilen her eşyanın mutlaka bir işlevi vardır. Süs olarak görülebilecek hiçbir nesne yoktur. *"Binbaşının odası, üçe-dört, duvarları dökülen, çıplak bir odaydı. Yerde, yıllar yılı cila görmemiş, gri-boz latalar uzanıyordu. Köşede, portatif asker karyolası, onun yanındaki portatif masanın üzerinde miğferi, telsizi, otomatik silahı duruyordu."* (VKY: 475)

Örenlerin Levent'teki bodrum katının betimlemesi, ailenin isteklerini yansıtması bakımından ilgi çekicidir. Mekânın çok yönlülüğü, değişik kişilerin özlemlerine cevap verir. *"Yeni daire, apartmanın bahçesine açılan kapalı bir balkonu olduğu için, ferah olmanın ötesinde, insana ayağının toprağa bastığı duygusunu veriyordu ki, yükseklik korkusu olan Memduh amcayı rahatlatmakla kalmayıp yılda birkaç kez çocuklarını görmeye gelen Hayriye teyzeye, yün yatakları güneşe yayıp hallaçlayabileceği bir mekân sağladı. Biri bahçeye, öteki de apartmanın içine açılan iki kapısı olması, Suat'a geliş gidiş rahatlığı sağlayabilecek gibi görünüyordu."* (VKY: 542)

O.K. Musti Türkiye Tamamdır romanında lokanta, hastane, okul, ev, pastane gibi mekânlar işlenmiştir. Bir kapalı mekân olarak Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın çalışma odasının betimlemesi, geçmişi ve İbrahim Hakkı'nın efsanevi imgesini ortaya koyar: *"Dershane olarak da kullanıldığı için 'yeşil medrese' de denilen bu oda, efendinin, Mumcu'daki evinin alt katındaydı. Duvarları yeşile boyalıydı. Zemini Hazret'in üstünde yürüdüğü söylenen sergilerle kaplıydı."* (OKM: 65)

Cemal dayının Eyüp'teki evinin betimlemesinde Türk insanının ermişlere yaklaşımı, kimi mekânlara yüklediği kutsallık ifade edilir. *"İki katlı bir evcikmiş. Üst kata eskiden cumba olan yerden merdivenle girilirmiş. 'Toprak burada yumuşaktır,*

kabirler var ya' diye açıklamışlar. 'Vaktiyle bir heyelan olmuş, alt katı toprak doldurmuş. Orası hiç kullanılmaz. Biz, buradan işleriz.' Harabatı mazur göstermek için olacak, 'Vaktiyle bu evde Eyüp Sultan müderrisleri otururlarmış' diye eklemişler, 'Biz 31'de, Düzce'den İstanbul'a geldiğimizde, Hazret'in ziyaretine geldik. Türbesine yakın olalım diye satın aldık.'" (OKM: 220)

*Kadere Karşı Koy A.Ş.*de tamamıyla kapalı mekânlar kullanılmıştır. Füsun'un evi, Şehvar'ın evi ve yazlığı, Süheyla'nın evi, Figen'in evi olmak üzere mekânlardan beşi evlerden oluşur. Bu anlatı için evlerin romanı diyebiliriz. Geriye kalan iki mekân iş yeri olup Kadere Karşı Koy Şirketi ile Ferhat'ın atölyesidir. Ancak bu yedi mekândan yalnızca üçünün betimlemesi yapılmıştır.

Füsun'un evinin betimlemesinde onun ve ressam kardeşi Ferhat'ın kişiliğine ışık tutacak ayrıntılar vardır. Çeşitli ressamlara ait resimler, mobilyalar, süs eşyaları aristokrat bir atmosfer oluşturur. *"Taşlık, kalebodur filan değil, bildiğimiz babadan kalma kareli taşlık. Sağdan yukarı merdivenler, tavan pırıl pırıl ceviz cila. Duvar beyaz badana, merdiven aralığı dâhil onlarca yağlıboya tablo, Balaban'dan Conker'e kadar herkes burada. Bu mimariden biraz anlıyorsam, sağdaki kapı tuvalete, soldaki küçük odaya açılmalı. Füsun merdivenlere yürüdü, ben de arkasından. Ortasında aslan pençesi ayaklı kare masa, maroken kaplı ağır sandalyeler, küçük hole çıktık. İki tarafta yine iki kapı, tablolar duvarlarda berdevam. Yine merdivenler, bu defa kırk metrekare yekpare bir salon, nasıl becerdiyse becermiş, Beykoz Koyu'nu ayaklarının altına sermiş! Nefesim kesildi, o kadar güzel! Bulutların da sefere çıktığı bir gün ya, gözlerimi manzaradan alıp odaya zor döndürdüm. Tıklım tıklımdı. Yukalar, benjaminler, kitaplar, anforalar,*

heykelcikler, içki sehpası, müzik seti derken dev gibi bir bilgisayar kompleksi…" (KKK: 45-46)

Kadere Karşı Koy Şirketi, binanın mimarisinden iç düzenlemelerine kadar kendine özgü kişiliği olan bir mekândır. Mermerler, freskler, ferforjeler ve antikalar büroya sofistike bir hava katmıştır. *"Şimdi, Fransız stilinde eski bir Pera apartmanı düşünün. Kaldırımdan iki beyaz mermer basamak ve çift kanatlı, işlemeli, ağır mı ağır bir demir kapıdan giriyorsunuz, dokuz metre karelik, yerleri desenli taş, tavanı alçı oymalı, duvarlarında, tavanında freskler -çiçek!- bir antre. Sağdaki mermer merdivenden -tırabzanı ferforje, tutulacak yeri cilalı ahşap- ikinci kata çıkıldığında karşınıza gelen yine bir çift kanatlı kapı ama bu defa cilalı ceviz ve buzlu cam."* (KKK: 118)

Ferhat'ın Ortaköy'deki resim atölyesi bir çeşit kurs yeri olmakla birlikte okul havasından uzaktır. Daha çok Ferhat'ın bireysel atölyesi durumundadır. Dağınıklığı ile sahibinin kişiliğini yansıtır. *"Meğer dökülen bir bina, oturacak yer filan yok, sadece bu resim atölyesi, Füsun, beni kapıda karşıladı. -Asude yarım saat kadar sonra ancak gelebildi, trafik!- öğretmenler odası diyebileceğim bir yere soktu. İşte, kötü bir divan, bir iki koltuk, bir yazı masası, bir de üzerinde mis kokular saçan kahve makinesi ve fincanlar duran tezgâh. Salonda yani resim yapılan yerde, yirmi kadar şövale, tahta raflarda natamam tuvaller, kâğıtlar, çekmecelerde boyalar. Şöyle bir göz gezdirdim, kayda değer bir çalışma görmediğim gibi, bazıları da yıl sonu öğrenci sergilerini hatırlattılar."* (KKK: 132-133)

Romanda mekân betimlemelerinde dikkati çeken bir başka şey, Alatlı'nın öteki romanlarından esirgediği tasviri, burada cömert biçimde kullanmasıdır.

Schrödinger'in Kedisi Kâbus'ta ıslahhane, cami, otel, yazıhane, bar, ev, kulüp, restoran gibi mekânlar geçmektedir. Islahhane ve cami Edirne'de diğer mekânlar İstanbul'dadır. Islahhane, ev, yazıhane ve bar dışındaki mekânlar romanda yalnızca isimleriyle yer almışlardır. Betimlemesi yapılan yerlerin çok fazla ayrıntısına girilmemiştir. Bu bakımdan romanda mekân olgusunun zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

Suçluların arınması için oluşturulan Adrianople Islahhanesi ve yatakhane olumsuz çağrışımlar taşır. Islahhanenin yakınındaki Tunca neredeyse akmaktan vazgeçmiştir. Toprak donmuştur. Hemen yakında mezarlık ve çalılıklar vardır. Anlatıcının gözünün değdiği hemen her şey donuk ve cansızdır. Islahhanedeki umutsuz insanların ruh durumunu vermesi açısından bu ayrıntılar önemlidir. *"Yatakhaneye dönüştürülen Kışlık Dershane'nin pencereleri, akmaktan vazgeçmiş gibi duran Tunca Nehri'ne bakıyordu. Nehirle külliye arasında kalan toprak donmuştu. Az ilerdeki mezarlıkta, bir yıl kadar önce intihar eden üç Talip gömülüydü. İmre Kadızade, mezarlıkta bitki namına birkaç böğürtlen çalısından başka bir şey olmadığını gözlemledi. Çıplak çalılar rüzgârın her çarpışında nöbet geçiriyormuş gibi kendilerini oradan oraya atıyor, yerlere yapışıyordu."* (SKK: 7)

Osman Kuran'ın Çankırı-Kör Kuyu'daki evinin betimlemesi, aynı zamanda İmre Kadızade'nin çocukluğunun da özetidir. İçinde yaşayanların yoksullukları, imkânsızlıkları eve yansımıştır. *"Otuz yıl sonra Devrim'in de yatacağı odanın zemini muşamba kaplıydı, pejmürdeydi. Benim zamanımda tavandan asılı bir lüks lambasıyla aydınlanırdı. İs kokardı. Duvarda Kâbe desenli bir halı, onun yanında rengi solmuş bir kese içinde Kuran-ı Kerim asılıydı. Duvarlar çivit mavisi kireçti.*

Yalapşap boyanmıştı. Fırçanın izleri belliydi, yer yer kılları yapışmış kalmıştı. Tipik bir Mağdur eviydi." (SKK: 203)

Eski devrimci yeni kapitalist Bekir Kuran'ın yazıhanesi, paranın varlığını gösterecek biçimde tasarlanmıştır. Bürodaki kimi ögeler işlevsel olmasa da sosyal durumu simgelemesi bakımından anlamlıdır. *"Bekir Kuran'ın o yıllardaki ofisi bir pasajın içindeydi (…) İki dükkânı birleştirmiş, camekânlarına jaluzi taktırmıştı. Kendi odası arkada, eskiden depo olarak kullanılan yerdeydi. Duvarları baştan aşağı o dönemde statü sembolü sayılan lambriyle kaplıydı. Masasının karşısına gelen köşeye bir de havuz yaptırmıştı. Havuzun ortasında taşlar yığılıydı. Taşların arasına renkli ışıklar yerleştirilmişti. Ortadaki fıskiyeden sular akıyordu."* (SKK: 292)

Safinaz Bar'ın tanıtımında kozmopolit müşteri kimliği öne çıkmaktadır. Berbat bir sokağın üstünde yer alan bar, toplumun bu tür mekânları görmek istediği yere de vurgu yapar. *"Küçücük bir yerdi, Safinaz. Adını bir başka solcu arkadaşın, Yavuz'un, cezaevinde beslediği, Safinaz adını taktığı muhabbet kuşundan almıştı. Tarlabaşı'ndan Dolapdere'ye sarkan berbat sokaklardan birinde, oto tamirhanelerinin arasındaydı. Sokağa taşan Türkçe-Kürtçe devrimci ezgiler de olmasa batakhane sanır, girmeye korkardı insan. Oysa Pera'nın Pera olduğu zamanlar, Kirkor'un Meyhanesi diye pek ünlü olduğunu söylerlerdi."* (SKK: 343)

Schrödinger'in Kedisi Rüya'da balıkçı barınağı, köşk, otel, karakol ve yazıhane karşımıza çıkar. Ancak karakol binasının kısa betimlemesi dışında diğer mekânlara ait herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bu kısa tanıtımda, binanın metruk hâli ile burada toplanan kişilerin faaliyetleri arasında bir ilişki kurulmuştur. Şehrin çöle bakan, gözlerden uzak bu binasında toplanan kişilerin gizlilik istedikleri açıktır. *"Posta kutusu 8712, Phoneix Arizona'da, şehrin çöle bitişik dış mahallelerinden birinde,*

terk edilmiş bir karakol binasıydı. Binanın kuzey kanadındaki nezarethanede toplanmış on bir kişiydiler." (SKR: 369)

Aydınlanma Değil Merhamet romanında otel, konser salonu, ev, sinema, havalimanı gibi mekânlar bulunmaktadır. Bu mekânlar, gerek kişilerin özelliklerini yansıtmak için gerekse Rusya'nın kültürel ortamını verebilmek için seçilmiş yerlerdir.

Rusya'da soğuk ve sert bir iklimle karşılaşan Güloya Gürelli, çocukluğunda yaşadığı Sarıkamış'taki evi hatırlar. Bu mekânda üşüyen, soğuktan korkan çocukların zihinlerine korku imgeleri dolar. Evin pencereleri, soğuk havayı nasıl içeriye alıyorsa kötü ruhlara da pekâlâ geçit verebilir. *"Dışarıda üzerinde koskoca bir ordu yürüyormuşçasına çatırdayan buzların gürültüsünü, ne pencere aralıklarının hamurlu gazete kâğıdından yapılmış şeritlerle tıkanmış olması ne de soğuğu kessin diye dış kapıya asılı büyük ağır halı önlerdi. Gaz lambasının titreyen alevi, aynı zamanda yatak görevi yapan somyada birbirlerine sokulmuş oturan biz çocukların sırtlarını ürperten, tüylerini diken diken eden iyi sıhhatte olsunlar ya da alkarısı hikâyelerini daha da sahici kılardı."* (ADM: 204)

Moskova Havalimanı, zevki değil işlevi ön plana alan Sovyet düşüncesinin bir ürünüdür. Mekân aynı zamanda, modern Rusya'nın umutsuz insanları için bir sahnedir. Çıplak betondan oluşan mekânla kederli insanlar arasında bir paralellik vardır. *"Şeremetyevo Havalimanı'nın İkinci Terminali'nin üzerimdeki etkisi: çıplak beton, zayıf neon aydınlatma, grinin morumsudan yeşilimsiye her tonu; renkten ve acele etmekten nefret eden tutucu bir sinema yönetmeninin film seti. Yüzleri kederli, omuzları düşük oyuncular. Yetmişli yılların siyah-beyaz Orta Avrupa sanat filmleri, sinematik atmosferi."* (ADM: 205)

Moskova'daki Rossiya Oteli de Sovyet anlayışının ürünü olan bir mekândır. Sovyetler'in büyüklüğünü göstermek üzere yapılmış devasa bir binadır. Yapı, bu hâliyle doğaya başkaldırır ve insana aldırmaz gözükür. Ancak içindeki çeşitli tesislerden sanatın ihmal edilmediği anlaşılmaktadır. *"Rossiya Oteli, neden bu kadar büyük tutulduğuna asla akıl erdiremediğim yirmi altı katlı, üç bin yüz elli odalı betonarme bir devdi. 1973 yılında işletmeye açılan binanın kale kapısı gibi dört köşe girişi ve her birisi Mujskoy Balesi'nin gösteri yaptığı devasa Ekim Konser Salonu'na ilaveten üç büyük sinema salonunu içine alacak kadar büyük dört kulesi, daha doğrusu sur'u vardı. Bina, şehrin merkezini oluşturan ünlü Kızıl Meydan'ın, Krasnaya Ploşçad, doğu yakasında, kuzeyde Razina Caddesi ile güneyde Moskova Nehri'nin arasındaki adayı tamamen kaplamıştı."* (ADM: 207-208)

Moskova'daki Kremlin Sarayı, kıyas kabul etmeyen eşsiz güzelliğiyle sunulur. Rus insanın özgür, özgün ve şakacı kişiliğiyle bu mekân arasında ilişki kurulmuştur. Sarayın üslubuyla Rus ruhunun nitelikleri verilmek istenmiştir. *"Nice saraylar gördüm Versailles'dan West Minister'a, nice katedraller Köln'den Budapeşte'ye, nice şatolar Kara Osmanlar'da, Tuna boylarında, Ren kıyılarında sahiplerinin görkemini, mimarlarının dehasını yansıtan! Hiç ama hiçbirinde Kremlin Kalesi'nin tanıklık ettiği o serazat ruha rastlamadım! Taş işçiliği, kemerler, revaklar kimi yapılarda daha özenliydi, kimilerinde daha zengindi, daha bakımlıydı veya değildi ama renkle, şekille, boyutlarla, oynamakta hiçbir sakınca görmeyen, kimsenin estetiğini mutlak bellemeyen, bu tümüyle özgür, özgün ve muzip mimari, bu bambaşka bir boyut!*

Bazen kilden yoğurduğu toprağın ucundan çekmiş, burkmuş uzatmış, topaca benzetmiş, Avanos yeşili, Göreme beyazı, altın sarısı boyamış, almış kubbe niyetine

oturtmuş! Bazen kalıp kalıp pandispanya pişirmiş, üst üste yığmış! Bazen bakır levhalardan şeker külahları yuvarlamış, kulelerin üstünü kapatmış! Haddehanede pirinç dökmüş, cam üflemiş, fizik kanunlarından başka kimseye hesap vermeden birleştirmiş, saraylar katedraller kondurmuş! Moskova'nın simgesi San Basileyos Katedrali, ikebana eğitimi görmüş usta bir çiçekçinin elinden çıkmış bir buketti sanki. Haşhaş goncalarını anımsatan irili ufaklı rengârenk kubbeler, alçaklı yüksekli ama iç içe yerleştirilmiş, tanrılara yakışacak kadar büyük, ölümlüleri ezmeyecek kadar derli toplu bir yapı oluşturmuş. İşte bunu hiçbir yerde görmedim!" (ADM: 208-209)

Moskova'daki American House adlı sinema külliyesi, yeni Rusların ve Rus gençliğinin boy gösterdiği bir alandır. Adından içeriğine kadar Amerikan yaşamını simgeleyen bu mekân, Rus gençliğinin yozlaşmasını anlatır. Toplumsal değişme ve Batılı yaşam tarzına özenti bu mekânla birlikte anlatılmıştır. *"Kafeteryası, hediyelik eşya dükkânları, piyango, loto gişeleri, gazete bayileri ve novte russkie, yani Rusları. Sovyet sonrası gençliğinin modniki dedikleri, bizde trendy olarak bilinen, marka giysili, atkuyruklu ya da değil ama şaşırtıcı saç kesimleri, aksesuarları ile göz alıcı numuneleri. Kendilerine özgü İngilizce ifadelerle dolu dilleri, giysileri, yiyecekleri, kafa bulduran hapları vardı. Şennur Hanım, evlerinin dekorasyonundan yaşam biçimlerine, toplumsal ilişkilerine kadar farklı yeni bir alt kültür oluşturduklarını anlattı."* (ADM: 373)

Dünya Nöbeti, bir sığınağın dışında tamamıyla evlerden oluşan kapalı mekânlara sahiptir. Romanda toplumsal mekânları görmek mümkün değildir; evi de bir sığınak olarak kabul edersek romanın bütünüyle sığınaklardan oluştuğunu söyleyebiliriz. Priyut 11 sığınağı, Sovyetler'in bilime verdikleri önemin bir göstergesidir. Sığınağın

aldığı son hâl, Sovyet teknolojik anlayışını yansıtır. Binlerce yükseklikteki bir dağın tepesine kurulmuş bu yapı, insanoğlunun doğaya meydan okumasını ifade eder. *"Priyut 11, Mayıs 1998'de yandı. Priyut, sığınak demek, 11 de sığınağı kullanan bilim adamlarının sayısı. Priyut 11, 1929'da Elbruz'da dört bin metrede, araştırma üssü olarak kullanılmak üzere küçük bir kulübe şeklinde inşa edilmiş. Birkaç yıl sonra, kırk kişi alabilecek şekilde büyütülmüş, daha sonra yukarlara, beş bin küsur metreye taşınmış. 1939'da ünlü mimar ve dağcı Nikolay Popov'un nezaretinde üç katlı, dışı alüminyum levhalarla kaplı, yüz yirmi kişilik fütüristik bir otele dönüştürülmüş."* (DN: 77)

Madam Şura, Bolşevik Devrimi'nden sonra Rusya'dan kaçıp İstanbul'a sığınan insanlardandır. Aristokrat ailelere sahip bu insanlar, ülkelerinden ayrıldıktan sonra yoksullaşmışlardır. Madam'ın yoksulluğu eski eşyalarla yansıtılırken duvardaki resimler, onun bir zamanlar soylu bir aileden geldiğini ortaya koyar. Burada mekân, roman kişisinin âdeta kişisel tarihini anlatan bir işlevle donatılmıştır. *"Madam Şura'nın odası ikinci kattaydı; koridorda insanı, tütsü ile karışık lahana kokuları karşılardı. Yaşlı kadının eşyası 1990'lerden kalma bir emaye lavabo, bir yatak, Viktorya usulü bir şifoniyerden ibaretti. Şifoniyerin üstündeki aile fotoğraflarından kolalı yakalarıyla erkekler sert, fırfırlı elbiseleriyle kadınlar gururlu, poz vermişlerdi."* (DN: 80)

İvanovların evi ise Sovyet sonrası Rusya'nın çektiği yoksulluğu anlatır. Mekân burada, Rusya'nın son dönemine tutulan bir ayna gibidir. Eşlerden birinin sağlıkçı, birinin subay olduğu bu ailenin ekonomik durumu, sosyal durumlarına uygun değildir. Bu uygunsuzluk mekân üzerinden açıklanmıştır. *"İvanovların izbesi, Hovanşçina'daki Staroveri'nin zaviyeleri gibi, süslü pencere söveleri dışında boyasız*

bir kütük evcikti. Mutfağın bir bölmeyle ayrıldığı tek bir oturma odası; odanın tek kıymetli eşyasıymış gibi duran borusuz büyük bir sobası vardı. Bu sobanın üstüne gelecek şekilde, tavana kadar yükselen geniş raflar çakılıydı. Çocuklar ranza gibi üst üste çakılmış bu raflarda uyurlarmış. Sobanın yaydığı ısı hiçbir zaman rafları yakmaya yetmezmiş, onun için tehlike yoktu. (DN: 351)

Rotarların çiftlik evine baktığımızda ailenin ekonomik koşullarının göreli olarak iyi olduğu söylenebilir. Ancak burada daha önemli olan konu, içinde yaşayan insanların ruhunun eve yansımış olduğudur. Rotarların beğenileri, estetik anlayışları, yaşam sevinçleri evin çeşitli yerlerine serpilmiş desenlerden, oymalardan ve renklerden takip edilebilir. Burada başarılı biçimde sergilendiği üzere insanın kişiliğiyle yaşadığı mekân arasında doğrudan bir ilişki vardır. *"Burada olağanüstü titiz bir mobilyacının elinden çıkmış gibi duran, 4x6x3 metre ebadında, üst üste yerleştirilmiş pırıl pırıl cilalı meşe tomruklarından inşa edilmiş, yarı beline kadar Türk mavisi boyanmış, çiçek desenleriyle süslenmiş kutu gibi bir ev buluyoruz.*

Evciğin boyalı kısmının üstünde, güneye bakan üç tane bir örnek pencere, pencerelerin çevresinde oymalı, su yeşili ahşap söveler geçirilmiş. Beyaz bordürlü kırmızı laleler ve yine beyaz güvercinlerle bezenmiş su yeşili tahta panjurlar var. Doğu cephesine yerleştirilmiş sokak kapısı gül toprağı renginde. Kutu evin üstüne Beşikdüzü bir çatı oturtulmuş ve ancak çocuk kitaplarında rastlanabilecek bu izbe yirmi beş dönümlük Dobrota çiftliğinin ortasına yerleştirilmiş!" (DN: 417)

Misyoner olan Caseylerin eviyle birlikte üç farklı toplumsal kesimi simgeleyen mekânlar okuyucunun değerlendirmesine sunulmuştur. Rotarların estetik beğenilerini yansıtan evlerinin karşısında Caseylerin evi işlevsel bir sığınak gibidir. Evi güzelleştirmek uğruna yapılmış bir çaba görülmez. İvanovların evinde karşılaştığınız

tıkış tıkışlık burada tekrarlanır. *"Nancy Casey'in altmış metre kare civarındaki giriş daireleri, temizliği göstermeyecek kadar köhneydi. İki yatak odasından birisi, aynı zamanda oturma ve yemek odası olarak kullanılıyordu. John Casey'nin bilgisayarı, çocukların yattığı diğer odada kuruluydu. Yerler muşamba kaplıydı ki Sıktıvkar'ın önde gelen kereste depolarından birisi olduğunu düşününce, garip. Mutfak, antika bir gaz fırınının ancak sığdığı bir buçuğa iki metrelik bir bölmeydi. Banyo, küvet sığmayacak kadar küçüktü, lastik hortumun ucuna takılmış ve telle bağlanmış bir delikli süzgeç duş vazifesi görüyordu."* (DN: 448)

Eyy Uhnem Eyy Uhnem'de ev, otel ve restoran yer almaktadır. Bunlardan yalnızca Madam Goldovskaya'nın evi işlenmiştir. Evin özensizliğinin altında; Sovyetler'in estetiğe önem vermemiş olmasıyla Sovyet sonrası dönemin yoksulluğu yatmaktadır. Goldovskaya'nın evi süsten, gösterişten, güzellikten uzaktır. Bu hâliyle yalnızca insanın başını sokabileceği bir sığınaktır. *"Daha başından bir virane olarak tasarlanmış ve öyle inşa edilmiş gibi duran, yıkıldı yıkılacak bir binanın önünde duruyoruz. Sokak kapısının her kapanışında, mezbaha liftini andıran asansörünün her işleyişinde, duvarlardan, tavandan sıvalar dökülüyor, tebeşir misali un ufak oluyorlar. İçeri girerken Şennur Hanım'ın Rus evlerinin kış kokusu dediği keskin dezenfektan, kalitesiz sigara ve ıslak yün kokusuyla çarpıldığımı hatırlıyorum."* (EUE: 21)

3.2.4.2. Soyut Mekânlar

On iki roman içinde yalnızca *Schrödinger'in Kedisi Rüya*'da soyut mekâna rastlarız. Diğer romanlarda somut mekânlar ele alınmıştır. Bu romanda Göksel

Eridanus Irmağı, Yıldız Fidanlığı, Eril Ruh'un Dergâhı ve Mucizeler Diyarı ütopik mekânlardır. Diğer mekânların aksine bu yerlerin gerçek yaşamda karşılıkları yoktur. Bu yerler, yalnızca bu roman için tasarlanmış mekânlardır.

Yer altında oluşturulan Mucizeler Diyarı, teknolojinin çok iyi bilindiği ve geçmişle iletişimin kurulabildiği bir mekândır. Burada dürüstlük, yiğitlik, sadakat, nezaket, dostluk önemli kavramlardır. Yıldız Fidanlığı, Mucizeler Diyarı'nda özel bir yerin adı olup burada yıldızların hareketleri izlenir.

Soyut mekânlar içinde yalnızca Eril Ruh'un Dergâhı için bir betimleme girişimi vardır. Burası gotik romanlara özgü bir alaca karanlık içinde gösterilir. *"İlk göktaşı, Eril Ruh'un Dergâhı'nın kapısındayken düştü. Trakya semaları açıktı, Hilal henüz batmamıştı. Kadızade, heybetli kapının kemerine kakılmış ibareyi göktaşının ışığında okudu: 'Dünyayı bilmeyen dünyanın maskarası olur.' Ardından bir ikincisi parladı, kapının oymalarını, pirinç tokmağını aydınlattı, Batı ufku istikametinde yoluna devam etti."* (SKR: 105)

3.2.4.3. Mekân Betimlemeleri

Alev Alatlı'da mekân betimlemeleri, klasik romanlarda görmeye alıştığımız biçimde yoğun değildir. Klasik roman anlayışında açık ya da kapalı olsun neredeyse tüm mekânların ayrıntılı biçimde tasvirleri yapılır. Alev Alatlı, daha çok izlekleri önemsediği için mekân betimlemeleri üzerinde çokça durmamıştır. Bu durum, on iki roman içinde değişik derecelerde kendisini göstermektedir. Kimi romanlarda mekân

betimlemesi yok denecek kadar azdır; kimi romanlarda ise doyurucu mekân tasvirleri görülmektedir. Gerçi bu durum yalnızca Alev Alatlı'ya özgü değildir. *"Günümüz romanında tasvire az yer verildiği, hatta mümkün olsa, hiç yer verilmek istenmediği doğrudur. Dünün sayfalar boyu süren tasvirlerinden, bugünün tasvirsiz (!) metinlerine [gelinmiştir.]"* (Tekin, 2002: 199)

Alatlı'nın mekân betimlemesinde işitsel ögeler neredeyse hiç kullanılmamış, duyusal ögelere çok az yer verilmiş, görsel ögeler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Bu bakımdan onun mekânları; kulağın, zihnin değil, gözün ürünüdür. *"Görkemli kale duvarlarının, incelikli Venedik katedrallerinin sağından solundan fırlayan rüküş villalar, Ada'nın çağdaş sakinlerinin eski yerlileriyle aynı aileden olmadıklarını kanıtlar gibiydiler."* (YTH: 19)

Gözün ürünü olan bu tür mekân betimlemeleri, alttaki örnekte de görülebileceği gibi kamera nesnelliği taşır. Alatlı'daki egemen mekân betimlemesi nesnel karakterlidir. Çoğunlukla gerçekçi betimlemeler yapılmıştır. Bu betimlemelerden birisi de Şiran Ören'in bürosunun betimlemesidir. *"İstanbul'un köhne bir semtinde, altı içkili lokanta, üstü devrimci lokali iki buçuk odalı yazıhanesinde, kapitone plastik sırtlığı, Vezüz gaz sobası, tezgâhsız mutfağın yere zorladığı piknik tüpünün üstünde kaynayan çay, 'kir göstermesin' rengindeki (kahverengi, geniş aralıklı tül) perdelerin pisliğini saklayamadığı camlar, komşu kebapçının komisini bekleyen, eti yenmiş, sumaklı soğanı kalmış dev madenî tabakların üstünde dilenen hamam böcekleri gibi, taşra kökenli karanlık komisyonculara atfedilen görsel unsurların -Atatürk resmi hariç!- hep var[dır.]"* (VKY: 159)

Betimlemeler genellikle nesnel olmakla birlikte kişilerin bakış açısıyla aktarıldığı kimi mekân betimlemelerinde ön yargıların ve batıl inanışların etkisini

bulmak mümkündür. Bu türlü mekân betimlemeleri izlenimci bir etkiye sahiptir. Recaioğulları'nın İstanbul'a bakışı, bu türden betimlemeye iyi bir örnektir. *"Eminönü'nden halat alan Adalar vapurunun düdüğü, İsrafil'in sur'ası oldu. Kâfirleri sarhoş edecek duman, egzoz gazlarının İstanbul'un sıcak buğusuna belenmiş zehirli tütsüsüydü. Gökyüzü mavi değildi. Güneş pekâlâ Batı'dan da doğmuş olabilirdi. İşte insanlar kabirlerinden çıkmış, 'gözleri dönmüş çekirgeler gibi dağılmış' koşuyorlardı."* (İ: 28) İstanbul'un hızlı sosyal yaşamını gösteren bu sahne, dingin bir yaşama alışmış Recaioğulları için mahşer gününü andırır.

Pavloviçlerin Eminönü'ye bakışlarında ön yargılarının payı büyüktür. Türkiye'ye gelmeden önce ülke hakkında maruz kaldıkları olumsuz propaganda, mekâna gözleriyle bakmalarını engellemiş, zihinsel bir değerlendirme yapmışlardır. *"Eminönü'nden halat alan Adalar vapurunun düdüğü, İsrail'in suru olabilirdi. Goyimleeri sarhoş edecek duman egzoz gazlarının İstanbul'un sıcak buğusuna belenmiş zehirli tütsüsüydü. Gökyüzü mavi değildi. Güneş pekâlâ da Batı'dan doğmuş olabilirdi."* (NT: 73) Her iki betimlemede görsel değil, zihinsel ögelerin ön plana çıktığını belirtmek gerekir. Bu tür betimlemeler nesnel olmayıp izlenimci özelliği sahiptir.

Kimi betimlemelerde dikkati çeken bir özellik, mekânla orada yaşayan kişiler arasında sağlanan koşutluktur. *"Gökyüzünden gelecek bir saldırıya karşı silahlanmış, askerî koruganlara benziyorlardı,' diye anlatmıştı Tülin'e, 'sokağa sergiledikleri yalapşap yıkanmış çamaşırlara rağmen, yaşanmışlıkları yoktu. İnsanlığa karşı meşum bir şeylerin planlandığı koca bir şantiye görünümündeydi, Çırpıcı Mahallesi!"* (VLM: 341) Bu betimlemede, Anadolu'dan kopup gelen insanlar,

İstanbul'da kendilerini güvende hissetmezler. Bu güvensizlik, mekânın bir korugan biçiminde yapılmış olmasında kendisini gösterir.

Kimi mekân betimlemeleri sosyal değişimi gözler önüne sermek açısından önemlidir. Bu türlü betimlemelerde amaç, mekânın niteliklerinin ortaya konmasından çok, içinde yaşayan insanların toplumsal değişimini yansıtmaktır. *"Toz içindeki incik boncuk vitrini ile Paşabahçe, pleksiglas 'M' harfi düşmüş Pamukbank şubesi, plastik leğenlerini kaldırıma yaymış zücaciyeci, kuru kurabiyelerini camekân raflarında piramit etmiş kötü pastane, başörtüsü ve pardösüsünden yeni kurtulmuş, ucuz blucinleri içinde, saçları mandallı, nadan bakışlı kızlara göz eden plastik çiçekli minibüs şoförlerinin ekolayzırlı işveleri arasından 71 numarayı bulmaya çalıştılar."* (VLM: 342)

Bu paragrafta, köyden şehre göçen genç kızlardaki değişim anlatılır. Köy yaşamı içinde geleneksel olarak takılan başörtüsü, şehrin sunduğu yeni modellerin etkisiyle çıkarılmış, şehrin gözde moda değeri olan blucin giyilmiştir. Başörtü, pardösü ve blucin gibi seçilen simgelerle değişim isteği gözler önüne serilmiştir. Aynı zamanda blucinin, sosyal ve ekonomik statüsü ne olursa olsun şehirde yaşayanlar için eşitleştirici giyim[6] örneği olduğunu göz ardı etmemek gerekir.

Kimi betimlemelerde mekânın, kişilerin psikolojisini belirlediğine tanık oluruz. Körkuyu'nun sert doğası, İmre Kadızade gibi orada yaşayan çocukların psikolojisini etkilemiş; mekân onlar üzerinde korku duygusu yaratmıştır. Bu korkular insanlarda doğaüstü inanışları doğurmuştur. Bu türlü betimlemeler büyülü gerçekçi bir üslup taşır. *"Bozkır'ın lodos nedir bilmediğini öğrenmem uzun sürmedi. Oralarda rüzgâr zehir yeşili esiyordu ve her zaman borandı. Acı ayazın tadını bilmeyenler, nasıl bir*

[6] A. Oktay, *Metropol ve İmgelem*, T. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2002, s. 24.

çaresizlik duygusu yarattığını anlayamazlar. Bana öyle gelirdi ki, yüzükoyun yere yatıp tırnaklarımı geçirsem toprağa, yine de söker atardı beni. (…)

Körkuyu gibi yegâne heyecanın korku olduğu bir ortamda en masum doğa hareketine özel anlamlar yüklenmesinin şaşırtıcı bir yanı yoktu. Kötü havalarda ben de Devrim gibi aşırı uyarılmış olur, rüzgârın ulumalarını, yakınmalarını dinlemekten, umutsuz çığlıklarını paylaşmaktan benim de gözüme uyku girmezdi. Benim ruhum da o zehir yeşili mahlukla birlikte ağlar, inlerdi. Çok iyi hatırlıyorum, bir gece, karayel öyle bir çığlık attıydı ki, Osman Kuran bile duydu,

'Bu ses, ruhunu çalmak isteyen şeytanın sesidir!' buyurdu." (SKK: 204)

Mekânla insan psikolojisi ve kişiliği arasında ilişki kurulan örneklerden birisi de Moskova'nın betimlemesidir. Bu şehirde uzun süren kış, insanların ruhunda bir iç sıkıntısı oluşturmuştur. Bu iç sıkıntısı zamanla Rus insanının karakter özelliğine dönüşmüştür. *"Kapkara bir gökyüzü, kaldırımlarda yığılı donmuş kar tepecikleri, çamur deryası caddelerde yol almaya çalışan köhne taşıtlar ve gözü gözden saklayan ağır bir sis. O günlerde en ufak bir yağmur ya da kar, Moskova sokaklarını yürünmez kılmaya yetiyordu. İnsanlar düşmemek için ayaklarını yerden kaldırmadan, ortopedik özürlü yaşlılar gibi sürüyerek yürümeye çalışırlardı. Ağırlaştırılmış bir Moskova belgeseline benzettiğim bu kasvette ele gelir tek hareket, arada top gibi fırlayan ve kalçalarının üstlerine düşen şişman babuşka'lardı.(…)*

Doktor Jivago'nun sinemaskop beyazlığını düşlemiştim, meğer Moskova'nın sahici kışı eylülde yerleşen ve bitmek bilmeyen bir kasvetmiş. Mayısa kadar hava on, en fazla on beş gün açık. Bahar da bir hoş sözcükten ibaret. Nisanda eriyen kar yerini batağa bırakıyor. Çamur otobüslerin, ilk kat pencerelerinin camlarını

tamamen kapatıyor, dışarısını göremez oluyordunuz. Güneşsiz yaşamak, başka bir gezegende yaşamaya benziyor." (EUE: 14)

Camille Julian'ın *"Fransız halkını, binlerce yılda Fransız toprağı yarattı."*[7] Düşüncesi Yahya Kemal'i de etkiler. Şair, buradan hareketle Anadolu ve Rumeli toprağının Türk milletini yarattığını ileri sürer. Rusya betimlemesinde, buna benzer bir yaklaşım gösterilerek mekânın insanın kişiliğini oluşturması üzerinde durulur. Rus toprağı ve iklimi, zamanla Rus insanının mistik yalnızlığını ve özgürlüğe düşkünlüğünü ortaya çıkartır. *"Rus ovasının ruhta uyandırdığı ilk tesir, bir genişlik duygusudur. Öyle bir genişlik ki, bir ormanın küçük bir boşluğunda kaybolup da birkaç yüz metre ilerinizdeki ağaçlıkların bir adım ötesini görmeseniz bile kendinizi gene de, içinde milyonlarca insan kaynaşan uçsuz bucaksız bir enginliğin ortasında hissedersiniz.*

Bu enginlik hem çokluk, hem yalnızlık duyguları uyandırır. Hatta ruhunuza melankolik bir hürriyet arzusu da verir. Bu hürriyet arzusunda ancak ekstremlere yer vardır: Ya toplumdan tamamen çekiliş, bir ormanın sessizliğinde ömür boyunca kaybolmuş, bir meçhul, hatta bir hiç olma arzusu. Mutlak yalnızlık, mutlak bir başıboşluk hevesi. Yahut da tamamen bunun aksi: Kendini topluma veriş, cemiyete terk ediş. Milyonların içinde, milyonlardan birisi olarak fakat o milyonlar için mihnet çeken bir çöl ermişinin mistik duygusu… (ADM: 179)

Vorkuta'nın betimlemesinde olduğu kimi mekân betimlemeleri döneminin sosyal ve siyasal anlayışını, rejimini yansıtır. İşlevsiz gibi görünen geniş caddeler, komünist rejimin şehri kontrol altında tutma isteğinin belirtisidir. *"Bir yıl sonra yaklaşık aynı günlerde Aleksi ile birlikte Vorkuta'daydık. Milyonların ömrünü tüketen şehre*

[7] K. Bek, *Yahya Kemal*, 2. basım, Donkişot Yayınları, İstanbul 2005, s. 51.

gündüz gözüyle baktığımda gördüğüm, Sovyet yönetiminin yaşayan bir abidesiydi: Uçsuz bucaksız bir kar çölüne serpiştirilmiş, buzdan hayaletler gibi yükselen, Selimiye Kışlası boyutlarında binalar, bir düzine tankın yan yana geçebileceği genişlikte caddeler, Eski Yunan'ın Doryen sütunları ve dev heykeller. 1930'da burada bir şehir olmadığına inanasım gelmediydi, meğer kuruluşu daha da yeni 1953." (ADM: 342) Aynı durum Nalçik şehri için de geçerlidir. Bu mekâna da dönemin egemen politikası sinmiştir. *"Yine bir düzine tankın yan yana geçebileceği genişlikte caddeler, Selimiye Kışlası boyutlarında binalar, devasa meydanlar, havuzlar; Nalçik, ancak bir Sovyet şehrinin olabileceği kadar büyük tutulmuş ve gösterişli."* (DN: 87)

Mekânla halkların çeşitliliği arasında da ilişki kurulmuştur. Kafkas coğrafyasının sarplığı, aşılmazlığı insanların kaynaşmasını engellemiştir. Buradaki birçok halk coğrafyanın çizdiği doğal sınırlardan dolayı birbirleriyle kaynaşamamışlardır. Bir araya gelemeyen bu halklar bir ulus olamamışlardır. *"Karadeniz'le Hazar'ın arası pek uzun değil aslında, bin iki yüz kilometreden biraz fazla, ancak Kafkas silsilesini kuzey-güney istikametinde kesen sayısız kanyon ve buralarda dış dünyadan hemen tamamen kopuk yaşayan sayısız cemaat var."* (DN: 52)

3.2.4.4. Mekânın Simgesel Değeri

Yaseminler Tüter mi Hâlâ romanında, seçici çevre betimlemesi yapılır. Ayrıntılı, tam bir betimleme değil, kişinin hangi duygusu anlatılmak isteniyorsa mekânın yalnızca o özellikleri üzerinde durulur. Örneğin Glafkos'un lokantasının

betimlenmesinde duvardaki resim öne çıkarılır. Çünkü Glafkos Çine göçmenidir. Resim oranın tasviri olduğu için Glafkos'un Anadolu'ya özlemini ifade eder.

Viva La Muerte'de mekân, roman kişilerinin kişilik ve kimliklerinin, sosyal, kültürel konumlarının sunuluşunda işlevseldir. 'Entel' tiplerin sunuluşu için seçilen Ziya Bar ve taşralı tiplerin sunuluşu için seçilen Çayırtepe bu bağlamda örnek verilebilecek mekânlardır.

Valla Kurda Yedirdin Beni'de mekân-kişi eşleştirmesi başarılıdır. Mekân betimlemeleriyle roman kişileri arasında paralellikler vardır. Şiran'ın Aksaray'daki yazıhanesi, Hüseyin'in Aksaray'daki bürosu; onların kırsal kökenlerini yansıtan mekânlardır. Örenlerin iki evi de sosyal kimliklerini başarıyla ifade eder. Betimlenen iki büroya karşıt bir görüntü sunan Şişli'deki şirketin yeri ise güngörmüş, aydın Günay Rodoplu'nun estetik beğenisini ortaya koyar. Kişilerin sosyal durumu ve statüsü ile ev ve işyerlerinin düzenlemesi birbirine koşutluk gösterir. Bu romanda mekânla ilgili bir başka durum, daha çok kapalı mekânların kullanılmasıdır. Bu özellik de romanın konusuyla ve romanın ele aldığı dönemle ilişkilidir. Sıkıyönetim dönemlerinde devrimci kimlikleriyle okur karşısına çıkan kişiler, saklanmak zorunda olduklarından daha çok kapalı mekânlar ele alınmıştır.

Dünya Nöbeti'nde İvanovların, Rotarların ve Caseylerin evleri âdeta bu ailelerin ekonomik koşullarını ve karakter özelliklerini ortaya koymak için betimlenmiştir. Memur bir aile olan İvanovların izbe evi, ekonomik koşullarının yetersizliğini açıkça ortaya koymaktadır. Memurların yaşam standardı, komünist dönemde olduğu gibi sonrasında da düzelmemiştir. Çiftçi olan Rotarların evi göreli olarak daha iyi durumdadır. Bunun dışında bu ev betimlemesi, ailenin yaşamseverliğini ortaya koyacak biçimde süsler, renkler, ayrıntılar içerir. Misyoner olan Caseylerin evi küçük Rus evlerindendir ama İvanovlara göre daha iyi imkânlara sahiptir. Ancak Rotarların

evinde gördüğümüz yaşam sevincini burada göremeyiz. Hristiyanlığı yaymak gibi bir misyon üstlenmiş olan bu aile için ev, işlevsel bir yerdir. Rusya'nın üç farklı toplumsal katmanında yer alan bu aileler, yaşadıkları mekânların üzerinden başarıyla betimlenmiştir.

3.2.5. KİŞİLER KADROSU

3.2.5.1. MERKEZÎ KİŞİLER

Alatlı'nın merkezî kişileri gerçek aydın, yozlaşmış aydın, sadist, kurban kadın ve girişimci kadın karakterlerinden oluşmaktadır. *İşkenceci* dışında bütün romanların başkişileri kadındır. Yine ilk iki romanın dışındaki başkişilerin hepsi aydın sınıfına mensup kadınlardır. Bu kişiler otobiyografik özellikler gösterip şu ya da bu şekilde Alatlı'dan izler taşırlar. Böylece yazar, kendi cinsini merkeze taşırken romanda kadına önemli bir yer ayırmıştır. Zira son dönem Türk romanında; Adalet Ağaoğlu, Pınar Kür, Nazlı Eray, Latife Tekin gibi kadın yazarlar eliyle geçmişte olmadığı kadar kadına vurgu yapılmaktadır.

Merkezî kişiler içinde yozlaşmış aydın tipine birçok roman kişisi üzerinden çokça yer verilmiştir. Alatlı'nın romanında özel bir yer tutan aydın sorunu, bu tip aydınların kişiliğinde ortaya konmuştur. Türkiye'deki işkence ve şiddet olayları sadist tipi üzerinden sergilenirken kurban kadından girişimci kadına Türk kadının değişimi anlatılır. Elli yıl önce kurban kadın tipi toplumumuzda yaygın biçimde yer alırken bugün bağımsız, girişimci, aydın bir kadın tipi doğmuştur. Taban tabana birbirine karşıt bu iki kadın tipi üzerinden Türk kadınının dönüşümü başarıyla verilmiştir.

3.2.5.1.1. Gerçek aydın

Aydın; bilgi üreten, zihinsel ve düşünsel faaliyette bulunan, toplumsal ve siyasal konularda fikirlerini açıklayan, belirli konularda halkta bilinç oluşturmaya çalışan kişidir. *"Günümüzde bilginin üretilmesiyle ya da dağıtılmasıyla bağlantılı herhangi bir alanda çalışan herkes, sözcüğe Gramsci'nin verdiği anlamda, bir entelektüeldir."* (Said, 2004: 26) Aydının en önemli özelliği, meselelere eleştirel yaklaşabilmesi; sınır ve tabu tanımadan her konu üzerinde düşünebilmesidir.

"Or'da Kimse Var mı?" dörtlüsünün merkezî kişisi Günay Rodoplu, olumlu aydın tipinin bir örneğidir. Gümülcineli anne-babanın çocuğu olarak İstanbul'da dünyaya gelir. Selanik, Üsküp ve Gümilcine'nin; İzmir, Aydın ve Manisa kadar Türk olduğunu savunur. Ailesinin erken ölümleriyle yalnız kalır. Amerika'da öğrenim görür. 1973'te İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde öğretim üyesi olur. Ancak üniversitedeki statükoyu değiştiremeyince ayrılıp yazarlık yapmaya başlar.

Şafak Özden, Şiran Ören ve Selahattin Ak'la yaşadığı aşklar ve düşünceleriyle dikkati çeker. Kalabalıkların bireyi stilize ettiğini, önceden belirlenmiş bir üsluba uyarladığını öne sürer. Bu, bireyin sahici üslubundan, yani evindeki üslubundan apayrıdır.

Roman boyunca anlatılan onun aşkı, onun düşünceleri, onun yaşamıdır. Başka kişilerin yaşamları onun yaşamıyla kesiştiğinde değer kazanır ve romana dâhil olur. Havadan sudan konuşmayı beceremez. O, kalabalıkların insanı değildir. Eleştiri oklarını, *"öz uzman"* dediği kimi Türk aydınlarına da yöneltir. Onların tavırlarını eleştirdiği gibi, onlar gibi davranmaktan da uzak durur. Rodoplu'nun meseleler

karşısındaki tavrı daha çok bireyseldir, kendine özgüdür. Batı'nın ikiyüzlülüğünü, ülkemizin devletçi aydınlarını; demokrasi, insan hakları, özgürlük noktalarından eleştirir.

1987 Referandumunda "hayır" oyu kullanması, Ecevit'in, Erbakan'ın, Demirel'in siyaset yasağının devam etmesi konusundaki düşünceleri aydın bakış açısına ters düşer. Bu siyasetçileri, *"Düşürülemeyen MC hükûmetleri ve 12 Eylülle sonuçlanan bir dramın yaratıcıları [olarak görür.]"* (VLM: 379) Bu görüş, darbecilerin düşünceleriyle paralellik gösterir.

Rodoplu'nun bir başka zayıf tarafı; düşünceleriyle çevresini, toplumu aydınlatan birisi olarak evli bir erkek olan Şafak Özden'le girdiği ilişkidir. Yine Batı'yı kıyasıya eleştirdiği hâlde Çayırtepe Belediyesi için düşündüğü kadro için *"ikisi yurt dışında doktoralı"* eleman ister (VLM: 565). Burada Türk üniversitelerine duyulan bir güvensizlik vardır. Ayrıca belediyeyle ilgili düşüncelerinde ütopik taraflar vardır.

Karşı kişilere göre Günay Rodoplu, fanatik Müslümanlara yaranmak isteyen birisidir. Siyasal İslamcılara göre solcu bir roman yazarıdır. Kürtçü tip Binali ise onu "Müslüman solcu." olarak değerlendirir. Gerçi Rodoplu, ideal sosyalizmle İslamiyet'i birbirinden uzak görmez. Rodoplu'nun ilgi çekici bir başka yöne de, aşk ilişkisinde sergilediği edilgenliktir. Düşünce üreten, aydın bir kişinin Şafak karşısında da, Şiran karşısında da benzer hataları yapması kabul edilemez gibi görünmektedir. Rodoplu'nun bilmiş tavırları ve herkese meydan okuyuşu okuyucu açısından rahatsız edici bir durumdur.

Günay Rodoplu otobiyografik bir tiptir. Onun üzerine Alev Alatlı'nın kişiliği yansımış gibidir. Amerika'da öğrenim görmesi, İstanbul Üniversitesinde öğretim

üyeliği yapması, İngilizce yayıncılık ve pazarlamacılık deneyimi, roman yazarı olması, savunduğu düşünceler Rodoplu ile Alatlı arasında bir örtüşmenin olduğunu gösterir.

Schrödinger'in Kedisi Kâbus ve *Rüya* romanlarının merkezî kişisi İmre Kadızade aydın tipi olarak Günay Rodoplu'nun bir başka çeşitlemesidir. Rodoplu bir yazarken o, bir bilim insanıdır. Ancak yaşama bakış açılarında örtüşmeler vardır. İmre, babasının ölümünden sonra annesiyle birlikte Çerkeş'in Körkuyu köyüne gider. Çocukluğu burada geçer. Ailesinin teşvikiyle önce matematik eğitimi alır. Sahici dünyayı açıklamadığı için matematiği bırakıp psikoloji alanına geçer. Gençlik yıllarında devrimci bir tip olan Yusuf Eralın'a âşık olur. 1990'lı yıllarda İstanbul'da iyi bir psikoterapisttir.

Uluslararası Af Örgütü tarafından yeğeni Devrim Kuran'ın intiharına yardımcı olmakla suçlanır. Cinayet sanığı olarak yargılanır. Örgütün İstanbul'daki Atik Valide Islahhanesi Kampusu Hastanesi'nde ölü yıkayıcı olarak görevlendirilir. Duruşmalar iki yıldan fazla sürer. Uluslararası Af Örgütü yargıçları yetersizlik kararı alırlar. Dava, Dünya Anti-Nihilist Sivil Toplum Örgütleri Birliği mahkemelerine devredilir. Yargılamasının bitiminde yurtsever bir örgüt olan Onarımcılar'a katılır.

Yaşamı boyunca dünyaya en iyi uyacak sosyalizmi aramıştır. Düşüncelerden değil, sahici dünyadan yola çıkar. Kendini fenomenolist olarak görür. A priori bilgiden değil, gerçeklerden yola çıkar. Saçaklı mantığa sahiptir. Alatlı'ya yazılan bir açık mektuptaki *"O saçaklı kadın, İmre Kadızade değil hanımefendi, sizsiniz."* (Özbay, 2001: 134) ifadesinde vurgulandığı üzere Alev Alatlı'nın düşünüş biçimi Kadızade'ye yansıtılmıştır. Rodoplu gibi o da otobiyografik bir tiptir.

"Gogol'un İzinde" dizisinin hem merkezî kişisi hem de anlatıcısı olan Güloya Gürelli yine aydın tipinin örneğidir. Bir bilim insanıdır, çevre biyoloğudur. Güloya aşka âşıktır. Çocukluğu, Türkiye'nin doğusunda geçmiştir. Panikatak rahatsızlığı vardır. 1987'de Kızılırmak Deltası'ndaki Sultan Sazlığı'nda yaşayan canlı türlerini kaydetmiştir. Anadolu sazlıklarının hepsini görmüş, kuşların sayım ve kataloglamasını yapmıştır.

Sevgilisi Aytunç bir başkasıyla evlendikten sonra büyük bir bunalıma düşer. 1995'te kendisini, bir kurtuluş olarak gördüğü Rusya'ya atar. Nafilelik duygusunu yenmek için bu ülkeye gelmiştir. Rusların yaşama gizlerini öğrenmeyi arzular. Burada ruhsal bir öğrenme sürecine girer. Yaşamdan isteğini şöyle anlatır: *"Ben nafileliğe razı olmayı öğrenmeye çalışıyorum Madam. Maddi ve manevi dünyadan payıma düşünden fazlasını tamah etmemeyi öğrenmeye çalışıyorum. Hepsi bu."* (85)

Rusya'da Aleksi Zelenski'yle tanışır. Aleksi'nin intihar ettiği 2001 yılına kadar onun yanında yer alır. Onunla iyi bir dostluk kurar. Kendisinde ve onda ortak nitelikler bulur. Her ikisi de yaşamı, ömürlerinin tükenmesiyle son bulacak bir süreç olarak görmezler. Aleksi ona "Neysen, her zaman öyle kal!" ilkesini öğretir.

Güloya Gürelli, dünyanın ve Rusya'nın geçirdiği değişimi yakından izler. Değişime ve gelişime açık olduğu için onu yuvarlak bir karakter olarak değerlendirmek gerekir.

"Orda Kimse Var mı?" dizisinin bütün romanlarında yazar-anlatıcı olarak yer alan Mehmet Ömer Sedes, sosyalist aydın tipinin bir örneğidir. Üç romanda kenarda kalarak, kendisini fazla göstermeden anlatımını sürdürürken *Valla Kurda Yedirdin Beni*'de romanın merkezî kişileri içine girer. Dizinin başkişisi Günay Rodoplu'nun

iyi bir arkadaşı ve sırdaşı olup sürgit onun yanında bulunur. İtiraf etmez ama tanıştığı 1975 yılından beri gizliden gizliye Günay'ı sever. *Nuke Türkiye*'de Günay Rodoplu'yla bir madalyonun farklı iki yönünü oluştururlar. Aynı karakter gibi davranırlar. Birbirlerinin ne düşündüğünü bilirler.

Yalnız bir çocukluk geçirmiştir. Öğretmen olan babası İhsan Bey ve edilgen bir tip olan annesini hiç sevmez. Çünkü faşizmi ve baskıyı önce babasından öğrenir, ondan birçok kereler şiddet görür. 27 Mayıs, onun hayatında bir dönüm noktası olur. Babasının baskısından yılıp on yedi yaşında evi terk eder.

Bir komüne katılır ve Marksist düşünce eğitimini burada alır. Sosyalizmle ilişkisi Türkiye İşçi Partisi'yle sürer. Öğrenimini sürdürebilmek için işportacılığa başlar. Çeviriler yapar. Haber ajansında çalışır. Çeşitli dergilerde düzeltmenlik yapar.

1971 Martından sonra tutuklanıp işkence görür. Ankara Dev-Genç ve Birinci THKP-C davalarında yargılanır, hüküm giyer. Babası evlatlıktan reddeder. 1974 affıyla hapisten çıkar. Bununla birlikte silahlardan ve silahların sağladığı güçten korkar ve çekinir. Parti adına 1970'te Silvan'a gittiğinde tanıştığı Şiran Ören'i İstanbul'da bulur. Bir süre onun dergisinde düzeltmenlik yapar.

Gençliğinden orta yaşlılığına kadar devrimci hareketin içinde yer alır. Partide, düşünce kulüplerinde, dergilerde bulunur. Ancak bütün bu süreçte çizgisini hiç değiştirmez. Özlenilen toplum düzeninin silahla ve şiddetle değil, düşüncelerle kurulabileceğine inanır. Özündeki insanlık değerlerini hiçbir zaman yitirmez.

"Gogol'un İzinde" dizisinin merkezî kişilerinden Aleksi Kristofoviç Zelenski yine aydın tipinin bir örneğidir. 1949'da doğmuştur. Profesör olan Zelenski'nin uzmanlık alanı, uzay yolculuklarında yangın teşhis, müdahale ve söndürme

teknolojisidir. Yangın koruma mühendisliği alanında Amerika'da doktora yapan ilk, belki de tek Rus bilim adamıdır.

Sovyet-Amerikan ilişkilerinin kısmen yumuşadığı Hruşçev döneminde, uluslararası bir sorun olan orman yangınlarından korunma projesi kapsamında Maryland Üniversitesi Yangın Mühendisliği Bölümünde lisans yapar. Bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle birlikte yangın modellemesinde uzmanlaşır. Üniversiteyi bitirdikten sonra Moskova'ya döner. Amacı Moskova Bilimler Akademisinde Maryland'dekine benzer bir merkez kurmaktır. Ancak, Sovyetler bilgisayar teknolojisinde iyi değildir, aynı zamanda fonlar da uygun değildir.

1980'de Roma'da uluslararası bir bilgi şölenine katılmak üzere Rusya'dan ayrılır, oradan ABD'ye geçer. Theresa D. Kornblatt ile Arizona Üniversitesinde tanışır. Bundan sonra Theresa ile birlikte olur. Cebinde Amerikan pasaportuyla 1992'de Rusya'ya geri döner. Afet İşleri Bakanlığı'nda yabancı uzman olarak çalışmaya başlar.

Aleksi, Bolşevik ihtilalinin başarılamadığını, Glastnost'un da hayırlı bir hareket olmadığını düşünmektedir. Bu başarısızlıklardaki en büyük pay aydınlarındır. Ona göre Glastnost, orman kanununun ısıtılıp yeniden ortaya konulmasıdır. Rus aydınlarının duruşlarından soğuyup içine çekilmiştir.

İyi bir öğrenim görmüş, bilgili, zeki, sezgili, esprili ve kronik depresiftir. Sahici bir Rus entelektüelidir. Rus siyaset gelişmelerini günü gününe takip eder. Aristokrat bir Rus ailesinin devamıdır. 1906'da Meşrutiyet idaresine geçildiğinde ilk başbakan olan Pyotr Stolipin'in soyundandır.

Kırk birinci yaşını kutladığı 1995'te başkişi Güloya Gürelli ile tanışır. 2001'de ateşe yürüyerek kırk yedi yaşında intihar eder. Aleksi'nin önündeki geleneksel örnek, İsa Mesih'tir. Aleksi, *"Aşk sadece ve sadece erdemlilere bahşedilen bir mükâfattır. Uğruna yaşanacak ve ölünecek bir amaçtır."* (ADM: 90) ilkesine inanır. Güloya gibi o da aşka âşıktır.

3.2.5.1.2. Yozlaşmış aydın

Yozlaşmış aydın, belli bir öğrenim görmüş ve belli bir davanın peşinden koşmuş olmakla birlikte zamanla aydın etiğinden uzaklaşan kişilerdir. Bir zamanlar toplum için çaba sarf eden bu karakter, koşulların değişmesiyle birlikte kendi çıkarı için çalışmaya başlar.

Bu karaktere en iyi örnek *Viva La Muerte*'nin merkezinde yer alan Şafak Özden'dir. Gümüşhane'den İstanbul'a göç eden öğretmen bir babanın oğludur. İlk gençliğinde ve üniversiteli yıllarında devrimci bir kişiliğe sahiptir. 1980'den sonra toplumsal koşullar değişince solun uç noktasından sosyal demokratlığa çekilir.

Ortaklarıyla birlikte kırtasiye dükkânı işletir ve inşaat işleri yapar. Siyasete atılmayı düşünür. Romanın başkişisi Günay Rodoplu'nun geniş çevresinden yararlanmak için ona yaklaşır. Evli ve çocuk sahibi olduğu hâlde onunla ilişkiye girer. Rodoplu bunun masum bir aşk olduğunu sanırken bu ilişki, Şafak için cinsellik ve çıkar demektir. Taşrada doğup büyük kentin varoşlarında yaşama atılan Şafak, Rodoplu'nun da desteğiyle fırsatları değerlendirip siyasi ve ticari basamaklardan

hızla yükselir. Yükselme uğrunda her şeyi göze alır. Kendisine yararlı olduğu sürece birilerini sever. Bu durum, kadını için de, kardeşi için de, çocukları için de geçerlidir.

Bir partinin önce ilçe başkanı, sonra belediye başkan adayı ve Mart 1989 yerel seçimlerinde de belediye başkanı olur. Sevgilisi yazar Günay Rodoplu'nun çevresi ve çabalarıyla buraya kadar geldiği hâlde seçimden sonra onu terk eder. Kurdurduğu yapı kooperatifinin bütün paralarını usulsüz olarak çeker. Rodoplu'yu ve çevresini zor durumda bırakır. Böylece yaşama devrimcilik gibi ya da sosyal demokratlık gibi bir ülküyle başlayan bu karakter, özünden uzaklaşarak fırsatçı bir kişiliğe dönüşür.

Şiran Ören, *Valla Kurda Yedirdin Beni*'de yozlaşmış aydın tipi olarak okuyucu karşısına çıkar. Babası iyi bir eğitim görmesi için onu İstanbul'a, Haydarpaşa Lisesine gönderir. Ortamı yadırgayıp memlekete geri döner ve Kelkit Lisesinden mezun olur. Gençlik yıllarında okuduğu gazetelerin etkisiyle devrimci solculuğa eğilim duyar. Türk ya da Kürt egemen sınıflarına karşı Türk sosyalistleriyle çalışır.

İstanbul Hukuk Fakültesine kayıt yaptırır. Babasının işleri bozulunca yaşlı kadınlarla kumar oynayarak geçimini sağlar. Ardından bir sağlık dergisi çıkartarak satış ve ilandan bir hayli para kazanır. Günay Rodoplu'yla tanıştıktan sonra aralarında bir gönül ilişkisi başlar. Birlikte Üniversal Eğitim şirketini kurarlar.

Ören ailesinin maddi ve manevi bütün yükü onun sırtındadır. Kardeşlerinin devrimci mücadelelerinin masrafını karşılar. Kız kardeşlerinin okuması için çaba sarf eder. Dergi satışı, İngilizce yöntem satışı derken asıl parayı avukatlıktan kazanır. Fakat zenginlik basamaklarına tırmandıkça devrimci ruhunu yitirir. Kürt mafyasıyla bağlantı kurar. Günay Rodoplu'yu terk eder ve değiştirmek istediği düzenin bir elemanı olur.

Yozlaşmış aydın tipinin üçüncü örneği *O.K. Musti Türkiye Tamamdır*'ın merkezî kişilerinden Selahattin Ak'tır. Bir aşçının oğlu olarak Ağrı Karaköse'de dünyaya gelir. Evlerinin damı çökünce Erzincan'a göç ederler. Erzincan Askerî Lisesine girer. Sonra Kara Harp Okuluna geçer. Başarısızlığa uğrayan 21 Mayıs darbesinden sonra arkadaşlarıyla birlikte askerî okuldan atılır.

Bu dönemde ülkücü hareket içinde yer alır. Türklük ve Türklük değerleri onun için her şeyin üstünde gelir. Sağ-sol çatışması içinde yer alır. Birçok arkadaşı karşıt gruplarca öldürülür ve yaralanır. Ülkücü mücadelesinden dolayı yargılanır.

Nihal Atsız'la yakınlığı vardır. Çoğu ülkücü gibi Nâzım Hikmet'i sevmez. Politikacılara güvenmez. Kendisini; evine ekmek götüren, çocuğunu doktora götüren normal erkeklerden birisi olarak kabul etmez. Omuzlarında dört bin yıllık Türk devletinin sorumluluğunu taşır. Şekilci bir insandır. Hiç blucin giymez. Modayı izlemez. Israrla rakı içer. Bu tavır, ideolojik tutumunun bir parçasıdır.

En zayıf tarafı cinselliğidir. Erkekler için doğal karşıladığı cinsel özgürlüğü, kadınlarda bir kusur olarak görür. Uzun bir süre Günay Rodoplu'nun sevgilisi olur, sonra ayrılır. Dört kadının helal olduğu öğretisinden yararlanarak birden fazla kadınla ilişkiye girer. Cinsel yönden tatmin edilemez. Bu yönüyle Don Juan kompleksi[8] belirtilerini gösterir. Anne kompleksinin oğul üzerindeki bir etkisi olarak görülen don juanizmde *"anne, bilinçdışı olarak 'her kadında' aranır."* (Jung, 2003: 25)

Selahattin Ak, İktisat Fakültesini bitirip doktora yapar. Yaşamının ilerleyen döneminde ülkücü çizgiden çıkıp tam bir kapitalist olur. Türk bankalarından usulsüz

[8] R. Adasal, *Normal ve Anormal Açıdan Psikososyal Yönleriyle Kişilik ve Karakter Portreleri*, 2. basım, Minnetoğlu Yayınları, İstanbul 1980, s. 23.

kredi çekip Amerika'da banka satın alır. Zamanla idealist aydın kimliğinden uzaklaşıp ticarette her şeyi mübah sayan bir anlayışın adamı olur.

3.2.5.1.3. Oryantalist

Bu tip, yerkürede Batı'nın en gelişmiş uygarlığı yarattığını; Batı bilimi, sanatı ve kültürünün Doğu kültüründen üstün olduğunu savunur. Hâl böyle olunca da gelişmemiş ya da az gelişmiş Doğu'yu bu örneğe göre değiştirmeye girişir.

Diana Pavloviç bu tipin örneği olarak *Nuke Türkiye*'de sergilenir. Bilim adamı David Pavloviç'le evlidir. Sinema sektörüyle uğraşmaktadır. Kocasının görevi nedeniyle İstanbul'a gelmiştir. Evlenmeden önceki adı Ellen Catherine-Auchicnloss'tur. Anne tarafı püritendir. Ailenin ilk çocuğu olarak 1947'de doğmuştur. Varlıklı bir ailenin çocuğudur.

Bütün insanların suçlu olarak doğduğu, öbür dünyada her şeyden sorumlu olunacağı ve Tanrı'nın kimi insanları bağışlayacağı bilinciyle büyür. Yoksulluğun günah, yoksulların günahkâr olduğunu öğrenir. Büyük bir müzik yeteneği vardır. Yedi sekiz çalgı aleti çalar. Türkiye'yi ve Doğu'yu anlatan bir film yapmak istemektedir. Bu amaçla Günay Rodoplu'yla tanışır. Ancak Rodoplu, Batılıların görmek istedikleri bir Doğu filmine senaryo yazmayı kabul etmez.

Ev işlerini yapmak üzere Nesibe'yi yanına alır. Yoksulluğundan dolayı ona maddi yardımda bulunur. Zamanla Nesibe'ye büyük bir aşk duyar, kocasından ayrılır. İnsanlara dokunmaktan uzak tutan Püriten eğitimi, onu bu konuda yanıltmıştır. Nesibe'nin yakınlığını yanlış anlamıştır. Para için bu ilişkiye göz yuman Nesibe tarafından terk edilir. Akli dengesini yitirip hastaneye yatırılır.

İlk zamanlar, insanları ve yeni bir kültürü tanıma merakıyla ailesinin kendisine yüklediği ön yargılardan uzaklaşmaya çalışır. İnsanların yakınlığı onu etkiler. Türk müziği ve kültürü, kafasındaki Türkiye imgesini değiştirir. Ancak Nesibe tarafından aldatılması, Türkiye'ye nükleer bomba atılmasını isteyecek kadar onda nefret uyandırır.

Aynı romanda yer alan diğer oryantalist aydın tipi Diana'nın eşi, David Pavloviç'tir. Brooklyn'de Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Babası Rabin Levi Pavloviç Rusya göçmenidir ve Hasidi mezhebinden bir cemaate sahiptir. David, yedi yıl süreyle günde yedi saat Tevrat okuyarak yetişir.

Ölümün, işlenen günahlar karşılığı ödenen bir bedel olduğunu öğrenir. Babası onu acı çekmeye alıştırır, acıyı tanımak için bu gereklidir. Böylesi koyu bir din eğitimine tepki olarak babasından kalacak cemaat liderliğini elinin tersiyle itip psikoloji sahasında öğrenim görür. Profesörlüğe kadar yükselir.

Tevrat'la büyümüş, sonra Hristiyanlığı araştırmış ve psikoloji okumuştur. Bütün bu sürecin sonunda ateistliği seçer. Onun yaşam felsefesine göre evrendeki hiçbir şeyin anlamı yoktur.

Bilimsel bir araştırma yapmak üzere Amerika'dan İstanbul'a gelir. Bir yıl süre için bir Türk üniversitesinde misafir öğretim üyesi olur. Türkiye'ye ve Türk insanına Batılı yazarların ve düşünce adamlarının ön yargılı bakış açılarından görür. Bu bakış açısına göre Türkler ve Müslümanlar geri toplumlardır. Barbar olan bu toplumlar çağdaş uygarlığın çok gerisindedirler. İşin daha vahimi, bir yıl süresince Türkiye'de kaldığı hâlde ön yargısını değiştirmeden ülkesine dönmesidir.

3.2.5.1.4. Sadist

Elezer adı da verilen bu tip, başkalarına acı çektirmekten özel bir zevk, hatta cinsel bir doyum alır. Anormal bir tip olan sadist, bir anlamda karakter sapıklığı içinde bulunur. Sadist tipin temelinde çocukluk döneminde yaşadığı aşağılık kompleksi önemli rol oynar. Çocuklukta *"özellikle katı otoriter ve cezalandırıcı terbiye aşağılık duygusunu bir kompleks hâline çevirir ve ilerde erginlik çağında görülen birçok ruhsal bunalımların, sapıklıkların, suç işlemelerin, familial çatışmaların kaynaklarını teşkil edebilir."* (Adasal, 1980: 28)

İşkenceci romanında aynı adla yer alan "İşkenceci", anlatıcı tarafından doğumundan itibaren bu adla anılmaya başlar. Burada, tiyatroda anlatılmak istenen şeyler hakkında *"önceden ufak epizotlar hâlinde, ufak diyaloglar, ufak bölümler hâlinde hatırlatmalı ipucu verme"* biçiminde tanımlanan foreshadowing (önceden ima etme) tekniği kullanılmıştır (Yalçın, 1988: 55). Yıllar sonra işkenceci olarak okuyucunun karşısına çıkacak olan kişi, doğumundan itibaren anlatı boyunca "İşkenceci" adıyla anılmakla okuyucu, sonraki gelişmeler için hazır hâle getirilmiştir.

"İşkenceci" sadist tipe iyi bir örnektir. Aslında o, Adana'nın bir köyünde Abdurrahman Ağa'nın, dört kızından sonra dünyaya gelen tek oğludur. Annesinin rahatsızlığından dolayı onu ememez. Önce babasının, sonra ablalarının tokatlarını yiyerek sadizme ayak basar. 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra babasının elinden yasa yoluyla arazilerinin alındığını görür. Okulda öğretmen tarafından itilip kakılır. 12 Mart 1971 darbesinden sonra tutuklanıp işkence görür.

12 Eylül 1980'den sonra bu kez o, savcı olarak işkencecilerin arasında yer alır. Alatlı, bu romanda sadizmi ve sadist tiplerin ortaya çıkışını, determinizm

(gerekircilik) ile açıklama yoluna gitmiştir. Kötü muamele, şiddet ve işkence gören birisinin işkenceci olma ihtimali yüksektir. Romandaki "İşkenceci" tipini toplumsal olgular ve olaylar yaratmıştır.

3.2.5.1.5. Kurban kadın

Batıda "melek kadın", Türk edebiyatında "kurban"[9] olarak adlandırılan bu kadın tipinin özelliği, kendisini tamamıyla evine ve kocasına adamış olmasıdır. Kocasını mutlu etmek, çocuklarına iyi bir annelik yapmak, evi çekip çevirmek onun asal görevleridir. Yumuşak başlılık, iyi huyluluk, erdemlilik ve namusuna düşkünlük gibi niteliklere sahiptir. Şemsettin Sami'nin *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat* romanındaki Fitnat, kurban kadının edebiyatımızdaki ilk örneğidir.

Yaseminler Tüter mi Hâlâ romanının başkişisi Eleni Naciye, kurban kadın tipinin bir örneğidir. Sevecen, vefalı, kin gütmeyen bir ev kadınıdır. Her şeyi sorgulamadan kabul eder. Yaşadıklarını bir kader olarak düşünür. Edilgen bir kişiliğe sahiptir. Yaşamı gerçek bir dramdır. Hristiyan bir Rum olarak Rizo Karpasso'da dünyaya gelen Eleni, henüz on iki yaşındayken evlatlık olarak Menas ailesinin yanına verilir. Birkaç yıl sonra Mikalis Menas'ın tecavüzüne uğrar. Babası Spiro tarafından kötü biçimde dövülüp Lefkoşa'daki meczup teyzesi Ksenya'ya bırakılır.

Kıbrıslı bir Türk olan Arif Tahsin'in ilgisini çeken Eleni, onunla kaçıp evlenir. Müslüman olup Naciye adını alan "kurban kadın", mutlu bir evlilik yaşamı içinde

[9] B. Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, 3. basım, İletişim Yayınları, İstanbul 2000, s. 253.*

Arif'e dört çocuk verir. Bir kara çalmanın ardından kocası Arif tarafından evden kovulur, çaresiz biçimde Rum tarafına geçer. Bir süre Brennerların çocuklarına bakarak yaşamını sürdürür. Bir süre sonra Ada'yı terk edip Yunanistan'ın Pire şehrine geçer.

Pire'de tanıştığı Panos Barbatiotov, barınma ve iş konusunda kendisine yardım eder. Barbatiotovların aracılığıyla Panos'un kuzeni Glafkos Fruksidis ile evlenir. Arif'i ve çocuklarını unutamasa da yeniden yaşama tutunur. Bir kız çocuğu dünyaya getirir. Mutluluğu yeniden yakalar. Mikalis Menas'ın yeğeni Hristos, Eleni'yi tanıyıp geçmişini deşifre edince kocası Glafkos tarafından öldürülür. Son nefesinde çocuklarının adını anması ve şehadet getirmesi ilgi çekici bir ayrıntıdır.

3.2.5.1.6. Girişimci kadın

Girişimci[10] kadın karakteri, tam da kurban kadın tipinin karşısında yer alan bir kişilik özelliğidir. Ev hanımı olan, çocuklarına ve eşine kendisini adamış olan kurban tipinin aksine girişimci kadın, iş yaşamının içinde kendisini kanıtlamak ister. Ekonomik anlamda erkeğe bağımlılığı yoktur. Kendi başına iş yaşamına atılır, başarılı olur.

Kadere Karşı Koy A.Ş. romanının merkezinde yer alan Süheyla Atakan girişimci karakterin bir örneğidir. Genç yaşlarda iş dünyasının içine girmiş, tekstil sektöründe büyük başarılar göstermiştir. Bu alanda öylesine bir gelişme gösterir ki kurduğu şirketle hem yurt içine hem yurt dışına satışlar yapar. İş alanında kocasını da beraberinde sürükler.

---

[10] İ. Koyuncu, *Elyazısı Analizi ve Kişiliğiniz*, Alamuk Yayınları, Ankara 1993, s. 120.

Ancak belli bir ekonomik güce ulaştıktan sonra kocasının kendisini aldattığını fark eder. Evliliklerinde kopukluklar meydana gelmeye başlar. Bu durumu, yaşlandığına ve çirkinleştiğine yorumlayarak çeşitli estetik ameliyatlar olur. Ancak bu operasyonlardan istediği sonucu alamaz.

Yakın arkadaşlarının kurduğu şirketin ilk müşterisi olur. Önerilen program çerçevesinde hayata bakış açısını değiştirir. Potansiyel olarak kendisinde bulunan resim özelliğini ortaya çıkartır. Yaptığı resimlerle bir sergi açar, basının ilgisi çeker.

Kendisini dönüştürme konusundaki girişimciliği sayesinde hem kocasının hem de başka erkeklerin gözdesi olur. Gerçi romanın anlatımında, Süheyla karakteri üzerinden hafif bir eğlenti, hafif bir yergi dozu da vardır.

3.2.5.2. TİPLER

Alev Alatlı, karaktere nazaran tipe ayrı bir önem vermiştir. Tipler içinde özellikle aydınların özel bir yeri vardır. Pozitivist, ittihatçı, malumatçı, sosyalist, sosyalist İslamcı, sağcı, ulusalcı, liberal, öğretmen olmak üzere pek çok aydın tipi ele alınan romanlarda sahnelenmiştir.

Yazara göre Türkiye'de ve dünyada aydın sınıfı başlı başına bir sorunsal oluşturmaktadır. Toplumunun rehberi, kültürünün koruyucusu olması gereken aydınlar görevlerini yerine getirmemektedir. Bu nedenle yozlaşmış, çarpık, yanlış pek çok aydın tipi romanlarda sergilenmiştir. Kadın başkişi örnekleri üzerinden ise gerçek aydın modeli geliştirilmiştir. Gerçek aydının esas özelliği bütüncül düşünebilmesi, olaylara farklı açılardan bakabilmesidir.

Misyoner ve oryantalist tipler üzerinden Batı'nın Doğu'ya bakışı ortaya konmuştur. Bu tiplerde açıkça görüldüğü gibi Batı, dünyanın en büyük uygarlığını yaratmıştır. Doğu'nun geri kalmış halklarını, Batılılaştırmak gerekmektedir. Bunun için de misyoner tipler devreye sokulmuştur. Batı, din ve uygarlık ihraç ederek Doğu'yu sömürmeye devam etmek isteğindedir.

Milliyetçi, siyasal İslamcı, yabancı milliyetçi, devrimci ve Kürtçü tipler eliyle Türkiye'nin geçirdiği toplumsal ve siyasal değişimler gösterilmeye çalışılmıştır. Dönüm noktalarında sahneye sürülen bu zihinsel tiplerin, ülke hakkındaki düşünceleri açıkça sunulmuş; aralarındaki çatışmalar gösterilmiştir.

Değişen sosyal yapıyı göstermek bakımından fırsatçı, iş birlikçi, kolejli, nihilist ve agnostik tiplere romanlarda yer verilmiştir. Zira bu tipler toplumsal bozulmaların, yozlaşmaların yaşandığı dönemlerde ortaya çıkmaktadırlar.

3.2.5.2.1. Zihinsel Tipler

Zihinsel tiplerin başında aydın tipi gelir. Batıda entelektüel terimiyle karşılanan bu tip, verili değerlere eleştirel biçimde yaklaşır, hem kendi toplumu hem de insanlık için düşünce ve bilgi üretir, elde ettiği bilgiyi insanoğlunun yararına sunar. *"Aydın olmak temelde, kavramın Batı dillerindeki kökeninde görüldüğü üzere zihinsel bir edim gerektirdiğinden, öğrenimle doğrudan doğruya ölçülemez. Söz gelişi, bir kimse üç beş yükseköğrenim kurumunu bitirmiş olabilir, ama düşünmeyi öğrenmediği için*

aydın olamaz." (Göktürk, 2002: 192) Mehmet Kaplan[11], yeni aydın tipinin ilk örneği olarak Mustafa Reşit Paşa'yı işaret eder.

3.2.5.2.1.1. Pozitivist aydın

Pozitivist tip; olgulara, deneylere, gerçeklere önem verir. Fizik ötesi açıklamaları olanaksız ve yararsız bulur. Akıl yoluyla açıklanamayana onun dünyasında yer yoktur. Prototipini, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Mezarından Kalkan Şehid* romanının merkezî kişisi Şevki Nurullah Bey'de gördüğümüz bu tip[12], Alev Alatlı'nın romanında Kenan Kadızade örneğiyle ortaya çıkar.

Kenan Kadızade, idealleri için yaşayan yalnız bir adamdır. Yeğenlerinin beyinlerini kendi doğrularıyla yıkamaya çalışır. Yanık bırakılmış bir lamba, açık bırakılmış bir musluk onu öfkelendirmeye yeter. Aklın açıklayamadığı olgular Kenan Kadızade tarafından kabul görmez.

Akıl ve gönül yoluyla Allah'ın varlığına inanır. Ancak Kur'an, Hazreti Muhammet tarafından yazılmıştır. Cehennem diye bir şey yoktur. Mürtecileri tehlikeli bulur. Onlar Türkiye Cumhuriyeti'nin düşmanlarıdırlar. Onun düşüncesinde ak ve kara vardır, kırçıl yoktur.

Ona göre İslam dünyasında kadının, erkeğin kölesi durumuna getirilmesi şeriattan kaynaklanmıştır. Bütün kişilik özelliklerini göz önüne getirdiğimizde Kadızade'nin köktenci bir pozitivist ve deist olduğunu söyleyebiliriz.

---

11 M. Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3,* 4. basım, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2001, s. 168.

12 Ö. Göçgün, *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Şahıslar Kadrosu*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, s. 360-362.

3.2.5.2.1.2. İttihatçı aydın

1889'da gizli olarak kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti, 1908'de ilan edilen İkinci Meşrutiyet'ten sonra yasal bir parti olarak çalışmalarını yürütmüştür. Özellikle aydınlar ve ordu mensupları arasında benimsenen parti, ilk genel seçimleri kazanır. İlk zamanlar Osmanlı'yı oluşturan bütün halkların birliğini savunur, güncel gelişmeler nedeniyle 1911'den sonra Türkçülüğü ön plana alır.

İttihatçı aydının Osmanlıcılığı koruma gibi bir ülküsü olmuştur. Dine karşı belli bir mesafede duran bu aydın tipi, daha çok dünyevi değerleri savunur. Büyük oranda Fransız düşünürlerinin etkisinde kalmıştır. *Yaseminler Tüter mi Hâlâ*'da yer alan Şefika Hanım'ın ağabeyi Halo dayı bu tipin bir örneğidir.

Kıbrıs Türk'ü olmakla birlikte 1900'lerin başında İstanbul'da Darülfünun'da okumuş, bu süreçte İttihatçılarla yakın temasta bulunmuştur. Türklerin tam olarak tarih bilincine sahip olmadığına inanır. Onda Osmanlı hayranlığı vardır. Aynı zamanda halk bilgesi denebilecek kadar bilgilidir. Başındaki fesine ayrı bir önem verir. Başından hiç çıkartmadığı gibi düzgün olup olmadığını sık sık kontrol eder. Giysileri eski İstanbul efendilerinin bir taklidi gibidir. *"Türkiyeli öğretmenin, bürokratik giysilerinin yanında, İngiliz kumaşı poturu, yeleği ve kösteği ile eski İstanbul gravürlerindeki efendilerin, kötü bir kopyası gibi[dir] kılığı."* (YTH: 94)

3.2.5.2.1.3. Malumatçı aydın

Bilgi ile malumat kavramlarını birbirinden ayıran Alatlı'ya göre bilgi, yaşamla çakışıp onu açıklar ve yorumlarken malumat; *"öğretilmiş, belleğe stok edilmiş, ama hayata iğreti duran kazanımlar bütünü[dür.]"* (VLM: 29) Malumatçı aydının sahip

olduğu birikim; yaşanan gerçeklerle ilişkisi olmayan, insanın gerçeğiyle çakışmayan ve ona hizmet etmeyen bilgi kırıntılarıdır. İstifçi olan bu tip çevresiyle sevgi ile bütünleşmez, çevresini denetim altına almaya çalışır. Türk aydının büyük bölümünü oluşturan bu tip statükocudur. Hayatta kalmanın yenilenmeyle mümkün olabileceğinin bilincinde olmayan malumatçı aydın, gündemi değiştirmek yanlısı değildir.

Nuke Türkiye'de hoca diye hitap edilen Cemalettin Eren, malumatçı aydının temsilcisidir. Yurt dışında konferanslar verir. Dört yabancı dili, ana dili gibi konuşur. Sanata ve edebiyata ilişkin bilmediği konu yoktur. Hobi olarak keman çalar. Dergi ve gazetelerde denemeler yazar. Atatürk değerlerini savunur. Onun için tarih ve vatan Türkiye ile sınırlıdır. Humeyni, insanlığın selameti için durdurulmalıdır. Rodoplu'ya göre malumat istifçisi aydın olan Cemalettin Eren, Diana Pavloviç'e göre ruhsuz bir zekâdır.

3.2.5.2.1.4. Sosyalist aydın

Sosyalist aydın, Marks'ın düşüncelerine dayanan devrimci sosyalist bir düzen kurulmasından yanadır. Düşünceleriyle, yazılarıyla ve eylemleriyle ülkesinde sosyalizmin kurulmasını destekler. Kimi sosyalist tip, demokrasi ve anayasal düzen içinde siyasal faaliyetlerle sosyalizmin getirilebileceğine inanırken kimisi bu görüşü reddedip silahlı devrimle bunun mümkün olacağını savunur.

Nuke Türkiye'deki Profesör Emin Çertek sosyalist aydın tipinin örneğidir. ODTÜ Kamu İdaresi Bölümünün ilk mezunlarındandır. Devlet Planlama Teşkilatında çalışırken bursla ABD'ye gönderilir, orada yüksek lisans yapar.

Doktorasını 1970'lerin başında Siyasal Bilgiler Fakültesinde tamamlar. 12 Eylülde üniversiteden atılmaktan son anda kurtulur. İlerici öğretim üyelerindendir. Karamsar, tedirgin bir kişilik yapısına sahiptir. Biraz paranoyaklığı vardır.

3.2.5.2.1.5. Sosyalist İslamcı aydın

Sosyalist İslamcı tipinin toplumculuğu Batı kökenli olmayıp Alevilik ve Melamilik'ten gelmektedir. Bu tipin sosyalistten farkı, Müslümanlığa verdiği önemdir. Sosyalizmde din bir afyon olarak görülürken sosyalist İslamcı için diyalektik, insanı Tanrı'ya götüren bir araçtır.

Nuke Türkiye'de hatırlanmış kişi olarak yer alan Ahmet İhsani Giritli, sosyalist İslamcı bir aydındır. Ülkedeki ilk sosyalistlerden olan Ahmet İhsani, Girit'in Hanya şehrinde doğmuştur. Galatasaray'da okumuş, sonra Mülkiye'yi bitirmiştir. Hanya'da Mekteb-i Mülkiye programına uygun bir halk üniversitesi açar. Girit Muhibbi İnsaniyet Cemiyet-i İslamiyesi derneğinin kurucuları arasında yer alır. Dernek olarak Hanya ve Paris'te şube açıp Fransızca-Türkçe aylık dergi çıkartırlar. Derneğin kurucuları, Girit'te Müslümanların kurduğu ilk parti olan Yalınayaklar Partisi'nin üyeleridir. Bu parti, işçilerin ve emekten yana olanların birleştikleri, ilerici, özgürlükçü bir sınıf partisidir.

Ahmet İhsani, İttihatçılar gibi âdemimerkeziyetçiliği savunur. İhsani bu anlayışa, Batı düşüncesinden değil, İslami yoldan, Hüseyniyül Alevilik'ten, Ahilik'ten ve Karmatilik'ten gelmiştir. Kendisi Melami Bektaşilerindendir. Osmanlı Cezriyun Fırkası, yani Radikaller Partisi'nin kurucularındandır. Mütareke döneminde

sıkıyönetim tarafından kapatılan Parti, üretim araçlarına en konulmasını isteyen sosyalist bir programa sahiptir.

Aynı romandaki Giritli Seyfettin İhsani, Giritli Ahmet İhsani'nin oğludur. Sosyalist İslamcı aydın olarak Alatlı'daki etkileyici tiplerden birisidir. Müzikle uğraşır. İyi bir Fransızcası vardır. Önce Galatasaray Lisesini, ardından Mülkiye Mektebini bitirmiştir. Kendisini *"ideal itibarıyla sosyalist, reel politik itibarıyla liberal"* kabul eder (NT: 147). Kur'an-ı Kerim'e inanır. Melami Bektaşilerindendir. İlk gençliğinde deneyciliğe değil, rasyonaliteye önem vermiştir. Diyalektiğe önem verir. Ona göre *"Yunan'dan Aristo mantığını almakta tereddüt etmeyen İslam, Marks'tan diyalektiği almakta[n]"* çekinmemelidir (NT: 149). Hatta Allah'a erişmek yolunda Müslüman'ın tek yardımcısı diyalektik düşüncedir.

3.2.5.2.1.6. Sağcı aydın

Solun karşısında yer alan sağ dünya görüşü, ekonomide, politikada ve yaşama pratiğinde geleneksel değerleri savunur. İnançlar, töreler ve klasik kültür; sağcı aydın bakımından korunması gereken kavramlardır.

Sağcı aydına örnek olan Prof. Dr. Mustafa Dülger, İstanbul Sosyal Bilimler Fakültesinin dekanıdır (NT). Küçük bir memur çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Zor şartlarda okumuş, kendi olanaklarıyla yabancı dil öğrenmiştir. Mülkiye'den mezun olduktan sonra Maliye Bakanlığına müfettiş olarak girmiştir. Bursla Amerika'ya gider, eşiyle orada tanışır. Sonra öğretim üyesi olur ve YÖK üyeliğine seçilir. Çok sayıda şirketin danışmanlığını yapar, bir o kadar kuruluşun da yönetim kurulu üyesidir.

3.2.5.2.1.7. Ulusalcı aydın

Ulusunun çıkarlarını her şeyin üstünde gören ulusalcı aydın, bu ilkenin yürürlüğe girmesi için büyük çaba sarf eder. Onun tuttuğu yol, şiddet ve ölüseverlik üzerinden yükselen ırkçılıktan farklıdır. Kendi ulusunun çıkarlarını ve değerlerini yüceltmeye çalışan ulusalcı aydın, bunu yaşamsever yollardan yerine getirir. Hangi ulustan olursa olsun insana gereken değeri verir.

Aleksandr İsayeviç Soljenitsin gerçek bir kişi olmakla beraber, "Gogol'un İzinde" dizisinin birinci ve üçüncü kitaplarında bu tipin örneği olarak sunulur. 1918'de, Kafkaslar'da yer alan Kislovodsk'ta doğmuştur. Babası 1914'te okulu bırakıp Alman cephesine koşan yurtseverlerdendir. Askerdeyken evlenmiş, 1918'de çürüğe çıkartılmıştır. Bir süre sonra ölür. Eşi, Aleksandr'a altı aylık hamiledir. Aleksandr'ın annesi eğitimli bir kadındır. Fransızca ve İngilizce bilir. Oğluyla Karadeniz'in kuzeydoğu kıyısında bulunan Rostov on Don'a taşınır. Steno-daktilo olarak iş bulur, kiralık odalarda kalır, Aleksandr İsayeviç'in üstüne baba getirmez.

Aleksandr, Rostov Üniversitesinin Matematik-Fizik Bölümüne kaydolur. Bir yandan okur, bir yandan da öyküler yazmaya başlar. 1939'da Moskova Tarih, Felsefe, Edebiyat Enstitüsünün mektupla öğrenim programına yazılır. 1940'ta, aynı okulda kimya öğrencisi olan Natalya Alekseyevna'yla evlenir. Mezuniyetten sonra Morozovka Birinci Ortaokulunda fizik öğretmeni olarak işe başlar. Birkaç ay sonra askere alınır, pek sağlıklı olmadığı için geri hizmete verilir. Matematik öğretmeni olduğu anlaşılınca 1942 Kasımında hızlandırılmış bir kursa alınıp topçu subayı

yapılır. Leningrad cephesindeki bir keşif bataryasının komutanlığına atanır. 1943 Orel Savaşı'nda madalya alır ve yüzbaşılığa yükseltilir.

Sınıf arkadaşı, Piyade Yüzbaşı Nikolay Vitkeviç'le mektuplaşmakta ve Stalin'e veryansın etmektedir. Mektuplarını okuyan Albay İvanov, Soljenitsin ve Vitkeviç'i ihbar eder. Soljenitsin'in çantasında bulunan öykü ve denemeler, Sovyet-karşı propaganda suçlamasına yeter. 1945'te savaş sona ermek üzereyken tutuklanıp Moskova'ya gönderilir. Korkunç bir sorgulamadan geçirilirken gıyabında sekiz yıl ağır çalışma cezasına çarptırılır, Novi Cerusalim'deki çalışma kampına gönderilir. Kampta inşaat ameleliği yapar. Önce Moskova yakınlarındaki bir cezaevine, 1950'de Kazakistan'ın Ekibastuz şehrindeki siyasi tutuklular için inşa edilen cezaevine sevk edilir.

Sonu olmayan bu evlilikten zarar görmemesi için Natalya Alekseyevna'dan boşanır. Alekseyevna bir başkasıyla evlenir. Mahkûmiyetinin yedinci yılında kanser teşhisiyle yatağa düşer, kamp hastanesinde bir anestezici tarafından ameliyat edilip ağır ışın tedavisi görür. Cezası 1953'te dolduğu hâlde Güney Kazakistan'da ömür boyu sürgüne mahkûm edildiği haberi gelir. Kanser tedavisi için Taşkent'e gönderilir. Midesi elli beş kez ışın seansına tabi tutulur ve kurtulur.

Stalin'in ölümünden sonra Parti Birinci Sekreterliği'ne getirilen Nikita Hruşçev, Stalin'in yöntemlerini eleştiren ağır bir konuşma yapar. Askerî Yargıtay, Soljenitsin dosyasını tekrar ele alır ve ıslah olduğuna karar verir. İki çocuk annesi Natalya Alekseyevna, kocasını terk edip Soljenitsin'i bulur. Moskova'ya yerleşip tekrar evlenirler. Soljenitsin öğretmenliğe ve yazmaya devam eder. Yazdığı *İvan Desinoviç*'i Novi Mir'in editörü Aleksandr Tvardovski'ye verir. Tvardovski, Merkez Komitesi'ne başvurup eser için yayımlama izni ister. Komite ikiye bölünür. Hruşçev

bizzat devreye girip Stalin rejimini teşhir kampanyası açısından iyi bir silah olacağı için izin verir. Parti, müthiş bir reklam kampanyasıyla birlikte kitabın İngilizce çevirisini de yaptırır.

Sovyetler'de olduğu gibi yurt dışında da üne kavuşan Soljenitsin, öğretmenliği bırakıp kendisini yazmaya verir. Hruşçev'den sonra iktidara geçen Brejnev zamanla sertleşir. KGB, Soljenitsin'in evini basar; *Çember*'in özgün nüshasına ve yazarın özel arşivlerine el koyar. Soljenitsin, Olga Carlisle adlı bir hanımla tanışıp kitapları İngilizceye çevrilmek üzere ona emanet eder. 1968'de *Birinci Çember, Kanser Koğuşu* art arda basılır. İngiltere ve Batı Avrupa'da dağıtılır.

Bu arada ilk eşinden ayrılır. Bu kez hayatına matematik öğretmeni Natalya Svetlova girer. Yermolay 1970'de doğar, aynı yılın ekiminde Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldığı açıklanır. Soljenitsin, ülkeye geri alınmayacağı kaygısıyla ödülü almaya gidemez. *Gulag Takımadaları*'nın metnini Paris'e gönderir, kitap Aralık 1973'te basılır. Şubat 1974'te Soljenitsin tutuklanır. Apar topar bindirildiği bir uçakla elleri kelepçeli olarak Batı Almanya'ya gönderilir. Sonra Zürih'e, oradan da Amerika'ya gider. Uzun sürgün yaşamının ardından yıllar sonra Rusya'ya dönebilir.

3.2.5.2.1.8. Liberal aydın

Erkinci de adı verilen liberal tip, bireyin özgürlüğünü savunur. Devletçiliğin ve toplumculuğun karşısında yer alır. Ekonomik ilişkilere devletin karışmasını istemez. Ekonomide serbest rekabetten yanadır.

Ken Schwartz (ADM), liberal, ilerici aydın tipinin örneğidir. Amerikan Yahudisi olan Schwartz, insan hakları avukatıdır. Ukraynalı bir ailenin oğludur. Rusçası çok

iyidir. Aleksi'nin cenazenin kaldırılmasında aracılık yapar. Birleşmiş Milletler'e bağlı Dünya Kiliseler Konseyi adına çalışmaktadır.

Schwartzenagger'inki gibi bir vücuda karşın yumuşak bir beden dili vardır. Yüzünden gülümsemeyi eksik etmez. Hiçbir işi aceleye getirmez. Alçak sesle, üşeniyormuş gibi, zaman zaman duraklayarak konuşur. Hiçbir dine karşı belirgin bir eğilim göstermez. Ken Schwartz'ın gözünde dinî inançların insani zaaflar olmalarından öte anlamları yoktur. Ancak insani olan her şey gibi, dinî inançlara da hoşgörüyle yaklaşmak gerekir.

Çocukluğunda Yahudi okuluna gider. Gençlik yıllarında ahlak ve sorumluluk sistemi içinde hareket eder. Ancak zamanla sistemin değerlerine olan inancı azalır. Onun yerine egemen kültürün değerleri alır. Yetişkin yaşamının büyük bölümünü, ailesinin istediği gibi değil, içinden geldiği gibi yaşamıştır.

Liberal aydın tipinin bir başka örneği David Rabinoviç'tir (ADM, EUE). İnşaat mühendisidir. Liberalizmin, insanlığı kötülüklerden koruyacağını düşünür. Üst derecelere ulaşmış liberal bir masondur. Temkinlidir. USA reklam ajansının başkanıdır.

Daha yirmi dört yaşını bulmadan, üç yüz milyon dolarlık bankacılık ve gayrimenkul imparatorluğu kuran ve Amerika'ya göç eden Aleksandr Konenikin'in Moskova'daki işlerini yürütür. Rabinoviç, Amerika'ya göç etmeyip Rusya'da kalan Yahudilerdendir.

Peder Gleb Yakunin liberal olmakla birlikte dinî bütün bir Ortodoks'tur (EUE). Din siyasetiyle ilgilidir. İnananların haklarını savunacak siyasi örgütlenmelerin

peşindedir. Beş yıl Sibirya'da bir gulagda, üç yıl Yakutistan'da sürgünde kalmıştır. Ancak 1987'de sürgünden dönebilmiştir.

Yine Yahudi kökenli olan Marina Goldovskaya, liberal bir aydındır (EUE). Rusya'nın ünlü belgeselcilerindendir. Babası, Stalin zamanında film bakanlığı müsteşarlığı yapmış, sonra bir süre cezaevinde yatmıştır. Belgesel filmlerinde Rusya tarihinin çeşitli dönemlerinde yaşayan bireylerin hayatlarını konu edinmiştir. Film çalışmalarını bir süre Los Angeles'taki Californiya Üniversitesinde sürdürür.

3.2.5.2.1.9. İdealist öğretmen

İdealist tip, öğretmenliği yalnızca bir meslek olarak görmeyip onu bir yaşama biçimi hâline getirir. Görevinin bir ders saatinde bittiğine inanmaz, öğrencisiyle ilgili her konuda sorumluluk almaktan çekinmez. Okul yaşamı dışında da öğrenciyi izler. Onun gelişmesi ve yükselmesi için gerektiğinde aile üzerinde baskı kurabilir. Tavrını Cumhuriyet'ten ve onun getirdiği ilkelerden yana koyar.

Turgut Öğretmen, Kıbrıs'a Türkiye adına giden bir memurdur (YTH). Onun için Atatürkçülük en önemli öğretidir. Her ortamda Cumhuriyet değerlerini ve kazanımlarını savunur. Gelişmenin, ancak Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalınarak mümkün olabileceğini düşünür.

İhsan Öğretmen, Mefaret'in ilkokul öğretmenidir (İ). Onunla özel olarak ilgilenir, yetişmesini sağlar. Mefaret'te bir yetenek belirtisi görmüştür. Bu bakımdan zorunlu eğitim sürecinden sonra da onun öğrenimi sürdürmesini ister. Kız buna hazırdır, ancak Yerköy'de yaşayan babasının bunu kabullenmesi zordur. İhsan

Öğretmen'in, kızın babasını ikna çabaları olumlu sonuç verir. Mefaret okumaya devam eder ve öğretmen olur.

3.2.5.2.1.10. Despot öğretmen

İdealist öğretmenin tam karşısında yer alan despot öğretmen; sert, hoşgörüsüz, baskıcı niteliklere sahiptir. Konumunu kullanarak öğrencilere söz hakkı tanımaz, onları birey olarak görmez. Bilgiyi ve gücü, öğrenciyi denetlemek, ezmek ve baskı altında tutmak için kullanır.

İdealist bir öğretmenin elinden yetişen Işık İlkokulu öğretmeni Mefaret Sabır, meslek yaşamında despot bir öğretmen olarak karşımıza çıkar (İ). "İşkenceci"nin de ilk öğretmenidir. Sadist bir tipin yetişmesindeki emeği yadsınamaz. Romancı tarafından öğretmenin adı ve soyadıyla bir ironi yapılmıştır. Mefaret ya da mefharet övünülecek şeydir. Fakat onu tanıdıkça görürüz ki Mefaret Öğretmen ne övülmesi gereken birisi ne de sabırlı birisidir.

Yerköy doğumlu olan Mefaret, memleketiyle barışık değildir. Halkına yabancılaşmıştır. Ona göre doğduğu yer gibi Anadolu'nun pek çok yeri, kıraç ve geri kalmış bölgelerdir. Anadolu insanı bilgisiz ve kabadır.

İhsan öğretmen, Mefaret'le özel olarak ilgilenir, okutması için babasına baskı yapar. Kız sanat enstitüsüne verilir. Babası Hilmi Efendi'nin itirazlarına rağmen Akademi'ye başlar. Akademi onun için bozkırdan kurtulmak demektir. Öğrenimini sürdürdükçe Yerköy'ü ve ailesini beğenmez olur. Kafasını yalnızca bilgiyle doldurur.

Resme sanat değil, zanaat olarak yaklaşır. Resim eğitimini başaramayınca öğretmen olur. *"Lacivert tayyörlü, alçak topuklu, beyaz gömlekli, sıkı topuzlu"* (İ:

40) hâliyle klasik bir öğretmen tipini çizer. *"Cetvel kadar düz, pergel kadar mutlak"* olur. Okul müdüründen sonra okuldaki en etkili kişi odur. Kenar mahalle velilerine tepeden bakar. Anlayışsız, tehditkâr ve despottur.

Bu tipin bir başka örneği, "Orda Kimse Var mı?" dizisinin anlatıcısı Mehmet Ömer'in babası İhsan Sedes'tir (VKY). Cumhuriyet ideallerinin ateşli savunucusu olan bir öğretmendir. 1940'lı yıllarda Ankara Kurtuluş İlkokulu müdürüdür. Ona göre Batılı değerler, Latin ve Yunan klasikleri önemli kültür ögeleridir. Her Türk çocuğuna Batılı klasikleri okutmak gerekir. Bu nedenle Homeros'u, küçük yaşlardayken oğlu Mehmet'e zorla okutmaya çalışır. Oğluna, eşine ve öğrencilerine karşı çok katı bir tutum sergiler. Eğitim ortamında şiddet uygulamaktan kaçınmaz. Kendisine uygulanan bedensel cezalar tahammül edilmez olunca oğlu Mehmet evi terk edip sosyalist bir maceraya atılır.

Despot öğretmen tipi olan Mefaret Öğretmen, bu kez Devrim Kuran'ın Türkçe öğretmeni olarak karşımıza çıkar (SKK). Aynı kişi olmamakla birlikte aynı adı taşıdığı için *İşkenceci* romanından fırlayıp çıkmış gibidir. Başka nitelikleri verilmeyen despot yönüyle karikatürize edilen Mefaret; katı ve hoşgörüsüzdür. Öğrenciler onun için âdeta birer düşmandır. Devrim'in sınıf arkadaşı Berrin'in intiharına neden olur. Yine de bu olay karşısında hiçbir vicdani sorumluluk hissetmez. Bundan çok etkilenen Devrim, çantasına porno yayın koyarak öğretmeni, atama istemek zorunda bırakır.

3.2.5.2.1.11. Oryantalist

Oryantalistlerin Doğu kültürü hakkında bilgi edinmelerinin asal nedeni, Doğu üzerinde iktidar kurma isteklerinden kaynaklanır. Onlara göre Doğu kültürü ve Doğu insanı çağdaş gelişmelerin gerisinde kalmıştır. Batı kültürü ise dünyanın en gelişmiş kültürü ve uygarlığıdır. Bu bakımdan Doğu dünyası ve kültürü, Batılı ölçütlere göre modernize edilmelidir. Aynı zamanda oryantalistlerin çoğu, kendi ülkelerinin istihbarat örgütleri için ajanlık yapmaktan çekinmezler.

Viva La Muerte'de oryantalist tipi, Dr. Elizabeth Sernea örneğinde görürüz. Amerikan İowa Üniversitesi profesörlerinden olup Orta Doğu Araştırmaları Merkezinin üyesidir. Bu merkez, İsrail politikalarının haklılığını anlatan Orta Doğu seminerleri düzenlemiş, Amerikan kamuoyunu yönlendirmeye çalışmıştır.

"Elli yaşlarında, ince, buruşuk, çipil gözlü, mavi saçlı (…) bir kadındı, Dr. Sernea. Ortaokul öğrencisi gibi yün etek, beyaz bluz, hırka ve düz ayakkabı giyinmişti." (VLM: 83) biçiminde tanıtılan bu Amerikalı öğretim üyesi, Amerikan istihbaratı için çalışan bir memurdur. Sernea, Orta Doğu dillerini bilmeksizin Orta Doğu uzmanlığına soyunan bir bilim adamı olarak tanıtılır. Bu konuda donanımlı olan pek çok uzmanın tersine onun eksiklikleri vardır. Türk insanının din, milliyetçilik, edebiyat gibi pek çok konuda ne düşündüğünü öğrenmeye çalışır. Bilgiyi de maddi güçle edinmeye kalkışır.

Yaseminler Tüter mi Hâlâ'da İngiliz vatandaşları olan Lawrence Hughes, Mr Brenner ve Mrs Brenner oryantalist tipin temsilcileridir. Victoria High School'un İngiliz edebiyatı öğretmeni olan Hughes; İngiliz edebiyatı ve sanatının büyüklüğünden, yüceliğinden söz eder. Batı kültürünün büyüklüğünü kabul eden Rum aileler onun sohbet çevresidir. Yine Kıbrıs'ta yaşayan Mr Brenner-Mrs Brenner

çifti ise İngiliz hükûmetine casusluk yapar. Rumların Türkler üzerindeki şiddeti artırmasıyla birlikte Ada'yı terk ederler.

"Gogol'un İzinde" dizisinde karşı kişi olarak yer alan Theresa D. Kornblatt, bu tipin iyi bir örneğidir. Aleksi Kristovoviç Zelenski'nin Amerikalı kız arkadaşıdır. Arizona Üniversitesinde Rusça ve karşılaştırmalı kültür ve edebiyat araştırmaları doçentidir. Aslen Rusya Yahudi'sidir.

Babası, İkinci Dünya Savaşı'nın evlerinden ettiği Yahudilere katılıp İngiltere üzerinden Amerika Birleşik Devletleri'ne geçmiştir. 1948 Mayısında Harvard Üniversitesi Rus Araştırmaları Merkezi'nde çalışmaya başlar. Anne tarafından dedesi İsrael Volfoviç, proleter düşünceyi benimsemiş bir müzisyendir. Anneannesi tiyatrocudur. Volfoviç dede, Moskova'da konservatuvardan mezun olduktan sonra Rus Proleter Müzisyenleri Derneği'ne katılır. Casusluktan hüküm giyip gulaga gönderilir. Stalin'in ölümünden sonra geri dönebilir. Öteki dedesi Aleksandr Kornblatt, Komintern'de çalışmış bir devrimcidir. 1935'teki Yedinci Parti Kongresi'nde delegedir. Bir yıl sonra tutuklanır ve ortadan kaybolur.

Theresa, 1985'ten beri Rusya'ya gidip gelerek Gorbaçov sonrası Rusya'sında popüler kültür, seks ve toplum araştırmaları yapmaktadır. Yirmi kişilik bir araştırma grubu vardır. Aşk'ın bir tarih yanılgısı olduğunu düşünür. Rus kültürünün daha hâlen toplum denilen soyutlamayı bireyden yüce tutan Aydınlanma öncesi Orta Çağ dünya görüşünü yansıttığını savunur.

Başkişi Güloya Gürelli'nin Aleksi'yle olan dostluğundan hoşlanmaz. Sık sık Güloya'yla çatışır. Güloya'yı; Aleksi'nin yüzünü batıla, İncil'e, romantik Rus

milliyetçiliğine döndürmekle suçlar. Babasının ajan olduğu ortaya çıktıktan sonra Aleksi'yle birlikte yaşadığı daireyi boşaltıp Amerika'ya döner.

Oryantalist tip Dr. Laurie Essig, Columbia Üniversitesi Sosyoloji profesörüdür (ADM, EUE). Moskova'da olma nedeni, komünizm sonrası Rusya'sında popüler kültür ve eşcinsellik araştırmaları yapmaktır. Rus eşcinselleri bulup onlarla konuşmaktadır. Yönetmen Roman Viktuik'in arkadaşıdır.

Ona göre feminen bir kadın maskülen bir kadınla birlikte olduğu sürece normaldir. Tabii, ilişkinin sürekli bu şekilde olması gereklidir. Başka bir erkekle yatan erkeğin de maskülen sıfatını sürdürebilmesi için hep aktif kalması gerekir. Ona göre Rusya'da eşcinsellik, cinsel tercihin ötesinde bir kavramdır. Amerika'daki eşcinsel kimlik, alt-kültür kavramları Rusya'da geçerli değildir. Rusya'da hemcinsleriyle birlikte olanlar kendilerini eşcinsel olarak sunmazlar. Onları tanımlayabilmek için işaretlerine bakmak gerekir. Bu konuda işaretler, simgeler, ritüeller, tarzlar vardır. Bunlar belirli bir gruba ya da bireye mal edilebilecek şeyler değildir. Ona göre Rusya'da demokrasinin yerleşebilmesi için, özel teşebbüsün toplumsal ve ekonomik sınırlarının çizilmesi gerekir; örnek davranış biçimlerinin, örnek iş adamlarının oluşmasının teşvik edilmesi gerekir.

Aydınlanma Değil Merhamet romanının Amerikan vatandaşı Julius İhonvbere, ironik biçimde oryantalisttir. Zira Amerikan kültürünün üstünlüğünden söz eden bu kişi, Nijerya kökenli, kara derili bir tıp doktorudur. En küçük bir ahlaki kaygıya sahip olmayan İhonvbere göre dünyada eşitsizlik her zaman vardır. Amerika'nın dünyanın kaynaklarını sömürüyor olmasını umursamaz. Ona göre Afrikalılar eğitim

görmedikleri ve çalışmadıkları için zengin değildirler. Oysa Amerika'da akıllı olanlar ve çalışanlar iyi kazanmaktadır.

3.2.5.2.1.12. Misyoner

Misyoner; Hristiyanlığı, beraberinde de Batı kültürünü ve özellikle Amerikan değerlerini yaymakla görevlidir. Onlar için Hristiyanlık, bir inanç olmaktan öte bir kültür ve nüfuz meselesidir. Girdikleri her bölge, dönüştürdükleri her toplum; Batı ve Amerika için büyük bir kazanımdır.

Yüzbaşı Sally Miller ve Teğmen Tiffany Hunter, bu tipin örnekleri olarak *Dünya Nöbeti*'nde okuyucu karşısına çıkar. İki kadın da Kurtuluş Ordusu adlı yardım kuruluşunun üyesidir. 1992'den beri Rusya'da çalışmaktadırlar. İncil'i Rusya'da tanıtan, Mesih'in Kilisesi'nden maaş alan misyonerlerdir. ABD'nin kuzeydoğu eyaletlerinden Maine'in Farmington kasabasından gelip Rusya'nın Sıktıvkar şehrinde görev yapmaktadırlar.

Kurtuluş Ordusu Eğitim Kolejinde eğitim görmüşlerdir. Bu okulda iki yıl yatılı okuyan teğmen rütbesiyle mezun olur, beş yıl sonra yüzbaşılığa, on beş yıl sonra da binbaşılığa yükselir. Kıtalarda kadın-erkek eşitliği vardır. Evli kadınlar, kocalarıyla aynı eğitimi görürler, aynı görevlere atanırlar, aynı üniformayı giyerler. Kıta, aynı zamanda kilisedir. Vaiz subaylar; hastanelerde, hapishanelerde, okullarda İncil öğretir, nikâh kıyar, cenazeleri kaldırırlar. Eğitim Kolejinden mezun olmayan üyeler neferdir. Bu hareket Amerikan kökenlidir. 1793'te Baltimore'da Methodist Episcopal

Kilisesi'nden ayrılan James O'Kelly tarafından, İncil öğretisini esas alan, kökten dinci bir tarikat olarak kurulmuştur.

Sally Yüzbaşı, University of Maine in Farmington adlı okulda Öğrenci Kabul Bürosunda danışman olarak çalışırken Komi Respublik'in en eski meslek lisesi olduğu söylenen Pedinstitut'la ilişki kurar. Mayıs 1993'te University of Maine in Farmington ile Pedinstut kardeş okul olurlar. Aralarında öğretmen değişimi başlar. Önce Sally Miller, ardından aynı okulda uluslararası ilişkilerde yüksek lisans öğrencisi olan yirmi beş-yirmi altı yaşlarındaki Tiffany Hunter, Sıktıvkar'a gelir.

Yüzbaşı, dört yıl haftada on sekiz-yirmi saat Pedinstitut'ta ders verir. Müfredatı kendisi hazırlar, kitaplar Amerika'dan gelir. Sally, Sıktıvkar'daki Komi Pedagoji Enstitüsünde Amerikan araştırmaları dersleri vermektedir. Amerikan jeolojisi, ekonomisi, anayasası, Amerikan ihtilali, insan hakları hareketi gibi konuları işler. Eğitim dilleri İngilizcedir. Aynı zamanda araştırma yapmaktadır.

John Casey-Nancy Casey, aynı romanın misyoner çiftidir. Alabamalı İncil vaizleridir. Orta yaşlı Amerikalı bu çift, Dünya ve Ulusal Kültür ve Yabancı Diller Okulu adıyla faaliyet gösterirler. Rusya'da İncil vaizlerini eğitirler. Caseyler, eğitimlerini doğdukları şehir Montgomery'deki Southern Christian University'de almışlardır. Rusya Sıktıvkar'daki okullarını üniversitelerinin bir şubesi olarak kurmuşlardır.

Eski Sovyetler Birliği'nde İncil okulları açma projesini Güney Hristiyan Üniversitesi başlatmıştır. Main Kilisesi de projeye katılmış, okulun denetimini ve mali sorumluluğunu üstlenmiştir. 1994'te iki yıllık vaiz eğitimi vermeye resmen başlamışlardır. Misafir profesörler, üçer haftalık kurslar için gelmektedirler.

Amaçları, İncil'i hakkıyla anlayacak, Rusya halkına ve eski Sovyetler Birliği'ndeki Rusça konuşan diğer halklara hakkıyla anlatacak vaizler yetiştirmektir.

Misyoner Tanya, kardiyolog hekimdir. İngilizcesi çok iyidir. Uzmanlığını Amerika'nın New Hampshire Eyaleti'nde yapmıştır. İncil'e dönüş çağrısı yapmaktadır. Ona göre olması gereken *"İncil'in konuştuğu yerde konuşmak, İncil'in sustuğu yerde susmak[tır.]"* (DN: 451) Amaç, Mesih'e inananların birleşmesidir. Yeni Ahit Hristiyanlığına eski mevkisinin iadesi için çalışmak ve Rus halkını Tanrı'ya döndürecek ruhani havayı yaratmak en büyük ülküsüdür.

Tanya'nın bağlı olduğu grup, Komi Respublik'te yedinci büyük cemaat olmuştur. Hükûmete kayıtlıdırlar. Okulda bütün teknoloji ürünlerinin yanı sıra bir kütüphane bulunmaktadır. Sıktıvkar'a dışarıdan gelen öğrenciler için yurt binası da vardır. Kadınlar, erkekler ve gençler çeşitli günlerde ilahi temrini yapmak, İncil okumak için toplanırlar.

3.2.5.2.1.13. Devrimci

1961 Anayasasının getirdiği özgürlük ortamında Türkiye'de solda büyük bir hareketlilik gözlenir. Sosyalist programlı partiler kurulur. Marksizm'i anlatan yayınlar artar. Sosyalist dergi ve örgütlerin çevresinde toplanmalar olur. Düşünce ve eylem düzeyinde devrimci tip ortaya çıkar. Bu tipe göre ülkeye sosyalizmin getirilmesi için düşünsel eğitimin yanı sıra kurulu düzenle de mücadele etmek gerekir.

Bu tipin kötü bir örneği olan Savaş, merkezî kişi Günay Rodoplu'nun arkadaşı Demet'in sevgilisidir (VLM). İkili, uzun süren birlikteliklerinin ardından evlenme kararı alırlar. Rus dili mezunu olan Savaş, sosyalist faaliyetlerinden dolayı 12 Mart 1971'de tutuklanıp beş yıl hapis yatmıştır. Senaristlik, yönetmenlik ve oyunculuk yapmaktadır. Sosyalist arka planı dışında, diğer nitelikleri üstünde fazla durulmaz.

Valla Kurda Yedirdin Beni romanında Yasemin, anlatıcı Mehmet Ömer'in önce sevgilisi, sonra eşi olur. Bir albay kızı olan Yasemin; Lüleburgaz'da doğmuş, ortaokulu Sivas'ta, liseyi Ankara TED'de okumuştur. Gençliğinde yurt ve bayrak sevgisiyle doludur. 27 Mayısı gönülden destekler.

Diş hekimliğini bitirir. Üniversite yıllarında sosyalizmle tanışır. Diş hekimliği kimliği onun için devrimci kimliğinin yanında ikinci planda kalır. Sosyalist kimliği, kutsal bildiği tek değerdir. Yasemin için ne pahasına olursa olsun devrim gerçekleştirilmelidir. O, *"devrim mücadelesini her şeyin üstünde tutan kadın tipidir."* Ağır işkence görür, çocuğunu düşürür, yine de örgüt hakkında bilgi vermez. Devrimci kimliğinde samimidir.

Aynı romanın Metin abisi, anlatıcı Mehmet'in mahalle arkadaşı ve Spartaküs Komünü'nün lideridir. Komünde yaşayanlarla birlikte sosyalist düşünce eğitiminden geçer. Yıllar boyunca Marksist kaynakları okuyarak, düşünsel tartışmalar yaşayarak devrimci kimliğini perçinler. Evden kaçan Mehmet'e sahip çıkıp sosyalist sürece dâhil eder. Tutuklanıp Mamak Cezaevine konulur. Dev-Yol hareketinin merkez komitesi üyesi olduğu iddiasıyla yargılanır. Uzun yıllar hapiste kalır.

Metin abinin sevgilisi Sakine Tuncelilidir (VKY). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Fransız dili ve edebiyatında okumaktadır. Spartaküs Komünü üyesidir. Ulusların kendi kaderini tayin hakkının ön koşulsuz olarak kabul edilmesi gerektiğine inanır. Komündeki düşünsel gelişim ve tartışmaları izleyen dönemde ideolojik tavır farklılığından dolayı Metin'den ayrılır. 12 Eylülden hemen sonra yurt dışına kaçar. Almanya'ya siyasi mülteci olarak sığınır.

Nalan, Ankara'nın Haymana ilçesindendir (VKY). Onun devrimci kimliği biraz özenti gibidir. Üniversite mezunu olduğu için her işi beğenmez. Evde hiçbir işin altına elini koymaz. Girdiği hiçbir işte uzun boylu tutunamaz. Bütün yaşamını devrim sonrasına erteler. Devrim olunca her şey güllük gülistanlık olacaktır.

Ali, *Nuke Türkiye*'de Marksist öğrenci tipi olarak sunulur. David Pavloviç'in öğrencisidir. Marksist öğrenci grubunun lideridir. Gözaltına alınan öğrenciler, sınavlara çalışamadıkları için onların notlarının yükseltilmesini ister. Türkiye, Birleşik Devletler tarafından geri bıraktırılmıştır. Bu yüzden ABD, Türkiye'ye borçludur. ABD'nin borcunu David, öğrencilere fazla not vererek ödemelidir.

Başkişi İmre Kadızade'nin amca oğlu Bekir Kuran'ın çocukluğu, babası Osman Kuran'ın despot kişiliğinden dolayı baskı altında geçmiştir (SKK). Bekir, sahneye önce devrimci bir tip olarak çıkar. Kuran ailesinden İstanbul'a okumak için gelen ilk odur. Yüksek Öğretmen Okuluna girer. Üniversite yıllarında devrimci düşünceyi savunur. Müjgân'la akraba evliliği yapar. Devrim ve Ekim adında iki kızı, Toprak adında bir oğlu olur. Çocuklarına verdiği isimlerde bile devrimci kimliği ortaya çıkar.

12 Eylül döneminde tutuklanıp devrimcilikten bir süre cezaevinde yatar. Sonra ticarete atılıp iş adamı olur. Mutluluğu, karısının dışında başka kadınlarda arar. İyi bir aile yaşantısı olmadığı için çocukları yaşamda başarısız olurlar. Para kazanınca devrimci düşünceden uzaklaşıp tamamıyla kapitalist olur.

Schrödinger'in Kedisi Kâbus'un önemli siyasi figürlerinden Yusuf Eralın, İmre Kadızade'nin tek aşkıdır. Geçmişte İmre ile birlikte olmuştur. Sosyalist grup içinde yer almış, uzun süre cezaevinde yatmıştır. Devrimcilerin kıdemlilerindendir. Sosyalizm konusunda tutucudur. Sosyalist formatları gözü gibi sakınır. Bilimsel sosyalist olduğunu öne sürer. Yaşamı fizik olarak görür. Maddeci olduğunu iddia eder. İyi bir militandır.

Marks'ı iyi anlayanlardan birisidir. Bu yüzden "şef" unvanını almıştır. Birçok cezaevinde yatmış profesyonel bir devrimcidir. 1980'li yıllarda cezaevinden çıktıktan sonra kimse ona değer vermez. Safinaz Bar işletmeciliği iflasla sonuçlanır. Belediyenin verdiği çay ocağını batırır. Kendisini içkiye verir.

Kızıl Winkler, namıdiğer Bob Winkler, Amerikalı bir bilim adamıdır (EUE). İkinci Dünya Savaşı sırasında Rusya'da işlenen insanlık suçlarını araştırmaktadır. Komünist olduğunu hiç inkâr etmez. Yedi yaşından itibaren kendisini komünist hissetmiştir. ABD'nin tek devrimci radyosu KPFA'yı yöneten Harold Winkler'in oğludur. Ünlü folk sanatçısı Pete Seeger'ın yakın arkadaşıdır. Sovyetler çöktüğü hâlde komünist kimliğini bırakmaz.

3.2.5.2.1.14. Türk milliyetçisi

Milliyetçi, maddi ve manevi açılardan ulusunun ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde görür. Türk milliyetçisi için ulus, ülke, bayrak söz konusu olduğunda kişisel çıkarlar bir yana bırakılır. Devlet kavramı, devletle bütünleşme, devletin ve ulusun devamlılığı onun için önemli ilkelerdir.

Alp Er Tunga, *Nuke Türkiye*'de ülkücü öğrenci tipine iyi bir örnektir. İdeolojik farklılıklarından ötürü Profesör Çertek'ten bir türlü geçerli notu alamaz. David, onu en ciddi öğrencisi olarak kabul eder. Pavloviçler için o, "*bir Tibet laması kadar sessizdir*." Ülkücü hareket içindeki faaliyetlerinden dolayı üç yıl hapiste yatmıştır.

Arapları sevmez. Onlarla karşılaştıktan sonra Türklerin geçmişlerini unuttuklarını düşünür. Onuncu yüzyıldan sonra İslamiyet, millî geçmişimize büyük darbe vurmuştur. Türk tarihinin, başka milletlerin tarihi gibi kronolojik sıraya sokulmasının zorluğundan söz eder. Çünkü Türk tarihi çeşitli coğrafyalarda oluşmuştur. Bundan dolayı tarihimize yeni bir sistem vermek gerekmektedir. Ona göre Orta Asya ve Türkiye tarihleri, aralıksız bir bütün hâlinde Türklerin tarihidir. Bir devleti, Türk tarihi içinde sayabilmek için egemen hanedanın ve ordunun Türk karakteri taşıması yeterlidir.

Şefika Hanım'ın oğlu, Arif'in küçüğü Ali, milliyetçi bir tiptir (YTH). Olumlu niteliklere sahip bir vatanseverdir. Kıbrıslı olmakla birlikte Türkiye laikliğine inanır. Yengesi Eleni'ye, kökeninden dolayı hiçbir zaman cephe almamış, onu sevgiyle karşılamıştır. EOKA ile mücadele eden Türk grubunun içinde yer alır. Atılan bir bombayı alıp boş bir alana atmış ve yaralanmıştır. Bu olaydan sonra Kıbrıs Mukavemet Teşkilatı içinde kahraman olarak saygı görür, fotoğrafları asılır. İttifak Anlaşması'ndan sonra Yeşil Hat'ta mücahit olarak çalışmaya başlar.

"Schrödinger'in Kedisi" dizisinin Deli General'i milliyetçi bir tiptir. Adrianople (Edirne)'da imaret nöbetçisidir. Asıl adı Bora Demirkanlı olan General, Koalisyon'a karşı başkişi İmre Kadızade'nin savunmasını üstlenir. Koalisyon adına çalışıyor gözüküp dost güçler olan Onarımcılar içinde yer alır. Bir zamanlar Türk ordusunda çalışmıştır. Çıldırdığı gerekçesiyle emekliye sevk edilmiştir.

Aynı dizi içinde yer alan Kara Kalpaklı Adam, "Adsız" olarak da sunulur. Gerçek adı verilmez. Joker gibi nerede ihtiyaç varsa oradadır. Koalisyona karşı verilen mücadelenin bayraktarlığını yapmaktadır. Gelişmiş bir teknoloji kullanarak Koalisyon'u yakından izler. Türkiye'nin ulusal birliğinin sağlanması ve dünyanın Koalisyon güçlerinden kurtarılması en büyük amacıdır. Bu uğurda dünyanın çeşitli yerlerindeki birçok grupla birlikte hareket eder. Onarımcıların dört ilkesi olan "akıl, ahlak, adalet, adap" kavramlarına büyük önem verir.

Hüseyin, merkezî kişi Selahattin Ak'ın arkadaşıdır (VKY). Erzincanlı bir Kürt olmakla birlikte ülkücü çevrenin içindedir. Erzincan depreminde bütün ailesini yitirmiştir. Kendisi ve iki kardeşi altı gün sonra toprak altından çıkartılır. Bir süre ona ablası bakar. Dokuz-on yaşlarında İstanbul'a, Üsküdar taraflarına gelir. Mezarlıkta büyür. Kazlıçeşme'de dericilerin yanında iş bulur.

Makbule'yle evlendikten sonra kayınvalidesinin yardımıyla bir imalathane açar. İşleri iyi gider. Ev ve araba alır. Sonra işleri bozulur. Aksaray'daki büroya kapanır. Başkişi Günay Rodoplu'yla ortak iş kurar. Vaatlerini yerine getirmez. İçki, eğlence ve zevk içinde yaşayarak işle ilgilenmez. Ortaklığın yürümeyeceğini anlayınca şirketin bütün borcunu Rodoplu'ya bırakarak ortadan kaybolur. Sahte evrakla

Makbule'yi boşar. Genç bir kadınla yaşamaya başlar. Kalp krizi geçirince yeniden karısına döner.

Gerilla Rıfkı, *O.K. Musti Türkiye Tamamdır* romanındaki ülkücü grup içindedir. Selahattin Ak'ın Erzincan Askerî Lisesinden arkadaşıdır. Çankırı Türkmen'idir. Kendini beğenmiş, fırsatçı birisidir. Akademik unvanını politikada ilerlemek için kullanır. Okumak, öğrenmek ve öğrenciler pek umurunda değildir.

Ona göre Türk milliyetçiliğinin amacı, Türk milletini ve onun değerlerini sonsuza kadar yaşatmaktır. Millet; dil, kültür, soy, vatan, uyruk, ülkü, tarih, çıkar birliklerinin birkaçının ya da hepsinin belirlediği bir toplum birimidir. Binlerce yıllık Türk tarihi içinde, büyük bir coğrafyaya yayılan milletimizin temel ortaklıklarını koruyabilmiş olması takdire değerdir.

Aynı romanda yer alan Musti, 22 Şubatta Nihal Atsız'ı evinden alıp koruyan grubun içindedir. 21 Mayıstaki ihtilalde Kara Harp Okulunda Selahattin'le birlikte öğrencidir. Başarısız darbeden sonra okuldan atılır. Ülkücü hareket içinde yer alır. Zamanla bu çizgiden ayrılır. Türk bankalarından usulsüz kredi alıp Selahattin Ak'la birlikte Amerika'da banka kurar.

Turgay abi, tam adıyla Turgay Yarman ülkücülerin akıl hocası gibidir (OKM). İktisat Fakültesinde profesördür. Eskişehirli bir Tatar'dır. Zeki gözlere ve ne düşündüğünü belli etmeyen poker surata sahiptir. Ülkücülerin içinde Nihal Atsız gibi bozkurttan yana değil, üç hilalden yanadır. Milliyetçilik içinde İslamiyet'in ihmal edilmesine karşı çıkar.

Aynı romanda ayrıntılı portreleri verilmemekle birlikte İbrahim abi, Süleyman Özmen, Yusuf İmamoğlu, Abdulmuttalip, Ertuğrul Dursun Önkuzu ve Halil ülkücü çevreyi oluşturan tiplerdir. Günay Rodoplu'nun kuzeni ve şefkatli, dürüst bir ülkücü olan İbrahim abi, devrimciler tarafından öldürülür.

Yoksul bir annenin tek çocuğu olan Süleyman Özmen, bin bir güçlükle Ziraat Fakültesine girmiştir. Yüksek Öğretmen Okulunun işgali sırasında solcular tarafından öldürülür. Yine İnegöl'den yoksul bir ailenin çocuğu olan Yusuf İmamoğlu, Çapa Yüksek Öğretmen Okulunun işgali sırasında öldürülür.

Doğu Türkistanlı bir Kazak olan Abdulmuttalip'in bütün ailesi Çin askerleri tarafından öldürülmüştür. Türklerin, dünyanın en büyük ulusu olduğuna inanır. Eğitimsizdir, ölüme metelik vermeyen, acımasız ve cesurdur. Bu nitelikleriyle kusursuz bir militan malzemesidir.

3.2.5.2.1.15. Yabancı milliyetçi

Yabancı milliyetçi tiplerde; ulusunun çıkarlarını her şeyin üstünde tutma anlayışının yanı sıra Türk düşmanlığı da ortak bir niteliktir. Bu tip içinde yer alan Rum da, Yunanlı da, Ermeni de aynı tavrı sergiler. Yabancı milliyetçide bulunan Türk düşmanlığı daha çok geçmişten gelen ön yargıların ürünüdür.

Yaseminler Tüter mi Hâlâ romanında boy gösteren Albay Grivas, Kıbrıs Rum kesimindeki EOKA'nın kurucuları arasındadır. Albay'ın ve örgütün amacı, Kıbrıs'ı

Yunanistan'a bağlamaktır. İngilizlere ve Kıbrıslı Türklere karşı çeşitli silahlı eylemlere girişmiştir. Ada sakini birçok Türk'ün ölümüne neden olmuştur.

Aynı romanda Mikalis Menas'ın şoförü Hristos, EOKA'ya hizmet eden Rum milliyetçisidir. Tam anlamıyla bir Türk düşmanıdır. Albay Grivas'ın sağ kolu olan bir adamdır. Merkezî kişi Eleni Naciye'nin öldürülmesine neden olur.

Mikalis Menas'ın büyük oğlu Yohanides, çocuk denecek yaşta EOKA'ya katılır (YTH). Boş bir binaya bomba atarken yakalanıp İngilizler tarafından toplama kampına gönderilir. Bu noktada ilginç bir saptama yapabiliriz. Kıbrıs Türk milliyetçisi Ali, bir bombayı etkisiz hâle getirirken Rum milliyetçisi Yohanides bomba atma eylemine girişmiştir. İki milliyetçi tipin tavrı eylemlerinde farklılaşmaktadır.

Glafkos Fruksidis de koyu bir Rum milliyetçisidir (YTH). Çine Eskihisar'dan Pire'ye göç eden bir ailenin oğludur. Karısının ölümünden sonra bakımsız bir apartman dairesinde yaşamaya başlar. Limanda bir balık lokantası işletir. Geçmişini bilmeden Eleni Naciye ile evlenir. Bir Türk'le yaptığı evliliği öğrenince onu bıçaklayarak öldürür. Türklerden ve İngilizlerden nefret eder. Komşusu Nikos'un kendisine "paşam" diye hitap etmesine aşırı derecede sinirlenir.

Nuke Türkiye'de mektuplarıyla romana katılan Profesör George Kevorkian, Muş doğumlu bir Ermeni milliyetçisidir. Amerika'daki Ermeni diasporasındandır. Amerika'da Osmanlı medreseleri ve müesseseleri kürsüsü başkanıdır. Türkler hakkında ön yargılıdır. Türkiye halkının iyi düşünemediğine inanır. Ayrıca Erzurum'da Türklerin soykırım yaptığını savunur.

3.2.5.2.1.16. Kürtçü

1960'lı yıllarda devrimci hareket içinde yer alan Kürt sosyalistler, 1970'lerin ortalarında kendi örgütlerini kurarlar. Zamanla sosyalist kimlikten uzaklaşan bu gruplar; bölücü, milliyetçi bir kimlik kazanır. Kürtçü tipin ortak özelliği, Türkiye Cumhuriyeti'ni düşman bir devlet gibi görmesi ve bağımsız bir Kürt devleti kurmak istemesidir.

Valla Kurda Yedirdin Beni'de Memduh Ören'in Babası, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ortaya çıkan Kürt milliyetçisidir. Diyarbakır'ın ileri gelenleri Mustafa Kemal Atatürk'ün çevresinde toplanınca orada Kürt hareketi canlılığını yitirir. Bunun üzerine Ören, Diyarbakır'dan ayrılıp İstanbul Kürt Cemiyeti'ne katılır. Sonra yeniden Diyarbakır'a geçer ve yakalanır. Ankara'da yargılanıp beraat eder. Davadan sonra memleketine döner. Şeyh Sait Ayaklanması sırasında tutuklanır ve on yıl cezaevinde kalır.

Aynı romanın Kürtçü tiplerinden Binali, Kızıltepelidir. Babasını, çocuk yaştayken kan davasında kaybeder. Annesi, onu ve erkek kardeşini tek başına büyütür. İTÜ'yü kazanır. İstanbul'a gelir. Harçlığını Şiran Ören'den alır. Türkiye Cumhuriyeti'ni, Doğu ve Güneydoğu'da sömürgeci bir güç olarak görür. Sırf Türk kimliğinden dolayı başkişi Günay Rodoplu'yla sürekli olarak mücadele içine girer. Bu yüzden Şiran'ın onunla birlikteliğini onaylamaz.

Romanın bir diğer Kürtçüsü, Apocu Ramazan'dır. Asıl adı Ramazan Fırat olup merkezî kişi Şiran Ören'in kuzenidir. Abdullah Öcalan taraftarıdır. Zamanla PKK içinde yer alır. Ona göre *"Kürdistan, dört parçaya bölünmüş bir sömürgedir. Hedef,*

bağımsız, birleşik ve sosyalist Kürdistan'dır." (VKY: 442) Kürtçü tipler içinde amacını net biçimde ortaya koyan bir roman kişisidir.

Suat Ören, *Valla Kurda Yedirdin Beni*'de "profesyonel devrimci" olarak sunulur. Sosyalist hareketle başladığı devrimcilik yaşamını Kürtçü olarak sürdürür. Otuzunu aşkın olduğu hâlde hiçbir işte çalışmamıştır. Abisi Şiran hem onun harçlığını verir, hem de devrimci hareketlerini finanse eder. Irak, Suriye, Türkiye arasında gidip gelir. Bir süre İstanbul'da kaçak yaşar. 12 Eylülden sonra yargılanıp cezaevinde kalır.

3.2.5.2.1.17. Siyasal İslamcı

Siyasal İslamcı, Müslümanlığın esaslarını ekonomik, hukuki ve politik alanda da geçerli kılmak isteyen kişidir. Dindar tip gibi İslamiyet'in yalnızca dinî alanda uygulanması onun için yeterli değildir. Toplumsal yaşamı ve devlet yapısını da İslami esaslara göre düzenlemek amacını güder.

Zehra Bardakçı, siyasal İslamcı tipinin özelliklerini gösterir (NT). Profesör Pavloviç'in sınıfında başörtü takan tek öğrencidir. Yirmi dokuz yaşındadır. Olağanüstü İngilizcesi ve Amerikan tiyatrosu hakkındaki bilgisiyle David'in dikkatini çeker. Basın Yayın Yüksek Okulunu bitirdikten sonra New York Üniversitesinde tiyatro eleştirmenliği yüksek lisansı yapmıştır. Sonra da İstanbul Sosyal Bilimler Fakültesine girmiştir.

Edebiyat hayatına kısa öyküler, şiirler, edebî makaleler yazarak başlar. Amerika ona, İslamiyet'ten uzak olduğunu gösterir. 1972'den 1976'ya kadar düşünme dönemi geçirir. Bu dönemde Türk milliyetçisi olur. Bunun da bir başka Batılılık olduğunu

anlar. Sahici Müslüman olmaya girişince 12 Eylül döneminde Türkçülük yaptığı gerekçesiyle tutuklanır. Kısa bir süre hapis yatar. Bu dönemde örtünür. Yahudi düşmanıdır. Dinî konularda katı bir tutumu vardır. Yabancılar üzerinde, İslam'ı herkesten kıskanıyor etkisi bırakır.

Schrödinger'in Kedisi Kâbus'ta Salih Hoca ve Toprak Kuran, eyleme dönük siyasal İslamcı tiplerdir. Salih Hoca hakkında çok fazla bilgi verilmez. Toprak Kuran'ın kick-boks hocasıdır. Etrafına topladığı bir grup delikanlıya hem dinî bilgiler verir, hem boks öğretir. Toprak onu babası gibi sever.

1984 doğumlu Toprak Kuran, Bekir ve Müjgân Kuran çiftinin oğludur. Anne ve babası devrimci olduğu hâlde o siyasal İslamcılığı seçmiştir. Üzerinde Salih Hoca'nın büyük etkisi vardır. Kadınları köle gibi görür. Müslümanların kurtuluşu gibi bir davayı güder. Neo-faşizmin bir ürünüdür. Toprak, özgürlükler ve denetimler karmaşası içinde doğmuştur. Daha ilk günden kendisini Osman amcanın, Kenan dayının, Bekir'in, Devrim'in dünyalarından ve doğrularından oluşan lanetli karenin içinde bulur. İslamcılık serüveninin sonunda Anayasa'nın 146. maddesine göre idam edilir.

3.2.5.2.1.18. Dindar

Dindar tip, dinî inançları güçlü ve dinî esaslara bağlı kimsedir. Siyasal İslamcıdan farklı olarak dini, dünyevi alandan ayrı tutar. Tanrı'ya içtenlikle yönelir. Böylece iç huzuru ve mutluluğu elde eder.

Yaseminler Tüter mi Hâlâ romanındaki Müşerref Hanım ve Barbatiotovlar dindar tipin örnekleridir. Halo dayının karısı Müşerref Hanım'ın bir an olsun ağzından dua eksik olmaz. Her an dudakları mırıl mırıldır. Samimi bir Müslüman'dır. Panos ve Evdokia Barbatiotov, Anadolu göçmeni Rum bir çifttir. Yunanistan'a göç eden Barbatiotovlar dindar bir ailedir. Her pazar mutlaka çocuklarıyla birlikte kiliseye gidip dualarını ederler.

Staroveri mezhebinden olan Harlampi Rotar-Galina Rotar çifti dindar tiplerdir (DN, EUE). Staroveri mezhebi, yani eski inananlar; Devrim'den sonra Moğolistan Sibiryası'na sürülürler. Zaporojjiye Kazaklarının gözetiminde binlerce kilometre yürüyen Eski İnananlar, Targabay'a vardıklarında sadece beş yüz kişi kalmışlardır. Rus Ortodoks Kilisesi, 1971'de Staroveri'nin saygınlığını geri vermiştir. Ancak glastnost sonrası ekonomik kriz, Eski İnananları bir kez daha perişan etmiştir. Kolhozlar çökünce işsiz kalmışlar, aralarında Harlampi Rotar'ın erkek kardeşinin de olduğu onlarca Staroveri intihar etmiştir. Rotar ailesi, kardeşlerinin ölümü üzerine Targabay'ı bırakıp 1989'da Yekaterinburg'a göçmüşlerdir.

Galina Rotar, yılda iki kez iç dış tavandan duvara yıkanması âdet olmuş tertemiz kulübesinde, güçlü elleri, gamzeli dirsekleriyle hamur yoğuran, yayık döven, pembe yanaklı bir köylü kadınıdır. Uzun saçları omuzlarında, sık sakalı geniş göğsünü kaplamış, çam yarması Harlampi Rotar da müjik betimlemesine uymaz. Galina'nın başında kiçka denilen, yeniçeri başlıklarını anımsatan rengârenk taşlarla işli bir başlık vardır. Sarafan denilen geleneksel kıyafeti; kırmızı üzerine büyük mavi desenli bir entari, omuzlarından sarkan bir o kadar rengârenk bir şal ve boynunu dört-beş kez dolanan kehribar kolyeden oluşur. Kıyafetlerini kendisi diker. Kumaş bulamadıkları

yıllarda, beyaz patiskaları ormandan topladıkları ahududu, böğürtlen gibi meyvelerin suyuyla boyarlar.

Galina Rotar, şeytanın sol omzunda oturduğunu, kulağına kötülükler fısıldadığını, sağ omzundaki meleğin şeytanın kötülüğünü telafi edebildiğini ama bunun mümkün olabilmesi için ibadetini aksatmaması gerektiğine inanır. Şeytanların içten pazarlıklı, sinsi yaratıklar olduklarını kabul eder. Galina, hastalık da dâhil olmak üzere her türlü talihsizliğin onların işi, iyi şeylerin ise kendilerinin Tanrı'ya gösterdikleri sadakat ve ibadetlerin ödülü olduğuna inanır.

Harlampi Rotar, şeytanın Büyük Petro, Lenin, Stalin ve Brejnev'de dirildiğine inanır. Ona göre Tanrı Rusları, kilise reformları yaptıkları için Büyük Petro'yla, Bolşevik ihtilalini yaptıkları için de diğerleriyle cezalandırmıştır. Katlanmaktan başka çareleri çareleri yoktur.

3.2.5.2.2. Psikolojik Tipler

3.2.5.2.2.1. Fırsatçı

Bu tipin özelliği kendi çıkarını herkesin ve her şeyin üstünde görmesidir. Kendisi için bir yarar gördüğünde dostluk, arkadaşlık gibi kavramları çiğneyip bir kenara atabilir. Ona göre elde edilen fırsatlar, insanlığa ait birçok erdemden daha değerlidir. *Viva La Muerte*'de Şafak Özden'in ortakları bu tipten kişilerdir.

Şafak'ın iş ortakları Duran Kuran, Erol Çiçek, Onur Oflu'nun yanı sıra Şafak'ın kardeşi Sedat'ı da fırsatçı tipe eklemek gerekir. İçlerinden yalnızca Erol Çiçek'in fiziksel portresi yapılmıştır: *"Uzun boylu, güçlü yapısı, 'Fatih' burnu, dökülen*

saçlarının kazandırdığı geniş alnı ve gür bıyıkları ile Erzurum Dadaşı'nın somut bir biçimlendirmesiydi Çiçek. Kırk civarında olmalıydı…" (VLM: 254)

Ancak bunların kişilik özellikleri ortaktır. Para ve makam kazanmak uğruna her türlü yasa dışı yola başvururlar. Ahlak, vefa, insancıllık onların zihninde olmayan değerlerdir. Kooperatif kurarak birçok kimsenin parasını iç edip kooperatifi batırırlar. Sevgilinin yanağından gayrı her şeyi paylaştıklarını iddia eden bu ekip, zamanla kişisel çıkarlar yüzünden birbirleriyle kanlı bıçaklı olurlar.

Aynı romanda inşaat mühendisi ve müteahhit Ahmet Becerikli, yine bu tipe iyi bir örnektir. Zira romancı tarafından verilen "Becerikli" soyadında bile bir ima vardır. Sonrasında karşılığını fazlasıyla alacağını düşündüğü için belediye başkanlığı seçimleri sırasında Şafak Özden'i maddi bakımdan destekler.

Kıbrıs Rum'u Mikalis Menas, görünürde emlakçı dükkânı işlettiği hâlde karanlık her işin içinde yer alır. Silah kaçakçılığı yapar. Rum örgütlerine giden silahlardan komisyonunu almayı ihmal etmez. İnsanları sevmediği gibi toplum da ondan hazzetmez. *"Kimseyi selamladığı, işini ilgilendiren konular dışında, hiçbir soruya homurtusuz yanıt verdiği duyulmamıştı. Ağzından eksik etmediği sakızı, ayda yılda bir tıraş ettiği yağlı yüzüyle, evrensel ölçülerle sevimsiz bir adamdı. Devinimlerinin ruh tembeli ağırlığı, tepeden bakan tavrı, karşısındakilerde güçlükle bastırdıkları bir tokatlama isteği uyandırırdı."* (YTH: 19-20)

Aleksandr Konenikin, Moskova Fizik Enstitüsünde roket bilimcisi olarak yetiştirilmek üzere ayrılan üstün yetenekli gençlerdendir (EUE). İyi bir satranç oyuncusudur. David Rabinoviç'le öğrenciyken inşaatlarda tanışırlar. Yirmi yaşında kendi inşaat şirketini kurup David'i yanına alır. Beş yıl içinde üç yüz milyon dolarlık

bir bankacılık ve gayrimenkul imparatorluğu kurar. Servetini büyütürken yasal olsun olmasın her yolu kullanır. Seçimlerde Boris Yeltsin'i destekler. Rusya'da işler karışınca ABD'den sığınma hakkı alır.

3.2.5.2.2.2. Kıskanç-Arabozan

Çevresindeki kimselerin kendisinden daha mutlu, daha iyi durumda olmasını çekemeyen bu tip; dostlukları, arkadaşlıkları, aile ilişkilerini bozmaktan çekinmez. Çocukluk dönemindeki yaşantısı, çevresiyle ilişkisi bu tipin olumsuz bir özellik geliştirmesine neden olur. *"İhmal edilmişlik duygusundan hırsın bir başka biçimi, yani tüm yaşam boyu insanın yakasını bırakmayan kıskançlık özelliği doğup ortaya çıkar."* (Adler, 1998: 243)

Yaseminler Tüter mi Hâlâ romanında Şekibe-Cemil çifti bu tipin örneğidir. Şefika Hanım'ın büyük oğlu Cemil ile karısı Şekibe çevreleri tarafından sevilmeyen kişilerdir. Özde kıskanç ve arabozucu olan Şekibe'dir, onun dümen suyuna giren kocası da aynı özellikleri sergiler.

Evlenmeden önce genelevde çalışan Şekibe, şirret bir kadındır. Kavga etmekten, dalaşmaktan zevk alır. Kocasıyla birlikte Arif'in evlendiği Eleni Naciye'yi bir türlü kabullenememiş, onu "gâvur" olarak görmüştür. Peyker Hanım'ın ölümünden sonra üzülen Naciye'nin kederini kıskanır, Arif'in hızla para sahibi olmasını kıskanır, Arif ile Naciye'nin mutluluğunu kıskanır. Sonunda kara çalma yoluyla bu mutlu aileyi dağıtırlar. Bu özelliklerin yanı sıra Cemil'in servete ve servet sahibine büyük saygısı vardır.

3.2.5.2.2.3. Meczup

Yaşadığı büyük travmalar sonunda akıl sağlığını yitiren meczup tipinin örneğini, büyük küçük her toplumda görmek mümkündür. Kendi kabuğuna çekilen, kendi küçük dünyası içine sığına bu tipler, bir anlamda çevresine zararı olmayan delilerdir.

Eleni Naciye'nin teyzesi Ksenya bu tipin örneğidir. Türk mahallesinde tek başına, metruk bir evde yaşayan bu kadının, *"nişanlısının onu da aldırmak sözüyle Avustralya'ya göç edip kaybolmasından bu yana, kimseciklerle konuştuğunu gören olmamıştı[r.]"* (YTH: 78) Ksenya'nın travması aldatılmışlık ve terk edilmişliktir. Bu olaydan sonra hayata bütün kapılarını kapatmıştır.

Gün boyu dantel örer. Herhangi bir işte çalışmaz, nasıl geçindiği kimse tarafından bilinmez. Kilise yardımlarını geri çevirir, papazları evinden kovar. Zorunlu olmadıkça konuşmayı sevmez. Kedisi Sokrates'le ne kadar konuşuyorsa yeğeni Eleni'yle de o kadar konuşur. Ksenya, şehrin ortasında tarih öncesi bir takvime göre yaşar. Yemek saatleri gibi, günü bölümlere ayıran yerleşik işaretlere sahip değildir. Şafakla gün batımı arasında, herhangi bir zamanda, bedeninin istediği bir saatte yemeğini yer.

3.2.5.2.2.4. İş birlikçi

İş birlikçi, herhangi bir alanda çıkar sağlamak amacıyla dost olsun, düşman olsun herkesle ortak hareket edebilen bir tiptir. Onun için kişisel çıkarlar, ulusal çıkarların önünde yer alır. Girdiği tehlikeli yol onu, vatan hainliğine kadar götürebilir.

Schrödinger'in Kedisi Kâbus'ta Şeyho Baran, Mikail Arısoy, Dr. Ayşe Bernstein ve Dr. Taşkın Ketmen iş birlikçi tiplerdir. Şeyho Baran, dünyanın birçok yerini

olduğu gibi Türkiye'yi de sömürgeleştiren Koalisyon'la iş birliği içindedir. Koalisyon tarafından yürürlüğe konan dünya anayasası uzmanlarındandır. Koalisyon'un başı Yüce Pir tarafından Adrianople (Edirne) temsilciliğine atanmıştır. Yeniden arındırma projesi kapsamında Türkleri dönüştürmeye çalışmaktadır.

Mikail Arısoy ise Adrianople Islahhanesi başdanışmanıdır. Bir Türk olmakla birlikte Koalisyon güçleri içinde bulunmakta, Yüce Pir'in liderliğini tanımaktadır. Türk milletinin yanında yer almadığı gibi, onları dönüştürmek için Koalisyon'la iş birliği hâlindedir. Dr. Ayşe Bernstein, Adrianople Islahhanesi genel sekreteridir. Af Örgütü üyesidir. Bir Türk bilim insanı olan Ayşe, Koalisyon'la mücadele etmek yerine onun yanında yer almıştır.

Genetik, ekonomist ve tarihçi Dr. Taşkın Ketmen; Ayn Rand Kültü'nün, Af Örgütü nezdindeki temsilcisidir. Küresel güçlere karşı mücadele eden Onarımcılar'ın yanında değil, dünyayı bir sömürgeye dönüştüren Koalisyon güçlerinin yanında yer alır.

Profesör Nikolay Kornblatt da bu tipin çarpıcı bir örneğidir (DN, EUE). Dil bilimcidir. Moğolca ve Orta Asya dillerinde uzmanlaşmıştır. Alman ordusu 1942'de Kafkaslar'a girdiğinde, Mikoyan Şakar Pedagoji Enstitüsünde dil bilimi hocası ve Sovyet halkları uzmanıdır.

Almanların savaşı eninde sonunda kaybedeceklerinden kuşkusu yoktur. Çekilen birliklere katılırsa SSCB'den ayrılabileceğini hesap eder. Niyeti, daha sonra bir yolunu bulup İngiltere'ye ya da ABD'ye gitmektir. Bunun için Kafkaslar'daki Alman kuvvetlerine gönüllü çeviri hizmeti verir, sonra da onlarla birlikte bölgeden ayrılır.

Kornblatt ve onun gibiler, Amerikan yetkililerine ve onların üniversitelerindeki bağlantılarına ilginç gelmiştir. Çünkü bu kişiler Sovyetler hakkında bilgi sahibidirler. Hem Almanlar hem de Amerikalılar için kendi ülkesine ve toplumuna karşı ajanlık yapmıştır. Nikolay Kornblatt, hiçbir zaman savaş suçlusu olduğunu kabul etmemiştir.

3.2.5.2.2.5. Klostrofobik

Klostrofobik, yaşadığı olumsuz deneyimlerin sonucu olarak kapalı yer korkusu edinmiştir. Asansör, oda, kulübe, hatta ev gibi kapalı mekânlarda uzun süre bulunamaz. Bu gibi yerlerde boğulacağı hissine kapılıp bir an önce açık havaya çıkmak ister.

Nuke Türkiye'nin kişiler kadrosunda yer alan Abdullah Geçkin, klostrofobik bir tiptir. Otuz-otuz beş yaşlarında çam yarması gibi bir Rumeli göçmenidir. Ağabeyi kan davası yüzünden adam öldürünce onun yerine hapiste yatmıştır. Ecevit affıyla içeriden çıkar. Ancak cezaevi deneyimi yüzünden sık sık ruhu daralır. Bu gibi durumlarda kendisini evden dışarı atar. Bir süre askerlik yaptıktan sonra yetersizlik raporuyla askerden gönderilir.

Kapıcılık işi bulunur ama kapıcılıkta gözü yoktur. İşleri geçiştirdiği için kapıcılıktan atılır. Hapisten sonra deniz sevgisi gelişir. Deniz kıyısında teknelerin arasında zaman geçirir. Balıkçılığı dener, yapamaz.

3.2.5.2.3. Sosyal Tipler

3.2.5.2.3.1. Kurban kadın

Merkezî kişiler içinde Eleni Naciye üzerinden betimlediğimiz "melek kadın", namıdiğer "kurban kadın"[13] kendisini ailesine, kocasına ve çocuklarına adamış kadındır. Evindeki her şey ondan sorulur. Yemek pişirir, temizlik yapar ve çocuklarını yetiştirir. İyi huylu, yumuşak başlı ve güzel ahlaklıdır.

Fedakâr bir Anadolu kadını olan Makbule, kurban kadın tipinin iyi bir örneğidir (VKY). Bir komiserin kızı olan Makbule'nin kocası, 1960'ların başında Almanya'ya gider. Gıyabında onu boşayıp bir daha geri gelmez. Arka arkaya iki erkek kardeşini ve babasını kaybeder. Annesiyle birlikte babadan kalma Zeytinburnu'ndaki küçük evde yaşamaya devam eder.

Kadere Karşı Koy A.Ş. romanında Tosyalı Hanife abla, kadınlar grubunun temizlik işlerine bakar. Tosya'nın bir köyünde yaşarken yedi yaşında yetim kalır. Evlatlık olarak bir aileye verilir. Okuma yazması yoktur. İki evlilik yapar. İkinci kocası kendisinden küçük olup işsizdir. Gündelikçi olarak temizliğe gidip evini ayakta tutar. Üç çocuk, dört torun sahibidir.

Şefika Hanım, tipik bir korumacı annedir (YTH). Kocası Kasap Tahsin öldükten sonra çocuklarına sahip çıkar, yuvasını dağıtmaz. Yeniden evlenmeyip çocuklarını tek başına yetiştirir. Oğullarından biri eve geç kalsa endişe duyar. Çocuklarının arasındaki çekişmelerde hakem görevi üstlenir. Gelini Eleni'yi sevecenlikle evine kabul eder.

Aynı romanda yer alan Peyker Hanım, yine bu tipin bir örneğidir. Berber Hasan'ın karısıdır. Kızları Huriye ve Nuriye'ye olduğu kadar, annelik sevgini ve şefkatini Eleni Naciye'ye de gösterir. Peyker Hanım'dan yönelen bu sevgi, Naciye'yi o kadar etkiler ki kızının adında onu yaşatmaya devam eder.

---

13 B. Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, 3. basım, İletişim Yayınları, İstanbul 2000, s. 253.

Bir zangocun karısı olan Afroditi, Eleni Naciye'nin annesidir. Peder Andrias tarafından kızının Menaslar'a evlatlık verileceği haberi üzerine yıkılır. Kızının zoraki elinden alınması onda büyük üzüntü yaratır. Olayın yıkımı davranışlarına yansır. *"Acısının gayreti ancak iki kilometre götürebildi Afroditi'yi. Bitmez tükenmez portakal ağaçlarının arasından çizdiği zikzaklar yavaşladı, kurşun gibi ağırlaştı bacakları. Öğle sıcağı, çiçeklerin yağlı kokusuna karıştı, gönlünü bulandırdı. Afendirika yakınlarında kendini taşıyamaz oldu, yere, yeni çapalanmış tarhların birinin üzerine yığıldı, yüzünü toprağa dayadı."* (YTH: 10)

Mikalis Menas'ın karısı Maria İolanti de iyi bir annedir (YTH). Çocukları üzerine titrer. Terör olaylarına da karışan büyük oğlu, Akdeniz anemisinden ölür. Yohanides'in ölümünden sonra kocasını asla affetmez. Diğer oğlu Aletradis'in ölümünden sonra ise hayata tamamen küser. Üzüntüsünden bir süre sonra ölür.

Eyy Uhnem Eyy Uhnem romanında sunulan Natalya Svetlona da kurban kadın tipinin bir örneğidir. Aleksandr İsayeviç Soljenitsin'in ikinci eşidir. Kimyagerdir. Evlendikleri yıllarda bir süre kimya öğretmenliği yapar. Daha sonra evine çekilir. Üç oğul doğurur. Yerine göre arşiv memurluğu, sekreterlik, aşçılık derken evinde hiç oturmaz. Daima gözlerinin içi gülen bir kadındır. Kısacık kestirdiği kır saçlarıyla güzelden çok, cana yakın bir kadındır.

3.2.5.2.3.2. Yobaz-Softa

Yobaz-softa[14] tipinin ilk örneğini, Şinasi'nin *Şair Evlenmesi* oyununda karşımıza çıkan mahalle imamı Ebüllaklaka oluşturur. Bu tipin inancı derinlikli değildir, çıkarlarını inancının önüne koyar. Verili doğruları sorgulamaz. Ancak dinin biçimsel ilkelerine uygunluk konusunda başkalarına baskı uygulamaktan çekinmez.

İşkenceci'de Şeyh Şemsettin Efendi yobaz-softa tipinin bir örneğidir. Bütün kasaba tarafından hürmet görür. Köylüler sorunlarını ona danışırlar. Hadislerle konuşur, hikâyeler anlatır ama cevaplarının sorulan soruyla pek ilgisi yoktur. Şeyh Şemsettin'in otoritesini perçinleyen bu tür konuşmalar, halk için aydınlatıcı olmaz. Bu obskürantist tavrıyla halkın bilgiye ulaşmasını önlemiş olur. Şeyhin bir başka yanlış tavsiyesi, küçük yaşlardaki kızların evlendirilmesidir.

Bu tipin Batılı örneği, merkezî kişi Diana Pavloviç'in annesi Mrs. Austin-Auchincloss'tur (NT). Püriten olan anne, kızını hayatının en büyük düş kırıklığı olarak görür. Kızının, zenci Malcolm X'in yürüyüşlerine katılmasını, Yahudileri evine getirmesini hazmedemez. Onun için Arap, İranlı ve Türk birdir; hepsi Muhammedî'dir, yani oryantaldir. Kızının bu yüzden Türkiye'ye gitmesini istemez.

Mrs. Austin'e göre Birleşik Devletler dışındaki dünya bütünüyle ilkeldir. Beyaz, Anglo-Sakson, Protestan olmayanları sevmez. Herkes üzerine düşeni yapmalıdır, her insan görev adamı olmalıdır. Tanrı'nın sevgisi bile koşulsuz değildir. Ona göre Londra köhnedir, Paris ise terbiyesiz Fransızlarla doludur. İyi bir Hristiyan olmayan Amerikalı olamaz.

Aynı romandaki Rabin Levi Pavloviç, bu tipin Yahudi çeşitlemesidir. Merkezî kişi David Pavloviç'in babası olan Rabin, Rusya göçmenidir. Hasidi cemaati

14 N. Öztürk, *"Edebî ve Sosyal Boyutuyla Modern Türk Edebiyatında Tipler", Türk edebiyatı Tarihi 3*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2006, s. 447.

hahamıdır. Tevrat'ın elden hiç bırakılmaması gerektiğine, kurtuluşun böyle sağlanacağına ve Tanrı'nın Yahudileri, tüm uluslardan üstün tuttuğuna inanır. Tanrı onların babasıdır.

Schrödinger'in Kedisi Kâbus romanında yobaz-softa tipinin örneği Osman Kuran'dır. Çankırı'nın Çerkeş ilçesi Körkuyu köyünde doğup büyüyen Kuran, bağnaz düşüncelere sahiptir. Her türlü kötülüğü şeytanla açıklar. Çocuklarını korku ve baskıyla yetiştirmiş, onlara karşı hiçbir zaman sevgisini göstermemiştir. Bu aileden yetişen çocuklar devrimci hareket içinde yer alırlar. Özellikle Bekir Kuran'ın bu yüzden yıllarca babasıyla arası açık kalmıştır. Ancak Bekir, iş adamlığına soyunduktan sonra babası onu affeder.

Osman Kuran, ömrünün son döneminde oğlunun dükkânında gördüğü Valentina Zozulya'ya âşık olur. Karısını terk edip İstanbul'da Rus kadınla yaşamaya başlar. Bu durumu günah sayan torunu Toprak'la tartışırken kaza sonucu ölür.

Grinko'nun oğlu Peder Andrey Mihayloviç, intihar eden Aleksi Kristovoviç Zelenski'nin cenazesinin kiliseye getirilmesine karşı çıkar. Tutucu bir Ortodoks inanışına sahip olan Mihayloviç'e göre Zelenski suç işlemiştir (ADM).

3.2.5.2.3.3. Kolejli

Yabancı dil eğitimine ağırlık veren, hatta pek çok dersi yabancı dille öğreten okullardan mezun olan kolejli tipi, kendisinin toplum içinde ayrıcalıklı bir konumu olduğunu düşünür. Bu tipler *"Haki renkten nefret ederler, askerleri pek kaba bulurlar, hiç sevmezler, filan. David Pavloviç'in yeni Avrupalı diye isimlendirdiği tipleme. Ritsos hayranı, o günlerde mutlak surette Ecevitçi[dir.]"* (OKM: 255)

"Or'da Kimse Var mı?" dizisinin ilk ve sonuncu romanlarında okuyucu karşısına çıkan Fatma, kolejli tipinin iyi bir örneğidir. Fatma gibiler asker kafası, beton kafa gibi aşağılayıcı tanımlamaları; mantığın bittiği yerde askerlik başlar gibi küçümseyici hükümleri dillerine pelesenk ederler. Bu tipler Batı yanlısıdırlar. Feministler, hümanistler, düzenin öz uzmanları bu tipin içinden çıkarlar.

Değişen kadın tipini göstermek açısından Fatma'nın Ziya Bar'da bar sahibiyle giriştiği küfürlü diyalog önemlidir. Diğerlerinden üstün bir konumu olduğunu düşünen bu tip, tam anlamıyla erkek ağzıyla konuşur. *"'Ne üç kuruşu, be! Hangi üç kuruş?!' diye haykırdı, 'Kerhaneci! Burası kerhane be! Randevuevi! Pezevenk! Bak, şu masalara! Bu gece kim kimi düzecekten başka ne konuşuluyor? İkiyüzlü, it! Bütün gece oraya ayıp gibi dikilip hangi fıstığı yatağa atacam diye beklersin! Allah'ın kırosu!"* (VLM: 50)

3.2.5.2.3.4. Ağa

Ağa tipi, geniş topraklara sahip olan ve çevresinde sözü geçen, varlıklı kimsedir. Özellikle toprağa bağlı geçmiş Türk toplumu içinde önemli bir role sahiptir. Cumhuriyet dönemi Türk romanında ağalığa bir sorunsal olarak yaklaşılmış; "Cemo, Memo, Değirmen Taşı, Gominis İmam, Boynu Bükük Öldüler ve Kanlıderenin Kurtları"[15] romanlarında bu sorun işlenmiştir. Cumhuriyet sonrasında *"ağa ve ağalık, köylü üzerinde baskı mekanizmasından başka bir şey değildir. Ağalara göre*

[15] R. Kaplan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, 3. basım, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 399.

köylü kuldur. Bu terim, köylünün statüsünü belirlediği kadar, ağa-köylü ilişkilerinin hangi çerçevede yürütüldüğünün de bir ifadesidir." (Kaplan, 1997: 402) Günümüzde yaşam biçimi ve sanayileşmeyle birlikte ağa tipi yok olmuş ya da yok olmaya yüz tutmuştur.

Abdurrahman Ağa, Hafız Ağa'nın ortanca oğlu olarak dünyaya gelir. Adana Valisi Cemal Paşa, babasına bir köy bağışlamıştır. 1940'ta babası ölür. Abdurrahman Ağa ticarete girişir. Kaçak olarak ipekli kadife kumaşlar getirip satar. 1946'da babasının yerini almış, ağalığın yanı sıra toptancı tüccar sıfatını da edinmiştir. Demokrat Parti'ye üye olur. Her kırsal kesim erkeği gibi dört kızından sonra dünyaya gelen oğluna çok sevinir. Ona göre *"Dört kız dört bela. Oğul gökte yıldız, yerde mücevher, tarlada saban, hükûmette kâtip, kavgada silah, yaşlılıkta para, gençlikte teba[a]dır."* (İ: 7)

27 Mayıs 1960 darbesinden sonra tutuklanıp Sivas kampına gönderilir. Savcı ve yargıç yüzü görmeden altı ay burada kaldıktan sonra serbest bırakılır. Toprak Reformu gereğince arazileri elinden alınır. İstanbul'a taşınır ve Kocamustafapaşa'da köhne, küçük bir eve yerleşir. Arazilerinin kendisine yeniden verileceği umuduyla yaşar. 12 Mart 1971 darbesinden sonra ölür. Hayata ağa olarak başlamış, yoksulluk içinde ölmüştür.

Valla Kurda Yedirdin Beni'de Memduh Ören'in dedesi Şemsettin Bey, yirmi köye sahip bir ağadır. Abdurrahman Ağa'dan farklı olarak hayatı boyunca mülkünü ve nüfuzunu korur. Yedi oğlundan üçü onun yanında kalıp ağalığı sürdürür. Dört oğlu İstanbul'da Mekteb-i Sultani'de okur. Bunlar Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Diyarbakır'a gelip Kürdistan Cemiyeti'ne katılırlar ve Kürtçülük hareketinin içinde yer alırlar.

3.2.5.2.3.5. Kokona

Kokona tipi; süsüne, makyajına abartılı biçimde önem veren kadındır. Toplumsal ve ekonomik konumunun eksikliğini dış görüntüsüyle telafi etmeye çalışır. Çalışmak, üretmekten hoşlanmaz; giyinip kuşanıp gezmek en büyük eğlencesidir.

Yaseminler Tüter mi Hâlâ'da Havva ve kızları, kokona tipinin örnekleridir. Havva ve kızları Fikret ile Mualla, süslerine düşkün oldukları kadar hafif meşrep yapıya sahiptirler. Halayık Havva peruk takar. Fikret saçlarını oksijenle turuncuya dönüştürür. Her iki kız da dekolte giyinmekten hoşlanır. Bütün aile gezmeyi sever. Eleni Naciye'nin çok iyiliğini gördükleri, hatta evden kovulmasına sebep oldukları hâlde ona sahip çıkmazlar. Dostluklarına karşı vefalı değillerdir.

3.2.5.2.3.6. Nihilist

Nihilist tip, insanla ilgili bütün ahlaki değerleri reddeder. Otoriteye boyun eğmeyi kabul etmez. 19. yüzyıl Rus toplumunda örneklerine çokça rastlanır. Özellikle Rus yazar Turgenyev'in *Babalar ve Oğullar* romanındaki Bazarov, nihilist tipin arketipi sayılır. Halit Ziya'nın Mai ve Siyah romanındaki Raci[16], edebiyatımızdaki ilk nihilist tiplerdendir.

Sarp Olgun nihilist tipin bir örneğidir. Babası elçi olduğundan aile, çeşitli davetlere katılırken Sarp'ı elçilik görevlileri büyütür. Babası hariciyeden emekli olup İstanbul'a yerleştiğinde Sarp on iki yaşındadır.

[16] N. Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 5. basım, Öncü Kitap, Ankara 2007, s. 155.

Sarp, Avrupa'dan sonra İstanbul'daki okul ortamını yadırgar. Bir süre içine kapanıp susar. Sanata, şiire, romantizme önem vermez. Liberalizm, sosyalizm, ilericilik, gericilik gibi kavramların boş laf olduğunu ileri sürer. Her şey yemek yemek ve çiftleşmekten ibarettir. Ne dünyayı değiştirmek, ne de dünyaya katkıda bulunmak ister. Sanayi devriminin de, bilişim devriminin de sıradan dünya vatandaşına katkısı olmadığına inanır.

Hiçbir şey onun umurunda değildir, hiçbir değere sahip değildir. Sarp Olgun'a göre: *"Zehir, insanoğlunun en yüce keşfi! Eroin, başkaldırının en bilinçli biçimi! Bedenin bilerek, hissederek yok edilmesi en yüksek gelişme çizgisi! En yürekli başkaldırı[dır]!"* (SKK: 613)

Aynı romandaki Bekir ve Müjgân çiftinin kızı Devrim Kuran da nihilisttir. Babasından şiddet görerek büyür. Anne-babanın geçimsizlikleri, ilgisizlik, alkol, erkek arkadaşı Sarp Olgun'un düşünceleri, uyuşturucu bağımlılığı Devrim'i zamanla nihilist bir tipe dönüştürmüştür. Bir süre fahişelik de yapar. Bilgili ve aydın birisi olmakla birlikte geçirdiği evreler onun bütün inançlarını yok eder. Sarp Olgun'la evlenir. Ancak Sarp onu patronuna peşkeş çekince yüksek oranda uyuşturucu alarak intihar eder.

Luda Leonova, yine nihilist tipin bir örneğidir. Brejnev döneminde doğan, Gorbaçov döneminde biçimlenen, 1990'lı yılların yoksulluğunu yaşayan Nyet Kuşağı dedikleri gençlerdendir. Bu kuşağın tanımlayıcı özelliği, hiçbir ideallerinin olmayışıdır. Her türlü ahlaki, dinî, estetik değer ve ülküyü inkâr eden 1860 kuşağını, nihilist Bazarovistleri anımsatır.

Luda Leonova yirmili yaşlarındadır. Zayıf bedeni, kalın sesiyle dikkati çeker. Yakın zamanda ağır sarılık geçirmiştir. Uyuşturucu bağımlısıdır. Babası varlıklı bir iş adamı, annesi avukattır. Kendisi hukuk fakültesinin son sınıfından ayrılmış, turist rehberliği yapmaktadır. Uyuşturucuya on altı yaşında başlamıştır. Luda Leonov'un *"Demokrasinin de, kapitalizmin de yıldızı söndü. Yeltsin'den bıktık. Komünizmi istemiyoruz. Sorunlu bir Rusya da istemiyoruz. Ama nasıl bir Rusya istediğimize dair bir fikrimiz de yok."* (EUE: 29) sözleri Nyet Kuşağının içinde bulunduğu amaçsızlığı çok iyi yansıtır.

3.2.5.2.3.7. Agnostik

Agnostik tip, Tanrı düşüncesine de dinî öğretiler konusuna da mesafeli yaklaşır. Dinî öğretiler insan eliyle ortaya çıkarılmıştır. Tanrı'nın varlığı da, yokluğu da kanıtlanamaz. "Gogol'un İzinde" yer alan Aleksi'nin annesi Dr. Oksana Dimitriyevna Zelenskaya bu tipin bir örneğidir.

Zelenskaya, Moskova Devlet Üniversitesinde psiko-kinesis uzmanıdır. Romanov hanedanının son başbakanı ve Sarayovskaya Oblast Valisi Pyotr Stolipin'in yeğenidir. Yetmişli yaşlarında, insanı nezaketiyle büyüleyen bir kadındır. Oğlunun Ortodoks geleneğince gömülmesine karşı çıkar. Engel olamayınca da cenazeye katılmaz.

İnsan bilincinin, çevresindeki fiziki ve biyolojik sistemler üzerindeki etkisini incelemektedir. Ona göre yaşam, ölümü beklemektir. Tanrı'nın olup olmadığı kesin değildir. Eğer Tanrı varsa bütün kötü şeylerden sorumludur. Din ve bilimin aynı şey olduğuna inanır. Önceleri şiddetli bir ateistken sonradan agnostikliğe yönelir.

İnsan aklının erişemediği muhteşem bir güç vardır, ama din bunun cevabı değildir. Ona göre mazlumları Tanrı adına tehdit eden, can yakan kötüdür. Her şey, her inanç birbiriyle ilintili ve tektir. Hayatta mutlak olan tek şey, mutlak diye bir şeyin olmamasıdır.

Zelenskaya'ya göre dualizm (ikicilik); insanı Tanrı'yla, Tanrı'yı insanla, insanı doğayla, doğayı insanla karşı karşıya getirir. Ortodoks Yahudilik, Hristiyanlık, Müslümanlık evrene dair her şeyi en kaba biçimde siyah-beyaz, iyi-kötü, doğru-yanlış diye basite indirgemektedir.

Oysa neyin iyi, neyin kötü olduğu kişiden kişiye değişir. Evrende her şey, birbirlerini tamamlayan karşıtlardan oluşur. Hiçbir şey asla mutlak değildir, birlikte bir bütün olarak hareket ederler. Oysa dualizm; insanoğlunu kutsal olandan, doğayı insandan, ruhu maddeden ayırır.

3.2.5.3. KARAKTER

Yuvarlak kişiler[17] olarak da tanımlanan karakterler, Alev Alatlı'nın romanlarında tiplere oranla daha az yer kaplamaktadır. Yazar, toplumsal ve siyasal meseleleri önemsediği, izlekler üzerinden mesaj vermek istediği için romanlarının merkezine tipleri yerleştirmiştir. Romanlarda az sayıda karakter bulunmaktadır. Yazarın temsilcisi olan anlatıcı, karakterlerin kendi başlarına yapmaları gereken kişisel gelişime izin vermemiştir. Tipler gibi karakterler de anlatıcının sıkı denetimi altında kaldıkları, onun bakış açısıyla verildikleri için bağımsız ve özgür olamamışlardır.

[17] P. Stevick, *Roman Teorisi*, çev. S. Kantarcıoğlu, 2. basım, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 169.

3.2.5.3.1. Yozlaşmış karakter

Bünyesinde iyi nitelikler olan bu türdeki karakterler, dış etkenlerin de etkisiyle özünden uzaklaşıp zamanla bozulurlar. Gelişim çizgisi içinde olumludan olumsuza doğru bir gidiş sergilerler. Bu karaktere *Nuke Türkiye*'nin kişiler kadrosunda yer alan Nesibe iyi bir örnektir.

Diana'nın aşkla bağlandığı Nesibe, şalvar giyip yemeni bağlayan bir Yörük kadınıdır. Yöresel ağızla konuşur. Babası saraç, amcası hafızdır. Yedi yaşında annesiz ve babasız kalınca halası Ramize Hanım tarafından hizmetçi olarak alınır. On beş-on altı yaşlarındayken yaşlı bir adamla evlendirilir. Kocası birkaç yıl sonra ölür. Bir yıl dul kaldıktan sonra kendisinden daha genç olan Abdullah'la evlendirilir. Uncular ailesi, kocasına kapıcılık işi verir. Evlenip onlardan ayrılmasına karşın Uncuların ihtiyaçlarına yine Nesibe koşar. Saf bir karaktere sahiptir. *Dallas* dizisindeki oyuncular, Türkçe dublajla konuşturuldukları için onları Türk zanneder.

Diana'nın kendisine olan aşkı, maddi yardımları onun yaşam biçimini değiştirir. Giyimi, tavırları, konuşmaları başkalaşır. Onunla birlikte Amerika'ya gider. Ancak o ana kadar Diana'nın sevgisine karşılık verir gibi görünen Nesibe, Amerika'da onu terk eder. Kocasını da yanına alarak Kanada'ya yerleşir. Nesibe karakteri, zamanla insanların yozlaşmasını göstermesi bakımından tipik bir örnektir.

3.2.5.3.2. Ağırbaşlı

Davranışları ölçülü, olgun, ciddi karakter özellikleri gösteren ağırbaşlı[18] kişiliğe Arif Tahsin iyi bir örnektir (YTH). Dürüst, namuslu, saygılı birisi olan Arif, ilk

[18] İ. Koyuncu, *Elyazısı Analizi ve Kişiliğiniz*, Alamuk Yayınları, Ankara 1993, s. 63.

gençliğinden itibaren okumaktansa para kazanmanın önemli olduğunu düşünür. Bir tamirhanede çalışmaya başlar. Mahalle çeşmesinde gördüğü Eleni'ye âşık olur. İlk buluşmalarında onu kaçırır, evlenir. Arif evlendikten sonra kendi dükkânını açar, çok çalışarak zaman içinde belli bir refaha ulaşır. Dört çocuğu olur. Eşine ve çocuklarına düşkündür.

Mutlu bir evliliği olmasına rağmen ağabeyi Cemil'in, Eleni Naciye'ye kara çalmasına araştırmadan inanır. Aldatıldığını sanıp büyük bir acı duyar. Önce evi terk edip Türkiye'ye geçer. Bir süre sonra geri döner ve Naciye'yi evden kovar.

3.2.5.3.3. Vefalı

Vefalı karakter özelliğine sahip insanlar, sevgiyle bağlandıkları kişileri asla yalnız bırakmazlar. Onlar için sevgi, arkadaşlık, dostluk günübirlik yaşanan olgular değil; bir ömür boyu süren bağlılıklardır.

Viva La Muerte'de başkişi Günay Rodoplu'nun yakın arkadaşı olarak yer alan Tülin, vefalı karakter özelliğine sahiptir. Satır aralarından otel işlettiğini anlarız. Gençliğinde "Halkın Yolu"na siyasi içerikli yazılar yazmıştır. Rodoplu'yu sever ve onu korumaya çalışır. Sevgilisi Şafak konusunda Rodoplu'yu uyarır. Hastalığı sırasında Rodoplu'nun yanından ayrılmaz. Günay'ın iç dünyasının aktarımında Tülin, yansıtıcı bilinç görevini üstlenir.

Şafak Özden'in kurdurduğu kooperatifin zoraki başkanlığını yapar. İmzası Şafak Özden tarafından taklit edilerek kooperatifin paraları usulsüz biçimde bankadan çekilir. Bu durum Tülin'den çok Rodoplu'yu üzer. Tülin'in bir özelliği de "kardişim"

hitabıyla konuşmasıdır. Kiminle konuşursa konuşsun bu hitabı sık sık tekrarlar. Bu söylem, samimi bir hitap olmaktan çok onu simgeleyen bir sözdür.

3.2.5.3.4. Girişimci

Üretim, ticaret ya da endüstri alanlarında iş kurmaya hevesli kimselere girişimci denir. İş yaşamında çoğunlukla erkek girişimcilere alışık olan toplumumuz, son zamanlarda kadın girişimcilere de tanık olmaktadır. Merkezî kişiler içinde de karşımıza çıkan kadın girişimci karakteri, Alev Alatlı'nın romanlarında çokça karşılaştığımız bir kişiliktir. Yazar, bu tavrıyla kadının toplum içinde olması gerektiği yere de işaret eder.

Kadın girişimci, kurban kadın tipinin karşısında yer alan bir kişilik özelliğidir. Ev hanımı olan, çocuklarına ve eşine kendisini adamış olan kurban tipinin aksine girişimci kadın, iş yaşamının içinde kendisini kanıtlamak ister. Ekonomik anlamda erkeğe bağımlılığı yoktur. Kendi başına iş yaşamına atılır, başarılı olur.

Kadere Karşı Koy A.Ş. romanındaki Asude bu karakterin bir örneğidir. Kırk bir yaşında bir borsacıdır. Bir bankanın menkul kıymetler bölümünde çalışmıştır. Bankayı işlem hacminde Türkiye birincisi yapmıştır. Sonra Delta Menkul Kıymetler'in başına getirilir. Borsada müşterisine karşı ahlaki bir sorumluluk duyar. Müşterisinin parasını kendi parası gibi kollar. Hayatta hiçbir şeyi geçiştirmez. Yatıştırıcı, sakinleştirici bir karakteri vardır.

Kocası bankacıdır. Kocasından daha zekidir. Kocası ondaki potansiyeli görememiştir. Eleştiriye açıktır. Aykırı yapılarını fark ettiği için kocası Yılmaz'dan

ayrılmıştır. Piyasayla arasında aşk hâlinde bir ilişki vardır. Gelecek iki ay içinde piyasada, yani siyaset ve ekonomide nelerin olabileceğini öngörebilir.

Aynı romanda, yine girişimci kadına örnek olan Sema Çakır mikrocerrahtır. Günde ortalama on altı saat çalışır. Fıkra anlatmayı sever. İyi resim yapar ve iyi bilardo oynar. İstanbul Tıp Fakültesini bitirmiştir. Sonra cerrahi alanında uzmanlaşır. Uzun süre İngiltere'de London General Surgical Hospital'da çalışır. Sonra sırasıyla Almanya'da, Amerika'da çalışmıştır. Ünlü ve başarılı bir hekimdir.

İnci Hanım, aynı romanın bir başka kadın girişimcisidir. Annesi Hollandalı, babası Türk'tür. Üç erkek çocuk sahibi olduktan sonra kendisiyle ilgili bir şey yapmadığını fark ederek resme başlar. Ferhat'ın resim atölyesine devam eder. Resme başladıktan sonra nesnelere farklı bakar. Kocasının karşı çıkmasına rağmen devam eder. Sonra Hollanda'ya gider, kocası gelmez. Daha sonra Amsterdam'da bir iş bulup kocasını da yanına aldırır.

*Kadere Karşı Koy A.Ş.*nin Şehvar karakteri girişimci bir kişiliktir. Çok renkli giyinmeyi sever, giysilerini çoğunlukla yurt dışından getirtir. Aliye ablasıyla birlikte Amerika'ya öğrenim için gitmiştir. Sekreterlik öğreten bir yüksek okuldan mezun olur. Yirmi iki yaşında Türkiye'ye dönünce bir süre bir genel müdürün sekreterliğini yapar. Sonra rehberlik yapmaya başlar. Şirin Devrim sayesinde tiyatroda karar kılar. Tiyatrocu İlhan'la evlenir. Kadere Karşı Koy Anonim Şirketi'nin yönetim kurulu başkanı olur.

"Gogol'un İzinde" dizisinin ilk ve üçüncü romanlarında yer alan Filibeli Şennur Özkök girişimci bir ruha sahiptir. Bulgaristan Türklerinden olan Şennur Hanım, okulunun düzenlediği bir geziyle ilk defa 1983'te Moskova'ya gider. Kamp

yöneticilerinden Andrey'e âşık olur. Belli bir tarihten itibaren Rusya'da iş yapmaya başlar. Kimi zaman gelip gider, zaman zaman Rusya'da kalır. Başkişi Güloya Gürelli ile Moskova uçağında tanışırlar, kısa sürede arkadaş olurlar. Güloya'nın Moskova'yı öğrenmesinde ve Ruslar hakkında bilgi edinmesinde Şennur sağlam bir kaynak olmuştur.

3.2.5.3.5. Aylak

Aylak, belli bir işte karar kılamayan, işsiz ve sorumsuz olmaktan hoşlanan bir karakterdir. Çalışmaktan, çaba sarf etmekten hoşlanmaz. Sıkıntılı durumlardan uzak durur.

Cevat, *Kadere Karşı Koy A.Ş.* romanının aylak karakteridir. Tembelliği sever. Akademi'nin resim bölümünden mezundur. Kırk bir yaşındadır. Kötü bir ressam, zoraki reklamcı ve grafikçidir.

Reklam ajansından kovulunca Almanya'ya gider. Orada bir kilisenin, çocuklar için açtığı kursta resim öğretmenliği yapar. Sonra yeniden İstanbul'a dönüp Akıntı Burnu'nda hamburger dükkânı açar. Dükkânın işlerini boşlayıp kurulan şirkette görev alır.

3.2.5.3.6. İyimser

İyimser, çoğunlukla her işi ve her düşünceyi olumlu olarak değerlendiren bir karakter yapısıdır. Bardağın boş tarafını değil, dolu tarafını gören insandır. Kötümser karakterin tam karşısında yer alır.

Kadere Karşı Koy A.Ş. romanının anlatıcısı Selin, iyimser karakterin bir örneğidir. Anlatıcı kimliğinden dolayı olayların merkezinde yer almasına karşın onunla ilgili bilgiler satır aralarına sıkıştırılmıştır. Adını ancak romanın yetmiş ikinci sayfasında öğrenebiliriz. Romandaki bağımsız kadınlar grubunun bir üyesidir. Arkadaşları Süheyla'yı kurtarmak üzere kurulan şirketin genel sekreterliğini üstlenir.

Bu iş için Füsun'la, Ferhat'la ve Cevat'la iletişim kurar. Şirketin kuruluşu ve işleyişi sırasındaki birçok iş, onun koşturmasıyla çözümlenir. Şirket içinde yetenekli ve girişimci birçok kadın vardır. Onların şirket konusundaki becerileri Selin'in organizasyonuyla ortaya çıkar.

3.2.5.3.7. Fettan

Fettan kadın; gönül ayartıcı, cilveli, nazlı özelliklere sahiptir. Erkekleri nasıl etkileyebileceğini, nasıl kontrol altına alabileceğini çok iyi bilir. Çok güzel olmasa da fettan kadın, edasıyla erkeği kendisine hayran bırakabilir.

Kadere Karşı Koy A.Ş. romanının kişiler kadrosunda yer alan Füsun Erbak, fettan bir karaktere sahiptir. Tam bir minnoş tiptir. Erkeklere karşı masum ve sevimli bir imaj çizer. Fabrika mimarisi konusunda uzman olup bir kimya şirketinin mimarlığını yapmaktadır. Çok güzel bir kadındır. Önal Alpago tonuyla konuşur. İnce, çıtkırıldım tavırlarıyla erkekleri kolayca etkiler. Hayattan ne istediğini bilen bir kadındır.

3.2.5.3.8. Kendini beğenmiş

Kendini beğenmiş karakter, başkalarını küçük görerek onların karşısında kendisini üstün bulur. Kendini üstün ve büyük görme tutkusu kimi durumlarda megalomaniye ulaşabilir. *"Kendini beğenmişlik, çok geçmeden insanı oynanan bir oyunun gerçek bir oyuncusu olmaktan çıkarıp bir oyunbozana dönüştürür. Kendini beğenmişler, kendini beğenmişliklerine doyum sağlamaktan alıkonuldu mu, hiç değilse başkalarına üzüntü vermek, acı çektirmek isterler."* (Adler, 1998: 214)

Ferhat Erbak, *Kadere Karşı Koy A.Ş.*de kendini beğenmiş bir karakter olarak okuyucu karşısına çıkar. Füsun'un ikiz kardeşidir. Anne ve babası boşanır, annesi tek başına onları yetiştirir. Mimarlık Akademisinde okur. Amerikalı, Kolombiyalı ve Koreli kadınlarla ardı sıra üç evlilik yapar. Ortaköy'de ev hanımlarına yönelik resim kursları vermektedir. Sevdiği kadınların kendisininkinden farklı düşüncelerini, kendisine çıkarılmış zorluklar olarak görür. Sevdiklerinden kendisini bir deha olarak kabullenmelerini ister. Bir erkek bir kadını, bir başka kadının anlayamayacağı kadar anlar. Savaşsız, çaba sarf etmeden ona gelen kadın Ferhat için önemli değildir. Çatışmadan beslenen bir kişiliktir.

3.2.5.3.9. Mücadeleci

Mücadeleci karakter, herhangi bir amaca ulaşabilmek için, herhangi bir gücün üstesinden gelebilmek için sürekli bir savaşım verir. Doğru bildiği inanç ya da düşünce uğrunda çaba sarf eder. Yılmama, yenilmeme, ısrar etme onun karakter özellikleridir.

Dünya Nöbeti'nde mücadeleci bir karakter olarak sergilenen Yüzbaşı Lev Arturoviç Zelenski, Dr. Oksana'nın ikinci eşidir. Volga Almanlarındandır. Ailesi

1850'lerde Westphalia Eyaleti'nden Rusya'ya göç etmiştir. Afganistan'da savaşır. Ordu içinde kötü muameleye maruz kalan erleri araştırır. Mağdur anneleriyle birlikte hareket eder. Bu durum, üst yönetimin hoşuna gitmez. Pakistan sınırındaki birliğe sürülür. Orada adı, mermi satışına karıştırılır. Hapse atılır. Hücrede hastalanır. Birlik doktoru kendisine bakmayı reddeder. Birkaç ay sonra tabutu, annesi Madam Luiza Martinovna Zelenskaya'ya teslim edilir.

"Gogol'un İzinde" dizisinin ikinci ve üçüncü romanlarında ortaya çıkan Nadya İvanova, mücadeleci karakterin başka bir örneğidir. Topçu Albay İvan Petroviç İvanov ile Galina Alekseyevna İvanova çiftinin kızıdır. 1992'de infaz edilen sevgilisinden iki çocuğu vardır. Trende kondüktör olarak çalışmaktadır. Vicdan adlı örgütün kurulmasına önayak olur. Halka, gulaglarda, yani sürgün kamplarında yaşananları anlatmak, devletin gulag kurbanlarına tazminat ödemesini sağlamak için sürekli bir savaşım içindedir.

Eyy Uhnem Eyy Uhnem'de Fyodor, mücadeleci karakter özelliği sergiler. Ağabeyi 1956'da Macaristan'a giren Sovyet birliklerinde erdir ve orada ölür. O zaman Fyodor, on altı yaşındadır. Evden kaçıp Kazakistan'a gider. Günlerce aç kalır. İlk hırsızlığını orada yapar. On beş yıl cezaevinde kalır. Şimdi elli yaşlarındadır. Elektrik teknisyenidir. Çita Tersanesi kriz nedeniyle kapanınca işsiz kalır. Pek çok işsiz gibi Dobrota Çiftliği'ne sığınır. Dokuz aydır çiftlik işlerinde çalışmaktadır. Çok çalışmaktan ve az kazanmaktan şikâyetçidir.

3.2.5.4. YARDIMCI KİŞİLER

Yardımcı kişiler, tip ve karakter gibi canlı biçimde betimlenmezler. Süsleme gibi, aksesuar gibi, toplumsal bir ortam oluşturma gibi işlevler için kullanılırlar. Yardımcı kişilerin varlığı ya da yokluğu olay örgüsünü, çatışmaları, izlekleri etkilemez. *"Bunların vaka içinde yüklendikleri herhangi bir fonksiyon yoktur, eserde psikolojik hususiyetlerinden de söz edilmez."* (Aktaş, 2000: 142)

Alatlı'nın romanlarında yardımcı kişiler kadrosu bir hayli kabarıktır. Merkezî kişi, tip ve karakterden daha fazla olmak üzere yardımcı kişiyle karşılaşırız. Ev halkı, yakın çevre, iş çevresi, okul çevresi, toplumsal ve siyasal çevre olmak üzere çeşitli başlıklar altında sınıflandırdığımız bu figüratif kişiler, romana sahihlik duygusu katmak üzere düşünülmüştür. Hatta bu sahihlik duygusunu perçinlemek için roman dünyası içinde gerçek kişilere de yer verilir.

Tip ve karakterler için bir aile, bir mahalle, bir toplumsal çevre oluşturmak görevini üstlenen yardımcı kişiler, yalnızca adlarıyla yer almışlardır. Onların dış görünüşleri ve iç dünyaları romanda verilmemiştir.

3.2.5.4.1. Ev halkı

Olayların merkezinde yer almayan çocuk, anne, baba, büyük anne, büyük baba, aile dostu gibi kişilerden oluşan ev halkı; romanda toplumsal bir birim oluşturmak için vardır. Merkezî kişinin, tipin ya da karakterin mutlaka bir ailesi vardır. İşte ev halkı, akraba çevresini oluşturur, ancak olayları yönlendirici işleve sahip değildir.

Alatlı'nın ilk romanında Mikalis Menas ve karısı Maria İolanti tip olarak sergilenmiştir. Ancak onların sahip olduğu bir ev, bir aile vardır. Menasların çocukları Penolope, Stefanos, Klo, Aletradis ve dostları Helena teyze aile ortamını

oluşturmak için var olan figürlerdir. Bunun dışında işlevleri yoktur. Ailenin büyük oğlu Yohanides'e ise milliyetçi duygularından dolayı tip özelliği verilmiştir.

Diana-David Pavloviç çifti açısından *Nuke Türkiye*'de ayrıntılı bir aile çevresi verilmiştir. Romanda oryantalist tipler olan Diana ve David'e önemli görevler düşerken onların aile çevresi figüratif bir yapı oluşturur. Diana'nın babası Robert Steven Auchincloss, Diana'nın mürebbiyesi Bayan White, Diana'nın babasının arkadaşı Pierre amca, David Pavloviç'in dedesi Solomon Pavloviç, David'in ikinci eşi Bettine, Mrs. Austin-Auchincloss'un özel şoförü Peter, Sarah hala, David'in kardeşi Arye, David'in dayısı Yudel, Diana'nın çocukları David ve Katyuşka ev halkını oluşturan yardımcı kişilerdir. Bu kişilerin çoğunlukla adları verilmekle yetinilmiştir. Fakat bu kişilerin görevlerinden hareket ederek bile Pavloviçlerin yetişme tarzı hakkında bilgi sahibi olabiliriz.

Valla Kurda Yedirdin Beni'de iki farklı aile çevresi dikkati çeker. İlki romanın anlatıcısı Mehmet Ömer Sedes'in aile çevresidir. Mehmet'in kişiliğinin oluştuğu çocukluk dönemini ve aile ortamını ortaya koymak bakımından aile çevresi önemsenmiştir. Anne Behiye Hanım, babaanne Mürüvvet Hanım, Maarif Vekaleti Müsteşar Vekili Faik Sabri Bey, Faik Sabri Bey'in karısı Belkıs Hanım, komşuları Eftal Efendi ve Sadiye Hanım, mahalle bakkalı Şükrü Efendi; Sedes ailesinin yakın çevresini oluşturur.

Aynı romandaki ikinci aile çevresi, merkezî kişiler içinde yer alan Şiran Ören'in aile çevresidir. Kız kardeşler Feride, Çiçek, Aynur, Ayten, Rana; erkek kardeşler Ferit, Apo, Suphi; Suat'ın karısı Vildan; Suat-Vildan çiftinin çocukları Hozan, Boran; Apo'nun karısı Nalan; anne Hayriye Ören, baba Memduh Ören; Memduh'un kardeşi Abidin amca, Abidin'in karısı Saliha yenge, Hayriye'nin kardeşi İbrahim

dayı ve Şehabettin amca bu geniş ailenin üyeleridirler. Ailenin Doğu kökenini ortaya koymak bakımından aile çok çocuklu olarak sunulmuştur.

3.2.5.4.2. Mahalleli / Yakın çevre

Mahalleli, görevi yalnızca mahalle atmosferini oluşturmak ya da mekâna sahihlik duygusu vermek olan yardımcı kişilerden oluşur. Alatlı'nın ilk romanında Kıbrıs Rum kesiminden ve Türk kesiminden birer farklı mahalle çevresi sunulur. 1950'ler Kıbrıs'ının tipik bir özelliği olarak mahalleler kozmopolittir. Rizo Karpasso'da mahalle ortamını; Peder Andrias, Zangoç Spiro, manastırın şoförü İhtiyar Georgiu, Meyhaneci Dimitri, müşteri Kollis, Saraç Sabri, Nalbant Kristo, mahalle sakini Madam Stefanos, mahalle sakini Maria, mahalle sakini İhtiyar İsabella meydana getirir.

Türk tarafında mahalle tablosu; tamirci dükkânının sahibi Hacı Hüsrev, Arif'in çalışma arkadaşları, Saraç İbrahim Efendi, Helvacı Salim, kebapçı dükkânı işleten Berber Hasan, İmam Hüseyin Efendi, Doktor, Bakkal Remzi, Elektrikçinin Çırağı, mahalle sakini Selmanım'dan ibarettir. İki mahallenin figürlerine baktığımızda, o dönemde mahallenin kendine yeter bir yapı sergilediğini de görürüz.

Viva La Muerte'de Ziya Bar'ın müdavimleri merkezî kişiler bakımından yakın çevreyi oluşturur. Bunlar; Aslı, Ressam Ahmet, Demet, Yeşilçamlı Turan, bar sahibi Yusuf'tur. Bu kişiler, başkişinin ve diğer tiplerin kendilerini ortaya koyabilmeleri için doğal bir ortam oluştururken aynı zamanda moderniteyle birlikte gelen bu mekânla toplumsal değişimi anlatırlar.

Merkezî kişilerden Şiran Ören'in yakın çevresi *Valla Kurda Yedirdin Beni*'de bir hayli kalabalık bir kadroyla sunulur. Dergi ve yabancı dil seti işiyle uğraşan Şiran'ın iş çevresini çaycı Yusuf, pazarlamacı Filiz ve Nimet, yönetici sekreter Ayla, pazarlama müdürü Savaş, eğitim müdürü Nusret Bey, pazarlama elemanı Ahmet, Teletrans'ın ortağı Hayati Kamhi, Allen Giz oluşturur. Romancı, Şiran Ören'in yaptığı işleri belirtmekle kalmamış, yardımcı kişiler aracılığıyla işin işleyişini de göstermiştir. İşleyişi göstermenin dışında, bu kişilerin başkaca bir görevleri yoktur.

3.2.5.4.3. Okul çevresi

Öğrenci, öğretmen ve velilerden oluşan okul çevresi; öğrenci ya da öğretmen tipinin içine yerleştiği doğal ortamı oluştururlar. Eğitim sorunu, öğrenci-öğretmen ilişkisi, çeşitli öğrenci ve öğretmen tipleri bu çevre içinde yer alırlar.

Alev Alatlı'nın çeşitli romanlarında karşımıza çıkan, ama bir romanda öbekleşme meydana getirmeyen veli, öğrenci ve öğretmenden oluşan figürler okul çevresini oluşturur. Aylin, Şair Kemal, Mantar Erol, İhtiyar Hamdi, Şule, Birgen, Altın gibi farklı romanlarda karşımıza çıkan öğrenci figürleri bu çevrenin önemli elemanlarıdır.

Yine özellikleri belirtilmeyen Hüseyin Ilgaz, Nebihe Hanım, solcu felsefe öğretmeni Osman Baran Can, ülkücü müdür Abdullah Barın ve müdür yardımcısı Muzo öğretmen figürleridir. Bunları ne tip ne de karakter içinde değerlendirmemiz mümkündür. Okul çevresini oluşturan yardımcı kişiler, yalnızca diğer roman kişilerine hizmet eden, onların çatışmalarını göstermeye çalışan elemanlardır.

3.2.5.4.4. Toplumsal ve siyasal çevre

Alatlı'nın belgesel romanlarında toplumsal ve siyasal çevrenin öneminin arttığını görüyoruz. Özellikle düşüncelerin işlenmesinde, izleklerin geliştirilmesinde bu çevreye özel bir işlev yüklenmiştir. Toplumsal gelişmeler verilirken kimi zaman siyasal çevrenin gerçek figürleri roman dünyası içine alınmıştır.

Valla Kurda Yedirdin Beni romanının; Dr. Fazıl Küçük, DP Gençlik Kolları Başkanı Gökhan Evliyaoğlu, dönemin başbakanı Adnan Menderes, Deniz Baykal, Mehmet Ali Aybar, Mihri Belli, Doğu Perinçek, Fikri Sönmez, Kemal Kara, TİP'li Mehdi Zana gibi isimlerden oluşan siyasal çevresi tamamıyla gerçek kişileri içine alır.

Moskova Belediye Başkanı Yuri Lujkov, Amerikalı gazeteci Alan Kimball, İnsan Hakları İzleme Komitesinden Dr. İsayah, savaş kahramanı Katso, yönetmen ve senarist Vladimir Çotinenko, sunucu ve yapımcı Vladislav Listiyev, Amerikalı ruhçu Rosemary Kooley *Aydınlanma Değil Merhamet* romanında toplumsal ve siyasal roldeki yardımcı kişilerdir. Bir önceki romanda olduğu gibi bu isimlerden kimisi gerçek kişilerdir. Geriye kalanlar ise romancı tarafından toplumsal çevreyi oluşturmak üzere kurgulanmış figürlerdir.

3.2.5.5. KURGUSAL KİŞİLER

Kurgusal kişiler, gerçekliği olmayan fakat insani özellikler taşıyan tasarlanmış ya da hatırlanmış kişilerdir. Yalnızca roman için var olan, romancının kafasında üretilen kişilere tasarlanmış kişiler denir. Hatırlanmış kişiler ise roman dünyası içinde yer almadıkları hâlde roman kişileri tarafından anımsanan kişilerdir. Kimi

zaman roman kişisi, *"hatırladığı kişiyi karşısında var farz ederek onunla konuşur ve onu konuşturur."* (Çetin, 2007: 168)

3.2.5.5.1. Tasarlanmış kişi

Alev Alatlı romanlarında gerçek kişileri kullanmaktan çekinmeyen bir yazardır. Kişilerinin pek çoğu da gerçeğe çok yakın karakter ve tiplerdir. Tasarlanmış kişilere yalnızca bir romanda, *Schrödinger'in Kedisi Rüya*'da karşılaşırız. Bu anlatıda uygarlık tarihinin geçirdiği evreler, uygarlık tarihi içinde Türklerin durumu, Batı'nın gerçek yüzü; tasarlanmış kişiler aracılığıyla gösterilmiştir.

Birçok tarihsel ya da gerçek kişilik, benzetim yoluyla başka kişilerce yeniden canlandırılmıştır. Mucizeler Diyarı denen ütopik yerdeki gençler önemli kişiliklerin yerine geçmişlerdir. Gıyasettin Cemşit Kaşi, Gerardus Marcator, Pitagoras, Fethi Okyar, Kâzım Karabekir, Cemil Meriç simülasyon yoluyla tasarlanan kişilerdir.

3.2.5.5.2. Hatırlanmış Kişi

Alatlı'nın romanlarında hatırlanmış pek çok kişi vardır. Bu kişiler, olayların içinde yer almamakta, roman kişilerinin konuşmalarıyla ya da düşünceleriyle anlatıya eklenmektedir. Hatırlanan kişiler arasında kurgusal kişiler olduğu gibi gerçek kişiler de vardır.

Viva La Muerte'de Atatürk, Şükran Kurdakul, Yalçın Küçük, Deniz Baykal, Enis Batur hatırlanmış olan gerçek kişilerdir. Başkişi Günay Rodoplu'nun arkadaşı Ali, Ali'nin kardeşi Haydar, amatör oyuncu Şevket, Şafak'ın babası Halis Özden, Erol'un ağabeyi Türkay Çiçek, Şafak'ın arkadaşı Hasan Azmi hatırlanmış kurgusal kişilerdir.

Nihal Atsız, Orhan Şaik Gökyay, İsmet Paşa, Talat Aydemir, Dündar Taşer hatırlanmış kişiler olarak *O.K. Musti Türkiye Tamamdır* romanının olay örgüsü içine eklenmişlerdir.

Kadere Karşı Koy A.Ş. romanı hatırlanmış kişiler bakımından belki de en zengin anlatıdır. Pek çok roman karakterinin ölmüş annesi, babası, dedesi ya da uzakta olan arkadaşları bu yolla roman dünyası içine sokulmuştur. Bu yöntemle sahnedeki tip ve karakterlerin çocuklukları ve kişilik oluşumları verilmek istenmiştir. Selin'in arkadaşı Şiir, tiyatrocu Fulya Erbil, Şehvar'ın dayısı Ahmet Cin, Şehvar'ın babaannesi, Şehvar'ın babası, Şehvar'ın dedesi, Şehvar'ın annesi, Şehvar'ın teyzesi hatırlanmış kişilere örnek oluşturur.

3.3. ANLATMA YÖNTEMİ VE ÖGELERİ

3.3.1. Kurgulama Tekniği Ögeleri

3.3.1.1. Olay Örgüsü

Olay örgüsü, romanda yer alan olayların ardışık olarak sunulmasıdır. Ancak olay anlatıcı tarafından anlatılırken *"olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkisi[ne]"* gereken önem verilmelidir. Zaman sırası olgusu gözetilmekle birlikte bu, *"neden-sonuç ilişkisi yanında iyice gölgede kal[ır.]"* (Forster, 2001: 128) Romanda olay örgüsü ne

denli iyi düzenlenirse olaylar da birbirini o denli bütünleyecektir. Böylece romanın okunurluğu ve okuyucu üzerindeki etkisi sağlanmış olacaktır.

Bu anlamda Alatlı'ya baktığımızda olay örgüsünde, belki postmodern tekniğin etkisiyle, çoğunlukla neden-sonuç ilişkisinin zayıf bırakıldığını görürüz. Bu durum, kimi zaman okuyucunun olayları takip etmesini güçleştirse de bir gizem yarattığı muhakkaktır. Onun özellikle ırmak romanlarında dikkati çeken bir başka özellik ise olay örgüsünü bir sonuca bağlama gereği duymamasıdır. Klasik roman geleneğinden farklı olarak bu tavır, romanın açık uçlu olmasını sağlamaktadır. Böylece okuyucu romanı, bir anlamda *yazmaya* devam edebilecektir.

3.3.1.1.1. Yaseminler Tüter mi Hâlâ

Romanın merkezinde Eleni Naciye'nin yaşadıkları yer alır. Romanda yer alan diğer kişiler, Eleni Naciye'nin yaşamına giren kişilerdir. Romanın alt yapısında ise 1950'li-1960'lı yıllarda Kıbrıs'taki toplumsal ve siyasal hareketler anlatılır. Bu bakımdan roman iki katmandan oluşur.

Karpasso'da yaşayan Spiro ve Afroditi çiftinin büyük kızları olan Eleni, annesinin ve kendi isteğinin dışında Girne'ye Mikalis Menas'ın yanına evlatlık olarak verilir. O sıralarda EOKA örgütü güçlenmeye ve Türklere karşı bir tehdit oluşturmaya başlar. Menasların büyük oğlu Yohanides, örgüt adına bomba atarken İngilizler tarafından yakalanıp toplama kampına kapatılır. Çocuk, Akdeniz anemisinden ölür. Maria Menas, bu olayda suçlu bulduğu kocasını bir daha affetmez. Bir yıl sonra küçük oğlu Aletradis'in ölümüyle Maria iyice yıkılır ve elini eteğini yaşamdan çeker. Evde her işe koşturmak zorunda kalan Eleni 15 yaşındayken

Mikalis Menas'ın tecavüzüne uğrar. Maria Menas ve Ebe Helena tarafından dışlanır. Olayı duyan baba Spiro, çeşitli hakaretlerle, dövmelerle, işkencelerle Eleni'yi Menaslardan alıp Lefkoşa'daki teyzesi Meczup Ksenya'nın yanına bırakır.

Romanın ikinci bölümüne, Arif Tahsin'in hikâyesi ile başlanır. Lefkoşa'da Arif tamirci dükkânında çalışmaktadır. Eleni'yi görüp ondan etkilenir. Onun peşinden koşmaya başlar. Yazdığı bir mektubun sonucunda Eleni ona kaçar. Arif onu Magosa'ya Halo dayıya götürür. Ertesi gün nikâhları kıyılır. Eleni, Müslüman olup Naciye adını alır. Arif'in annesi Şefika Hanım, Halo dayı ve karısı Peyker Hanım ve kızları; Naciye'yi samimiyetle karşılarlar. Yeni çift ilk zamanlar, Lefkoşa'da Kasapların Tahsin Efendi'nin evinde anneleri ve kardeşleriyle birlikte yaşarlar. Arif, Hacı Hüsrev'in tamirci dükkânında çalışır, özel direksiyon dersleri verir. Daha sonra kendi istasyonunu açar. Yedek parça ve lastik işine de girer. Kaymaklı mahallesinden bir ev alır. Naciye ardı sıra dört çocuk doğurur.

Bu arada Rumların terör eylemleri başlar. Arif'in kardeşi Ali, atılan bir bombayı uzaklaştırırken yaralanır. Peyker Hanım iki Rum genci tarafından öldürülür. Cemil ve karısı, Naciye'yi bir türlü kabul etmek istemezler. Fırsatını buldukları zaman onu incitmekten çekinmezler.

Bu arada Başpiskopos III. Makarios, Kıbrıs Cumhuriyeti başkanı olur. İttifak Anlaşması gereği 16 Ağustos 1960'ta Ada'ya 379 yıl aradan sonra 650 kişilik bir alaydan oluşan Türk askeri gelir. Bir süre güvenli bir ortam oluşur. Lefkoşa'da bir Türk sosyetesi doğar, ticaretle şehre zenginlik gelir. Türkiye ile evlenmeler başlar. Naciye'nin komşusu Havvanım'ın kızı Mualla, Türk alayındaki İzzet Çavuş'la aşk yaşamaya başlar. İzzet'in evli olduğu dedikodusu yayılır. Havvanım ve iki kızı, bu

konuda ısrarla Naciye'den yardım isterler. Saray Otel'de yapılacak 30 Ağustos kutlamasında Naciye, İzzet'in komutanından gerçeği öğrenecektir.

Naciye, istemeye istemeye de olsa komşularıyla birlikte otele gider. Gözleri sürekli Naciye'nin üstünde olan Şekibe, takip etmek üzere arkalarından Cemil'i gönderir. Naciye'nin otele girdiğini öğrenen Cemil, kardeşi Arif'e karısının kötü kadın olduğunu söyler. Arif, bu haberi hiç sorgulamadan üç gün boyunca dükkâna kapanır. Sonra kimselere haber vermeden Antalya'ya gider. Günlerce üzüntüsünü orada yaşar. Çalışması gerektiğini, hayatın devam ettiğini fark eder. Dönüşte bir miktar para ve bir bavul eşyayla Naciye'yi evden kovar. Bu olaya neden olan Havva Hanım ve kızları onu yalnızca bir gece misafir ederler.

Naciye, Ksenya teyzeye gider, ev terk edilmiştir. Çaresiz Girne'ye Mikalis Menas'a gider. Menas, Eleni Naciye'yi, çocuklarına bakıcı arayan İngiliz çift Mr Brenner ve Mrs Brenner ile tanıştırır. Bu arada ENOSİS hayali için Rumlar yeniden Türklere saldırmaya başlarlar. Bir süre onlarla birlikte yaşayan Naciye, otuz yaşına girdiği günlerde İngiliz çiftle beraber Ada'yı terk eder.

Üçüncü bölüm, Glafkos Fruksidis'in Pire'deki evi ve lokantasının tanıtımıyla başlar. Glafkos'un hala oğlu Panos Barbatiotov, Eleni Naciye için iş aramaktadır. Buradan anlarız ki Ada'dan ayrıldıktan sonra Eleni, Yunanistan'ın Pire şehrine gitmiştir. Barbatiotovlarla aynı apartmanda oturmaktadır. Glafkos'un önerisiyle Stefanos'un Cafe Paris'inde Eleni işe başlatılırsa da ancak bir gün çalışabilir. Barbatiotovlar, Eleni Naciye'nin koruyucu ailesi olurlar. Ona iş bulamazlar ama bir koca adayı bulurlar: Glafkos. Her ikisine de durum açılır. Kilise nikâhıyla evlenirler.

Evliliğin ikinci yılında Eleni, Afroditi'yi doğurur. Yeni çift mutludur. Glafkos lokantayı büyütür, ev ve araba alır. Mutlulukları, Hristos'un, Eleni'yi lokantada gördüğü güne kadar sürer. Hristos onu tanır, bir Türk'e kadınlık yaptığını bir küfür gibi haykırır. Bunu duyan Glafkos, bıçak darbesiyle kızı Afroditi'nin gözleri önünde Eleni Naciye'yi öldürür.

3.3.1.1.2. İşkenceci

Romanda Türkiye'deki şiddet ve işkence olayları mercek altına alınır. Aile içi şiddet, toplumsal şiddet, devlet şiddeti çeşitli tarihsel dönemler ve çeşitli sahnelerle anlatılır. 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül dönemlerinin yasallaştırdığı işkenceye özel bir vurgu yapılır.

Abdurrahman Ağa'nın dört kızından sonra bir oğlunun dünyaya gelmesiyle olaylar başlar. Roman, Abdurrahman Ağa'nın oğlunun gelişimi ve aileyi etkileyen olaylar üzerinde durur. Bu olaylar bir neden-sonuç ilişkisi içinde birbirini takip eder. 27 Mayıs 1960 darbesinin ardından 1 Haziran 1960'ta Abdurrahman Ağa tutuklanır. Altı ay savcı ve yargıç yüzü görmeden Sivas kampında tutulur, sonra salıverilir. Suçlu bulunanlar 18 Ekim 1960 tarihli 105 Sayılı Mecburi İskân Kanunu uyarınca göç ettirilirler. 4753 Sayılı Toprak Reformu Kanunu dört kişiye uygulanır, bunlardan birisi de Abdurrahman Ağa'dır. Toprakları elinden alınır.

İstanbul'a göçer. Kocamustafapaşa Hakkak Yumni Sokak'taki iki odalı bir giriş katına yerleşir. 1961'in Eylül ayında Adnan Menderes ve iki bakanı idam edilir. Kocamustafapaşa'daki küçük evde annesi ve dört ablasıyla hapis kalan "İşkenceci" hareketsiz bir çocukluk geçirir, dışarı çıkmayı istemez. Abdurrahman Ağa ise

hemşehrilerinin kahvesinde saygın bir yer edinmeye çalışmaktadır. Bu arada oğlunu Işık İlkokuluna kaydettirir.

"İşkenceci"nin önce despot bir öğretmen olan sınıf öğretmeni Mefaret Hanım'la başı derde girer; sözlerle, davranışlarla hırpalanır. İkinci sınıftan itibaren Kur'an kursuna da gönderilir. Aile içinde olduğu gibi orada da hoca tarafından dövülür. İlkokuldan sonra bir uyuşukluk, bir can sıkıntısı içine girer. Ağa da İstanbul'a bir türlü uyum sağlayamamıştır.

1961'de Adalet Partisi, kamulaştırılan arazilerin geri verilmesiyle ilgili bir komisyon toplar. Akrabalar yeniden Ağa'nın çevresinde toplanmaya başlar. Fakat İnönü başbakan olunca beklentiler boşa çıkar. Abdurrahman Ağa 1965'te yine AP'ye oy verir. Ancak parti iktidar olduğu hâlde araziler sahiplerine geri verilmez. 12 Mart 1971 darbesinden sonra ordu, toprak reformunun yapılacağını ilan eder. AP iktidara gelince reform yapılamaz. Ağa, yoksulluk içinde İstanbul'da ölür.

Ağa'nın oğlu, yani "İşkenceci" tutuklanır, işkencelere maruz kalır. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra bu kez "İşkenceci"yi bir devlet yetkilisi olarak görürüz. Savcı olarak işkence uygulamaları onun önüne gelir, ama o duyarsızdır. Yaşadıkları onu duyarsızlaştırmıştır, "onlar"dan artık hıncını almaktadır.

3.3.1.1.3. Viva La Muerte

Romanda donanımlı bir aydın olan Günay Rodoplu'nun yaşantısıyla birlikte sosyal demokrat hareket işlenir. İstanbul'da yaşayan Günay Rodoplu bir imza gününde tanıştığı kırtasiyeci Şafak Özden'e zaman içinde âşık olur. 26 Mart 1989 yerel seçimlerine kadar süren bu ilişki, Şafak Özden'in kaba, yararcı, samimiyetsiz

yüzü ortaya çıkınca biter. Konuda yeterince ikna edici olmayan taraf, Rodoplu'nun ifadesiyle "Bozkurt" ile "kitap kurdu"nun aşkıdır. Günay Rodoplu gibi aydın bir yazarın nasıl olup da taşralı bir kırtasiyeciye âşık olabildiği yeterince inandırıcı değildir.

Roman "Kuyu" bölümüyle başlar. Mart ayının yağmurlu, sisli bir gününde Şişli Camisi'ndeki cenaze töreni, başlangıcı oluşturur. Bunu, Günay Rodoplu'nun bir kitap fuarında katıldığı imza günü takip eder. Şafak Özden, Rodoplu'ya kendini tanıtıp imza günü için kitabevlerine davet eder. Günay ve Mehmet, Ziya Bar'a giderler. Burada amaçlanan "entel" kimselerin bir panoramasını vermektir. Rodoplu daha sonra Amerikalı Dr. Sernea ile tanışır. Sernea, Diana Pavloviç'i tanıştırması dışında onun yaşamında önemli bir yere sahip olmamıştır.

Şafak Özden ve ortaklarının kitabevi-kırtasiye karışımı dükkânlarında imza günü yapılır. Bu olaydan sonra Rodoplu ile Özden birbirlerine yakınlaşırlar. Aralarında bir ilişki başlar. Rodoplu bu arada mide ameliyatı geçirir, Şafak ilgisizdir. Amerikalı Diana Pavloviç çekeceği bir film için Günay'dan senaryo yazmasını ister. Özden'in projesi olarak bir yapı kooperatifi kurulur. Günay, bütün çevresini bu işe seferber eder. Bundan sonra Günay, Çayırtepe'ye belediye başkanı olmak isteyen Şafak Özden için emek harcar. Mart 1989 yerel seçimlerinde Şafak, belediye başkanı seçilir. Aynı zamanda Şafak'ın ve ortaklarının kooperatifte yaptığı usulsüzlükler, yolsuzluklar ortaya çıkar. Rodoplu yeniden ameliyat olur. Şafak Özden, alabileceklerini aldığı için Günay'a sırtını dönmüştür. Rodoplu bu vefasızlık ortamında vefat eder. Roman yine bir cenazeyle son bulur. Romanın sonunda, Günay Rodoplu'nun anlatıcı Mehmet'e yazdığı mektup verilir.

3.3.1.1.4. Nuke Türkiye

Romanda Diana Pavloviç'in ve David Pavloviç'in yaşamları çocukluklarından itibaren verilir. Bununla anlatılmak istenen, onların yetişme tarzlarının *gerekirci* biçimde kişiliklerini oluşturduğudur. Anlatıda Pavloviçlerin gözüyle Türkiye ve Türk insanı sunulur.

Roman, Diana Pavloviç'in doğumuyla başlatılır. O, İngiltere'den Amerika'ya göç eden Püriten bir ailenin kızıdır. Diana beş yaşındayken insanın günahkâr olarak doğduğunu öğrenir. Yedi yaşında altmış sorulu bir günah listesi hazırlar. On beş yaşına kadar listedeki sorular üstüne düşünür.

İkinci bölümde, Brooklyn'de David Pavloviç'in doğumu anlatılır. Babası Levi Pavloviç, Bolşeviklerin havrasını yıkmasından sonra Amerika'ya göç eder. Yahudi yardım komitesi, onları Brooklyn'deki Yahudi mahallesine yerleştirir. New York borsasının iflasını izleyen 1930'lu yıllarda Pavloviç'in cemaati çok sıkıntı çeker. Baba Pavloviç, oğlunu Amerikanizm'den korumaya çalışırken Siyonizm'e kaptırır.

1960 yılı, Püriten inanıştaki Diana'nın ailesi için kötü bir yıl olur. Püritenler, Katolik John Kennedy'nin başkan seçilmesini Tanrı'ya ihanet olarak görürler. Dış yardımı, Tanrı'nın adaletine ters düşen bir uygulama kabul ederler. Bu arada ABD; Küba, Vietnam, Orta Doğu, İran yenilgilerini yaşar. Martin Luther King, peşine iki yüz bin kişiyi takarak "özgürlük yürüyüşü"nü gerçekleştirince Püritenler ve Diana'nın ailesi, zencilerle eşit olacakları için endişe duyarlar. Günay Rodoplu, o dönemde Tennessee Eyaleti'nde Nashville'de öğrencidir.

Başkan Kennedy'nin öldürüldüğü yıl Diana, Püriten eğitimci John Harward'ın kurduğu Harward Üniversitesinin kız bölümüne kaydolur. Öte yandan David, cemaat

liderliğini kardeşine bırakıp Harward'a psikoloji öğrenimi için gider, Freud'la tanışır. David Pavloviç, akademik kariyerde hızlı biçimde ilerler. 35 yaşına geldiğinde üç kitabı, yüze yakın bilimsel makalesi olan ünlü bir psikoloji profesörüdür.

Diana, Profesör Pavloviç'in hastası olur. Boşluktadır, karamsardır, korkuları vardır ve cinsel isteksizlik duymaktadır. David, cinsel isteksizliğini, her türlü fiziksel teması iffetsizlik sayan Püriten eğitimine bağlar. David ve Diana 1968'de New York'ta bir yargıcın önünde, "dinsizler gibi yapayalnız" nikâhlanırlar, kilise düğünü yapmazlar. Oğlu bir "gâvur"la evlendiği için David'in annesi Raşet Pavloviç çok üzülür, altı ay içinde ölür. Bundan altı ay sonra da Diana'nın babası Robert Steven Auchincloss ölür. Diana, David'le birlikte baba evine taşınır. Dul Bayan Austin-Auchincloss bu durumu üzüntüyle karşılar. Ona göre İsa katillerinin torunlarından olan David, bir Püriten evini lekeleyecektir.

OPEC 1974'te petrol fiyatlarını ansızın artırır. 1979 Kasımında İranlı öğrenciler Tahran'daki Amerikan elçiliğini işgal ederler. Amerikan çıkarlarının korunması için Orta Doğu, Müslümanlık, İran gibi konularda yetişmiş uzmana ihtiyaç duyulur. David Pavloviç çocuklarıyla birlikte babasını ziyaret eder. Rabin Pavloviç, çocuklara karşı ilgisizdir.

Şah Rıza Pehlevi, İran'ı Batılılaştırmaya çalışmaktadır. Almanya'nın yanında savaşa girer. Rusya ve İngiltere tarafından işgal edilir ve oğlu Muhammet Rıza tahta geçirilir. Baba Pavloviç, İsrail'in yanlış temeller üzerine kurulduğunu düşündüğü için cemaatini oraya götürmez.

Profesör Pavloviç, Cord Vakfı tarafından İstanbul Sosyal Bilimler Üniversitesine çağrılır. Profesör Pavloviç, "Mohammedi Zihniyeti ve Rasyonalizm" adını verdiği

araştırma için Türkiye'ye gidecektir. Bu araştırmayla 19. ve 20. yüzyılda Batılı bilim adamlarınca Müslüman toplumlara ilişkin ileri sürülen hipotezleri sınayacaktır. Bu hipotezler, Oryantalist zihniyetin ürünüdür. Diana'nın gitmek konusunda kafası karışır, endişelenir. Türkiye'yle ilgili duydukları onu ürkütmüştür. Önce Paris'e gelirler. İlk kez orada Doğuluları görürler. Büyü bozulur, şaşırırlar. Bunlar Demirperde insanlarıdır. Çok yoksuldurlar. Paris'ten trene binerler. Özdenler gibi Pavloviçler de Eminönü'ne inerler ve İstanbul'a oradan girerler.

"Homo İslamicus" bölümünde Nesibe'nin analığının kızı Serap, fırıncının çırağından hamile kalır. Çocuğu aldırmak için Günay Rodoplu'dan doktor tavsiyesi isterler. Serap'ın abisi Raşit'in yanında çalışan yaşlıca kâtip, kızı ister; Serap'ı onunla evlendirirler. Gerdek gecesi Nesibe ve Serap'ın annesi Ramize Hanım, ördek keserek hayvanın kanıyla damadı kandırırlar.

İstanbul Sosyal Bilimler Fakültesi dekanı, Pavloviçler için evinde hoş geldin partisi verir. Ev sahipleri partide Pavloviçlere entelektüel bir tip olan Cemalettin Eren'i tanıtırlar. Pavloviçler, Nesibe'yi de Dekan Dülger'in evinde tanırlar ve onu, çocuklarına bakmak üzere tam gün hizmetçi alırlar. Nesibe, üç yıldan beri Rodoplu'nun yanında çalışmaktadır.

Diana, David'le birlikte fakültenin yabancı öğrenciler için açtığı Türkçe kursuna başlar. David'in mektubundan öğreniriz ki bir zamanlar Günay Rodoplu, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde öğretim üyesidir. Ama bölüm hocalarının duyarsızlığına dayanamayıp istifa etmiştir. Diana, Giritli Seyfettin İhsani'yi, Sabri Yıldız'ın Beşiktaş'taki "Dergâh" müzikevinde tanır. Onun ney çalışından çok etkilenir. İhsani'nin entelektüel sohbeti onu büyüler.

David, sınıfında dikkatini çeken Zehra Bardakçı ve birkaç öğrencisini Şükran Günü'nde evine davet eder. Öğrenciler arasındaki Türk milliyetçisi Alp Er Tunga, Pavloviçlerin dikkatini çeker. Diana, Nesibe'ye okuma yazma öğretmeye başlar. Nesibe'nin çocuklarını yuvaya kaydettirir, taksitlerini kendisi öder. Diana'da ve Nesibe'de içkili toplantılar yapılır. O gibi durumlarda Nesibe'nin kocası Abdullah da eve erken gelir, gözü Amerikalıdadır. Diana, Nesibe'nin konuşmalarıyla eğlenmektedir.

Diana, kapıcılık yapmak istemeyen Abdullah'a balıkçılık yapması için para verir. Balıkçılık işini başaramayınca Diana'ya ve Raşit'e olan borçlarını ödeyemez. Bu arada kapıcılık görevini savsakladığı için tek göz daireyi boşaltmaları istenir. Apartmandan çıkışını verirler. Abdullah, ev arama çabasına katlanmaz. Nesibe'yi döver, söver ama evi boşaltmaz. Bir gün kapıyı çarpıp gider.

Nesibe bir gecekondu tutar. Diana, Nesibe'nin maaşını artırır. Taşınma masraflarını üstlenir, evine gerekli erzakı sağlar. Nesibe için örgü makinesi alır. Amerika'da satılabileceğine inanılan kanaviçe işlerine ağırlık verilir. Diana sık sık Nesibe'nin gecekondusuna gelir. Diana'nın giysilerini giymekle başlayan Nesibe'deki değişim; ince çorap, blucin giymekle devam eder.

Diana'nın bağlama dersleri Nesibe'nin evinde sürer. Bağlama hocası Ahmet Taş geldiğinde mahalle sevinçten ayağa kalkar. Diana'nın kızı Katyuşka Türkçe öğrenir. Mahalleli, Diana'yı gerçek bir barış gönüllüsü olarak görmektedir. Diana'nın bu davranışları yüzünden Dülgerler, Pavloviçlerden uzaklaşırlar. David, Diana'nın bütün zamanını gecekonduda geçirmesini, önceleri Müslüman zihniyetini çözecek bir etkinlik olarak görür. Ama sonra Diana'yı tanımadığı birilerine kaptıracağı düşüncesi onu endişelendirir.

"David'in İhaneti" bölümünde Diana ile David, Eminönü'ne inip bir kahvede otururlar. Fakat çevrelerindeki insanlardan rahatsız olurlar. Onların, kendilerine düşmanca baktıklarını düşünürler. David, yeterince Müslüman bulamıyorum gerekçesiyle projesinin adını "Çağdaş Türk Zihniyeti ve Rasyonalizm" diye değiştirir. Dönemin altı büyük gazetesi Cumhuriyet, Günaydın, Güneş, Hürriyet, Milliyet ve Tercüman'da yazan kırk üç köşe yazarının yazılarını bir araya getirir. David, projesini iki aşamalı olarak uygulamayı düşünmektedir. Önce gazete kesiklerinden hareket ederek Türkiye'nin gündemini saptayacaktır. Sonra makalelerden hareket ederek konuların nasıl incelendiğini belirleyecektir. Köşe yazarlarının hem kendilerini hem de diğer sütün yazarlarının daha önce işledikleri konuları tekrarladığını tespit eder. Bunun, uzmanlaşma eksikliğinden kaynaklandığını düşünür.

Diana, ısrarla davet etmesine rağmen Günay, David'le tanışmamak için davete uymaz. Ama Şafak Özden'in Diana'ya sarkıntılık girişiminden sonra bir nevi borç ödemek için daveti kabul eder. Mehmet'le birlikte Pavloviçlere gider. Nesibe de artık ailenin bir bireyi gibidir. O da onlarla birlikte sofraya oturur. Rodoplu, Nesibe ile Diana arasında "hayırlı olmayan" bir şeyler hisseder. Rodoplu, Şafak Özden'i tanıtan duvar gazetelerini hazırlar. Bunları seçim dönemi boyunca Çırpıcı Mahallesi'nde kadın kollarına sergiletir.

David, Türkiye'deki işini bitirdiği için Amerika'ya dönmek istemektedir. Fakat Diana, henüz alacağını alamadığı için Türkiye'den ayrılmayı istemez. David, araştırmasının ikinci bölümü için 18-55 yaş arası 2200 Türk'le anket yaptırmaya karar verir. Yardım için Mehmet de işin içine girer. Bu araştırmanın sonunda David,

Türk toplumunun; "dinci muhafazakârlar", "gelenekçi muhafazakârlar" ve "liberaller" olmak üzere üç kümeden oluştuğuna karar verir.

Abdullah, aylar sonra gecekonduya gelir. Hakaret edercesine Diana'ya masrafları için para teklif eder. Diana ve çocukları, karı koca tarafından gece yarısı neredeyse evden kovulur. David, Diana'ya inançsızlığını itiraf eder. Bu Diana üzerinde şok etkisi yapar. Bu, âdeta David'in ihaneti olmuştur.

"Paslanmış Mesih" bölümünde David'in araştırması 1989 Martının ortalarında biter. Daktilo edilmesi kalır. Boston'da tamamlamayı düşünür. Nesibe'nin kocası bir tarla satar. Parasıyla atari salonu açmak ister. Ama parayı alamaz. Artık çocuklar okula başlamıştır. Diana, Selahattin Eyyubi'yi konu alacak, Rodoplu'nun senaryosunu yazacağı filmi çekmekten vazgeçer. Kudüs'ü ziyaret eder. Aradığını orada da bulamaz. Bir varoluş, bir kimlik sorunu yaşamaktadır. Bir yere ait olmak ister, ama hiçbir yere ait olamaz. Günay ondan uzaklaşır, Diana ona yaklaşmaya çalışır.

Şafak Özden'in seçimleri kazandığı günün ertesinde Günay, ameliyat olur. Beş gün içinde taburcu olur. Bir ay süreyle evde yatar. Bu sürede Şafak onu hiç aramaz. 1 Mayıs 1989'da Rodoplu ve Şafak görüşürler, ama Şafak ona karşı yabancılaşmıştır. Aynı gece Günay'a, Diana ve Nesibe gelirler. David şehir dışındadır; Diana, Nesibe'de kalmaktadır. Abdullah yine evi terk etmiştir. David ay sonunda Amerika'ya gidecektir. Diana ve Nesibe ise yaz sonunda Türkiye'den ayrılacaklardır. Nesibe, kocası tarafından dövülünce Diana'nın evine gelmiş; onun tarafından affedilmiştir. Diana, Rodoplu'ya Nesibe'yi bir sevgili olarak sevdiğini itiraf eder. Bu olay, Rodoplu için tam bir şaşkınlık nedeni olur. Günay, Nesibe'nin sevgisinin aşk olmadığını anlar. Fakat Püritenlerde fiziki temas farklı algılandığı için Diana

yanılmaktadır. Bunu Diana'ya anlatmaya çalışır, anlatamaz. Diana, Rodoplu'nun evinde Nesibe'yi öpmeye kalkışınca hem Nesibe hem Günay tepki gösterirler. Fakat bu sahneden sonra Rodoplu, doğru söyleyenin Diana olduğunu anlar.

Mehmet, Taksim'deki 1 Mayıs kutlamalarına katılmak için Tülin'le buluşur. Ölümlü geçen eski 1 Mayısı anımsarlar, o yılları sorgularlar. Mehmet, kutlama bitimi Rodoplu'ya uğradığında kavga manzarasıyla karşılaşır. O sırada Günay, evi terk etmeleri için Nesibe ve Diana'ya bir saat süre verip evden ayrılır. Diana, Nesibe'ye olan sevgisini Mehmet'e de anlatır. O gece Diana içtikçe dengesini kaybeder. Âdeta bir ruh karışıklığı içine girer. Nesibe'yle sevişir. Çeşitli uygunsuz davranışlar sergiler. Nesibe, içkinin tesiriyle sızar ve kusar. Sonunda Mehmet onları evlerine bırakır. David, Diana'nın Nesibe'ye olan eğilimini öğrenince çocuklarıyla Çeşme'ye tatile gitmiştir. İşin ilginç yanı psikolog olan David'in uzun süre kadınlar arasındaki bu ilişkiyi fark edememiş olmasıdır.

"Nuke Türkiye" bölümünde gecekonduya taşındıktan sonra bir süre ortadan kaybolan Abdullah, bir Bulgar yük gemisine sığınmıştır. Adriyatik ortalarında yakalanıp Tiran'daki Türk konsolosluğuna teslim edilir. Balkan Ekspresiyle Sirkeci Garı'na gönderilir. Eve geldiğinde Nesibe yoktur. Diana'yla birlikte o çılgın geceden gelmektedirler. O gece Abdullah'la Diana kavga ederler. Abdullah Diana'yı döver. Görenler tarafından hastaneye kaldırılır. Polise kaza olduğu söylenir. Şikâyetçi olmaması için hem Mehmet hem Rodoplu devreye girer. Diana, Rodoplu'nun evine getirilir. Yaralarından ve şoktan dolayı ateşli üç gün geçirir. Üç günün sonunda bir teşekkür notu bırakarak evden ayrılır.

David Amerika'ya döner. Öğrencisi Zehra'yı da sonraki günlerde Amerika'ya aldırır. Aylar sonra Diana'nın Şişli'de bir akıl hastanesine yatırıldığı öğrenilir.

Nesibe onu bırakmış, Abdullah ile Kanada'da iş bulup oraya yerleşmişlerdir. Diana artık Türklerden nefret etmektedir. Hatta Türkiye'ye nükleer bomba atılmasını istemektedir. David'le boşanmışlardır. Taburcu olduktan sonra ülkesine döner. Amerika'da bir yardım kuruluşunda çalışmaya başlar. David ise yeniden evlenir.

3.3.1.1.5. Valla Kurda Yedirdin Beni

Ön planda Mehmet Sedes'in yaşamı ve Şiran Ören'in yaşamı anlatılır. Onların kişiliklerinden hareketle 1950'lerden 1980'lere Türkiye'deki devrimci hareketler ve Kürtçülüğün uyanışı verilir.

Olaylar, Tekman Jandarma Komutanı'nın kasabayı kuşatıp halktan silahlarını toplamasıyla başlar. Doğu'da jandarma baskısı artar. 1970'de Tip'in oluşturduğu bir komisyon olayları araştırmak için Silvan'a gider. O grubun içinde yer alan Mehmet Sedes, orada Şiran Ören'le tanışır.

İkinci bölüm Mehmet Ömer Sedes'in babası İhsan Bey'in tanıtımıyla başlar. Mehmet, mahalle çocuklarıyla top oynadığı gerekçesiyle babası tarafından ayağından asılır. Yine babası, kopya çektiğini düşünerek tipili bir havada onu dışarı kovar. Mahalle bakkalı Şükrü Efendi Mehmet'i donmaktan kurtarır. Mehmet, ilk kez siyasi içerikli bir toplantı olarak 1955'te "Kıbrıs Mitingi"ne katılır. 5 Mayıs 1960'da Başbakan Adnan Menderes, göstericiler tarafından hakarete uğrar. 27 Mayıs 1960'da ihtilal olur. Mehmet, babasıyla yaşadığı bir tartışmadan sonra evi terk eder; sosyalist serüvenine başlar. Mahalleden tanıdığı Metin abiyi bulur; Spartaküs Komünü'nün kaldığı gecekonduya onu da kabul ederler. Burada düşünsel eğitim alır.

27 Mayıstan sonra sosyalizm, aydınlar arasında bir düşünce akımı olarak gelişir. İşçiler tarafından Türkiye İşçi Partisi (TİP) kurulur. Mehmet de bu hareket içinde yer alır. TİP, 1963 yerel seçimlerinden itibaren hızla büyümeye başlar. 1965 seçimlerine kalabalık bir aydınlar listesiyle girer, on beş sandalye elde eder. Ama AP tek başına iktidar olur. Malatya Kongresi'nden sonra TİP, dikkatini köylülere çevirir. Mehmet Ali Aybar 1967'de Türkiye'ye özgü sosyalizm düşüncesini ortaya atar. Büyük tartışmalar olur. 1968-1969 yıllarında bilimsel sosyalizmle ilgili bol kitap yayımlanır ve okunur. TİP içinde genel başkan Aybar'a karşı muhalefet başlar. İstifa eder, tekrar göreve çağrılır. Mihri Belli, işçi sınıfının öncülüğünü reddeden bir görüşü savunur. Aybar'a karşı Millî Demokratik Devrim (MDD) grubunun muhalefeti vardır. 1968'de yayımlanmaya başlayan Aydınlık dergisi, MDD'nin sesi olur. TİP içinde bir muhalif olan Arel'in Emek dergisi, Mayıs 1969'da çıkmaya başlar. Behice Boran'ın da yazdığı dergi, sosyalist devrim tezinin gelişmesini sağlar. TİP için 10 Ekim 1969 seçimleri ciddi bir oy kaybına neden olur. Başarısızlığın faturası, Aybar ve ekibine çıkartıldığı için görevden alınırlar. Sonraki kongrelerde sosyalist devrimciler ile MDD'ciler arasında büyük bir mücadele başlar. MDD'ciler TİP iktidarını ele geçirdikten sonra *"parti ile uğraşmanın burjuvazinin tuzağına [düşmek] anlamına geldiğini"* ileri sürerek parti faaliyetlerini durdururlar. 29-31 Ekim 1970'de 4. Büyük Olağan Kongre toplanır. Millî Demokratik Devrim tezi ve stratejisinin Türkiye için geçerli olmadığı kararı alınır.

Mehmet ve Metin abinin sevgilisi Sakine, parti içindeki Doğulu delegeler grubunu desteklerler. 4. Kongre'de Behice Boran genel başkan seçilir. Aybar'ın partiden ihracı gündeme gelir, Aybar istifa eder. 12 Mart 1971'de parti kapatılır. Yine de Mehmet Ömer'in kuşağı için TİP bir okul olmuştur. 1968'de Fikir Kulüpleri

Federasyonu (FKF) başkanlığı ile Doğu Perinçek boy gösterir. MDD'ci olduğu gerekçesiyle TİP yönetimi onu partiden uzaklaştırır. 1969'da FKF'nin adı Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu (Dev-Genç) olarak değiştirilir.

Mehmet Sedes, okul yaşamını sürdürebilmek için Şükrü Efendi'nin yardımıyla işportacılığa başlar. Çeviriler yapar. Türk Haberler Ajansında çalışır. 1963'e kadar Yön dergisinde çalışır. Sonra Sosyal Adalet, Çark Başak, Emek dergileri ve TİP Basın Bülteni için çalışır. 1965'te Yasemin'le tanışır. Ona âşık olur.

Spartaküs Komünü'nden Sakine, Deniz Gezmişlerin kurduğu Türk Halk Kurtuluş Ordusu'na, sonra da Sosyalist Birlik'e girer. Örgüt üyeleri 12 Martta yargılanır. THKO, kır gerillası ile başlayıp halk savaşına dönüşecek bir devrim stratejisi güder. Metin abi ile Sakine'nin yolları ayrılır. Görüş farklılığı onların birlikteliğini bitirir. Metin, Şükran'la beraber olmaya başlar.

1966'dan sonra Türkiye'de iki yıl içinde birçok deprem olur. Yirmi binden fazla ev yıkılır. İki bin beş yüz kişi ölür. Mehmet ve Yasemin, devrimci gençlerle birlikte Varto'ya enkaz kaldırmaya giderler. 1967'den itibaren Doğu Mitingleri yapılmaya başlanır. Mehmet ile Yasemin, Varto ile başlayıp Doğu Mitingleri ile devam eden süreçte farklılaşırlar. Yasemin; sosyalizmin silahsız, öncüsüz yapılabileceği fikrine soğuk bakmaya başlar. 1969'da evlenirler.

1970'de THKP-C kurulur. Örgütün amacı Karadeniz, Doğu, Güneydoğu ve Çukurova'yı içine alan bölgede silahlı ayaklanma başlatmak ve Sovyetler'i müdahaleye zorlamaktır. Mehmet, silahı sevmediği için devrimci hareketten dışlanmaya başlar. Öncelikle Yasemin ondan uzaklaşır; THKP-C için İstanbul'a gider. Örgüt, Elrom'u kaçırıp öldürür. Konsolosu, Ulaş vurmuştur. Yasemin

Ankara'ya, eve döner; bir gün sonra tutuklanır. Hamiledir. İşkenceciler çocuğun düşmesine neden olurlar. Yirmi yedi gün işkence görür. Mehmet'in nerede olduğu ve örgütle ilişkisi sorulur. Yasemin, kocasının örgütle ilişkisinin olmadığını söyler. Örgüt hakkında da bir şey anlatmaz.

Yasemin'den on gün sonra Mehmet Ömer yakalanır. Sorgulanıp işkence görür ve tutuklanır. Bayrampaşa Cezaevine gönderilir. Yasemin'le mahkemede karşılaşırlar. Karısı ona karşı soğuktur, boşanmak istediğini bildirir. Mehmet, 12 Mart rejimi sona erince 1974 affıyla serbest kalır. Yasemin'den boşanır. Yasemin ise 1979'da cezaevinden çıkabilir. Bu arada Mehmet'in annesi ölmüş; babası, Faik Sabri Bey'in baldızıyla evlenmiştir.

1975'te Mehmet İstanbul'a gider. Kaydını Ankara'dan, İstanbul Hukuk Fakültesine aldırır. Şiran Ören'le Fakültede karşılaşırlar. Şiran, Aksaray'daki yazıhanesinde "Sağlık ve Aile" adlı bir dergi çıkarmakta ve onun pazarlamasını yapmaktadır. Mehmet'e derginin düzeltmenliğini önerir. Şiran, anne babası ve on kardeşiyle birlikte Samatya'da bir dairede yaşamaktadır.

Mehmet, 1975'te Şiran'ın yazıhanesinde Günay Rodoplu'yla tanışır. Rodoplu, Amerika'dan gelmiş ve bir süre de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde öğretim üyeliği yapmıştır. Sistem ona ters geldiği için görevini bırakmıştır. Rodoplu, nişanlısı Selahattin'in tavsiyesi üzerine Hüseyin'le ortak bir araştırma şirketi kurar. Başlangıç sermayesini Hüseyin sağlayacak ve Hüseyin'in, Aksaray'daki bürosu kullanılacaktır. PA-AR (Piyasa Araştırma) Kolektif Şirketi kurulur. Asıl destekçinin Hüseyin değil, Cevdet Sarı olduğu anlaşılır. Büro hazırlanır. Günay, Koç'un meyve suyu piyasa araştırma işini alır. İşler yolundayken Hüseyin eski alışkanlıklarını sürdürmeye başlar. Büroda içip uyur. Araştırma işinden büyük paralar kazanılacağını düşünür.

Şiran'ın ofisi ile Rodopluların ofisi birbirine yakındır. Şiran, Rodoplu'yla tanışır. TİP kapatıldıktan sonra Doğulular Grubunun uzantısı olarak Şiran'ın yazıhanesinin üst katında Devrimci Demokratik Kültür Derneği kurulur. Dernekle birlikte oluşan "Komal Yayınları"nın düzeltme işlerine Mehmet bakar. 1965'te Diyarbakır'da Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi kurulur. Faik Bucak genel sekreter olur. Bir yıl sonra kimliği meçhul birileri tarafından öldürülür. 1969'da Doğu Devrimci Ocakları kurulur. Kürdistan Demokrat Partisi, 1977'den itibaren adını Kürdistan İşçi Partisi (KİP) olarak değiştirir. Abdullah Öcalan, adını ilk defa 1973'te duyurur. Kürt sosyalistlerinin ayrı örgütlenmesi gerektiğini ileri sürer. 1975'te Şiran'ın da sempati beslediği Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi kurulur.

Mehmet, Şehzadebaşı'nda bir oda tutar. Birkaç parça ev eşyası alır. Örenlerde ev temizliği, çamaşır, bulaşık, ütü, alışveriş, kömür taşıma gibi her türlü işi ilkokula giden Çiçek yapmaktadır. Ören ailesi, küçük bir rahatsızlıkta bile paniğe kapılan bir ailedir. İlaçlar reçeteye göre kullanılmaz, hastalıklar da bir türlü geçmez. Ören ailesinde çocukların hiçbir hakkı yok gibidir.

PA-AR iflas eder. Hüseyin, genç bir kızla evlenip ortadan kaybolur. Rodoplu, Hüseyin'in sorumsuzluğu nedeniyle Selahattin'le büyük bir kavga yaşar. Muhasebe defterleri tutulmamış, çoğu fatura ödenmemiş, şirketin nakdi kalmamıştır. Bütün borçlar Günay Rodoplu'ya kalır. Bu arada Hüseyin kalp spazmı geçirir. Aysel'i bırakıp yeniden ilk karısı Makbule'ye döner.

Borç batağı içindeki Rodoplu'ya Şiran sahip çıkar. Bir miktar para verir, ona daha ucuz bir daire bulur. Bu borcun ödenebilmesi için Şiran, Rodoplu'ya Üniversal Dershanelerinin dil kasetlerini pazarlamayı önerir. Şiran otomobilini satar,

Aksaray'daki yazıhaneyi boşaltır. Beyoğlu'nda bir hana taşınırlar. Bu esnada Şiran ve Günay birbirlerine yaklaşırlar, ilişki yaşamaya başlarlar.

Şiran'ın kardeşlerinden Suat, ilk yasal Kürt örgütü DDKO'nun kurucusu ve yöneticisi olmaktan 12 Eylül döneminde aranmaya başlar. Bu arada kardeşlerden Apo, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesini; Suphi, Yüksek Öğretmen Okulunu bitirir. Baba Memduh Ören için Mahmutpaşa'da toptancı dükkânı kiralanır. Suat İzmir'den, Apo Ankara'dan aldıkları eşlerle Samatya'daki eve gelirler. Suphi öğretmenlik yapmak istemediği için İktisadi Ticari İlimlere girer.

Şiran'la Rodoplu'nun şirketleri "Üniversal Eğitim A.Ş." Beyoğlu'ndan Şişli'ye taşınır. Satışlar iyi gitmektedir. Yabancı dil öğretim yöntemini alan öğrencilere Rodoplu ayrıca özel ders vermektedir. Mahmutpaşa'daki dükkânda işler iyi değildir, babasının yokluğunda Suphi dükkânla ilgilenmemiştir. Memduh Ören'in astım rahatsızlığı ortaya çıkmıştır. Baba Ören'in tedavisiyle Günay ilgilenir.

Fatsa'da TİP teşkilatlanır. Buna karşılık Ülkü Ocakları ve MHP de güçlenir. Fatsa Lisesine atanan felsefe öğretmeni Osman Baran Can, MHP yanlısı okul müdürü Abdullah Barın'ın kışkırtmasıyla kalabalık bir grup tarafından dövülür. Bu dönemde Fatsa'da Ülkü Bir şubesi açılır. Ülkücülere karşı dayanışma içine girmek isteyen solcular Halkevi Şubesini açarlar. Kemal Kara'nın katkılarıyla açılan şubeye saldırılar olur. Kemal Kara öldürülür. TİP teşkilat başkanı Fikri Sönmez, 1979'da yapılan seçimde bağımsız aday olarak ezici bir çoğunlukla belediye başkanı seçilir. Her mahallede bir halk komitesi oluşturur.

Türkiye 1974'e, istifa etmiş bir hükûmetle girer. 1975 yılı da böyle geçer. CHP, hükûmet kuracak ortak bulamaz. Komünizm tehlikesine karşı AP, MSP, CGP ve

MHP birleşerek Milliyetçi Cephe'yi oluştururlar. 12 Mart Muhtırası'yla başbakanlıktan ayrılan Demirel, dört yıl sonra azınlık hükûmetiyle iktidara gelir.

1975-1980 arasında beş yıl içinde siyasal-toplumsal nitelikli çatışmalarda beş binden fazla insan ölür. Yüz binlerce insan yaralanır. Mahalleler, köyler, şehirler ikiye bölünür.

Rodoplu ve Şiran, İngilizce kitap ve kaset işini bir hayli ilerletmişlerdir. Memduh Ören'de çok sayıda alerji keşfedilir. Astımı da bunlarla açıklanır. Havası kuru olduğu için memleketi Kerlik'e gitmesi önerilir. Memduh, memlekete dönmek konusunda oğullarını ikna edemez. Şiran, okudukları için Çiçek ve Feride'nin de İstanbul'da kalmalarını sağlar. Baba Ören, karısı, kızları Ayten, Aynur ve Rana ile Kerlik'e gidecektir. İstanbul'dakilerin bakımından Şiran sorumlu olacaktır.

Şirketteki işler iyi gitmemeye başlar. Şiran, Zuhuratbaba'daki evini satmaya karar verir. Memduh'un yeğeni Apocu Ramazan, Ayten'i ister. Ören ailesi kızı verir. Zuhuratbaba'daki evde kaçak bir aile oturmaktadır. Bu durumu gören Şiran, evi satmaktan vazgeçer. Ev yerine arabasını satar. Rodoplu ve Şiran, kasetçaları olmayan ailelere verebilmek üzere toptan teyp almaya karar verirler. Bunun için Teletrans'la görüşmeye giderler. Allen Giz, Profilo adına onlarla ortak olmaya karar verir.

Şiran, anne-babasını ve kız kardeşlerini Kerlik'e bırakıp gelir. Rodoplu, pazarda Amerikan servisleri satarak Osmanlı Bankasının senedini öder. Binali de, Suat da Şiran'dan aldıkları harçlıklarla geçinmektedirler. Finallere bir ay kala 1978'de Binali'yi kaldığı odadan çıkartırlar. Onun Kızıltepe'ye dönmesi gündeme gelir. Rodoplu, Binali'yi kendi yanına alır. Apo ile karısı Nalan evden ayrılınca Şiran, Samatya'daki daireyi satıp Levent'ten bir ev alır.

Suat Ören Türkiye, Irak, Suriye arasında gidip gelmektedir. Irak Kürdistan Demokratik Partisi ile Talabani'nin Kürdistan Yurtseverler Birliği taraftarları arasında Hakkâri'de büyük bir çatışma çıkar, yüzlerce kişi ölür. Aynı yıl Kürtler, Kurtuluş hareketinden ayrılırlar; Tekaşin adlı yeni bir örgüt kurarlar. O sırada Apocular, Partiye Karkeren Kurdistan'ı, yani PKK'yı kurarlar. Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi (TKSP), Kürdistan Halk Partisi ve Pekanin diye ikiyi ayrılır.

Suat, Vildan'ı yalnız bırakmıştır. Vildan Konya'ya tayinini çıkartır. İki çocuğu olduğu için annesini yanına alır. Binali İsveç'e kaçar. 12 Eylülden sonra onu izleyen Suphi İngiltere'ye kaçar. Ferit üst üste sınıfta kalmıştır. Feride ve Çiçek liseyi bitirirler. Rodoplu, Hukuk Fakültesini bitirmesi için Şiran'ı zorlar. Şiran, Türk ordusunda askerlik yapmamak için her yolu dener. Teletrans ortaklıktan ayrılır; Nalan, Apo ve Suphi şirketten hisse alırlar. Şiran, şirketi kendi bildiği gibi yönetmeye başlar. Ucuz bir büroya taşınır. Bu süreçte yönetici sekreter Ayla ile Şiran birbirlerine yaklaşırlar.

11 Temmuz 1980'de Fatsa'da "nokta operasyonu" düzenlenir. Fatsa hakkında çıkan kurtarılmış şehir haberlerinden sonra asker, polis birlikte şehre girerler. Devrimci gruplar gözaltına alınır. Başta Belediye Başkanı Fikri Sönmez olmak üzere on binden fazla kişi işkence görür. 1985'de Sönmez, Amasya Cezaevinde ölür. Nazlı Ilıcak'ın Tercüman'da başlattığı "Fatsa Komünü" adlı yazı dizisi Fikri Sönmez'in yargılanmasında ve savcının iddianamesinde etkili olur. Mehmet Ömer'in Fatsa'dan kaçmasına çocukluk arkadaşı Yunus Üsteğmen yardımcı olur.

Yıllardır ortalıkta gözükmeyen Suat, 12 Eylülden sonra saklanmak için İstanbul'a gelir. Yeni adı Muhasebeci Rasim'dir. Üç yıl bir şey yapmadan oturur.

Sonra bir şirkette işe girer. Birkaç sene sonra Suat yorulup kendisini yakalatır. Cezaevinde bulunduğu, işkence gördüğü dönemlerde Rodoplu, onu yalnız bırakmaz.

Apo, Nalan ve Suphi şirkete ortak olduktan sonra fiilen çalışmaya da başlarlar. İş yerinde onlarla Şiran arasında gerilimler yaşanır. Bir öfke anında Şiran, Suphi'yi döverek evden atar. Şiran, Rodoplu'ya da şiddet uygulayarak onu kovar.

Mehmet Ömer, 1982'de Hukuk Fakültesini bitirir. Şiran'ın yardımıyla Avukat İhsan'ın bürosunda stajını tamamlar. Şiran da okulunu bitirdikten sonra İhsan'la ortak olur. Üniversal'i Ayla idare ederken Şiran, vaktinin önemli kısmını avukatlık bürosunda geçirir. Suat cezaevinden çıkar, Vildan ondan boşanır. Feride ve Çiçek üniversiteyi kazanırlar. Şiran, Rodoplu'ya Üniversal'e gelmesine gerek kalmadığını bildirir. Rodoplu için bu, yedi yıllık beraberliğin inkârı gibidir.

Şiran'ın, Günay'ı dövmesini izleyen günlerde aileden hiç kimse Rodoplu'nun ziyaretine gelmez. Günay büyük bir düş kırıklığı yaşar. Üç yıl içinde Şiran, ünlü bir avukat olur. Şiran'a, akrabaları davalarını vermeye başlarlar. Bir süre sonra Kürt mafyasıyla tanışır. Mali durumu düzelir. İki yıl sonra Baro yönetim kuruluna girer. Levent'teki evi satıp Ataköy'e taşınır. Kız kardeşlerini, Gültepe'ye Apo'nun yanına gönderir. Günay Rodoplu'nun, Şiran örgüt faaliyetleriyle uğraşıyor diye düşündüğü günlerde o, sevgilisiyle gazinolarda eğlenmiştir. Şiran, Nişantaşı'nda bir restoran kapatarak düğün yapar. 1990'lı yıllarda Bodrum'da gösterişli bir villa satın alır.

Roman, olay kurgusu bakımından panoramik bir romandır. Çünkü bu anlatı*"geniş ve önemli bir dönemi bütün ayrıntıları, olay ve kişileri ile genişçe sergilemeyi amaçla[mıştır.]"* (Çetin, 192) Kurguda geriye dönüş tekniğine başvurulur. Romanın ilk bölümü 1970 yılını anlattığı hâlde, ikinci bölüm 1950'li ve

60'lı yılları anlatır. Geriye dönüş tekniği, bütün roman boyunca belirli aralıklarla kullanılmaya devam eder.

3.3.1.1.6. O.K. Musti Türkiye Tamamdır

Merkezde Selahattin Ak ve Günay Rodoplu yer alır. Her iki kişinin çocukluklarından itibaren yaşamları ele alınır. Bunun yanı sıra 27 Mayıs ve onu takip eden başarısız iki darbe girişiminden söz edilir. Anlatının omurgasını ise milliyetçi-ülkücü düşüncenin doğuşu ve gelişmesi meydana getirir.

Romanın ilk bölümünde Selahattin Ak, Ağrı Karaköse'deki evlerinin damı göçünce on gün ilkokula gidemez. Babası Alaattin Efendi, Karaköse'de çarşıda küçük bir aşçı dükkânı işletmektedir. Aile Erzincan'a taşınır. Alaattin Efendi bir hemşehrisiyle birlikte bir lokanta açar. Birkaç yıl sonra ortağı ölünce dükkân ona kalır. Bir ev satın alır. Önce büyük oğlan Sedat, ardından Selahattin; Erzincan Askerî Lisesine girer.

1944 Kasımında Tanrı Dağlarının eteklerinde yaşayan Kulca Kazakları ayaklanır. Doğu Türkistan Cumhuriyeti Hükûmeti'ni kurarlar. Çin'e karşı yapılan bağımsızlık savaşından sonra bir milyon Kazak'tan geriye birkaç yüz bini kalır. Bütün ailesi gözleri önünde öldürülen Abdulmuttalip, dokuz yaşındayken sürüsüyle beraber Himalayalar'ı aşarak obasıyla Keşmir'de buluşur. Hindistan önce Kazakları kabul etmek istemez. Yıllarca iki ateş arasında kalırlar. Kabul edildiklerinde iki yüz bin nüfuslu oba, birkaç bine inmiştir. Amerikalı bir misyonerin ısrarıyla bir avuç

Kazak, Türkiye'ye getirilir. Abdulmuttalip de onların arasında bulunmaktadır. Erzincan'ın Vasgit Köyü'ne yerleştirilirler. Selahattin, Abdulmuttalip'le tanışır ve ona bağlanır.

1954'te Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Vatan Partisi'yle seçimlere girme kararı alır. Bu rejimin Türk milletine uymadığını söyler. Nakşibendiler Bursa'da toplanıp halife isterler. Millî Türk Talebe Birliği, yobaz girişimlerin karşısında olduklarını bildirirler. Adnan Menderes milletvekillerine, isterlerse halifeliği bile geri getirebileceklerini söyler. DP Milletvekili Fahri Ağaoğlu, İslam dini, devletin resmî dini olmalıdır diye demeç verir. 1958'de ortaya çıkan "Genç Subay Pilotlar Beyannamesi" sosyalizmi önerir. Başını Faruk Güventürk'ün çektiği, iktidarı devirmeye yönelik Dokuz Subay Hareketi ortaya çıkar.

Selahattin Ak, 1959'un yaz tatilini Erzurum'da yaşayan halasının yanında geçirir. Halasının kiracısı Tuncer Binbaşı'nın karısına hayran olur. Enişte si Abdülkerim Karasu, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın akrabalarındandır. Selahattin, onun ve çevresinin sayesinde Erzurumlu İbrahim Hakkı'yı ve eserini öğrenir. Aynı zamanda, Tuncer Binbaşı'nın tarihle ilgili görüşlerinden etkilenir. "Ocak", "Türk Dünyası" gibi dergileri Erzurum'da keşfeder.

27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra Alpaslan Türkeş, Başbakanlık Müsteşarı olur. Ancak İsmet İnönü'nün etkisiyle erken seçim kararı alınır. 13 Kasımda 14'ler tasfiye edilir. Alpaslan Türkeş Yeni Delhi'ye, Dündar Taşer Rabat'a sürülür. Selahattin Ak, artık Kara Harp Okulu öğrencisidir. 22 Şubat tarihinde onun da içinde bulunduğu Harp Okulu öğrencilerine silah dağıtılır. Alarm verilir. İsmet İnönü'nün teminatı üzerine Harp Okulu Komutanı Talat Aydemir, alarmı kaldırır. Öğrenciler silahlarını teslim eder. Aynı tarihte Nihal Atsız'a zarar verilebilir gerekçesiyle bir grup ülkücü

genç, onu koruma altına alır. Uykusuz geçen üç gecenin sonunda tüm milletvekilleri, İsmet İnönü'yü; Türkiye'nin bölünmesini önleyen bir kahraman olarak alkışlarlar.

Selahattin Ak, bir grup ülkücüyle 3 Mayıs Türkler Bayramı'nda bar oynarken Günay Rodoplu'nun dikkatini çeker. Genç kız, Selahattin'den etkilenir; o gün ona âşık olur. İzleyen günlerde Selahattin ve Günay kaynaşıp bir ilişki başlatırlar.

1940 yılında Gümülcine cemaati arasında endişeli bir bekleyiş vardır. İtalyanlar, Yunanistan'a girmek üzeredir. Batı Trakya'da yaşayan Türkler de askere çağrılmışlardır. Cemaat, davete uymak konusunda Türkiye'den haber beklemektedir. Türkiye, savaşta tarafsız kalmak istediği için Yunan ordusuna katılmalarını tavsiye eder. 1913'te Osmanlılar Edirne dâhil Rumeli'yi, Midye-Enez hattı berisini Bulgaristan'a bırakmaya hazırlanırken Batı Trakya Türk Devleti kurulur. Gümülcine Belediye Başkanı Arifzade Arif, devlet başkanı olur. Londra Anlaşması'yla Osmanlı, Batı Trakya'yı Bulgarlara verir. Yöre halkı mücadele edip bölgeyi Bulgarlardan kurtarır. Rusların Türkiye'yi işgal etme tehdidi gündeme gelince ve Osmanlı da bastırınca Batı Trakya Türkleri, devleti feshederler.

Bu arada Balkan Birliği, Osmanlı mirasını bölüşemez. Başta Romanya olmak üzere Balkan ülkeleri, Bulgaristan'a saldırır. Venizelos, Bulgarlardan epeyce toprak alır; bunun içinde Batı Trakya da vardır. Müttefikler Anadolu'yu işgale hazırlanırken Batı Trakya Türkleri, Mustafa Kemal'e yardım ederler. Yeniden Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'ni kurmak isterler. Hacı Fikret, bir yandan devlet kurmak peşindeyken öteki yandan güncel politikayla ilgilenir. Yunan Genelkurmay'ı tarafından tutuklanır. Hapisteyken yeni bir devletin kurulması için temaslar kurar. Divanı harpte yargılanır. Hacı Fikret'in de içinde bulunduğu kırk bir kişilik grup idama mahkûm edilir.

Türkiye'nin takas önerisiyle kurtulurlar. Batı Trakya Türkleri, Yunan ordusuna katılıp İtalyanlara karşı savaşırlar. Başarı kazanırlar.

Ancak Almanlar yardıma gelir. Atina 27 Nisanda düşer. Gümülcine'ye de Alman bayrağı çekilir. Bulgar Kralı III. Boris, kuvvetlerini Yunan ve Sırp Makedonlarına karşı Almanların emrine tahsis etmiştir. Buna karşılık Almanlar Bulgarlara; Makedonya'yı, Batı Trakya'yı ve iki Ege adasını verirler. Batı Trakya'yı Bulgarlar, Almanlardan devralınca Müslüman mahallelerini yağmalarlar. Batı Trakya Türkleri 1946-1949 arasında tam üç buçuk yıl, her gece bir 6-7 Eylül hadisesi yaşarlar.

Almanlar, Atina'da bir hükûmet kurdururlar. Başına da teslim anlaşmasını imzalayan General Tsolakoplu getirilir. Komünistlerin, liberallerin, sendikacıların, direnişçilerin peşine düşülür. Yetmiş beş bin kişi idam edilir. Karamanlis millî savunma bakanı, Georgios Papandreu içişleri bakanı olur. Almanlar, Yunanistan işgalinden sonra direnişi kırmak için yiyeceklere el koyarlar, halkı aç bırakırlar. Batı Trakya Türklerinin harmanlarına da Bulgarlar el koyarlar. Atina ve diğer büyük şehirlerin durumu çok kötüdür. 1940-1941 kışında üç yüz bin kişi açlıktan ölür. Türkiye, Atina'ya gemiyle buğday ve bakliyat gönderir.

Günay Rodoplu'nun babası Rodopluzade Seyit Ali; Almanlar tarafından silahı, postalı, matarası alınarak 1941 Mayısının sonlarında Arnavutluk'ta serbest bırakılır. Sekiz ay boyunca savaşmış, zayıflamıştır. Görüceli Arnavut Zülfü Baba onu, kendinden geçmiş durumda bulur. Turan Tekkesi'nin dervişleri onu yedirip içirirler. Bektaşiler, dört gün boyunca Rodopluzade'ye eşlik ederler. Seyit Ali, Yunanistan'a geçtiğinde büyük bir katliam görüntüsüyle karşılaşır. Andartesler, İtalyanlara karşı direniş mücadelesini başlatmışlardır. Yunan dağ köylüleri İtalyanlarla çarpışmaktadır.

Seyit Ali, Yunan devrimcilerinden Thiella'nın isteğiyle dağ cephesinde İngilizlere karşı sürdürülen direnişe yardım eder. Thiella, Batı Trakyalıların tek şanslarının komünizmin başarısı olduğunu öne sürer. Seyit Ali, Thiella'dan etkilenerek Almanlara karşı yapılan direnişte de yer alır. Zervas'ın adamlarına yakalanır. Elleri kolları bağlı olarak donmak üzereyken Thiella onu bulup Andartesler'in bölgesine götürür. Thiella ve Seyit Ali, ELAS örgütünün içindedir. Almanlar, olanca güçleriyle ELAS'a saldırırlar. Köyler yakılır, köylüler makineli tüfekle taranır.

Markos Vafiadis yönetimindeki ELAS, bir Alman birliğini pusuya düşürür. Almanlar da misilleme olarak Distoma Köyü'ne saldırırlar. Köyden tek sağ kurtulan Seyit Ali olur. Onu Markos bulup günlerce işkence altında sorgular. 1944'teki dizanteri salgınında öldü sanılıp komadayken serbest bırakılır.

Aynı yıl Sovyetler Bulgaristan'a saldırır. Dört yüz elli bin Bulgar askeri saf değiştirir. Stalin, Churchill'le yaptığı anlaşmayla Romanya, Macaristan ve Bulgaristan'a karşılık Yunanistan'ı İngilizlere ve Amerikalılara bırakır. Oysa Yunan komünistleri, Sovyet ordularının gelip özgür Yunanistan'ı kurmalarına yardım edeceklerini ummaktadırlar.

10 Eylülde Batı Trakya Cemaati İslamiye Merkez İlkokulunun önündeki gönderden Alman bayrağı indirilip Bulgarların Vatan Cephesi bayrağı çekilir. Devrimci Bulgarlar Türklerden, milliyetçi Yunanlılara yardım etmemelerini, yalnızca tarlalarında çalışmalarını isterler. Hacı Fikret sürgünde olduğu için cemaat başsız kalmıştır. Seyit Ali, Gümülcine'ye hasta olarak döner. Evine, onun Arnavutluk'ta öldüğü haberi gelmiştir. Bu arada Günay'ın annesi Gülizar Hanım bir çocuk

düşürmüştür. Seyit Ali, seneler sonra 25 Aralıkta evine ulaşır. Aylarca yataktan kalkamaz.

Almanlar, Atina'yı 12 Ekim 1944'te boşaltırlar. Millî birlik hükûmeti kurulur. Andartesler, ulusal orduya katılmaya hazırlanırken kendilerinden silahlarını bırakmaları istenir. ELAS taraftarı halk Atina'da toplanır. EOKA'nın gelecekteki kurucusu Albay Grivas'ın X Örgütü toplananların üzerine ateş açar, yüz binlerce kişi ölür. İngilizler 1947 baharına kadar ancak dayanabilirler.

12 Martta Yunanistan için öngörülen yardım karşılığında Amerikan Büyükelçiliğine, ülkenin iç ve dış politikasına karışma hakkını veren Truman Doktrini ilan edilir. Yunan Devleti, Rum Ortodoks Kilisesi ile el ele verip halka karşı büyük bir vahşet başlatır. Mayıs ve haziran aylarında üç bin ELAS üyesi idam edilir. Amerikalı danışmanlar ülkede bulunurken Sovyetler sessiz kalır. Yugoslavya sınırları kapatılır Hayatta kalan devrimciler Arnavutluk'a sığınır.

Seyit Ali Efendi, Gülizar Hanım'ın Günay Rodoplu'ya hamile kaldığını öğrenince onu Türkiye'ye göndermeye karar verir. Karısını bir sandala bindirir, altı gün süren yolculuktan sonra Türkiye'ye ulaşılır. Kaçış planında İngilizler yardımcı olmuştur. İzmir'e çıkarlar. Gülizar Hanım, birkaç gün Menemen'de kaldıktan sonra 1947 Ekiminde Bandırma üzerinden İstanbul'a geçer.

Akrabası Cemal dayı, Gülizar Hanım'ı Karaköy'de karşılayıp Eyüp'teki evine götürür. Günay burada 1948 Ocağında doğar. Kasım 1950'de Seyit Ali'nin ölüm haberi gelir. Babanın ölüm haberi gelince Gülizar Hanım, Günay'ı Cemal dayının kızı Lütfiye'ye bırakıp Gümülcine'ye gider.

1946'dan itibaren Yunan Hükûmeti, akrabaları Andarteslerle birlikte hareket eden kadın ve çocukları Trikeri Adasında toplamıştır. 1949'da burada beş bin kadın toplanır. Trikeri'den kurtulmanın tek yolu; kocaların, çocukların, torunların yakalanıp öldürülmüş olmasıdır ya da pişmanlık belgesini imzalamaktır. Aralık 1950'de bütün kadınlar Makronisos kampına getirilip işkence görürler; çocuklar annelerinden alınırlar.

Gülizar Hanım, Gümülcine'deki tarlalarını yok pahasına satar. Parayı çeyiz için kızına bırakır. 1954'te yirmi dokuz yaşındayken ölür. Günay, annesinden kalan parayla Amerika'ya öğrenim görmeye gider. Türkiye'ye zaman zaman gelip giderek on yıl yurt dışında yaşar.

İsmet İnönü, Talat Aydemir'i affedememiş olduğunu her fırsatta ifade eder. İnönü'nün bir eleştirisinden sonra Aydemir, ağır bir cevap verir ve tutuklanır. Sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılır. Aynı günlerde 14'ler parti kurma hazırlığı yapmaktadır. Cemal Gürsel desteğini çekince girişim başarısız olur. 1963 Martında Kara Harp Okulu, Zırhlı Birlikler Okulu, 229. Piyade Alayı, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı, Genelkurmay Kışla Kumandanlığı, 28. Tümen Topçu Kumandanlığı gibi savaşçı birliklerin tümü 22 Şubatçıların emrine girdiklerini ilan ederler.

Alparslan Türkeş Türkiye'ye döner. 22 Şubatçıların 20-21 Mayısta ihtilal yapacaklarını haber alan Türkeş, Hasan Dinçer aracılığıyla İnönü'ye haber gönderir. Türkeş yine de tutuklanmaktan kurtulamaz. Selahattin Ak'ın da içinde bulunduğu Kara Harp Okulu öğrencilerine ihtilal olacağı haberini Teğmen Aycan Ünlü bildirir. Üniformalarını giymiş olarak başta Turgut Alpagut olmak üzere 22 Şubat emeklileri gelirler. Süvari Binbaşı Fethi Gürcan bir konuşma yapar. Harp Okuluna gelmeden

önce Zırhlı Birlikler Okulunu harekete geçirmiştir. Ankara Radyoevi işgal edilir. İçlerinde Gerilla Rıfkı'nın da bulunduğu bir grup öğrenci, cephaneliğin kapısını kırarak silahları dağıtmaya başlar. Radyoda Talat Aydemir imzalı bir bildiri okunur. Yakalanılan kimi üst rütbeli subaylar ve Turizm Bakanı Celal Tevfik Karasaban tutuklanıp Harp Okuluna getirilir. İçlerinde Mustafa'nın da bulunduğu bir grup öğrenci, Genelkurmay Başkanı Cevdet Paşa'yı tutuklama emri alır. Paşa'nın evine gidilir, Paşa banyoya saklanarak kurtulur. Harp Okulu Komutanı Kemal Eken vurulur.

İsmet İnönü işin ciddiyetini anlayınca Cumhurbaşkanlığı köşküne çıkar. Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarıyla orada toplanır. Harp Okulunun hükûmete bağlı birliklerce sarılmasına ve Radyoevi'nin geri alınmasına karar verilir. Jetler Ankara üstünde uçmaya başlar. Genelkurmay Başkanlığı, Harp Okulu öğrencilerinin ve ihtilalci birliklerin kışlalarına dönmesini radyodan emreder; aksi takdirde uçaklar ateş edeceklerdir. Jetlerin varlığı ve ikna çabalarıyla Harp Okulu öğrencileri silah bırakırlar. 29 Mayıs 1964'te Fethi Gürcan, 5 Temmuz 1964'te Talat Aydemir idam edilirler.

Selahattin Ak, 22 Şubat 1962 ile 21 Mayıs 1963 arasındaki dönemde Ülkücülerle içli dışlı olmuştur. Harp Okulundan atıldıktan sonra Şekerbank'a giren Rıfkı, terfi edip şef olunca Selahattin, Günay'la beraber onu kutlamaya gider. Ardından Mustafa ve Fatma da gelir. Selahattin ve arkadaşları, subay olma hakları ellerinden alındığında baba ocağına dönemeyecek kadar büyük, bir iş tutamayacak kadar hazırlıksızdırlar. Düşük ücretli işlerde çalışırlar. Çoğu üniversiteyi bitirir. Sivilden gelen memurlardan daha hırslı ve hırçındırlar. Bu hırsları çoğunu ciddi paralar kazanmaya yöneltir.

1970'de Devrimciler, Yüksek Öğretmen Okulunu işgal eder. Ülkücü öğrencileri yetmiş iki saat dışarı bırakmamışlardır. Süleyman Özmen, öğrenciler aç kalmasın diye içeri ekmek atarken devrimciler tarafından vurulur. Gazeteler bu olayı ülkücülerin yaptığını yazar. Özmen hastanede ölür, onun için büyük bir cenaze töreni düzenlenir. 1969-1970 döneminde devrimciler; Fen, Kimya ve Edebiyat Fakültelerindeki ülkücü öğrencileri okula almazlar. Onlara hiçbir yetkili yardımcı olamaz. Fakülteye giren Yusuf İmanoğlu önce dövülür, sonra da öldürülür. Üniversite özerkliği olduğu için içeriye polis giremez. Cinayetin onlarca tanığı varken olay, faili meçhul olarak kalır.

Bir hafta sonra gecenin bir yarısında ülkücü Beyhan Arslan'ı, uyumakta olduğu Site Öğrenci Yurdunda ayaklarından vururlar. Ardından devrimciler; Avni Yüksel, Alper Kürşat Kurtcebe ve Ali İhsan Oğuz adlı üç ülkücüyü esir alırlar; onlara işkence yaparlar. Ülkü Ocakları Birliği Başkanı İbrahim Doğan, öğrencileri kurtarmaya gelir. Ateş edilince yanındaki Doktor Güçlü vurulur. Basın, Doğan'ı katil ilan eder. Daha sonra devrimciler, Ertuğrul Dursun Önkuzu'yu yakalarlar. Dev-Genç'in "Halk Mahkemesi"ne çıkartılır. Orada işkenceyle öldürürler. İktidar, bu olaydan sonra ülkücüleri cezalandırır. Okuldan beş kilometre ötedeki Türk Ocağı kapatılır.

Kazakistan'ın Semipalatinsk Bölgesi'nde Sovyetler 1949-1962 yılları arasında iki yüz atom ve hidrojen bombası denemiştir. Çevredeki köylüler büyük oranda bu testlerden etkilenmişlerdir. Bu bölgede sinirsel ve fiziksel sakat bebek doğumları hâlâ devam etmektedir. Yaklaşık altmış bin kişi radyasyon kökenli kanserden ölmüştür. Semipalatinsk nükleer test alanı, Sovyetler Birliği'nin 21 Ağustos 1947'de aldığı bir kararla 1948'de kurulmuştur. İlk nükleer patlama 29 Ağustos 1949'da gerçekleştirilir. 1953 yılının Ağustos ayında nükleer alanın yakınındaki Karavul

Köyü'nden kırk Kazak erkeği hidrojen bombasına zorla maruz bırakılarak kobay olarak kullanılır. Tugay Raleyembiyev de bunların içindedir. Bu gruptan otuz üçü kanserden ölür. Tugay Bey ise felçlidir.

Abdulmuttalip, yıllarca Kazak bölgesindeki nükleer denemelerin haber yapılması için çalışmış, ama başaramamıştır. Abdulmuttalip, meslek lisesini bitirir, fakat üniversiteyi kazanamaz. Ailesi, hazırlık kurslarına gitsin diye Zeytinburnu'ndaki akrabalarının yanına gönderir. Ülkücü grupların içinde yer alan Abdulmuttalip, sağ sol çatışmaları sırasında öldürülür. Onun için cenaze töreni yapılır. Cenazeden sonra bir araya gelen Günay ve Selahattin tartışırlar. Selahattin, Günay'ı döver.

Gerilla Rıfkı Selahattin'i, Günay'dan uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Selahattin'in gıyabında ona kız ister. Rıfkı, Harp Okulundan atıldıktan sonra İstanbul'a gelmiştir. Üniversiteye asistan olarak girer. Politikayla ilgilenir. Uzun süren MHP yandaşlığından sonra Adalet Partisi'ne yakınlaşır. 12 Eylülden sonra önce BTP'ye, sonra da Doğru Yol'a geçer.

İstanbul Üniversitesinde kimin açtığı belli olmayan bir ateş sonucu ölen kızın cenazesine hem devrimciler, hem ülkücüler sahip çıkar. Cenaze devrimcilerin elinde kalır. Kız için büyük bir cenaze töreni düzenlenir. Bu olaydan hemen sonra Günay'ın İbrahim abisi devrimciler tarafından öldürülür. Günay haberi Amerika'dayken alır, uçakla cenazeye yetişir. Cenazede Rıfkı ve Mustafa'nın eşlerinden Selahattin'in Ruşenniye Tarikatı Şeyhi İbrahim Efendi'nin kızı Sevim'i istettiğini öğrenir. Sevim Hanım'ı tanıdığı için Fatih'teki evlerine gider. Selahattin hakkında ondan bilgi istenince Selahattin'in, istetme işinden haberi olmayabileceğini söyler. Onların yanında Selahattin'i arar; Sevim Hanım, onların yakınlığını görüp bu işten vazgeçer.

Selahattin'le evlenmeyecekleri ortaya çıkınca Günay, Eyüp'teki Cemal dedesinin yüzüne bakamaz olur. Bu yüzden Sarıyer'de kötü bir eve taşınır. Selahattin Ankara'dan gelip Günay'ı bulur. Oltu taşından yapılmış iki yüzük getirir, birisini Günay'a takar. Günay Rodoplu İstanbul Üniversitesine hocalık için başvurur, kabul edilir. Levent'te küçük bir eve taşınır. Ancak bölüm başkanıyla ve bölümdeki hocalarla ters düşer. Selahattin ondan uzaklaşır.

Selahattin, ülkücülerin akıl hocası Turgay Yarman'ın kürsüsünde doktoraya başlar. Rıfkı ile Selim ona yardım ederler. Ankara'da çalıştığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün evraklarından yola çıkıp tezini yazar. Jürinin, milliyetçi hocalardan oluşmasına özen gösterilir. Böylece Selahattin doktor unvanını alır. 12 Eylül döneminde yargılanır; 1987'de beraat eder. Sonra ticarette hızla yükselir. Ortağı Mustafa'yla birlikte Cleveland'da bankası olan bir dolar milyoneri olur.

3.3.1.1.7. Kadere Karşı Koy A.Ş.

Romanda Türk erkeği ve kadını üstünde durulur. Erkeğin sadakatsizliği ve kadının bunu önlemek için geliştirdiği stratejiler ironik biçimde ele alınır.

Bir grup meslek sahibi kadının, Şehvar'ın evindeki mantı partisinde toplanmasıyla Kadere Karşı Koy Anonim Şirketi'nin temeli atılır. Şirket, kocası tarafından aldatılmakta olan Süheyla'yı içinde bulunduğu güç durumdan kurtarmak için düşünülür. Başkan olarak Şehvar, genel sekreter olarak anlatıcı Selin seçilir. Selin, Paşabahçe'deki Füsun'un evine giderek ikiz kardeşi Ferhat'la tanışır. Ferhat'ın hazırladığı Türk erkeğinin üç dönemine ilişkin bilgisayar sunumunu izler. Ferhat'tan

şirketin yönetim kurulunda sergilemek üzere sunum grafiklerini alır. Eski bir arkadaşı olan Cevat tepegöz sağlar.

Başkan Şehvar'ın evinde yeniden toplanılır. Cevat, kadınlar grubuyla tanışır. Bu toplantıda amaç, Süheyla'ya yardımcı olmaktır. Süheyla'nın içinde bulunduğu bunalımdan kurtulması için kendi potansiyelini fark etmesi ve bunu gerçekleştirmesi gerekmektedir. Böylece hem kendisini sevmeye başlayacak, hem de kocası Sadık onu daha çekici bulup eve dönecektir. Süheyla'nın kendisini fark etmesi için Ferhat'ın etkili olacağı düşünülür. Cevat da ortaklar arasına girer.

Doktor Sema, Süheyla'ya estetik ameliyat yapmıştır. Selin ve Şehvar, Süheyla'nın ziyaretine giderler. Süheyla'nın büyük kızı Zeynep, onları aşağılayıcı bir tavırla karşılar. Süheyla, bitik vaziyettedir. Çalışarak ticarette iyi bir yere gelmiştir. Ama kocası Sadık'la aralarında sorunlar vardır. Sadık, her bulduğu kadınla onu aldatmaktadır. Bu yüzden Süheyla da ameliyatlarla güzelleşmeye çalışmaktadır. Selin ve Şehvar, ziyaretten sonra Şehvar'ın evine giderler. Şehvar'ın ablası yurt dışından geleceği için evi toparlarlar.

Bir hafta sonra yönetim kurulu, Figen'in evinde toplanır. Süheyla için neler yapabileceklerini konuşurlar. Berrin'in Talimhane'de depo olarak kiraladığı apartman dairesinin, şirketin merkezi olmasına karar verilir.

İzleyen iki ay boyunca büronun hazırlanmasıyla uğraşılır. Büro hazırlandıktan sonra bir tür fal merkezi diye tanıtılarak Süheyla buraya gönderilir. Cevat, onu karşılayıp Türk erkeğiyle ilgili grafikleri, bilgileri aktarır. Kocası Sadık'la ilgili isabetli saptamalarda bulunur. Süheyla bu durumdan etkilenir. Cevat kendisini,

Doktor Vatsan olarak tanıtmıştır. Kadere Karşı Koy. A.Ş.nin diğer üyeleri de aynanın ardındaki gizli bölmeden olan biteni seyrederler.

Füsun; Selin ve Asude'yi Ferhat'ın Ortaköy'deki resim atölyesine götürür. Ferhat burada, on beş yıldır ev hanımlarına resim dersleri vermektedir. Selin ve Asude atölyeyi görür, çalışmalardan etkilenirler. Yönetim kurulu, Sadık ve sevgilisini yakından görmek için Boğaz'daki bir lokantaya gider. Kızı, Süheyla'nın gençliğine benzetirler. Sadık'ın mutlu olmadığını görürler.

Süheyla, ikinci seans için şirkete gelir. Bu kez doktor rolündeki Cevat'a güven duyar. Cevat ona şirket bünyesinde kurs önerir. Böylece Süheyla, kocası Sadık'ı yeniden elde edebilecektir. Şehvar'ın Kınalı'daki yazlığında şirketin birinci olağan kurulu yapılır. Süheyla'nın, Ferhat'ın resim kursuna başlamasına karar verilir. Kursa gitmesini Sema ve Cevat sağlayacaklardır. Süheyla'da hangi imajın geliştirileceğine ve bu konuda kimin hangi işi üstleneceğine karar verilir.

Süheyla, şirketin kursuna kaydolur. Bu iş için 25.000 dolarlık bir çek verir. Şirket, çeki aldığında dolar 20.000 lirayken üç hafta içinde 33.000 liraya çıkar; böylece 500 milyon, 825 milyon lira olur. Paranın 225 milyonu masraflar için ayrılır, geri kalanı yüzde beş yüzden repo yapılır. Repodan 140 milyon lira kazanılır. Bu parayla Çiller'in üç aylık süper faizli, yani yüzde elli faizli bonolarından alınır ve para 1 milyar 320 milyon olur. Böylece şirketin para sıkıntısı kalmaz.

Kadere Karşı Koy A.Ş. Süheyla'nın imajını değiştirmeye başlar. Bütün gözleri onun üstüne çeker. Süheyla'daki değişimden öncelikle kızı Zeynep tedirgin olur. Süheyla kontrol için yanına geldiğinde Doktor Sema, bir bahane yaratarak onu

Ferhat'ın resim atölyesine götürür. Ferhat, Sema'nın resimlerinden, Süheyla'nınsa imajından etkilenir. Şirket, Süheyla'nın resim kursuna kaydolmasına karar verir.

Cevat ve Süheyla, yeni imajı sergilemek için haftada iki kez sosyal mekânlara giderler. Resim kursunun sekizinci haftasından sonra Ferhat, Süheyla'ya ve resmine hayranlığını ifade eder. Bundan sonraki süreçte Ferhat, Süheyla'nın giyimine karışmaya başlar. Şirket, Süheyla'nın Ferhat'ın etkisine girmesinden endişe duymaktadır.

Süheyla'daki değişim, büyük kızı Zeynep'i korkuttuğu için küçük kızı da örgütleyerek Süheyla'nın evde daha fazla zaman geçirmesini ister. Bunun için Süheyla, evde kendisi için bir çalışma odası düzenler. Şirket, Ferhat'ın Süheyla üzerindeki etkisinin dengelenmesi gerektiğini düşünür. Bunun için Cevat, yanına resim eleştirmeni diye hippi bir İsviçreli olan Leon Schwartz'ı alıp Süheyla'yla buluşur. Yemek yenir, yemekten sonra Süheyla'nın evine gidilir. Leon, Süheyla'nın resimlerini çok över. Cevat, resim sergisi düşüncesini ortaya atar. Süheyla da ilk kez hayatında kendisi için istediği şeyleri yapabileceğini fark eder. Şirket, flört ettiği kızdan uzaklaşıp sosyal işlere yönelmesi için Sadık'ı yönlendirir. Bu amaçla bir hastaneye yardım yapması sağlanır.

Berrin'in ortağı Atila, beş yıldızlı otellerden birisinde dükkân kiralar. Burada hem hediyelik eşya satacak hem de sosyeteye yakın olacaktır. Şirket, Süheyla'yı ve resimlerini tanıtmak için Atila'nın dükkân açılışını kullanmaya karar verir. Bunun için yönetim kurulu; dükkânın dekorasyonu, tanıtımı, basın ve sosyetenin açılışa çağrılması gibi işlerle ilgilenir. Açılışta Süheyla'nın resimleri dikkat çeker. Çeşitli gazetelerde röportajları çıkar. Sadık da artık eve dönmüştür. Bir yıl içinde şirket bu işte başarılı olmuştur. Şirket el atmadan önce hayatı, kocasıyla olan ilişkiden ibaret

gören Süheyla, gözü kendisinden başkasını görmeyen bir kişilik geliştirir. Bu arada Ferhat ve Cevat, Süheyla'ya âşık olmuşlar ama düş kırıklığına uğramışlardır.

3.3.1.1.8. Schrödinger'in Kedisi Kâbus

Romanda 1980'li-1990'lı yıllar Türkiyesi ve Türk toplumu ele alınır. Başarısız hükûmetler, yanlış politikalar, ekonominin kötü durumu toplumda yozlaşmaya neden olmuş ve küresel tekeller ülkeyi ele geçirmiştir. Böyle bir ortamın tekil örneklerini göstermek için Devrim, Ekim ve Toprak'ın maceraları üstünde durulur.

Romanın merkezî kişisi İmre Kadızade Koalisyon tarafından, yeğeni Devrim Kuran'ın ölümüne yardımcı olmakla suçlanır. İki yıl süreyle Amnesty İnternational (Uluslararası Af Örgütü) mahkemelerinde yargılanır. Yargıçlar yetersizlik kararı verir. Dava, bu konuda uzman olan Dünya Anti-Nihilist Sivil Toplum Örgütleri mahkemelerine bırakılır. Dava, Adrianople (Edirne)'da görüleceği için Kadızade, evini kapatıp diğer Taliplerin arasına katılır.

Adrianople, Doğu Trakya Cumhuriyeti'nin merkezidir. İmre'yle birlikte eski Türkiye'nin her köşesinden gelmiş üç yüz kişi, yeniden arınma kursu için Adrianople Islahhanesi'nde toplanmıştır. Seminerden sonra Talipler, Yüce Pir'in güzel adlarını tekrarlayarak zikir yaparlar. Seminerde Head Start programı açıklanır. Bu program, insan haklarını sistematik olarak ihlal edenleri dönüştürme programının bir parçasıdır. Talipleri, Koalisyon Yolu'na sokmak ve bu yolda ilerlemelerini sağlamak üzere geliştirilmiş olan programın bu bölümü, idealini Kennedy'den, uygulamasını Mao'dan almıştır. Islah edilme başvurusu kabul edilen Talip, kusurlu davrandığı

mağdurların hizmetine veriliyor; böylece kendisi çalışarak arınırken Mağdurlar da avans alıyorlar.

Yeni Dünya Düzeni Anayasasına göre Tekleşmiş Bireylerin çoğunluğa geçmesi için dört aşama vardır. İlk aşama Talip adayları, ikincisi Mürid, üçüncü aşama Saliklerdir. Salikler, Yüce Pir'in başkanlık ettiği Vasıllar Meclisi'nin kararlarını sorgulayamaz. Islahat ve Tanzimat Yolu'na kabul edilen Salik, Vasıl olma yolundadır. Çetin uğraşlardan sonra Vasıl olurlar. Vuslat, insanoğlunun gezegende varabileceği en yüksek makamdır. Her Vasıl, potansiyel bir pir adayıdır. Yüce Pir, Yol'una kabul ettiklerinin kalplerinden geçirdiklerini maddi ve manevi ihtiyaçlarını bilir.

Sömürülmezler ve Lanetliler, ekonomik aklın halifesine bağlanmayanlardır. Onlar, Yeni Dünya Düzeni'ne düşmandırlar. Asya ve Afrika ana karasında bulunan, Kutsal Koalisyon'a katkıda bulunabilecek bir şeyleri olmayan Sömürülmezlerin arasından ıskartaya çıkartılan sınıflara Lanetliler denilmektedir. Koalisyon Yolu'na girebilmek için uygun miktarda gelir sahibi olmak yetmemekte; Taliplerin de yeterli düzeyde olması gerekmektedir. VİRD, Vasıllar tarafından kaleme alınmış, Yüce Pir tarafından onaylanmış insanlık tarihidir. VİRD, insanın gelişimini, Yüce Pir'in amaç ve marifetlerini anlatır. Seminerden sonra Peştamal Töreni yapılır. Talipler, Koalisyon Cihazı kuşanırlar; hizmetlerine verildikleri Mağdurlarla tanışırlar.

İmre Kadızade, dönüşüm programı için Adrianople Islahhanesi'nde kalmaya başlar. Mağdur Remzi X'le konuşma, okuma, yazma çalışmalarına girişir. Fakat bir ilerleme sağlayamaz. Remzi çok tepkisizdir. Beş günün sonunda olumlu bir gelişme elde edemez. Dr. Evangelista'ya göre Remzi, ön-insan olduğu için nesneleri algılayamamaktadır. Remzi'ye afazi teşhisi konur, yani konuşma yitimine uğramıştır.

Kara Kalpaklı Adam, Triad Temsilcisi, Rus Sergei ve eski CIA'ci Smith'ten oluşan grup, Doğu Trakya Cumhuriyeti'ne silah satmışlardır. Paranın aklanması konusunu çözümlerler. Yukarı Mezopotamya Halk Cumhuriyeti kurulmuştur. Doğum yerleri eski Urfa, Mardin, Diyarbakır, Siirt ve eski Suriye'nin sınır illeri dışında doğan insanlar; diğer Anadolu devletçiklerine dağıtılacaklardır. Eski Türkiye; çatışma, göç ve ölümlerle özerk devletçiklere bölünmüştür. Anadolu Devletçikleri Hareketi 1990'lı yılların sonlarına doğru isim değiştirmelerle başlar. Eski Türkiye hükûmetlerinin yerel yönetimleri güçlendirme uygulamasıyla özerkleşen Antalya ve Muğla, ekonomik gerekçelerle isimlerini değiştirirler. Antalya, Attaleia Country; Muğla, Land of Knidos adını alır. Nevşehir, Kappadokia; Ordu, Viking City; Trabzon, Kingdom of Pontus adlarını alır. Konstantiniyye ve Asitane olmak üzere iki ilden oluşan İstanbul Eyaleti, bağımsızlığını en son ilan edendir.

Kuryeler, Onarımcılar'ın parasını İstanbul eyaletine sokarlar. Parayla mal alınıp Kara Kalpaklı Adam ile Gambino'nun Adrianople'daki ortak dükkânına gönderilir. Böylece silah parası aklanmış olacaktır. Triadlar, Haşhaşilerle Anadolu Devletçikleriyle ilgilenmeye başladıkları yıllarda temasa geçmişlerdir. Bu tanışmadan sonra Haşhaşilerin radyosu Fedayi FM, internetten yayına başlar. Kara Kalpaklı Adam, Triadların Türkiye temsilcisi Cemal Saparova aracılığıyla Haşhaşilerin sözcüsü Priz Ali'yle tanışır.

Koalisyon'un sigara yasağı, Marlboro'yu nakit para statüsüne sokmuştur. Kara Kalpaklı Adam, hayali Marlboro üzerinden bir vurgun planı tasarlar. Elli konteyner Marlboronun (yirmi dört milyon paket) Haydar Hanlarof adlı bir Azeri tarafından alınmak üzere Köstence'de bulunduğu haberi yayılır. Bununla ilgili sahte evraklar düzenlenir. Smith, Haydar Hanlarof'un vekili Yunanlı bir iş adamı kimliğiyle

Mustafa Kuran'a gelir. Ondan bir deniz nakliyat şirketi kurmasını ister. Mustafa Kuran, Land of Knidos'ta Albatros Ltd. adındaki iflas etmiş bir deniz nakliyat şirketini bulur. Bakü Denizcilik Holding'e yüklü bir komisyon karşılığında devreder. Mustafa, Marlboro işinden amca oğlu Bekir Kuran'a söz eder. Bekir, Albatros Limited'e ortak kabul edilmesi koşuluyla alınacak gemiyi finanse etmeyi önerir. Kabul edilir.

Bekir Kuran, Ordu'dan 1970 yapımı Kırlangıç adlı şilebi getirir. Sergei, Bakü'de bir telefon numarası ayarlar. Komisyoncular, Haydar Hanlarof'la konuştuklarını sanırlar, oysa bu telefon bir Asitane numarasına yönlendirilmiştir. Telefonda Kara Kalpaklı Adam, onlarca komisyoncuya buradan satış yapar. Şilebin Trabzon'dan Köstence'ye doğru yola çıktığını gösteren belgeler müşterilerin bankalarına gönderilir. Paralar, Hanlarof'un Bakü'deki hesabına havale edilir. Kara Kalpaklı Adam, gemiyi Köstence'den ayrıldıktan iki buçuk gün sonra Karadeniz'de batırdığında sigorta tazminatı hariç piyasadan seksen milyon dolar toplamıştır.

Haberi alan Mustafa Kuran çılgına döner. Şirketi arar, hiç kimseyi bulamaz. Amca oğulları kalp spazmı geçirir. Temas ettiği adamları bulmak için Köstence'ye gider. Sergei tarafından öldürülür. Kara Kalpaklı Adam, Marlboro vurgunundan kendine düşen payın büyük miktarıyla Haşhaşilere yatırım yapar. Onlardan, Anadolu Devletçiklerindeki sivil toplum örgütlerinin, Amnesty İnternational Islahhanelerinin ve hükûmetlerin bilgisayar ağlarındaki boşlukları tespit etmelerini ister.

Kara Kalpaklı Adam, altı ay sonra Haşhaşileri ziyarete geldiğinde, bir grafiker tarafından yapılan bir ay yıldız ve dört yapraklı yonca çizimini getirir. Yoncanın yapraklarında "akıl, ahlak, adalet, adap" sözcükleri vardır. Yoncanın altında Onarımcılar'ın imzası yer alır. Korsanlardan, bilgisayara "Türk", "Türkiye" ya da

"komplo" yazan, bu konuda bilgi isteyen herkesin sistemlerine girmelerini ve ay-yıldızı, yoncayı ve Onarımcılar imzasını üç saniyeliğine ekranlarında tutmalarını ister. Bundan sonra bilgisayar ekranlarına metinler girmeye başlanır. İmre Kadızade'nin Bağlantı Odası'nda başına gelen böyle bir şeydir. Ona "Korkma" metni gönderilmiştir. Anadolu Devletçikleri arasında zaman zaman sınır ihlalleri yaşanır. Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri düzeni sağlamakta yetersiz kalır.

İmre Kadızade, Islahhane'de kaldığı odanın penceresinden dört kişinin Remzi X'i kaçırdığını görür. Durumu haber vermek için yönetime gittiğinde Mikail Arısoy'dan, Mağdur X'i eğitme görevinden alındığını öğrenir. İmre, Bağlantı Odasında Salik Kürşat Urallar'la tanışır. Remzi X üzerine konuşurlar. İnternette afazi üzerine araştırma yaparlar.

Yüce Pir'in planı, Koalisyon iletişim uzmanlarıyla 1950'den beri adım adım uygulanmaktadır. Şubatın ikinci haftasında Adrianople Islahhanesi'ne, Dünya Anti-Nihilist Sivil Toplum Örgütleri Birliği mahkeme heyeti gelir. 2000'li yılların başında Sivil Toplum Örgütü çatısı altında toplanan Endistler, dünyanın sonuyla ilgili teoriler, düşünceler üretmektedir. Vasıllar Meclisi, bu örgütün faaliyetlerinden çekinmektedir. İmre Kadızade'nin iki yıl önce Asitane'de görülen davasında Af Örgütü savcısı, Devrim Kuran'ın intiharından Endizmin doğrudan ilgili olduğunu söyleyerek görevden çekilmiş ve davanın DANSTÖB uzmanlık mahkemelerine devredilmesini istemiştir. İmre, Endistlerle bir tutulmayı reddetmiştir.

İmre Kadızade'nin yargılanması için Kışlık Dershane mahkeme salonuna dönüştürülür. Adrianople Islahhanesi Talipleri arasından kurayla on iki jüri üyesi seçilir. Kürşat Urallar ve Deli General avukat olarak Kadızade'nin yanında yer alırlar. Mağdurlar, dinleyici bölümüne geçerler. İddianame okunur. Davacı

Koalisyon, davalı İmre Kadızade'yi "saçaklılık, nihilizm ve kendisine bir dünya kurmasını engellemek suretiyle Devrim Kuran'ın intiharına yardımcı olmak"la suçlar. Savcı mahkemeye, Devrim Kuran'la teyzesi İmre'nin konuşmalarının canlandırıldığı hologramı izlettirir. Deli General, Devrim'in çözümlemeci modernist düşüncenin kurbanı olduğunu savunur. Mahkeme, İmre'nin çocukluk anılarını dinler. Aile kökenleri anlatılır. Çoğunlukla holo-former denilen bellek okuma aygıtıyla İmre'nin zihni okunup bilgisayar aracılığıyla yansıtılır.

İmre Kadızade, babası ölünce annesi İmran ile birlikte İstanbul'dan Çankırı'nın Çerkeş ilçesinin Körkuyu köyüne gider. Orada Osman Kuran'ın evine sığınırlar. Kardeşi Oğuz doğduktan sonra Osman Kuran, onları evinden uzaklaştırır; Çerkeş'e gelirler. Burada dayısı Kenan Kadızade ile yaşamaya başlarlar. Kenan, kardeşi İmran'ı yaşlanıncaya kadar evden doğru dürüst dışarı çıkarmaz. İmre çocukluğunu, ailesini, yetişme koşullarını anlatır. Hem kendisi hem ailesi açısından mahkeme önünde öz eleştiri yapar.

Devrim; Müjgân ve Bekir Kuran gibi ilgilisiz bir çiftin çocuğu olarak dünyaya gelir. Bu ilgisizlik, Türkiye'nin çıkmazları onu nihilizme sürüklemiştir. Bekir, evli ve üç çocuklu olduğunu çevresinde pek söylemez. Hiçbir yere karısı Müjgân'la gitmez. Müjgân, Bekir'i sevgilisi Gül ile basınca kocası tarafından dövülür. Evden ayrılıp on gün süresince dönmez. Sonra Bekir evden ayrılır. Bekir ve Müjgân genç yaşta evlenmişlerdir. Müjgân öğretmen olduktan sonra cezaevindeyken ve öğrenim görürken Bekir'e bakmıştır.

Bekir, evden uzaktayken Devrim'le bürosunda dertleşir. Yeterince paralı olmadığı ve iş bilmediği için sevgilisi Gül, onun yanından ayrılır. Bekir yeniden eve döner. Fakültedeyken kolejde eğitim görmüş Mehin adlı bir kıza âşık olmuştur. Kız,

evlenme önerisini geri çevirince Bekir o yıl, Ankara'da bulduğu amca kızı Müjgân'la evlenmiştir. O dönemde devrimci düşünceleri konusunda Müjgân'dan destek alır. Bekir'in küçüğü Ömer, Safranbolulu Melek adlı bir kızı sever. Babası Osman Kuran, kızın ailesini bilmediği için karşı çıkar. Ömer'i de teyze kızı Ayla'yla evlendirirler.

Bekir Kuran, kızını evden kovunca Devrim, Alanya'ya gider. Uzun süre bulunamaz. Sonunda onu Yusuf'un adamları bulur. Devrim, İleri Kolejinde okumuştur. Orada sınıf arkadaşı Berrin, Mefaret Öğretmen'in tehditlerinden korkarak kendisini dördüncü kattan atar. Almanya'da çalışan ailesi onu, Düsseldorf'a götürürken yolda ölür. Bu olay üzerine Devrim ve sınıf arkadaşı Şule, Mefaret Öğretmen'e bir ders vermeye karar verirler. Porno dergisinden yırttıkları sayfaları öğretmenin çantasına koyarlar. Koridorda resimler çantadan çıkınca öğretmen okuldan naklini aldırmak zorunda kalır.

Devrim için Yusuf Eralın ve Birgen Çebi'den yardım istemek amacıyla İmre Kadızade, Safinaz Bar'a gider. Onlara göre Devrim'in yaşadığı olağan bir gerçekliktir. İmre'nin apartmanına kapı komşusu olarak Öznur taşınır. Toprak Kuran, Kuaför Münevver'in oğlu Levent'i de alarak Devrim'in gittiği barı basar. Oradan onu zorla eve getirir. Son dönemde Toprak, kick-boks hocası Salih Hoca'nın İslamcı düşüncelerinden etkilenmiş, bu yola girmiştir. Dinî bilgileri Hoca'dan öğrendiği için onu babası gibi sever. Ömer Kuran, fabrikasının korunması için Salih Hoca'yla anlaşır. Hoca'nın kick-boksçuları fabrikanın güvenliğini sağlarlar.

1980'lerdeki ihracat seferberliğinden etkilenen Ömer, Pilavcıbaşı ailesinin egemen olduğu donmuş gıda işine girer. Ömer'in aklını çelen, Almanya'da benzeri bir fabrikada çalışan küçük kardeşi Ahmet'tir. Körkuyu'daki tarlalar, Ayla'nın kooperatif hissesi, takıları satılır; kredi alınır ve İznik'teki fabrika kurulur. Artemis

adıyla üretim yapılır. Artemis'e, Pilavcıbaşılar'dan saldırılar gelince emekli komiserler koruma olarak tutulur. 1994 krizinde Ömer çok zarar eder. Ödeyemediği bir borç yüzünden kurşunlanınca koruma olarak emekli polislerin yerini Ülkücü babalar alır. Onlar tarafından dolandırınca Kürt mafyasını tutar. Fabrikaya yeşil sermaye olarak bilinen Uncular talip olur. Ömer Kuran, hisselerinin yüzde seksenini Hacı Bey'in holdingine devreder.

Aile hem Toprak'ın siyasal İslamcılığa bulaşmasından hem de Devrim'in hippi tiplerle birlikte olmasından endişelenmektedir. Bekir Kuran, Salih Hoca yüzünden Müslüman Marketler Zincirine (MMZ) beş yüz milyon para kaptırır. İmre Kadızade'nin kardeşi Oğuz, devrimcilikten asılır. Yoldaşları da, mahkeme heyeti de Oğuz'un eşcinselliğini örtmeye çalışır. Bu yüzden örgütün yıl dönümlerinde adı geçmez. Oğuz cezaevindeyken annesi ölür. Oğuz da idam edilince İmre, Kızıltoprak'taki dayısının evinden ayrılır. İmre, Oğuz'u idamdan kurtarmak için her şeyi göze almıştır. Fakat karşısında ilk aşkı ve Oğuz'un şefi Yusuf Eralın'ı bulur. Yusuf, Oğuz'un idamının ses getireceğini, bunun dava için daha iyi olacağını düşünür.

General Bora Demirkanlı, Kara Kalpaklı Adam, "Rahibe" kod adlı Fazıla Denktaş, "Papaz" Gültekin Bektaş ve "Adrişta" Mehmet Sarıkaya internet üzerinden bir toplantı yaparlar. İmre Kadızade'nin mahkeme tutanaklarını incelerler. General'in bellek yitimi ağırlıklı bir savunma yapmasına karar verirler.

Para konusunda, israf konusunda Devrim'in anne ve babası arasında sık sık tartışma yaşanır. Devrim sürekli olarak babası tarafından dövülür. Devrim, güçlü olmak gerektiğini, güçlü olanın güçsüzü ezdiğini öğrenerek büyür. Devrim ve Ekim, babaları eve gelmediği akşamlar sevinirler. O akşamlar huzurlu olurlar. Bekir,

çocukları ayak bağı olarak görür. Eve her zaman içkili gelir, küçük bir bahanede onları döver. İzmaritleri sigara niyetine içtiği için Devrim hem annesinden hem babasından feci şekilde dayak yer. Bekir, Müjgân'ı da dövmeye kalkınca kadın evi terk eder. Ertesi gün Müjgân, erkek kardeşi Mustafa'yla eve gelir. Bekir, bu olaydan sonra evde Müjgân yokmuş gibi davranmaya başlar. Eve daha geç gelir. Bu başıboşluk sırasında Devrim, sokakta işçi çocuklarıyla vakit geçirmeye başlar.

12 Eylül günü evde kalan Bekir, Müjgân'la barışır. Bu dönemde tutuklanıp cezaevine girince Müjgân yanına kardeşi Mustafa Kuran'ı alır. Devrim, küçük yaşta kötü bir okula verilir. Dayısı Mustafa'yla hep çatışır. Evde konuşma bitmiş gibidir. Annesinin arkadaşı müdür muavini Aysel Öğretmen sayesinde Devrim okula kabul edilir. Zengin çocukları Devrim'i içlerine almazlar. Dönemin sonu geldiği hâlde okumayı sökemez. Durumu öğrenen Müjgân, her akşam Devrim'le ilgilenmeye başlar. Bekir, cezaevinden çıkar, iş kurmaya çalışır. Osman Kuran onları affeder. İstanbul'a ziyaretlerine gelir, öğütler verir.

Bekir yabancı dilin önemini fark edince kızı Devrim'i koleje vermeye karar verir. Bu arada ilk aşkı Mehin'i bulur. İstanbul'da çöp ayıklama işine girer. Sonra Şefik'in Suriyeli eniştesi Said Mutaharri ile batık bir fren-debriyaj-balata fabrikasını alır. Ailesini sonunda Sanayi Mahallesi'nden Kozyatağı'ndaki apartman dairesine taşır. Aile, bir ev sahibi olur. Devrim, Özel İleri Kolejine kabul edilir. On gün geç başladığı için okulda yine yalnız kalır. Anne-baba ise çok meşguldür. Öğrencilerin müziğe düşkünlüğünü gören Devrim, kendisini kabul ettirebilmek için iyi bir volkmen alır. Bu şekilde sınıf başkanı Şule'nin dikkatini çeker. Şule, hafta sonu grubuyla beraber Devrim'i diskoya davet eder. Devrim, çok etkileneceği Sarp Olgun'la tanışır.

Bekir, fabrikanın yanı sıra finansman konusunda komisyonculuk yapmaya başlar. 1990 Eylülünde bir iş dolayısıyla tanıştığı bir Pakistanlı ile Lahor'da yapılmakta olan bir otele malzeme sağlar. Pakistan üzerinden Afganistan'a silah satmaya karar verir. Bu iş için Batı Hint Adalarında müflis Oceanic Bank'ı altmış beş milyon dolara almak için anlaşır. Beş milyon dolar kapora gönderir. Üstünü, ortağı Mutaharri ile tamamlayacağını düşünmektedir.

Bu arada Mutaharri, ortak hesaplardan büyük paralar çekip sevgilisine ev, otomobil almıştır. Bankayı satan İngiliz Graham Kitchener, İstanbul'a Bekir'le görüşmeye gelir. Bekir'in parası yoktur, eve haciz gelir. Müjgân, Bekir'i evden kovar. Bekir önce yazıhanesine taşınır, kirayı ödeyemeyince Mercan Yokuşu'nda bir arkadaşının iş yerine geçer. Düzensiz beslenme, içki, uykusuzluk derken tüberküloza yakalanır.

Osman Kuran, Bekir'i düştüğü kötü durumdan kurtarmak için köyden İstanbul'a gelir. Mustafa Kuran'ın Laleli'de ortak olduğu hazır giyim dükkânına uğrar. Orada gördüğü Nataşa Valentina'ya âşık olur. Bu durum, başta Osman'ın karısı Hatice olmak üzere bütün Kuran ailesini tedirgin eder. Bekir'in parasını MMZ'den kurtaran Osman Kuran, Nataşa'ya ev açar. Ömer ve Bekir araya girerler; Almanya'dan Ahmet gelir. Osman Kuran, yine de Çengelköy'de Nataşa'yla yaşamaya devam eder. Karısı Hatice, Ömer'in evine sığınır. Toprak, dedesi Osman'la Nataşa'nın evine gittiğinde Osman, torununa tabanca çeker. Toprak ayağıyla dedesinin silah tutan koluna vurur. Dengesini yitiren Osman Kuran düşüp kafasını çarpar ve ölür.

Toprak, Manikürcü Münevver'in oğlu Levent'i bulur. Sonra Salih Hoca'ya giderler. Salih Hoca, komandolarıyla şeriat mahkemesi kurar. Zina yaptığı için Osman Kuran'ın öldürülmesi haklı bulunur. Nataşa'ya da elli kırbaç vurulmasına

karar verilir. Toprak, kasten yapmadığı, kendisini korumak zorunda kaldığı ve henüz mümeyyiz olmadığı için iki ay oruç tutma cezası alır. Salihun Camiasının kurtarılmış bölgesi olan Sakarya nehrinin güneyindeki Hekimdağ mevkisine kaçırılır.

Ekim, Toprak'ın ve onun bağlı bulunduğu Salihun Cemaatinin düşüncelerinin ve biraz da yabancı filmlerin etkisiyle Hristiyanlığa yaklaşır. Beyoğlu'nda tanıştığı bir Romen prensiyle evlenip yurt dışına çıkar. İmre Kadızade, ne yapacağına karar verene kadar Nataşa'yı evine davet eder. Kuranlar ona darılır. Babasının ölümü üzerine Bekir eve döner.

Müjgân evde yokken Devrim, arkadaşları Şule, Altan ve Sarp'ı eve davet eder. İçki içip müzik dinlerler. Altan, esrar kullanır. Esrarla ilk defa tanışan Devrim, kısa süre sonra okul çıkışlarında da içmeye başlar. İmre, Devrim'in zayıfladığını, amaçsız yaşamaya başladığını görünce Müjgân'ı uyarır. Annesi vurdumduymaz davranır. Devrim, on yedi yaşına bastığında hayattan bütün umudunu kesmiştir. Sarp Olgun'un ve Altan'ın eroin kullanmalarına özenip o da kullanmaya başlar. Giderek arkadaşları gibi Devrim de eroinman olur. Müthiş bir suçluluk duygusu hisseder.

Devrim'in eroin kullandığını ilk olarak kız kardeşi Ekim fark eder. Devrim'in itiraf etmesini sağlar ve bırakması için ondan söz alır. İmre Kadızade, Devrim'i eroinden kurtarabilmek için Sarp'ın nihilist dünyasının kurmaca olduğunu, mutlak iyilik ya da mutlak kötülüğün olmadığını göstermeye çalışır. Devrim'i nihilist doğrularında şüpheye düşürürse uğrunda yaşamaya değer doğrular bulabileceğini umar. Devrim, konuşma ve anlama bozukluğuyla sonuçlanan korkunç bir karmaşa yaşar. Bellek kaybı meydana gelir. Bir çöküntü içindedir.

Müjgân, Devrim'i korumak için Sarp'ın ailesiyle tanışır. Onlar, oğullarının eroin kullandığını bilmektedirler. Bekir'in evde olmadığı bir hafta süresince Sarp'ı ve Devrim'i evde tutar. Onlara yalnızca içki verir. Bir haftalık süre sonunda iki genç eroini bırakır. Ancak bir süre sonra Sarp başlayınca Devrim de başlar. Müjgân durumu Bekir'e anlatır. Bekir, Devrim'i Çankırı'daki köylerine gönderir. Bekir Sarp'ı, Beyoğlu'nun çeşitli mekânlarında arar, bulamaz. Narkotikçi Asım'dan yardım ister. Ailesiyle tanışır. Onlar evlilikten söz edince Devrim'i Çankırı'dan getirtir.

Sarp Olgun, ünlü bir gazetenin yayın yönetmeni Kâmil Atik'in yanında çalışmaya başlamıştır. Aile arasında Sarp ile Devrim'in nişanı yapılır. Kâmil Atik, nişanlılar için yatını tahsis eder. Arkadaş grubuyla Kemer'de onlara katılır. Grubun içinde yer alan Makrobank'ın genel müdürü Kerem Aydın, Devrim'le sevişir. Sarp, bunu iş olarak görüp müdahale etmez. Bu olaydan sonra Devrim ortadan kaybolur. Herkes onu arar. Narkotikçi Asım, Devrim'in Kemer'de olduğunu öğrenir. Burada fahişelik yapmaktadır. Bekir, Devrim'i Kemer'den getirir.

Devrim Kuran, bir süre İmre Kadızade'de kalmak ister. İmre, Uyuşturucu Bağımlılık Merkezi'nin tavsiye ettiği bir psikiyatristten randevu alır. Doktor, Devrim'e anti-depresyon tedavisine başlar. Tedavi umudu varken doktorun mühendis sevgilisi kıskançlık yüzünden onları muayenehaneden kovunca Devrim yeniden yıkılır. Bu arada iki gün için evden uzaklaşır. İmre, Devrim'i yara bere içinde, yarı çıplak olarak bulur. Ateşi vardır, başına gelenlerin farkında değildir. Devrim, daha sonra bakımsız bir otel odasında, uyuşturucu alarak intihar eder.

Aile, İstanbul'da Devrim için mezar yeri bulabilmek için İstanbul cenaze mafyasına hatırı sayılır bir para öder. Televizyonda, gazetelerde Müjgân ve Bekir Kuran'la Devrim'in intiharıyla ilgili röportajlar, haberler yapılır. Kâmil Atik'in yayın

yönetmenliğini yaptığı gazetenin sahibi olan holding, elektrik dağıtım ihalesine katılacaktır. Şirket zarara uğramasın diye Kâmil Atik, medyada Sarp'la ilgili tek bir haberin çıkmasına izin vermez.

İmre Kadızade bir gün evinde elektrikler gitmiş olarak uyanır. Devlet iflas etmiştir. Memur maaşları ödenememektedir. Halk, İstanbul'da siyasi parti ve basın binalarına saldırır. Benzin olmadığı için araçlarını çalıştıramayan polis, olaylara etkili biçimde müdahale edemez. Polisin ateş açması sonucu yüzden fazla kişi ölür. Öğrenciler ayaklanır. Polisin olayları bastırmakta yetersiz kaldığını düşünen Gambinolar mı, CİA mi, Triadlar mı oldukları bilinmeyen bir çete; öğrencilere karşı harekete geçer. Tor madeninin lisansını ucuz fiyata damadına veren koalisyon hükûmetinin enerji bakanı Ahmet Bihar kaçırılır. Dünyada petrol üretimi ciddi ölçüde azaldığı için Avrupa ve Japonya çoktan benzinli otomobilleri hurdaya çıkartıp pilli arabalar kullanmaya başlamıştır. Ahmet Bihar, bağlı olduğu Liberal Parti başkanının oğlunun sahip olduğu, iflas etmek üzere olan benzinli otomobil fabrikasını devlet adına satın almıştır. Koalisyon ortağı Sosyal Demokrat Parti'yi yatıştırmak için onların adamlarının petrol ürünlerini karaborsada satmalarına göz yummuştur. Bir süre sonra Ahmet Bihar'la birlikte Bayındırlık Bakanı Necdet Meşe'nin cesetleri bulunur. Bayındırlık Bakanı da GAP bölgesi tarım sulama kanallarından sorumludur. Bu projenin başına kendi adamlarını getirmiştir. Projeler, en fazla rüşvet verene verilmiştir. Kanalların kenarına inşa edilen setler yıkılır. Barajdan boşalan sular, yüz binlerce insanı evsiz bırakır. Muhtarlar, kaymakamlar, belediye başkanları, valiler canlarını kurtarmak için ortadan kaybolurlar.

Sivil toplum örgütleri, halkı kendi yanlarına çekmek için harekete geçerler. Hz. Süleyman'ın Savaşçıları, Atatürk'ün Çocukları, Salihun Komandoları gibi gruplar

ortaya çıkar. Salihun Komandoları, Atatürk'le ilgili olan her şeyi tahrip eder; her türlü heykel ve anıtı yıkarlar. 2010'lu yılların ordusu, 1990'lı yılların ordusundan farklı olduğu için olaylara müdahale etmez. 20005'te Avrupa Parlamentosu'nun isteğiyle Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Türkiye Cumhuriyeti'ni iç ve dış düşmanlardan koruma görevi İç Hizmet Kanunu'ndan çıkarılmıştır.

Kendilerini Etnik Aleviler diyen bir grup Atatürk'ün Çocukları'nın yardımına koşar. Etnik Aleviler daha çağdaş ve laik oldukları için Müslüman Aleviler'den farklı olduklarını düşünürler. Müslüman Aleviler, Salihun'un cihat çağrısına uyarlar. Gruplar arasında çatışmalar başlar. Cezaevindeki tutuklular serbest bırakılır. Ceza infaz memurları linç edilir. İlaç fabrikaları yakılır. Oligarşi yurt dışına kaçar. Afazi o boyutlara varır ki kimin kimden olduğuna bakılmaksızın herkes birbirine saldırır. Ayaklanmalar, Anadolu Devletçikleriyle sonuçlanan ayrılıkçı hareketlere dönüşür. Zenginler plazaları boşaltıp yurt dışına giderler. Oralara evsizler yerleşirler. Türkiye Büyük Millet Meclisi binasına, kendilerini kurucu meclis ilan eden sivil toplum örgütleri yerleşir. İmre Kadızade bu dönemde içine kapanır. Hayatı, bedeninin asgari ihtiyaçları ile sınırlanır. Dış dünyayla ilişkisini keser.

Savcı Claudia Ruth'un, İmre Kadızade'yi Devrim'in intiharına yardımcı olmakla suçladığı iddianamenin okunmasının üzerinden bir yıl geçmiştir. İmre'nin yaşı yetmişi aşmıştır. İmre Kadızade, kendisini modernizm kurbanı olarak görür. Evini, ailesini, ülkesini, ülke sevgisini, inandığı her şeyi yitirmiştir. Yargılamanın bitiminde tele konferansla Kara Kalpaklı Adam, Priz Ali, Fazıla Denktaş, Gültekin Bektaş, Mehmet Sarıkaya ve General bir araya gelirler. Kara Kalpaklı Adam, Adrianople Islahhanesi'nden İmre'nin alınmasını ister. Dört silahlı adam kadını oradan kaçırır. Adamların getirdikleri yerde İmre'yi General karşılar. İmre orada Remzi X'le

karşılaşır. Remzi artık konuşabilmektedir. General İmre Kadızade'den, toplumu değiştirmek için düşünce biçimini değiştirmesini ister.

3.3.1.1.9. Schrödinger'in Kedisi Rüya

Bu anlatıda küresel tekellerden oluşan Koalisyon, Türkiye'yi ele geçirmiştir ve Türk insanını da kendi çıkarına göre dönüştürmektedir. Onarımcılar adlı Türk örgütü Koalisyon'a savaş açıp bağımsızlık mücadelesine girişir.

İmre Kadızade, Onarımcılar tarafından düşman güç olan Koalisyon'un elinden kurtarılıp Mucizeler Diyarı'na götürülür. Deli General ve Remzi X, NASA'dan aldıkları uzay görüntüleriyle burada Kadızade'ye dünyanın göksel bir düzenlemeyle oluşumunu, evrenin oluşumunu, yeryüzünün yıldızlara göre nasıl konumlandığını bir film gibi izletirler. Güneş'teki hidrojen bitmek üzeredir. Hidrojen tükendiğinde helyum külleri harekete geçecek, kendi ağırlıkları altında sıkışacaklardır. Hem sıkışacak hem de ısınacaklar ve Güneş daha da büyüyecektir. Onarımcılar, simülasyonla Güneş'in sonunu Kadızade'ye gösterirler.

Onarımcılar; kimseyi kayırmayan, hiçbir canlıyı diğerine yeğlemeyen Göksel Güç'ün egemen olduğu bir dünyayı istemektedirler. Benzetim yoluyla Kadızade'ye Türklerdeki astronomi çalışmaları ve astronomi bilginleri gösterilir. Onarımcılara göre insanın; elektronlardan, protonlardan ve nötronlardan oluşan madde yanıyla birlikte bunların nasıl dizildiğini anlatan bilgi yanı vardır. İnsanın madde kısmı ölür, bilgi kısmı kalır.

Uluğ Bey, Ali Kuşçu'nun yardımıyla teleskop olmadan bin yirmi iki yıldızın yerlerini ve hareketlerini gösteren bir yıldız haritası hazırlar. İki yıl sonra Uluğ Bey

öldürülür. Ali Kuşçu Semerkant'ta oturamaz, İstanbul'a göçer. Fatih Sultan Mehmet, Ali'yi Ayasofya Medresesi'nde matematik ve astronomi dersleri vermeye davet eder. Kuşçu kabul edip medresede çalışır.

Onarımcılar arasında Beyaz Turnacılar vardır. Beyaz Turnacı; çıraklık, kalfalık, ustalık ve hocalık aşamalarından oluşur. Mucizeler Diyarı'nı yeryüzüne bağlayan tünelden geçenler hoca olabilirler.

Şirazlı, çocuklara yıldızların açılarını ölçmeyi öğretir. Klonlanmış birçok eski bilgin Mucizeler Diyarı'nda çocuklara bir şeyler öğretmektedir. İmre Kadızade, eski Türkiye'de herkesin birbirini boğazladığı bir dönemi kâbus olarak görür. Kadızade'ye Mucizeler Diyarı'ndaki kişiler tanıtılır. Buranın ilkeleri anlatılır. Diyarın asal yasasının temelini kuantum sistemlerinin yansımaları oluşturur. Sonsuz sayıda olasılık aynı anda yaşatılır. Mucizeler Diyarı, Türklerin ne olduklarının değil, ne olabileceklerinin ifadesidir. Buranın yurttaşları kendileri için en iyi geleceği saptamak amacıyla tüm yörüngelere sanal geçişler yaparlar. Bu diyarda geçmişin izleri özenle korunur. Ne geçmişsiz gelecek vardır, ne de geleceksiz geçmiş.

Yeryüzünde Koalisyon, kaosu görmezden gelip silah zoruyla ayakta durmaya çalışmaktadır. ABD temsilî bir demokrasi olmaktan çıkmıştır. Vasıllar, üçüncü bir partinin kurulmasına bile izin vermemektedirler. Seçmen, sisteme inanmadığı için seçimlerdeki katılım oranı, yüzde otuzun altına düşmüştür. 1960'tan beri sinsice yürütülen karmaşık bir aykırılaştırma harekâtıyla Vasıllar, başta Amerika olmak üzere bütün dünyayı; istedikleri yerde, zamanda, biçimde harekete geçirebildikleri dev bir tuzağa dönüştürmüşlerdir. Amerikan toplumu yüzlerce kütleye ayrıştırılmıştır. Zihin kontrolünü başarıyla uygulayan İngiltere'de beş yüz, Amerika'da iki bin beş yüz kült bulunmaktadır. Koalisyon halklarının yüzde otuz

altısı astrolojinin bilimsel olduğuna, yüzde yirmi beşi ruh göçüne inanmaktadır. ABD'de ve Birleşik Krallık'ta yayılan putperestliğin temelinde, Koalisyon halklarının dünyanın çevreyle ilgili, manevi ve maddesel gidişatından duydukları memnuniyetsizlik yatmaktadır.

Onarımcılar, toprağın altında kurdukları yerlerinde gök cisimlerinin içindeki madde-radyasyon ilişkileriyle uğraşmaktadırlar. Mağdurlar adına Koalisyon'a savaş açmış durumdadırlar. Onarımcılar'ın içinde Serseriler diye bir grup vardır. Bu grup, Koalisyon'un sahip olduğu her türlü bilgiye ulaşmaya çalışır. Koalisyon, bir anlamda Birinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin üstüne gelen devletlerin yerini almıştır.

Onarımcılar, Koalisyon'un çeşitli bilim adamlarının fikirlerini benzetimle İmre Kadızade'ye aktarırlar. 3. evre savaşlarının stratejilerini ortaya koyarlar. Bu savaşlar bilgi savaşlarıdır. Koalisyon iletişim uzmanları, Koalisyon'un doğrularını mutlak doğrularmış gibi dünyaya yaymaktadırlar. Koalisyon silahlı kuvvetleri, Mağdurları tutarlı bir yaşam stratejisi kuramayacak hâle getirip sindirmek peşindedirler. Bu hedef Türkiye'de tutmuştur. Türkiye'yi toplumsal afaziye esir etmişlerdir.

Vasılların ilk örnekleri eski sömürgecilerdir. Dünyanın en zengin adamları olan Mayer A. Rothschild, John D. Rockefeller, John P. Morgan, Andrew Carnegie ve Cecil Rhodes; gizli Yuvarlak Masa Cemiyeti'ni kurarak Kutsal Koalisyon'un çekirdeğini oluşturmuşlardır. Kara Kalpaklı Adam, Yuvarlak Masa Cemiyeti'ni ve onu takip eden Yüce Koalisyon'un örgütlenmelerini İmre Kadızade'ye aktarır. Koalisyon uzmanlarının kopyaları sayesinde, Koalisyon'un sürekli biçimde piyasaya yeni ürünler sürerek insanları daimi tüketici konumuna soktuğu belirlenir.

Bilderbergciler, Sovyetler'in dağılmasından sonra komünist ülkelerin nitelikli bürokratlarını da kendilerine katarlar. Bu şekilde, Rus Kara Kuvvetleri'nin Birleşmiş Tekellerin emrine girmesi sağlanır. Amerikan Yüksek Mahkemesi, Amerikan Anayasası'nın Birleşmiş Milletler tüzük ve kararlarının altında olduğunu ilan eder. Bilderbergciler, yani Birleşik Tekeller; Amerikan halkını anayasasından eder, ama halk aymaz.

Amerikan gizli servisleri insanların beyinlerini kontrol etme, onları yönlendirme üzerinde 1950'lerden beri çalışmakta olup şimdilerde uzaktan, insanların beyin dalgalarını kaydedebilmektedirler. Amaç, insana dair her bir düşüncenin, duygunun ve uyarımın düzenlenebileceği bir toplum oluşturmaktır. İnsan beynini yönlendirme konusunda Rus bilim adamları da ilerlemiş durumdadır. Bunu sağlayacak aletler yapıp Amerika'da satarlar. Rockefeller, 1950'lerden beri zihin kontrol araştırmalarını finanse etmektedir. Ruslar, Afgan savaşında zihin kontrol tekniklerini kullanırlar. Aynı tekniği geliştirerek Amerikalılar Körfez Harekâtı'nda kullanırlar. Irak askerlerinin beyinlerine teslim mesajı gönderirler. Koalisyon, milliyet kavramının silinmesini istemektedir. Böylece milletlerin, büyük savaşlar çıkarmasının önüne geçilmiş olacaktır.

Kara Kalpaklı Adam, bir grup yurtsever Amerikalı ile Arizona'da buluşur. Yeni Dünya Düzeni kapsamında Birleşmiş Milletler askeri olan Amerikan deniz piyadelerine, düzeni sağlamak için kendi vatandaşlarına ateş etme yetkisi verilir. Körfez Savaşı, Tayvan ve Hong Kong savaşlarında kendini kanıtlayan Amerikan Silahlı Kuvvetleri, ülke içinde de etkili olmaya başlamıştır. Silahlı Kuvvetler, suç oranının yüksek olduğu yerlerde devreye girmeye başlar. Amerika'da 1991'den itibaren kamu binalarını, köprüleri, yolları inşa ve onarma işleri orduya bırakılmıştır.

2012'ye gelindiğinde Bilderberg generalleri devletteki her yeri tutmuşlardır. Amerikalı bir grup yurtsever Birleşik Devletler'i koruma ve kollama harekâtı bildirisini kaleme alırlar. Amerikalı yurtseverler, Bill Clinton'ın olduğu gibi Bush'un da ülkeye ihanet ettiğini, büyük zarar verdiğini düşünmektedirler. Kara Kalpaklı Adam, Amerika'yı kurtarmak için milislere ve subaylara yapılacak çağrının yeterli olmayacağını ifade eder. Ancak yurtsever hareketi beğenir.

Koalisyon'a karşı mücadele eden Rus yurtseverler, Madrid Tahkim Mahkemesi'ne İMF'nin ekonomik politikalarının soykırımsal sonuçlar doğurduğunu ilan ettirirler. İMF Rusya'nın endüstriyel potansiyelini yok etmek suretiyle kalkınma çabalarını sekteye uğratmış ve böylece nüfusunun azalmasına neden olmuştur. Bu dönemde İMF, ulusal hükûmetleri gözden düşürme harekâtının en önemli parçası durumundadır.

Kara Kalpaklı Adam, Norveç'te Kuzey Avrupalı muhaliflerle görüşür. Onlar, Batı uygarlığının kana bulanmış olduğunu düşünmektedirler. Monoteizmi akla aykırı bulmaktadırlar. Odin Kardeşliği'ne, yani Odinist Şamanizm'e inanmaktadırlar. Koalisyon gizli servisleri, Yeni Dünya Düzeni'ne girmedikleri için Odinistlerin peşindedirler. Odinistler, Kara Kalpaklı Adam'dan yardım isterler. FBI, Odinizmi beyazların üstünlüğünü benimsemiş şiddetsever bir anlayış olarak sunar. Koalisyon gizli servisleri, en büyük yardımı kendi halklarını gammazlayan güçlü gruplardan almaktadır.

Koalisyon psikolojik savaş ünitesi, birkaç yılda bir, eski Türkiye'de araştırma yapmaktadır. Onarımcılar önce bu araştırma raporlarını ele geçirirler. Türkleri hangi verilere dayanarak, nasıl tanımladıklarını, nasıl takdim ettiklerini öğrenirler. Ardından Kara Kalpaklı Adam, Koalisyon'a karşı büyük bir seferberlik başlatır.

3.3.1.1.10.Aydınlanma Değil Merhamet

"Gogol'un İzinde" dizisinin her üç romanı da Rusya'nın ve Rus insanın çarlık döneminden 2000'li yıllara kadar yaşadığı macerayı ve geçirdiği evrilmeyi ele alır.

Aleksi Kristovoviç Zelenski'nin cenazesi için Moskova'da toplanılır. Aleksi, Moskova'daki Novodeviçi Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir. İntihar ettiği için Rus Ortodoks Kilisesi tarafından gömülmesi bir soruna dönüşür. Cenazeyi sonunda Amerikan Yahudisi Ken Schwartz'ın aracılığıyla Moskova Amerikan Ortodoks Kilisesi kaldırır. Prens Aleksi'nin annesi Dr. Oksana, onun Ortodoks geleneklerine göre gömülmesini istemez. Engel olamayınca da mezarlığa gitmez.

Anlatıcı Güloya Gürelli, Ken Schwartz'la tanışıp görüşür. Ken, dokuz yaşındaki oğlu Bob'la Kanada'dan Moskova'ya gelmiştir. Dünya Kiliseler Birliği adına çalışmaktadır. Yahudi kökenli olmakla birlikte din konusu onun için bir sorunsaldır. Lenin, 1917 Devrimi'nden sonra ilk olarak kiliseleri kapatır. Ancak okuryazar olmayan yığınlara Marks'ı anlatmanın zor olduğunu görünce Yaşayan Kilise adlı bir mezhep kurdurur. Tikhon'un patrikliğine son verir. Kendisine pişmanlık bildirisi imzalattırılır. St. Petersburg Metropoliti Yosif Petrovik, Stalin'e başkaldırır. 1938'de kurşuna dizilir. Tikhon'a imzalattırılan pişmanlık bildirisini lanetlediklerini içeren bir metin kaleme almıştır. Bu metin, Aleksi'nin dayısı Peder Mihail Dimitriyeviç Grinko tarafından hapishane dışına çıkartılır. Metni gereken yerlere ulaştıran Grinko, yirmi yıla mahkûm olur.

Stalin, İkinci Dünya Savaşı yıllarında halkın maneviyatını güçlendirmek için dinî örgütlerin yer altından çıkmalarına izin verir. Maaşa bağlanan din adamları

kiliselerini yeniden açmaya başlarlar. Bütün bunlar halka büyük moral verir. Rus Ortodoks Kilisesi, Kızıl Ordu'ya maddi destek sağlar. Savaşın seyri değişir.

Mihail Dimitriyeviç Grinko, yazdığı Risale'den ötürü öldürülür. Torunu Aleksi, Risale'yi yıllarca arar. Peder Mihail'le birlikte cezaevinde birlikte olan Boris Tuleyev'in hâlâ hayatta olduğunu öğrenince Güloya Gürelli'yle Vorkuta'ya giderler. Boris Tuleyev, Mihail Dimitriyeviç'le tanışmalarından, kendisinden ve Peder Mihail'in Risale'sinden söz eder. Risale'de Ortodoks ve Katolik babaların Hristiyanlığı değiştirdikleri, batıni bilgileri yok ettikleri ifade edilmektedir. Hz. İsa çarmıhta ölmemiş, yaşamaya devam etmiştir. Çarmıha gerilme ve dirilme motifi, eski dinlerde de vardır. Risale'ye göre Hz. İsa'nın son yılları Keşmir'de geçmiştir. Orada bulunan türbesi Müslüman, Hindu, Budist ve Hristiyanlar tarafından ziyaret edilmektedir. Asıl Hristiyanlık, eski metinlerde saklıdır.

Güloya Gürelli, sevgilisi Aytunç bir başka kadınla evlenince Rusya'ya gitmeye karar verir. Burada kendisini yeniden yapılandırmak istemektedir. Uçakta Aleksi'nin kız arkadaşı Theresa D. Kornblatt ve Filibeli Şennur Hanım'la tanışır. Moskova'ya indikten sonra Güloya ve Şennur, aynı taksiyi paylaşırlar. Güloya'nın yer ayırttığı Otel Ukrayna'da sorun yaşandığı için Şennur onu, Rossiya Otel'e yerleştirir. Güloya bu otelde, yol arkadaşı Theresa D. Kornblatt ile yeniden karşılaşır. Theresa onu, erkek arkadaşı Aleksi Kristovoviç Zelenski'yle tanıştırır. Aleksi'nin doğum gününe davet edilir. Sonraki günlerde Güloya; Theresa, Sally, Nataşa İvanova, Şennur Hanım, Laurie Essig ile Jean Genet'nin "Kız Kardeşler" oyununu seyretmeye gider.

Albay İvan Petroviç İvanov, bir köylü çocuğu olarak 1920'de Lipetsk Ablast'ında doğmuştur. Babası, iç savaşta çarın ordusunda gediklidir. 1931'de dördüncü sınıfı bitirdiğinde babası tutuklanır. Bu durumdan ötürü birçok okul onu

almak istemez. Savaş çıkınca İvanov, topçu olarak askere alınır. 1937-1939 arasında pek çok subay ölünce komsorg yapılır. Bataryaları dolaşır, cephedeki durumu değerlendirir. Finlandiya cephesinde Finlilerle savaşırlar. İvanov iki kez yaralanır. Hastanede, daha sonra evleneceği Galina Alekseyevna'yla tanışır.

Galina, büyük savaş başladığında Pedagoji Akademisinde öğrencidir. İlk yardım dersine alınır. Pansuman yapmayı, kırıkları alçıya almayı, iğne vurmayı öğrenir. Birkaç ay sonra cepheye gider. Sıhhiye eri olur. Alman cephesinde görev alır. Ulak olarak kullanılır. Revirde çalışır, sonra alay hastanesine atanır. Bir gün ona, kollarından ve bacaklarından yaralanmış olarak İvan Petroviç getirilir. Onu kısa zamanda iyileştirip birliğine gönderir. İvan Petroviç'in birliği Finlilerle müzakere yapıp savaşı bitirir. Galina ve İvan bir yıl sonra evlenirler.

Güloya Gürelli, Aleksi'nin şerefine verilen ziyafette yönetmen ve senaryo yazarı Vladimir Çotinenko'yla tanışır. Rusya'nın en çok sevilen televizyon sunucusu ve yapımcısı Vladislav Listiyev'in öldürüldüğü duyulur. Sunucu önceden, Beryozovski tarafından öldürüleceğini bildirmiştir. Rus Halk Televizyonunun yüzde otuz altısını alan Boris Beryozovski ile reklam tekelini elinde tutan Sergey Likovski'nin arasında kaldığı için öldürülmüştür. Listiyev'in ölümüyle ilgili üstünkörü bir inceleme yapılır. Ardından Beryozovski hiçbir şey olmamış gibi ortaya çıkar. 1997'de Yeltsin'in güvenlik danışmanı olur. 1998'de darbe girişimini önlemek için General Vladimir Abramoviç Rohlin'i vurdurur. Yeltsin'le iki yıl çalıştıktan sonra Putin'in seçim kampanyasını yürütür. 1999 yılında Aeroflot'la ilgili bir yolsuzlukta adı geçer. İngiltere'den sığınma hakkı alıp Londra'ya yerleşmek zorunda kalır.

Güloya Gürelli, kaldığı Rossiya Otel'den çıkıp Moskova'yı gezer. Şehrin görkemi onu çok etkiler. Bir yandan iyi giyimli, zengin Rusları görürken bir yandan

da yoksul insanları fark eder. İşsizliğin olduğunu, kırsal kesimden Moskova'ya gelenlerin zorluk içinde yaşadığını öğrenir. Rus polisi Çeçenleri düşman görmektedir. Bu yüzden Çeçenler karakollara alınıp dövülmekte ve soyulmaktadır. Rus mafyasının yaptıkları Çeçenlere yüklenmektedir. Esmer vatandaşlarla sarışın Ruslar arasında bir çekişme vardır. Rusya'da mafya yapılanması SSCB döneminde güçlenmiştir. Kendi yasaları vardır. Zaman zaman bürokratlarla işbirliği yapmaktadır. Eskiden ev almaz, aile kurmazken Gorbaçov'dan sonra mafya kuralları değişir. Onlar kapitalist-demokrat iş adamlarına dönüşmüşlerdir.

Amerikalı gazeteci Alan Kimball ile İnsan Hakları İzleme Komitesi üyesi Dr. İsayah; Kuzey Korelilerin tutuldukları gulagların yerini saptamaya çalışmaktadırlar. Kuzey Koreliler; yarı aç, yarı tok biçimde Sibirya madenlerinde çalıştırılmaktadırlar.

1990'lı yılların başında Rusya'da büyük reklam kampanyalarıyla MMM adlı bir şirket ortaya çıkar. Halka, küçük yatırımları karşılığında büyük paralar kazanabileceklerini vaat eder. Şirket iflas edince halkın birçoğu paralarını kaybeder.

Güloya Gürelli ve Aleksi, Vorkuta'dan Moskova'ya dönüş treninde Kızıl Winkler ile karşılaşırlar. Winkler, Ukrayna'daki Revizyonist hareketin üyesidir. Ukrayna'da Ruslarla Yahudilerin çatışmasının şiddet ve insan hakları ihlaliyle sonuçlandığını, katliamlardan toplumun her kesiminin sorumlu olduğunu iddia eder. Bunlar için insan hakları komiteleri kurulmasını çabalamaktadır. Ukrayna'daki olayların araştırılmasını, mazlum imajlarını tehdit edeceği için Amerika'daki Yahudiler istememektedirler. Amerikan Yahudileri, Ukrayna polisinin ve milislerinin burada yaşayan Yahudileri İkinci Dünya Savaşı'nda katlettikleri iddiasındadırlar.

Güloya Gürelli, Şennur Hanım'la buluşup Moskova'daki Kodak Kinomir Sineması'nda Çotinenko'nun *Müslüman* filmini izler. Film, alkolizm ve fuhuş olmak üzere Rusya'nın içine düştüğü batağa vurgu yapmaktadır.

3.3.1.1.11.Dünya Nöbeti

Roman, Kotlas-Moskova tren yolculuğuyla başlar. Yeltsin, Temmuz 1996'da yeniden başkan seçilir. Hükûmet ülkeyi iyi yönetememektedir. Ekonomik sıkıntılar vardır. İMF programları uygulanır. Devlet otoritesi zayıflar. Emekli maaşları ödenemez.

Büyük Petro (Deli Petro), tahta çıktıksan sonra Avrupa'nın ordularını, sanayisini kıskanır. Ülkesinin ekonomik ve siyasi durumunu değiştirmeye soyunur. Petrograd (St. Petersburg) şehrini kurarak yeni başkent ilan eder. Düzenli bir ordu kurar. Hollanda'dan matbaa makineleri getirtip ilk Rus gazetesi, St. Petersburg Gazetesi'ni çıkartır. Bir süre sonra yoksulluk artar, memurlara maaş verilemez. Soylular, köylüler ve din adamları tarafından Büyük Petro sevilmez. İlk Bolşevik olarak anılır.

Güloya Gürelli, Aleksi'yle Kafkaslar'daki Vladikavkaz şehrine gider. Oteldeyken büyük bir patlama olur. Bir Çeçen bombalamasıdır bu. Vladikavkaz'da göçmenler için çadır kentler kurulmuştur. Çatışmalar, Vladikavkaz'ın kurulduğu 1784'ten beri sürmektedir. Rusya, Çariçe Yekaterina'nın karakolundan hareketle, hatlar kurarak ilerlemiş, Gürcistan'ı ilhak etmiş ve Transkafkasya'da egemenliğini sistemli biçimde pekiştirmiştir. Dağıstan'da Gazi Muhammet'le başlayıp İmam Hamzat ve Şeyh Şamil'le devam eden İmamlar Dönemi (1829-1859) sürecinde direniş, yirmi beş yıl kesintisiz sürmüştür. 1918'de Bolşevik Devrimi'ni fırsat bilen

Çeçenler, Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'ni kurar ama Beyaz Ordu'nun saldırısıyla karşılaşır. Ardından Kızıl Ordu'nun işgaline uğrar. 1936'da özerk cumhuriyet olur. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlarla iş birliği yaptıkları için nüfusun yüzde otuzu sürgünde telef olur. Sovyetler dağılınca Çeçenler, Cahar Dudayev'in önderliğinde 1991'de bir daha ayaklanır. 1992 yılında Rusya, en sıkıntılı günlerini yaşar. Enflasyon azar. Devlet hazinesi boşalır. Yeltsin ikna edilir ve Rus tank tümeni 1994 Aralığında Çeçenistan'a girer. Ancak Rus ordusu yenilip 1996'da çekilir.

2000 yılının başında gazeteci Babitski'nin Çeçenistan'da kaybolduğu duyulur. Rus yetkililer, onun gözaltında olduğunu söylerler. Sonra Çeçen gerillalara teslim edildiği anlaşılır. Kırk gün sonra Dağıstan'da bir otomobilin bagajında bulunur.

Güloya Gürelli, Aleksi'yle beraber Kafkaslar'daki Nalçik şehrine gider. İstanbul'da yaşayan Madam Aleksandra Vasilyevna'ya, babasının Nalçik'teki mezarını ziyaret etme sözü vermiştir. Güloya, mezarın yeri konusunda kiliseden yardım ister. Sonunda Madam Aleksandra Vasilyevna'nın babasının mezarına mum dikebilir.

Güloya ve Aleksi'nin, Nalçik'te bulundukları süre içinde silah sesleri eksik olmaz. Güloya, Kızıl Winkler ve Aleksi'yle Aral Gölü'ne gider. Gölün kuruduğunu, hayvanların yok olduğunu, insanların açlık içinde olduğunu görür. Orta Asya'daki pamuk ekimi gölü bitirmiştir. Gölün su seviyesi düştükçe rüzgâr, gölün tuzunu etraftaki tarlalara saçmıştır. Bu yüzden tarlalar çoraklaşmış, hastalıklar çoğalmıştır.

Yüzbaşı Zelenski'nin annesi Madam Luiza Martinavna Zelenskaya, üyesi olduğu vakıf aracılığıyla Rus ordusuna dava açmıştır. Her yıl yüzlerce acemi er öldürülmekte, intihara zorlanmakta ya da kötü muamele görmektedir. Güloya; Kızıl

Winkler, Aleksi ve Nadya ile Ukrayna'nın Soroçinsti kentine gider. Buradaki geleneksel panayırı görürler. Güloya ve Aleksi, İvanovların Solviçegodsk şehrindeki yazlık evlerine giderler. Onları Nadya, iki çocuğuyla karşılar. Burada Galina'nın doğum günü kutlanır. Bu süreçte Güloya ile Aleksi arasında bir yakınlaşma olur.

IHR (Tarih Tashih Enstitüsü) üyesi Kızıl Bob Winkler, Nade ile birlikte Amerikan Rutgers Üniversitesi öğretim üyesi sosyolog Martin Oppenheimer'ın Ukraynalılara yönelttiği yeni bir ırkçılık suçlamasına karşı kanıt toplamak üzere Kiev'e giderler. Ukrayna arşivlerini tararlar. Winkler, araştırmalarında İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazilerle iş birliği yapan pek çok Rus'un, Amerikan üniversitelerinde istihbarat için çalıştırıldığını tespit eder. 1948'de kaleme alınmış gizli plana göre Almanya'da yaşayan Sovyet sığınmacıları, Amerikan hükûmeti tarafından istihbarat kaynağı olarak kullanılmıştır. Bunların arasında Profesör Kornblatt da vardır. Babasının ajan olduğu ortaya çıktıktan sonra Theresa, Aleksi'yle oturdukları Oktyabr Meydanı'ndaki evlerinden ayrılıp Amerika'ya döner.

Güloya Gürelli ve Aleksi, 1999'da Uralların doğu yamaçlarındaki Yekaterinburg'a giderler. Romanov hanedanı burada öldürülüp gömülmüştür. O yıl törenle Romanovlar St. Petersburg'da toprağa verilirler. Amerikan Ortodoks Kilisesi, Romanovları aziz ilan eder. Güloya ile Aleksi, Yekaterinburg'da Harlampi Rotar-Galina Rotar çiftiyle tanışır. Bu çift, eski inananlardandır. İnançları yüzünden aileleri Moğolistan Sibiryası'na sürülmüş, kendileri 1989'da bu kente göçmüşlerdir. Eski inananlara Staroveri denmektedir. Staroveri kadınları, İncil yasakladığı için saçlarını kesmez; kollarının bilekten, bacaklarının dizden ötesini göstermezler. Koku ve makyaj kullanmazlar. Staroveri erkekleri ise Hz. İsa gibi sakallarını kesmezler. Rotarlar, Yekaterinburg'daki çiftliklerini, Rusya'daki günahkârların ve kapitalizm

mağdurlarının sığınabileceği bir yere dönüştürmüşler; adına da Merhamet Çiftliği demişlerdir. Çiftliğe gelenler çok sıkı çalışıp tövbekâr olmaktadırlar.

Güloya ve Aleksi, Yekaterinburg'un güneydoğusundaki Kolçedan kasabasında gezerken kuvvetli bir tipiye yakalanırlar. Donmak üzereyken bir manastıra sığınırlar. Harlampi Rotar bir araba gönderip onları Yekaterinburg'a geri getirtir.

Kurtuluş Ordusu subayları Yüzbaşı Sally Miller ve Teğmen Tiffany Hunter, Yekaterinburg'a gelip yardım ettikleri Merhamet Çiftliği'ni denetlerler. Bunlar, Mesih'in Kilisesi adına çalışan, İncil-i Şerif'i tanıtan misyonerlerdir. Güloya, Amerikan misyoneri Caseylerin evine gider. Mr. John Casey ve Mrs. Nancy Casey ile tanışır.

3.3.1.1.12.Eyy Uhnem Eyy Uhnem

3 Kasım 1996'da Moskova metrosunun girişinde Amerikalı iş adamı Paul Tatum, silahlı saldırı sonucu öldürülür. Babasının ajan olduğu ortaya çıktıktan sonra Theresa, Aleksi'den ayrılarak Amerika'ya döner. Güloya ve Aleksi Yekaterinburg'dadırlar.

1995 Martının başlarında Güloya'nın Rossiya Otel'de sıkıldığını gören Şennur Hanım, durumu David Rabinoviç'e anlatır. Rabinoviç de bir süre Amerika'da yaşamak isteyen arkadaşı Madam Goldovskaya'nın Moskova'nın kuzeyinde bir evinin olduğunu bildirir. Üçü, evi bakmaya giderler. Güloya, iki yüz elli dolarlık kirayı uygun bulup evi kiralar.

Madam Goldovskaya'nın erkek kardeşi Paul Tatum'un koruması Sergey Goldski, Moskova Belediye Başkanı Yuri Lujkov'un adamları tarafından öldüresiye

dövülmüştür. Amaç, Amerikalı Paul Tatum'u korkutup Rusya'dan kaçmasını sağlamaktır. Paul Tatum öldürüldükten sonra Lujkov, Radissan Slavyanskaya otel külliyesini devralır. Lujkov'u karşılarına almak istemedikleri için ABD bu olay karşısında suskun kalır. Güloya Gürelli, Madam Goldovskaya'nın evinde kiracıyken Sergey Goldski, Luda Leonova, Nataşa Yaroş ve Tatyana eve sık sık gelip giderler.

16 Ağustos 1999'da Putin, Yeltsin tarafından başbakan olarak atanır. 1999 Martının sonlarında Müttefikler, Kosova'yı havadan bombalarlar. Madelein Albright, Moskova'ya gelir. Rusya'nın barış gücüne katılması karara bağlanır. 12 Haziran 1999'da Rus birliği Priştina Havaalanı'na ulaşır.

1999 yılı içinde, Güloya ve Aleksi Yekaterinburg'dayken Moskova'nın çeşitli yerlerinde bombalar patlar. Binalar yıkılır; onlarca insan ölür, yüzlerce insan yaralanır. Bunun üzerine müthiş bir Çeçen ve Dağıstanlı avı başlatılır. On iki bin Kafkasyalı tutuklanır.

Rus Hava Kuvvetleri tarafından Çeçen kampları bombalanır. 1996 ateşkes anlaşması ihlal edilip İkinci Çeçen Savaşı başlatılır. Birinci Çeçen Savaşı'nı (1994-1996) Rus General Lebed ile Albay Aslan Mashadov bitirmişlerdir. İki asker, Dağıstan'da bir araya gelip Ocak 1997'den itibaren savaşa son verilmesini kararlaştırmışlardır. 1997'de Yeltsin, Mashadov'la buluşur. Çeçenlere yardım sözü verir. Ancak yardım sözünü yerine getirmediği gibi yeniden saldırmak için fırsat kollar. Sonunda Moskova'daki bombalama olaylarını Çeçenlerin üzerine yıkıp savaşı başlatır. Rus Genelkurmay Başkanı Aleksandr Voloşin, Şamil Basayev'e Dağıstan'ı işgal etmesi için on milyon dolar verir. Aslan Mashadov'la yolları ayrılmış olan Şamil Basayev öneriyi kabul eder. Bunun üzerine 1 Ekim 1999'da Rus ordusu harekete geçer. Aynı tarihte, Güloya ve Aleksi, Yekaterinburg'dan Moskova'ya yola

çıkarlar. 4 Şubat 2000'de Putin televizyonlarda, Rusya teröristlerle anlaşmayacaktır açıklamasını yaparken Basayev mayına bastığı için ayağı kesilir.

Bu sıralarda Rusya'daki Yahudi kökenli iş adamları Beryozovski ve Vladimir Guzinski arasında Yahudi cemaatlerini kendi çevresinde toplama yarışı başlar. Buna Yeltsin de taraf olur. Beryozovski, Rusya'nın en geniş televizyon şebekesine özelleştirme sürecinde el koymuştur. Birinci Kanal olan adını, Rus Halk Televizyonu olarak değiştirir. Guzinski'nin NTV'si ile acımasız bir rekabet hâlindedir. Beryozovski, öldürülme endişesiyle İngiltere'den sığınmak hakkı alır.

Gorbaçov'un eşi ölür. Onun için büyük bir tören düzenlenir. Bir şapelde Tanrı'nın huzurunda nikâhlandıklarını bildiren Denis Gogolev ve Mişa Morozov adlı iki eşcinsel, Aralık 1999 seçimlerinde Duma'ya aday olurlar.

Yirmi yıllık sürgünden dönüşünde Aleksandr İsayeviç Soljenitsin'i, Moskova İstasyonu'nda Belediye Başkanı Yuri Lujkov, beş bin kişilik bir kitle eşliğinde törenle karşılar. İstasyonda Soljenitsin'i sevenler, sevmeyenler, sırf merak ettikleri için gelenler olmak üzere tuhaf bir kalabalık vardır.

Güloya ve Aleksi, Moskova'da Filibeli Şennur Hanım'a giderler. Şennur Hanım, David Rabinoviç'le birlikte oturmaya başlamıştır. Pavel Borodin, Yeltsin ve kızlarının karıştığı Mabetex skandalı ortaya çıkar. İsviçre başsavcısı, üç yüz civarında İsviçre firmasının Rus mafyasının kontrolünde olduğunu öne sürerek soruşturma başlatır. Rusya'da inşaat yapan Mabetex'in Yeltsin ve kızlarının banka hesaplarına büyük paralar yatırdığı iddiasıyla Rus Başsavcısı General Skuratov'la temasa geçer. Savcı, Başbakan Primakov'dan, yasanın gereklerinin yerine getirilmesi talimatını alır. Yeltsin, Primakov'u azleder ama Başsavcı'yı görevden alamaz.

Başsavcı Skuratov, 15 Ekim 1999'da basın toplantısı düzenleyerek Mabetex'in Yeltsin'in kızlarına hesap açtığını açıklar. Yeltsin, Putin'le anlaşır; Putin başbakan olacak ve Mabetex olayı kapatılacaktır. Bir süre sonra Putin başbakan olarak atanır ve Mabetex davası kapatılır. 26 Mart başkanlık seçimlerinden sonra Yeltsin'e emekli karnesinin sunulduğu bir tören düzenlenir. Vladimir Putin yeni başkan olur.

2001'de Aleksi, Beyaz Ordu'nun hazinesini aramak için Bulgaristan'a gidecek olan Şennur Hanım ve David için Rossiya Otel'in restoranında veda yemeği verir. Yemekte Güloya, Kızıl Winkler, Nade, Zolotov, Nataşa, David, Şennur Hanım ve Aleksi vardır. Yemek dönüşü Güloya eve gitmek istemez; Otel Ukrayna'da kalır. 17 Ağustos 1999'da Türkiye'de Marmara Depremi olur. Haberi, Şennur Hanım Güloya'ya iletir. Güloya, 1995-2001 arasında Rusya'da bulunmuş ve bu altı yıllık süre içinde Aleksi'yle dostluğunu hep sürdürmüştür.

Aleksi, Güloya'nın ikinci kez Soljenitsin'le görüşebilmesi için randevu ayarlar. İlk ziyaretlerini Ocak 1997'de gerçekleştirmişlerdir. O görüşmede uzun sohbetler edilmiş, Güloya görüşmeden memnun ayrılmıştır.

3 Ekim 1999'da Güloya'nın kiralık evinde; ev sahibi Marina, Aleksi, Şennur, David birlikte olurlar. Televizyon, Rus ordusunun Dağıstan'a girdiğini bildirir. Savunma Bakanı İgor Sergeyev, Rus birliklerinin Çeçenistan'ın on beş kilometre içinde konuşlandıklarını ve güvenli bir tampon bölge oluşturmak istediklerini açıklar. 21 Ekim 1999'da Dağıstan'ın Mazdok yakınlarındaki üsten fırlatılan Rus roketleri, Grozni'deki sivil hedefleri vurur. Çocuk, yaşlı yüz kırk kişi ölür; yaralıların haddi hesabı yoktur. Rus işgali başlamıştır.

Vladimir Putin'in partisinin başarılı performansı, Putin'in halkın sevgisini kazanması; Yeltsin'in kızı Tatyana Dayaçenko'yu harekete geçirir. Haziran 2000 seçimlerini beklemeden milenyum başında Yeltsin'i istifa etmeye ve yerine Putin'i veliaht ilan etmeye ikna eder. Yeltsin, 31 Aralık 1999'da başkanlıktan ayrılır ve nükleer çantayı Putin'e teslim eder. Böylece Putin, Rusya Federasyonu Başkanlığı'nı vekâleten devralır. Putin, başkan olduğu ilk günden itibaren ciddi bir muhalefetle karşılaşmaz. Mihail Kasyanov'u başbakan atar. İstediği yasaları Duma'dan rahatlıkla geçirir. Ülkeyi yedi büyük bölgeye ayırıp başlarına süper valiler yerleştirir. Putin, çoğunluk hisseleri devlette olan ORT'nin Beryozovski'nin elindeki hisselerini devletleştirir. Geçmiş yıllarda gerçekleştirilen özelleştirmelerde sahtecilik yaptığı gerekçesiyle Guzinski tutuklanır. Dernek kurmak zorlaştırılır.

Güloya, Aleksi'yle Soljenitsinlere çaya giderler. Öte yandan Türkiye'deki depremde yirmi bin kişinin öldüğü haberi gelir. Güloya, Soljenitsinlerden dönüşte, evde Madam Goldovskaya olabileceği düşüncesiyle yine Ukrayna Otel'e gider. Girişte Amerikalı Profesör Dr. Laurie Essig'le karşılaşırlar. Bir süre onunla birlikte olurlar.

3.3.1.2. Olay Bütünlüğü

"Romanda metin halkalarının düzenlenişinde, olay örgüsünün yerleştiriliş biçiminde, anlamlı bir bütün içinde sunuluşunda uyulan sistem, bize olay bütünlüğünü verir." (Çetin, 2007: 194) Olay bütünlüğünü oluşturmak için kullanılan teknikler; hâl değişimi kalıbı, arayış yolculuğu kalıbı, organik bütünlük, dalga biçimi

ve mekanik yapılaşmadır. Alev Alatlı'nın romanlarında bu araçlardan hâl değişimi kalıbı, organik bütünlük ve mekanik yapılaşma görülmektedir.

3.3.1.2.1. Hâl değişimi kalıbı

Kişi, doğumundan ölümüne kadar çeşitli hâlleri yaşar. İyi bir hâlden kötü bir hâle, kötü bir hâlden iyi bir hâle geçebilir. Yazar, bir kişinin değişik hâllerinden yararlanarak olay bütünlüğünü oluşturabilir. Alatlı, iki romanında olay bütünlüğünü oluştururken bu tekniği kullanmıştır.

Yaseminler Tüter mi Hâlâ'da hâl değişimi kalıbı kullanılmıştır. İlk hâl, Eleni'nin doğumundan on iki yaşına kadar mutlu geçen çocukluk evresidir. İkinci hâl, sıkıntılı bir evredir. Kendi isteği dışında evlatlık verilir, tecavüze uğrar, babası tarafından evlatlıktan reddedilir. Üçüncü hâl, Arif Tahsin'le evlenip mutlu olduğu dönemdir. Bir kara çalma sonucu evden kovulunca yeniden sıkıntılı günler başlar. Pire'de yeniden evlenir, görece yeniden mutlu olur. Son hâlde, kocasının eliyle öldürülür. Böylece Eleni için yaşam, trajik bir sonla biter.

Hâl değişimi kalıbının kullanıldığı diğer roman *İşkenceci*'dir. İlk hâlde "İşkenceci", bir ağanın oğlu olarak, bir iktidar mirasçısı olarak doğar. İkinci hâlde toprak reformu çerçevesinde Recaioğulları'nın elinden arazileri alınır. Üçüncü hâl babanın ölmesi ve "İşkenceci"nin tutuklanıp işkence görmesidir. Son hâl ise "İşkenceci"nin sistemle bütünleşip bir anlamda iktidarı paylaşmasıdır. Böylece kaybedilen iktidar yeniden ele geçirilir.

3.3.1.2.2. Organik bütünlük

Olaylar, çizgisel biçimde zincirleme olarak birbirine eklenmişse organik bütünlük meydana gelir. Bu teknikte olaylar, birbirinin nedeni ve sonucu olarak gerçekleşir. Alatlı *Viva La Muerte, Nuke Türkiye* ve *Kadere Karşı Koy A.Ş.* romanlarında organik bütünlük tekniğini kullanmıştır.

Viva La Muerte'de olaylar, düz bir çizgi üzerinde gelişmiş, olay halkaları birbirine eklenerek metin oluşturulmuştur. Kitap fuarı Günay Rodoplu ile Şafak Özden'in tanışmasına vesile olur. Şafak onu yine bir imza günü için kitabevine davet eder. İlerleyen günlerde imza günü gerçekleşir. Günay ve Şafak yakınlaşırlar. Aralarında Günay'ın aşk sandığı, Şafak'ın yararlanma olarak gördüğü bir ilişki başlar. Şafak bu ilişki sayesinde sonunda belediye başkanı olur. Bu olay örgüsüne baktığımızda bir önceki olayın, bir sonraki olayı doğurduğunu görebiliriz. Yani bir anlamda determinist (gerekirci) bir yaklaşımın romana egemen olduğunu söyleyebiliriz.

Ancak *dalga biçimi* tekniğini anımsatan, romanın içinde bir iç anlatı daha vardır. Bu iç anlatı, romanın göbeğinde yer alan, düzensiz aralıklarla esas anlatıyı takip eden Günay Rodoplu'nun yazdığı "Kadıncığın Romanı"dır. İç anlatı, her ne kadar roman olarak sunulsa da biçim olarak tiyatroyu, hatta trajediyi andırır. Zira bütün iç anlatı konuşmalardan ibarettir.

Organik bütünlüğün tekrarlandığı diğer roman *Nuke Türkiye*'dir. Roman, Diana ve David'in doğumları ve farklı ortamlar içinde yetişmeleriyle başlar. Evlenip çocuk sahibi olan Pavloviçler görev nedeniyle Türkiye'ye gelirler. Bu dönemde Türkiye'deki ilişkiler ağı devreye girer. Günay Rodoplu, Mehmet, Nesibe; Pavloviçlerin hayatlarına girerler. Olaylar, bir çizgi üzerinde gelişip ilerler.

Aynı tekniğin kullanıldığı *Kadere Karşı Koy A.Ş.*de olaylar yine, düz bir çizgi üzerinde gelişir, olay halkaları birbirinin neden ve sonucu olarak ortaya konur. Kocası tarafından aldatılan Süheyla'nın durumu, kadın arkadaşları tarafından çözümlenmesi gereken bir sorun olarak görülür. Bunun için bir şirket kurulur. Belli bir süreçten sonra şirket, Süheyla'ya potansiyelini fark etmesini sağlar. Süheyla'nın kendine güveninden ve yaptıklarından etkilenen, kocası dâhil birçok erkek, onun çevresinde dönmeye başlar. Böylece şirket hedeflenen görevi yerine getirmiş olur.

3.3.1.2.3. Mekanik yapılaşma

Bu tekniğe *paralel anlatı* da denmektedir. Eş zamanlı olarak geliştirilen çeşitli kurgular, birbirinden bağımsız olarak hareket eder. Bu tip olay bütünlüğünde neden-sonuç ilişkisi aranmaz. Alatlı, on iki romanından yedisinde bu tekniği kullanmıştır. Çokça kullandığı bu teknik, onun modern roman tekniklerine gösterdiği yönelimi ortaya koyması bakımından önemlidir.

Mekanik yapılaşma tekniğinin kullanıldığı *Valla Kurda Yedirdin Beni*'de, birkaç farklı olay öbeği birbirinden bağımsız olarak anlatılır. Bu olay öbeklerinden kimisi birbiriyle kesişir, kimisi de birbirinden bağımsız biçimde eş zamanlı olarak devam eder. Olay öbeğinin birisini Mehmet'in çocukluğu ve sosyalist gelişimi oluşturur. Bir başka olay öbeği Ören ailesinin tarihsel kökeni ve ideolojik oluşumudur. Üçüncü olay öbeği ise Türkiye'deki sosyalist hareketleri içerir. Buna Günay Rodoplu'nun iş hayatını da ekleyebiliriz. Kimi olay öbekleri birbiriyle kesişse bile gelişme koşulları birbirinden farklıdır.

Bu tekniğin bir örneğini gördüğümüz *O.K. Musti Türkiye Tamamdır* romanında, olay öbeklerinden birisini Selahattin Ak'ın yaşamı oluşturur. Bir diğer olay öbeği Günay Rodoplu'nun aile kökenidir. Bu olay öbeklerinin yanı sıra Yunanistan'da 20. yüzyılda gelişen siyasal hareketler ve 27 Mayıs 1960'da Türkiye'nin siyasal durumu da anlatılmıştır. Dört olay öbeği birbirinden bağımsız biçimde geliştirilmiş olmakla birlikte birbirine temas ettikleri noktalar da vardır.

Schrödinger'in Kedisi Kâbus'taki eş zamanlı kurgulardan birisi Türkiye'nin parçalanıp ayrılıkçı devletçiklere bölünmesi ve Koalisyon'un denetimine girmesidir. Bir başka kurgu, Devrim Kuran'ın, içinde yetiştiği ortamın etkisiyle nihilizme bulaşıp intihar etmesidir. Buna bağlı üçüncü bir kurgu da İmre Kadızade'nin intihardan sorumlu tutulup Koalisyon güçleri tarafından yargılanmasıdır.

Dizinin ikinci kitabı *Schrödinger'in Kedisi Rüya*'da birbirinden ayrı zamanlarda ve farklı mekânlarda gelişen birçok olay bulunmaktadır. Onarımcıların kurmuş olduğu Mucizeler Diyarı ve onların ilkeleri, Koalisyon'un stratejileri, Amerikan yurtseverlerinin girişimleri, Rus yurtseverlerin mücadelesi, Kuzey Avrupalı muhalif hareketler; birbirinden farklı olay halkaları olarak romanda yer bulmuştur. Bu, birbirinden bağımsız olay halkalarına iyilerin ve kötülerin savaşı olarak baktığımızda bir olay bütünlüğünün ortaya çıktığını görebiliriz.

"Gogol'un İzinde" dizisindeki her üç romanda da olay bütünlüğü mekanik yapılaşma tekniğiyle sağlanmıştır. *Aydınlanma Değil Merhamet*'te Sovyet rejiminin Ortodokslukla ilişkisi, Sovyet ceza sistemi, Çarlık Rusya'sının aydınlanma çabaları, modern Rusya'nın çeşitli sorunları; paralel anlatılar biçimde romanda ortaya konmuştur.

Çarlık Rusyası, Bolşevik Rusya ve Glastnost sonrası Rusya eş zamanlı kurgular biçiminde *Dünya Nöbeti*'nde ele alınmıştır. Olay halkaları birbirine *gerekirci* biçimde bağlanmamış, gevşek dokularla yan yana kurgulanmıştır.

Eyy Uhnem Eyy Uhnem romanında modern Rusya'daki siyasal gelişmeler, geçmişten günümüze reform hareketleri, Güloya Gürelli'nin ve Aleksi Zelenski'nin iç yolculukları bir arada anlatılmıştır. Olay halkalarının ilerleyişinde bir düzen olmayıp birbiri içine geçmiş olarak sunulmuştur.

3.3.1.3. Gerilim Ögeleri

Çatışma ve düğümler, gerilimi oluşturan vazgeçilmez ögelerdir. Gerilim ögeleri sayesinde okuyucunun ilgisi roman boyunca hep taze tutulur. İç çatışma ve sosyal çatışma olarak iki türlü çatışmadan söz etmek mümkündür. Bireyin iç dünyasındaki, bilincindeki kararsızlıklar, ikilemler iç çatışmayı oluşturan ögelerdir. Sosyal çatışma ise gruplar ya da toplumlar arası sürtüşme ve karşıtlıklardan oluşur. Sosyal çatışma eylem boyutunda gerçekleşir.

Düğüm, ana düğüm ve ara düğüm olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkar. Ana düğüm, romanın başından sonuna kadar devam eden, genellikle romanın sonunda çözülen düğümdür. Ara düğüm ise birden fazla olup daha kısa süre içinde çözüme kavuşur.

Yaseminler Tüter mi Hâlâ, hem iç çatışma hem de sosyal çatışmaya sahne olan bir romandır. Eleni Naciye, romanın son bölümünde Glafkos ile kilise nikâhı töreninde bir çeşit *bilinç bölünmesi* yaşar. İçindeki Müslüman Naciye böylesi bir

nikâha karşı çıkarken Hristiyan Eleni sessizce gereken töreni yerine getirir. Naciye Allah'tan af diler, Eleni diz kırıp haç çıkarır (YTH: 207-208).

Romandaki sosyal çatışma Rumlar ile Türkler arasında gerçekleşir. Odakta Eleni Naciye'nin yaşamı olduğu için sosyal çatışmaları ancak satır aralarından takip edebiliriz. Rumlar EOKA çevresinde örgütlenip Ada'yı Yunanistan'a bağlamak için terör hareketlerine girişirler. Buna karşılık Türkler de kendilerini korumak üzere Kıbrıs Mukavemet Teşkilatı'nı kurarlar. EOKA'nın ülküsü nedeniyle iki toplum arasında çeşitli sosyal meydana gelir.

Romanın ana düğümünü Naciye'nin nasıl bir yaşama kavuşacağı, mutlu olup olmayacağı sorusu belirler. Bu soru roman boyunca gündemde tutulur. Ara düğümlerle romandaki merak ögesi diri tutulur. Naciye'nin tecavüzden sonra başına ne geleceği, Yohanides'in sonu, Mualla'nın gönül ilişkisi, kara çalma olayından sonra Arif'in Naciye'ye nasıl davranacağı ara düğümleri oluşturur.

Alatlı'da iç çatışmaya fazla rastlamak mümkün değildir. Bunun bir örneğini *İşkenceci* romanının merkezî kişisi "İşkenceci"nin, ders kitaplarını görünce yaşadığı çatışma meydana getirir. Okuma parçalarındaki çocukların iki katlı, bahçeli evleri vardır. Babalarının düzenli bir işi vardır. Anneleri o çocuklara samimi hitaplarla seslenirler. Kimi evlerde piyano bulunur. Oysa kendi evi, babası, ablaları böyle mükemmel değillerdir. Sevilmek bir yana, onlar tarafından şiddet görür. Bu durum "İşkenceci" üzerinde travma yaratır.

Bu romandaki sosyal çatışma, işkenceciler ile mağdurlar arasında yaşanır. Bu çatışmada işkenceciler güçlüdür, arkalarında devlet vardır. Mağdurlar ancak susarak direnebilirler. Romanın merak ögeleri zayıftır. Okuyucunun merakını çekecek ana

düğüm, "İşkenceci"nin nasıl bir birey olacağıdır. Olaylar, diyaloglarla değil, anlatılarak duyurulduğu için ana düğüm zayıf kalmıştır.

Klasik roman düzenini benimsemediği için geleneksel gerilim ögeleri *Viva La Muerte*'de azdır. Sosyal çatışma kapsamında, düşünce çatışmaları ve ekonomik çıkar çatışmaları görülmektedir. Günay Rodoplu'nun roman boyunca çeşitli vesilelerle ileri sürdüğü düşünceler, "öz uzman aydın" dediği aydınların kalıplaşmış düşünce biçimlerinden farklıdır. Karşı karşıya gelmeseler de Rodoplu ile "öz uzman aydınlar" romanın her aşamasında düşünce çatışması içindedirler. Bu düşünce çatışmasını, Rodoplu'nun Dr. Elizabeth Sernea ve Diana Pavloviç'le de yaşadığına tanık oluruz.

Ekonomik çıkar çatışması, romanın sonlarına doğru, "yârin yanağından gayrı" her şeyi paylaştıklarını söyleyen Şafak Özden ve ortakları arasında yaşanır. Belediye başkanlığı adaylığı için Şafak Özden ve Erol Çiçek arasında yaşanan çekişme, çıkar çatışmasına güzel bir örnektir. Bu mücadele esnasında diğer ortaklar da gelecekteki çıkarlarını düşünerek cephelerini belirlerler.

Tam anlamıyla romanın bütününe yayılmamışsa da Günay Rodoplu ile Şafak Özden ilişkisini bir "ana düğüm" olarak görmek gerekir. Günay'ın Şafak'a âşık olduğu açıktır. Şafak bu ilişkiden ne beklemektedir? Rodoplu'nun düşündüğü gibi o, bir Anadolu yiğidi midir, yoksa Anlatıcı Mehmet ve Tülin'in ima ettiği gibi çıkarcı bir tip midir? Romanın sonuna kadar bu merak ögesi varlığını hissettirir. Yine kooperatifin sonunun ne olacağı, Rodoplu'nun Diana Pavloviç'in senaryo önerisini kabul edip etmeyeceği "ara düğüm"ler olarak değerlendirilmelidir. Şile gezisinde Şafak'ın, Diana'ya sarkıntılık etmesi, onların Rodoplu tarafından suçlanmasına neden olur. Kısa bir süre için yaşanan bu durum, kişiler arası çatışma örneğini oluşturur. Önce her ikisini de suçlayan Rodoplu, sonra bu olayı unutmayı yeğler.

Nuke Türkiye, dizinin ilk romanına göre daha fazla çatışma ögesini içinde barındırır. Romanın anlatıcısı Mehmet, Nesibe'yi dinlerken iç çatışma yaşar. Kendi sınıfını, aydın sınıfını sorgular; doğru olan alt sınıftan olanları suçlamak mı, yoksa onların yanında olmak mıdır? *"Nesibe konuşurken aklım, aramızdaki uçurumdaydı!*

Onunla birlikteyken bir yandan da kendimi Afrika yerlilerini anlamaya çalışan Avrupalı ya da Amerikalı antropolog gibi hissediyor, yüzümde şaklayan yabancılık duygusundan nefret ediyordum! Bu kadıncağızın, benim arkadaşım, mon frere, benim benzerim, mon semblable olmasına imkân var mıydı ki, Philiff Glazebrook'a takıyordum? Dahası, üstünlük taslamıyor olmam da gerçekçi değildi, çünkü ondan daha çok şey biliyordum! Hem üstün, hem eşit olunamıyordu! O hâlde, ne yapmalıydım? Çekip, kendi benzerlerime duyduğum aşkı kalıp, Nesibe'ye yardımcı - tamam, benim kendi anladığım biçimde!- olmaya mı çalışmalıydım?" (NT: 191)

David Pavloviç araştırmasını yürütürken Dekan Mustafa Dülger'le çatışmaya girer. Pavloviç önce sağcı ve solcu öğretim üyelerini inceleyip zihniyetlerini ortaya çıkarmaya çalışır. Siyasi kimlikleri, sicillerine işlenir endişesiyle Dülger, bu çalışmaya karşı çıkar. Aynı çalışmanın gazeteci yazarlar üzerinden yapılmasına izin verir.

Diana-Abdullah çatışması roman içinde önemli bir yer tutar. Abdullah, Diana'nın eve gelip gitmelerini önce hoş karşılarken zamanla ondan hoşlanmamaya başlar. Diana'nın Nesibe'yi değiştirmeye çalışması Abdullah'ı tedirgin eder. Çeşitli vesilelerle Diana'ya çıkışır. Böylesi çatışmalardan birisini Diana, Mehmet Sedes ile paylaşır: *"Nihayet, dördüncü bardağın ortalarında, elini cebine attı, bir miktar para çıkarttı, masanın üzerine fırlattı, bana döndü,*

'Ne masraf yaptıysan, al!' dedi.

Orospu çocuğu!

Diana içkisini başına dikti, tekrar bana döndü.

'Anlıyorsun değil mi Mehmet Bey, gösteriş yapıyordu! Ben orada olmasaydım, Nesibe'ye para vermezdi. O eşyaları da almazdı. Zaten, parayı masaya koyarken, daha önce etrafa bakarken de fark ettim, 'Senden bunları isteyen oldu mu?' diyordu, 'Kendin almış, kendin getirmişsin, istersen geri götür. Bir de bizden teşekkür bekleme!' Çocuklarının yuvaya gittiklerini söylediğimizde de öyle yapmıştı." (NT: 312-314) İkisi arasındaki bu çatışma, romanın sonlarında Abdullah'ın Diana'yı dövmesiyle doruğa ulaşır. Rodoplu ve Mehmet devreye giderek olayın büyümesini önlerler.

Romandaki bir başka çatışma odağı Diana-David çiftidir. Onların farklı yetişme tarzları, Türkiye'ye ve Türk insanına farklı bakış açıları ve Diana'nın Nesibe'ye olan eğilimi, aralarındaki tartışmaların nedenleridir. Diana'yı kaybetme korkusu David üzerinde gerilim oluşturur: *"'Ben,' dedi David, başını öne eğerek, 'aklın hâkim olmadığı yerde, insanların mutsuz olduğundan emin olmak için geldim.'*

Derin bir nefes aldı, gürültüyle bıraktı.

'Neden bana bunları anlatıyorsun, David? Neden şimdi?'

Diana'nın zahiri sükûneti yüreklendirdi.

'Nesibe'ye daha fazla kaptırmayasın diye, balım,' dedi David, bu defa da duygudaşlık yansıtan bir sesle,

'Canın yansın istemeyiz, değil mi?'

Karısının, 'Evet, doktor,' demesini bekliyor muydu, bilinmez. Ama hiç ummadığı bir tepki gördü,

'Seni orospu çocuğu!' dedi Diana, sakin sakin ve dişlerinin arasından,

'Seni orospu çocuğu!'" (NT: 218-319)

Diana Pavloviç, aynı zamanda iç çatışma yaşar. Bu çatışma kendisini arayışın bir sonucudur. Hayatı boyunca çeşitli kimlikleri deneyen Diana bu çatışmayı, Mehmet ve Günay Rodoplu'nun önünde sesli olarak ortaya koyar: *"Aslına bakarsan, evet, öyle. Hatta 'bir agnostiğin özrü' diye de alabilirsin. Ben, Yeni İngiltere'de başlayan, şimdi Türkiye ve Kudüs'te süren hayatım boyunca, her türlü muhalifin üyesi olduğu bir konfederasyonda, kelime doğruysa, bir 'Metafizik Derneği'nde yaşadık, bu 'Dernek'te Papaz Cotton'dan Rabin Levi'ye, Seyfettin İhsani'den kocam David'e kadar, her felsefe, her ilahiyat, mutlak bir açıklıkla temsil edildi. Dostlarımın hepsi bir tür -ist'tiler, -izm'lerinde güvenliydiler. Sizler gibi. Ama ben, bir başıbozuk; ben, bir serseri ben, otostopçuyum. Ve ne kadar nazik, ne kadar dosthane [dostane] olursanız olun, benim, kendisini örtecek bir etiket bulamayan benim, sizleri tedirgin etmemesi mümkün değildi! Sakat bir dilenciyle kim rahat edebilir!"* (NT: 349-350)

Günay Rodoplu ile Diana arasında da zaman zaman çatışmalar çıkar. Bu çatışmaların nedenini yine Nesibe oluşturur. Rodoplu onların arasındaki ilişkiyi kabullenmek istemez, Nesibe'nin kullanıldığını düşünür. Oysa Nesibe, Diana'yı kullanmaktadır.

Diana'nın Nesibe'yle niçin çok yakından ilgilendiği sorusu, düğümü oluşturan bir ögedir. Parasal yardımlar yapan, çocuklarını okutan Diana ondan ne istemektedir? O, gerçekten bir barış gönüllüsü müdür? Yoksa gizli bir amacı mı vardır: Bu düğüm,

sonlara doğru çözülmeye başlar; Diana, Nesibe'ye âşık olmuştur. Bu ilişkinin sonunun nasıl biteceği ise romanın sonuna kadar cevap bekler. Anlatının sonunda maddi durumu düzelen Nesibe, onu terk edip kocasına döner. Diana ise akıl hastanesine yatırılır.

Valla Kurda Yedirdin Beni, sosyal çatışmalar bakımından zengin sayılır. İlk bölümde jandarmayla Silvan halkının çatışmasına tanık oluruz. Bu çatışmada, jandarma etken, yöre halkı edilgendir. Jandarma, çeşitli baskılarla halktan silahları toplamaya çalışmakta, halk ise işe yaramaz silahları teslim ederek bu olaya karşı koymaktadır. İkinci bölümde Anlatıcı Mehmet ile babası İhsan Bey arasında düşünce ve anlayış farkından kaynaklanan çatışmalar yaşanır. Bu iki roman kişisinin karakterleri birbirinden farklıdır. Mehmet kırılgan bir çocuk; baba Sedes sert, duygusuz bir adamdır.

Sonra askerlerle iktidar arasındaki mücadele sahnelenir ve bu çatışma, 27 Mayıs devrimiyle son bulur. Türkiye İşçi Partisi içindeki farklı anlayışların mücadelesi 1960'larda başlayıp 1980'lere kadar çeşitli adlar ve görüşler altında sürüp gider. 1970'li dönemlerde Marksist tarafla Ülkücü kesimin önce düşünsel, sonra da eylemsel çatışmaları romana taşınır. Son perde, Kürt sosyalistlerinin Cumhuriyet'le giriştikleri düşünce çatışmasıyla kapanır.

İç çatışma örneği, anlatıcı Mehmet'in kendi kendisini sorguladığı paragrafta ortaya çıkar. *"Eğer devleti bir devamlılık olarak görecektiysem, niye içerdeydim? Ve niye affedildim? Anlaşılan, bütün başıma gelenlerden bir tek şey öğrenmem isteniyordu: Devletin sağı solu belli olmaz! Bu ülkede hayatımı karartan bilgi, bu bilgidir."* (VKY: 157)

Romanda ana düğüm, sosyalist hareketin başarı kazanıp kazanamayacağıdır. 27 Mayıs devrimiyle güç kazanan bu anlayış, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 darbelerinden zayıflayarak çıkar. Sosyalist düşünce içinden çıkan Kürt hareketi zamanla bölücü bir karaktere dönüşür. Bu kez soru, bu hareketin akıbetinin ne olacağı şeklindedir. Roman boyunca birçok ara düğüm de bulunmaktadır. Mehmet'in yaşamını nasıl sürdüreceği, Günay Rodoplu-Hüseyin ortaklığının sonucunun ne olacağı, Şiran-Rodoplu birlikteliğinin nereye varacağı ara düğümleri meydana getirir.

O.K. Musti Türkiye Tamamdır, sosyal çatışması fazla olan bir diğer romandır. Neredeyse sosyal çatışmanın her türünü romanda bulabiliriz. Kişilikler arası çatışma, düşünce çatışması ve askerî çatışma örnekleri bolca sergilenir. Selahattin Ak ile Günay Rodoplu'nun ilişkilerini yürütürken yaşadıkları sürtüşmeler, kişilikler arası çatışmaya örnektir. Günay ile Selahattin arasında karakter örtüşmesi yoktur. Bu farklı karakterler sık sık çatışma yaşarlar.

27 Mayıs 1960 dönemini izleyen yirmi yıllık tarihsel dönemde Türkiye'de devrimciler ve ülkücüler arasında pek çok düşünce çatışması yaşanır. Hatta bu çatışmalar düşünce platformunu aşıp eyleme dökülmüştür. Yunanistan tarihi anlatılırken İtalya'nın, Bulgaristan'ın, Almanya'nın, İngiltere'nin Yunanlı güçlerle çarpışmaları anlatılır. Romanın bu bölümü tamamıyla askerî çatışmalara ayrılmıştır.

Romandaki ana düğüm, Selahattin Ak ile Günay Rodoplu birlikteliğinin sonucudur. Bu iki farklı karakterin, çatışmalı ilişkisinin sonunun ne olacağı merak uyandırır. Talat Aydemir'in girişimi, ülkücülerle devrimciler arasındaki çatışmanın sonucu, Batı Trakya Türklüğünün kaderi, Yunanistan'da meydana gelen siyasi olaylar ara düğümlerdir.

Merkezî kişi Süheyla'nın düşük yoğunluklu iç çatışmasını merkeze alan *Kadere Karşı Koy A.Ş.*, çatışmalar bakımından kuvvetli değildir. Süheyla'nın iç çatışması, kocası Sadık tarafından aldatıldıktan sonra ortaya çıkar. Niçin aldatılmaktadır, yaşlanmış mıdır, artık güzel değil midir gibi sorular Süheyla için büyük bir meseledir. Şirket yönetim kurulunun konuları görüşürken yaşadığı tartışmalar ise kişilikler arası çatışmaları oluşturur. Bu çatışmalar, farklı bakış açılarını yansıtır.

Romanın ana düğümü, Süheyla'nın potansiyelini fark edip edemeyeceği ve kocası Sadık'ın eve dönüp dönmeyeceği üzerine kurulmuştur. Okuyucu, şirketin stratejisinin başarılı olup olmayacağını roman boyunca merak eder. Şirketin başarıya ulaştığı, romanın sonunda Sadık'ın eve dönüşüyle anlaşılır. Süheyla'nın şirkete gidip gitmeyeceği, seminere ve resim kursuna devam edip etmeyeceği, Cevat'a ve Ferhat'a nasıl davranacağı ara düğümleri oluşturur. Bu düğümler romanın bütününe yayılmış değildir. Bunlar birbirinin peşi sıra gelir, biri çözülürken bir yenisi sıraya girer.

Schrödinger'in Kedisi Kâbus'ta Osman Kuran'ın düşünceleriyle İmre Kadızade'nin düşünceleri arasındaki karşıtlık, çatışmayı oluşturan motiflerden birisidir. Bekir Kuran devrimci düşünceler ve eylemler içine girince babası Osman Kuran'la çatışma yaşar. Bekir ve Müjgân'ın evliliğinde ise bireysel çatışmalar hep vardır. Bu çatışmalar kimi zaman çocukları Devrim ve Ekim'i de içine alıp şiddete dönüşür.

Devrim Kuran, uyuşturucu kullanmaya başladıktan sonra *"Korkunç bir suçluluk duygusunun ağırlığı altında ezili[r.]"* (SKK: 195) Kendisini sorguladığı bu dönemde iç çatışma yaşar. Bu çatışmanın bir örneğini Kadızade, Devrim Kuran'ın intiharından sonra yaşar. Mahkemenin ileri sürdüğü gibi, bu olaydan sorumlu olduğu düşüncesi onu hep üzer.

Romanın ana düğümü, İmre Kadızade'nin, Devrim Kuran'ın ölümünde suçunun olup olmadığıdır. Romanın başlangıcından sonuna kadar bu düğümün varlığı devam eder. Ara düğümler, Türkiye'nin niçin parçalandığı, yeniden toparlanıp toparlanamayacağı, Devrim'in nihilizmden kurtulup kurtulamayacağı, Bekir'in evliliğinin düzelip düzelmeyeceği, Ömer ve Bekir'in işlerinin durumu, Osman Kuran'ın Nataşa'ya olan aşkının nasıl sonuçlanacağı, Toprak'ın dedesinin ölümünden sonraki akıbetidir.

Koalisyon'la Onarımcılar arasında düşünce düzeyindeki çatışmayla başlayan *Schrödinger'in Kedisi Rüya*, gerilim ögesi bakımından dizinin ilk romanına göre zayıftır. Ancak düşünce çatışmasının giderek eyleme dönüşeceğinin işaretleri verilir. Aynı çatışmalar; Amerika, Rusya, İsveç gibi ülkelerde de filizlenmektedir. Koalisyon'un yeryüzünü tamamıyla ele geçirip geçiremeyeceği ana düğüm olarak kitabın sonuna kadar varlığını korur. Roman ilerledikçe gerek Türkiye'deki Onarımcıların örgütlenmesi, gerekse diğer ülkelerdeki ulusal örgütlenmeler Koalisyon karşısına dikilirler. Romanın sonunda Kara Kalpaklı Adam, bütün bu örgütleri yanına alarak Koalisyon'a karşı büyük bir mücadelenin içine girer.

İmre Kadızade'nin Mucizeler Diyarı'na niçin kaçırıldığı, Amerikan yurtseverlerinin nasıl hareket edeceği, Rus muhalif grupların nasıl davranacağı, Kuzey Avrupalı Odinistlerin amaçları; ara düğümler olarak değerlendirilebilir. Bu sayılan ara düğümler, merak duygusu yaratmada cılız kalmıştır.

Aydınlanma Değil Merhamet romanında çatışmalarla gerilim oluşturulmuştur. Çarlık döneminde gelenekçilerle devlet arasında, Sovyet döneminde devletle kilise arasında, modern dönemde çıkar çevrelerinin arasında sosyal çatışmalar yaşanmıştır. Bu sosyal çatışmalar; nesil çatışması, ekonomik çıkar çatışması ve düşünce çatışması

biçiminde gerçekleşmiştir. Çarlık dönemindeki aydınlanmanın nasıl sonuçlanacağı, Sovyet döneminde Ortodoksluğun akıbeti ara düğümleri oluştururken romanın bütününe yayılan Risale'nin neyi içerdiği ve bulunup bulunamayacağı ana düğümü meydana getirir.

Sosyal çatışmanın farklı türlerini tespit edebildiğimiz *Dünya Nöbeti*, pek çok çatışmanın devamını tekrarlaması bakımından dizinin ilk romanını akla getirir. Çarlık döneminde yönetimle halk arasında, Bolşevik dönemde devrimcilerle muhafazakârlar arasında, Glasnost sonrasında çıkar çevreleri arasında sosyal çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışmaların kimisi düşünce çatışması, kimisi ekonomik çıkar çatışması, kimisi askerî çatışmadır.

Roman boyunca Güloya Gürelli ile Theresa D. Kornblatt arasında düşünce çatışmaları yaşanır. Bu çatışmaların bir nedeni, karakter farklılıklarıysa diğer nedeni, Rusya'ya bakışlarındaki aykırılıktır. Güloya'nın Rusya'ya çocuksu, içten bakışıyla Theresa'nın oryantalist bakışı, iki ayrı kutup noktasıdır. Son olarak Güloya'nın, Theresa'nın sevgilisi Aleksi'ye yaklaşması, bu çatışmayı doruğa çıkarır.

Güloya Gürelli ile Aleksi Zelenski'nin Vladikavkaz'dayken bombalardan zarar görüp görmeyeceği; Güloya'nın, Madam Aleksandra Vasilyevna'nın babasının mezarını bulup bulamayacağı; Kızıl Winkler'in, Ukraynalılara yöneltilen ırkçılık suçlamasına ilişkin kanıtlara ulaşıp ulaşamayacağı; Aleksi ile Güloya'nın Koleçan'da yakalandıkları tipiden nasıl kurtulacakları ara düğümleri meydana getirir. Romanın ana düğümü ise Aleksi ile Güloya'nın yakınlaşmalarının nasıl bir sonuç doğuracağıdır.

Dizinin son romanı *Eyy Uhnem Eyy Uhnem*'de Çeçenlerle Ruslar arasındaki askerî çatışmalar, Güloya Gürelli ile Theresa D. Kornblatt arasında ve Güloya Gürelli ile Prof. Dr. Laurie Essig arasında yaşanan düşünce çatışmaları yer alır. Romandaki ara düğümler; 3 Kasım 1996'da Moskova'da öldürülen Amerikalı iş adamı Paul Tatum'un katili kimdir; 1999 yılı içinde Moskova'daki bombalamaları kimler ve niçin yapmıştır; Beryozovski ile Guzunski arasındaki rekabet nasıl sonuçlanacaktır; Mabetex skandalı çözülecek midir, sorularına aranan cevaplardır. Ana düğüm ise son başkan Putin'in Rusya'yı karanlık işlerden, yolsuzluklardan, ekonomik sıkıntılardan kurtarıp kurtaramayacağıdır.

3.3.1.4. Metinlerarası ilişkiler

Metinlerarası yöntemlerin uygulanması, 1960'tan sonraki postmodern romancılar arasında hızla yaygınlaşmıştır. Bu özellik, günümüz romanının neredeyse vazgeçilmez bir ögesi gibidir. Bu kavramı ilk defa ortaya atan Julia Kristeva metinlerarası terimini, *"bir metnin başka metinlerle, başka söylemlerle kurduğu ilişkileri ve söylemin sürekli olarak başka söylemlere açık olduğu, her söylemin aynı zamanda başka söylemlere yer vererek bir çokseslilik özelliğiyle belirdiği olgusunu göstermek için"* kullanmıştır (Aktulum, 1999: 11).

Metinlerarası ilişkileri oluşturmak için kullanılan iki yöntem, metin ekleme ve metin dönüştürmedir. Herhangi bir metnin hiç değiştirilmeden yeni yazılmakta olan metnin içine yerleştirilmesine metin ekleme diyoruz. Bu yönteme montaj ya da kolaj tekniği de denmektedir. Bu teknik, 20. yüzyılın başında resimde doğmuş, sonra sinema ve edebiyat tarafından benimsenmiştir. *"Kolajla bir 'kesme' işlemi*

gerçekleştirilir, daha önce oluşmuş, var olan iletiler-metinler kesilip alınarak yeni bir yapıta sokulurlar." (Aktulum, 1999: 224)

Diğer metinlerarası yöntem olan metin dönüştürme; kurgu ve teknik taklidi, ifade kalıpları taklidi, üslup taklidi, gülünç taklit, içerik aktarımı, çağrışımsal gönderme gibi çeşitlerden oluşur. Metin dönüştürme yöntemi *"başka metinleri ya da metin parçalarını aynen alıp yapıştırma değil, onları değiştirerek, dönüştürerek alıp kullanma ve değerlendirme yöntemidir."* (Çetin, 2007: 217-218)

Üstkurmaca ve çoğul bakış açısı gibi, metinlerarasılık da postmodern romanın kurucu ögeleri arasındadır. Ancak Alev Alatlı'da metinlerarası ilişkilere çokça yer verilmesine karşın kullanış amacı postmodernist romancılardan farklılık gösterir. *"Postmodernistin alıntı ve göndermelerinin temel amacı, oyunu çok boyutlu ve ilginç kılmak[…], bilgi ve değerlerin gelenekselleşmiş bütünlüğünü bozma[ktır.]"* (Narlı, 2007: 225) Metinlerarası ilişkiler, fantastik roman türünde de kullanılmaktadır. Ancak kullanım amacında kendine özgülük vardır. Örneğin fantastik türde pek çok eser veren Nazlı Eray, romanlarında birçok metin eklemesi gerçekleştirmiştir. *"Bunların ortak özelliği ise yazarın hayal gücünü harekete geçiren, gerçek dışı bir boyuta sürükleyen nitelikte metin parçaları olmasıdır."* (Arslan, 2008: 109) Alatlı ise ileri sürdüğü düşüncelere kanıt oluşturmak, ele aldığı toplumsal ve siyasal ortamı aydınlatmak, romanın izleklerini güçlendirmek amacıyla metinlerarası ilişkilere başvurmuştur. Metinlerarasılık bağlamında yazar, postmodernistlerden ve fantastik yazarlardan farklı bir duruş sergiler.

3.3.1.4.1. Metin Ekleme

Metin ekleme açısından Alev Alatlı'nın romanlarına baktığımızda onlarca kaynaktan kolaj tekniğiyle metin aktarımları yapıldığını görürüz. Klasik romanlarla karşılaştırdığımızda aradaki oran kıyas kabul etmez. Bazı kaynaklardan ve bazı yazarlardan birden fazla romanda alıntı yapıldığını görmekteyiz. Bu metinlerarası ilişkilerden hareketle Alatlı'nın bazı kaynaklara daha fazla eğilim gösterdiğini, kimi yazarlara daha fazla değer verdiğini söyleyebiliriz.

Aleksandr İsayeviç Soljenitsin, Atatürk, Boris Pasternak, Cemil Meriç, Dostoyevski, Gogol, Hz. Muhammet, İncil, Karl Marks, Kazancakis, Kur'an, Lev Tolstoy, Mark Twain, Nâzım Hikmet, Nihal Atsız, Şevket Süreyya Aydemir, türküler ve Yunus Emre'den üç ve daha fazla romanda metin eklemesi yapılmıştır. Cemil Meriç'ten altı romanda alıntı yapılmış olması, altı çizilmesi gereken bir durumdur. Zira Alatlı'nın yazılarından da anlıyoruz ki Cemil Meriç, sevdiği yazarların başında gelir.

Yapılan metin eklemeleri, çoğunlukla akışı bozmadan anlatının içine yerleştirilmiştir. Ancak *Yaseminler Tüter mi Hâlâ*, bu uygulamanın dışında kalmıştır. Romanda on üçü belge, ikisi kurgusal metin olmak üzere on beş metin; esas metnin dışında tutulup "Vakanüvis" adlı bölümlerde sergilenmiştir. Bilimsel eserlerde yapılageldiği biçimiyle metinlerin kimlerden alındığı ayrıca belirtilmiştir. Bu uygulamayla romana gerçeklik özelliği katılmıştır.

Metin ekleme yöntemi bakımından *İşkenceci*, farklı bir özellik gösterir. Romanın içindeki metinlerarası ilişkiler, "Kafdağı" sözünden sonra kurulmaktadır. Çoğunlukla adları verilmeden "Kafdağı'nın arkasındaki" bir bilim adamından ya da sanatçıdan metin eklemeleri yapılmıştır. Alınan sözlerden ya da verilen niteliklerden hareket ederek kaynakları tanımak mümkün olmuştur. Bu yöntem, edebî esere daha fazla

yakışan bir metin ekleme yöntemi olarak görülmektedir. Ancak yazar, bu romanın dışında bu tekniği yeniden kullanmamıştır. İlk iki roman deneysel metin eklemelerine sahne olurken sonraki romanlarda metinler, bilimsel eserlerde olduğu gibi hem esas metnin içinde yer almış hem de kaynakları belirtilmiştir.

Kimi romanlarda epigraf (tanımlık) tekniğiyle metin eklemesi yapılmıştır. Bilindiği üzere epigraf, bir kitabın ya da kitabın bir bölümünün baş kısmına yerleştirilen metin eklemeleridir. Bir anlamda bu tanımlıklar; o eseri iyi sunan, simgeleyen, özetleyen bir nitelik taşır. *Nuke Türkiye*'de Philip Glazebrook'tan (VII), *O.K. Musti Türkiye Tamamdır*'da Nihal Atsız'dan (104), *Rüya*'da George Orwell'dan (VII), *Aydınlanma Değil Merhamet*'te Mark Twain'dan (VII)'dan yapılan metin eklemeleri hep epigraf şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Alatlı'da gördüğümüz ilginç bir metin ekleme yöntemi, önceki romanlarından yapmış olduğu aktarmalardır. *Valla Kurda Yedirdin Beni*'de aynı dizinin ilk ve ikinci romanlarından bolca yapılan metin eklemeleri buna örnektir. Bu uygulama, aynı dizide yer alan romanlar arasında organik bir bağ kurulmasına katkıda bulunmuştur. Her bir roman kendi çerçevesi içinde kalmamış, sonraki romanların içine uzanmaya devam etmiştir. Bundan dolayı Alatlı'nın hiçbir romanına bitmiş bir metin gözüyle bakamıyoruz. Onun çoğu romanı, âdeta birer "açık yapıt"[19] gibi sonradan yazılmaya devam etmektedir.

Alatlı'nın romanlarında tespit ettiğimiz metin eklemelerini Türk edebiyatı, dünya edebiyatı, müzik kaynakları, Türk bilim adamları, dünya bilim adamları, Türk devlet adamı ve siyasi figürleri, dünya devlet adamı ve siyasi figürleri, din ve mitoloji başlıkları altında sınıflandırdık. Şair, yazar ve düşünürler aynı çatı altında, edebiyat

[19] U. Eco, *Açık Yapıt*, çev. Pınar Savaş, Can Yayınları, İstanbul 2001.

başlığı altında toplanmıştır. Müzik adamları, şarkıcılar, besteciler ve müzik eserlerinden yapılan eklemeler müzik başlığı altında gösterilmiştir. Sivil ve asker bürokratlar, siyasi figürler içinde sınıflandırılmıştır.

Türk edebiyatı içinde halk edebiyatı ve divan edebiyatı şairlerinden metin eklemeleri yer almakla birlikte esas ağırlığı Cumhuriyet sonrası yazar ve şairleri oluşturmaktadır. Dünya edebiyatı içinde, Rus ve Fransız yazarlarından yapılan metin eklemeleri nicelik olarak daha fazladır. "Gogol'un İzinde" dizisi içindeki üç romanın Rus insanını ve kültürünü konu edinmesi, Rus yazarlarından yapılan metin eklemelerinin kısmi bir cevabıdır.

Edebiyat kaynaklarına göre az da olsa müzik ve bilim insanlarından yapılan metin eklemelerine işaret etmek gerekir. Müzik adamları, romanlara popüler bir nitelik eklerken bilim adamlarından yapılan kolajlar, izleklere büyük oranda destek vermektedir. Romanlardaki bir başka popüler nitelik, Türk ve dünya devlet adamı ve siyasi figürlerinden yapılan alıntılardır. Bu tavırla romancı, hem gündemi yakalamakta hem de eserlerine sahihlik duygusu katmaktadır.

3.3.1.4.1.1. Türk edebiyatı

Abdal Musa (OKM: 121), Abdülbaki Gölpınarlı (OKM: 342), Ahmed Arif (VLM: 200), Alev Alatlı (VKY: 53, 54, 63, 64, 84, 92, 94, 122, 126, 143, 144, 145, 146, 177, 181, 190, 206, 211, 225, 419, 486-487, 503-504, 505; OKM: 54; ADM: 193-194), Attilâ İlhan (SKR: 333), Bayburtlu Zihni (VLM: 142, 586-587), Beşir Göğüş (İ: 1-2) Celil Gürkan: *12 Marta Beş Kala* (VKY: 242-244), Cemal Süreya (KKK: 242), Cemil Meriç (İ: 10-11, 45; VLM: 180, 182; NT: 354; VKY: 187, 301,

337, 464; OKM: 172, 183, 393; SKR: 98, 363), Edip Harabi: *Nefes* (OKM: 401-402), Ege Cansen (KKK: 111), Erzurumlu İbrahim Hakkı (OKM: 57), Fuzuli (KKK: 215), Galip Erdem (OKM: 291), Hüsrev Hatemi: *Rumeli Rüzgârı* (OKM: 211), Kaygusuz Abdal (OKM: 147), Kazak baksı oynaması (OKM: 1), Kazak türküsü (OKM: 14), Kemalettin Kamu (SKR: 334), *Kırklar Semahı* (NT: 168-169), Lale Mansur (VKY: 514), Latife Tekin: *Buzdan Kılıçlar* (VLM: 93, 471), Mehmet Âkif Ersoy (OKM: 114; ADM: 184-185), Mehmet Kaplan (NT: 267), Melih Cevdet Anday (VKY: 8; OKM: 259), Memduh Şevket Esendal (VLM: 236-237, 243, 246-247), Mevlana (NT: 285; SKK: 386; SKR: 204, 205; ADM: 440, 484-485, 491-492), Namık Kemal (İ: 81), Nâzım Hikmet (VLM: 335, 394; VKY: 23, 352; ADM: 390; EUE: 197), Necip Fazıl Kısakürek: *Otel Odaları* (OKM: 233-234), Nihal Atsız (VLM: 103; NT: 179-180; OKM: 80, 100, 104), *Oğuz Kağan Destanı* (SKR: 420), Orhan Şaik Gökyay: *Bu Vatan Kimin* (OKM: 106), *Orhun Yazıtları* (SKR: 55-56), Sabahattin Eyüboğlu (NT: 94), Süreyya Berfe (VLM: 200), Şevket Süreyya Aydemir (SKR: 292-293; ADM: 111-114, 179-182, 325, 326, 327, 328, 329, 404-405, 444; DN: 155-156, 166-169, 238-240, 366-373; EUE: 50, 69), Türküler (İ: VIII; VLM: 144, 431, 387, 388, 432; NT: 164, 166, 416, 417; OKM: 110; SKR: 68), Yahya Kemal Beyatlı (SKK: 312), Yakup Kadri Karaosmanoğlu: *Paris Hatıratı* (İ: 22-23), Yunus Emre (VLM: 430; NT: 163; OKM: 88, 175),Yunus Nadi (VLM: 235), Ziya Gökalp (OKM: 78, 329).

3.3.1.4.1.2. Dünya edebiyatı

Aldous Huxley (DN: 146), Aleksandr Blok (DN: 214-215), Aleksandr İsayeviç Soljenitsin (ADM: 429; DN: 30; EUE: 159, 160, 162, 186, 199-213, 221, 222, 233-236, 300-301), Aleksandr Neveroz: *Bolşevik Marya* (DN: 253-254), Aleksandr

Radişçev (ADM: 486-489), Anton Çehov (EUE: 85-86), Boris Lavrenyov: *Kırk Birinci* (DN: 287-297), Boris Pasternak (ADM: 210; EUE: 14, 22), Bulgakov (DN: 491; EUE: 334), Charles Baudelaire (EUE: 397), Cihangir Cihangirov (OKM: 111), Çin şiiri (VLM: 186-187, 456; OKM: 119), Çuang Tzu (DN: 198), Denis Diderot (ADM: 464, 465), Descartes (NT: 327), Dmitri Merejkovski (DN: 207-208), Dostoyevski (NT: 327; SKR: 388; DN: 258; EUE: 367-370, 371-373, 373-376), Ebu Abdullah Muşerrefüddin Sadi-i Şirazi (YTH: 106), Emerson (EUE: 346), Eski Mo şiiri (SKK: 202), Fyodor Tyutçev (EUE: 12), George A. Müller (NT: 203-204), George Orwell (SKR: VII), Gilbert Keith Chesterton (NT: 205), Goethe (EUE: 339), Gogol (DN: 322, 323, 381-383, 413; EUE: 229), Gregori Skovoroda (ADM: 483, 484), Gustave Flaubert (NT: 38), H. A. R. Gibb (NT: 55), H. G. Wells (DN: 24), İlya Ehrenburg (DN: 365-366), İmmanuel Kant (OKM: 398), İskenderun Katemir (ADM: 467-468), James Fraser (NT: 67), Jean Baudrillard (DN: 378), Jean-Babtiste-Joseph Fourier: *Mısır Tasviri* (VKY: 261), Jerzy Kosinski (SKK: 334), Kalman (SKK: 144), Karl Marks (VLM: 478; DN: 23, 227; VKY: 273, 323, 336, 350, 396), Kazancakis (VLM: 188-190; NT: 391; VKY: 406, 407, 570), *Kedi Bayun ve Tanrıça Freya'nın Arabası* (DN: 354-357), Lao Tzu (VKY: 334-335; DN: 228), Lev Tolstoy (ADM: 252; DN: 93-118, 119-122, 273, 274; EUE: 43-47, 225, 344, 349-350, 350-351), Maksim Gorki (ADM: 181, 450, 451), Marfa Kryukova (DN: 476-477), Mark Twain (ADM: VII; DN: 1; EUE: 11), Marsen Lianapolu (OKM: 306), Maurice Barres (VKY: 338), Max Müller (NT: 203), Mayakovski (DN: 221; EUE: 84), Minorsky (VKY: 337), Nikolay Novikov (ADM: 479), Nikolay Vasilyeviç Gogol (ADM: 186, 188, 191, 192, 203-204, 308-323, 419), Oscar Wilde (NT: 391, 408), Philip Glazebrook (NT: VII, 55, 191),Phillipo Stauridis (YTH: 222), Pierre Loti (SKR:

332), Pietro Brunoni (YTH: 89-92), Pitirim Sorokin (NT: 14), Puşkin (ADM: 324; DN: 497), Racine (ADM: 459), Ray Moseley (NT: 55), Richard Lovelace (VKY: 431), Rousseau (ADM: 470), Rudyard Kipling (KKK: 84; DN: 353), Saint Marc Girardin (VKY: 355), Sergey Yesenin (DN: 220, 221; EUE: 341-342), Shakespeare (NT: 339-340), Sir Charles Eliot (NT: 54), Sokrates (NT: 351), Sun Tzu (SKR: 270-271, 276), T. S. Eliot (NT: 19), Tagore (VLM: 191), Thomas Carlyle (NT: 55), Thoreau (EUE: 346-347), Trotski (ADM: 427, 428), Victor Hugo (EUE: 349), Viktorya Tedoru (OKM: 191), Vladimir Sergieviç Solovyev (DN: 202, 205), Voltaire (VKY: 333; ADM: 460, 461, 462), Walter Benjamin (İ: 19), Weitz (VKY: 356).

3.3.1.4.1.3. Müzik kaynakları

Ahmet Kaya (NT: 167-168), Ajda Pekkan (OKM: 326), Neriman Tüfekçi: *Turnalar Semahı* (SKR: 419), Nilüfer (SKK: 559), Boney M: *Rasputin* (ADM: 267), *Don Kişot Operası* (VKY: 330).

3.3.1.4.1.4. Türk bilim adamları

Altan Deliorman (OKM: 93), Cemal Kutay (SKR: 445), Farabi (SKR: 233), Fawaz Türki (VLM: 403), Gazali (OKM: 62-63), Haluk Şahin (VKY: 106), Lütfi Askerzade (SKK: 137-138).

3.3.1.4.1.5. Dünya bilim adamları

Arşimed (SKK: 127), Edward Said (VLM: 177), Erich Fromm (İ: VII; VLM: 181), Frédéric Beigbeder (SKR: VII), George Kevorkian (NT: 74), İbni Arabi (SKK: 500), İrvin Yalom (SKK: 364), Lisenko (DN: 247), Lord Evelyn Baring Cromer (NT: 54-55, 256), Saussure (SKK: 351-352), Stephen Hawking (SKK: 183, 186; DN: 180).

3.3.1.4.1.6. Türk devlet adamı ve siyasi figürleri

Atatürk (İ: 64, 79; KKK: 296; NT: 206-207; OKM: 372), Alpaslan Türkeş (OKM: 396-397), Anap Milletvekili Hakkı Artukarslan (İ: VII), Doğan Avcıoğlu (VKY: 106), Ertuğrul Alatlı (İ: VIII), Fevzi Çakmak (VLM: 247), İlhan Selçuk (VLM: 110-111), İsmail Beşikçi (VKY: 345), İsmail Beşikçi: *Doğu Anadolu'nun Düzeni* (VKY: 230-231, 232-233, 234-235, 236, 237), İsmet İnönü (OKM: 238), Kadı Mustafa Fevzi (YTH: 128), Kâzım Karabekir (SKR: 321-322), Kemal Burkay: *Millî Mesele ve Doğu'da Feodalizm-Aşiret* (VKY: 256-257), Mehmet Barlas (NT: 270), Mehmet Gül (VKY: 452; OKM: 375), Musa Anter (VKY: 158; 262-263), Mustafa Ok (OKM: 284), Nezan Kendal: *Kemalizm Üzerinde Bazı Düşünceler* (VKY: 339-342), Pertev Aksakal: *Bir Yerel Yönetim Deneyi* (VKY: 521-523), SHP Milletvekili İbrahim Şahin (İ: VII), Süleyman Demirel (İ: 74-75; VKY: 388), Zeki Kuneralp (NT: 218), Ziya Paşa (OKM: 283).

3.3.1.4.1.7. Dünya devlet adamı ve siyasi figürleri

ABD Deniz Piyadeleri Marşı (SKR: 108, 109, 110), Achimandrite Kyprianos (YTH: 36-38), Adolf Hitler (VLM: 235), Büyük Petro (DN: 42), Constantine Constantinou (YTH: 223), Çadayev (EUE: 353), Dominique Evdes (OKM: 126), General Lebed (EUE: 195), George Washington (SKR: 382), T. J. Chamberlayne (YTH: 131-134), James Paul Warburg (SKR: 383), Jirinovski (ADM: 423-424), Kruşçev (ADM: 253), M. B. Seagar (YTH: 126-127), Lenin (ADM: 428-429), Macdonald (NT: 55), İngiltere Kıbrıs Masası Şefi (YTH: 124-125), İngiliz Lefkoşa

Viskonsülü (YTH: 117), Malcom X (EUE: 342), P. A. Stolipin (DN: 208-209), Sezar (VLM: 514) Sir Alfred Lyall (NT: 54), Vali Mr. B. Travers (YTH: 129-130).

3.3.1.4.1.8. Din ve mitoloji

Başpiskopos III. Makarios (YTH: 135-136), Büyük Mızraklı İlmihâl (İ: 67), Demir Çağı Yunan Mitolojisi (İ: VII), Hacı Bektaş (OKM: 293), haçlı ilahisi (YTH: 61, Hz. İsa (ADM: 70), Hz. Muhammet (İ: VIII, 19; VKY: 327; OKM: 188, 274; SKK: 255, 578), Hz. Ömer (SKK: 577), İmamı Azam Ebu Hanefi (SKK: 227, 364), İncil (YTH: 57; VLM: 87; ADM: 137-138, 346, 435-436), İsa Havarisi Aziz Paulus (YTH: 15-17), Jacob Frank (DN: 152), *Kur'an* (İ: 14, 64, 66; OKM: 278; SKK: 216, 249, 570, 577, 579, 584; SKR: 324), *Kutsal Kitap* (NT: 1, 403-407; ADM: 151, 154-155), Papa (NT: 94), Papa III. İnnocent (YTH: 50-52), Papaz Henricus İnsitoris (YTH: 70), Peder Men (EUE: 225), *Risaletü'l İtikadetü'l İmamiye* (NT: 27), *Tevrat* (İ: 12; NT: 22, 174), Yahuda Halevi (NT: 8), *Yaradılış Destanı* (NT: 173-174).

3.3.1.4.2. Metin Dönüştürme

Metin dönüştürme; kurgu ve teknik taklidi, ifade kalıpları taklidi, üslup taklidi, gülünç taklit, içerik aktarımı ve çağrışımsal göndermeler biçiminde gerçekleştirilir.

Alatlı'da üslup taklidinin birkaç örneğine rastlarız. Ancak ifade kalıbı taklidi, kurgu ve teknik taklit yazar tarafından kullanılmamıştır. İçerik aktarımı, özellikle de çağrışımsal gönderme bakımından ise ele alınan yazar, zengin bir malzeme örneği sunmaktadır.

3.3.1.4.2.1. Üslup Taklidi

Üslup taklidi; bir başka yazarın, bir başka metnin anlatım biçimine öykünmek demektir. Üslup taklidi ciddi bir yaklaşımla yapılabileceği gibi gülünç bir etki yaratmak için de yapılabilir.

"Ne ölüm vardı, ne ölümsüzlük. Gün geceden ayrılmamıştı henüz. Soluksuz soluk alıyordu: Tek. Yalnız o vardı. Karanlıklar karanlıkları kucaklıyordu.

Henüz ne varlık vardı, ne yokluk. Ne gök kubbe vardı, ne yeryüzü. Neydi o kıpırdayan? Nerede kıpırdıyordu? Deniz var mıydı?" (İ: 5)

İşkenceci'nin, yukarıdaki satırları da içeren ilk üç paragrafında Alatlı, *Yaratılış ve Türeyiş*[20] anlatısının ve *Altay Yaratılış Destanı*'nın[21] giriş kısımlarının üslubunu taklit etmiştir. Bu iki eser, epik üslupla yazılmışken *İşkenceci,* gerek konu gerekse genel anlatım biçimi bakımından epik söyleyişten uzaktır. Romanın genel yapısıyla bu üslup birbirine uyum göstermediği için ortaya gülünç, ironik bir anlatım çıkmıştır. Zira Alatlı'nın yapmak istediği de budur.

Üslup taklidinin bir örneğini, *Schrödinger'in Kedisi Rüya* içinde barındırır. Romanda *İstiklal Marşı*'ndan hareket edilerek üslup taklidi oluşturulmuştur. *"Korkma! Dağlar koni, bulutlar küre, yıldırımlar şakuli değil! Doğrusal denklemler, sahici dünyanın mecazıdır, gerçek, doğrusal denklemlerden ibaret değil!"* (SKR: 57) Burada sergilediğimiz ilk örneğin tersine, yapılan taklitle ciddi bir hava oluşturulmak istenir. *İstiklal Marşı*, nasıl Kurtuluş Savaşı'nın bir meyvesiyse korkma sözüyle başlayan bu metin de Onarımcılar'ın Koalisyon'a karşı açtıkları savaşın bir simgesidir. Hem Kurtuluş Savaşı yıllarına bir gönderme yapılarak hem de marşın üslubu taklit edilerek ulusal bilince seslenilmiştir.

---

[20] M. N. Sepetçioğlu, *Yaratılış ve Türeyiş*, 4. basım, Türk Kültür Yayınları, İstanbul 1981, s. 15.
[21] B. Ögel, *Türk Mitolojisi I*, 4. basım, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2001, s. 77.

Son olarak *Aydınlanma Değil Merhamet* romanında, Attilâ İlhan'dan hareket edilerek bir üslup taklidi yapılır. *"Never were the revolutionaries we loved. Ne devrimciler sevdik zaten yoktular."* (ADM: 354) satırlarında *Böyle Bir Sevmek*[22] şiirinin "ne kadınlar sevdim zaten yoktular" dizesinin sentaksı ve ritmi vardır. Bu taklit, aynı romanın ilerleyen sayfalarında yinelenir (ADM: 379). Bu uygulamadan murat edilen amaç, gülünç ya da ciddi bir hava oluşturmak değil; yalnızca edebî bir hoşluk meydana getirmektir.

3.3.1.4.2.2. İçerik Aktarımı

Metin dönüştürme yönteminin bir tekniği olan içerik aktarımında *"Başka bir metnin içeriği aynen değil de mahiyet, anlam ve konu olarak biraz değişik bir bağlamda aktarılır."* (Çetin, 2007: 221) Metin ekleme yönteminde, bilimsel eserlerdeki alıntılarda olduğu gibi hem içerik hem üslup korunurken içerik aktarımında üslup ve ifade değişikliklerine gidilebilir. Bu yöntemle başka bir eserden alınan kolaj, dil ve ifade değişikliğine uğrayarak hedef metin içine yerleştirilir.

Sigmund Freud'un adı verilmeden, bilim adamının psikolojik saptamaları içerik aktarımı yoluyla *İşkenceci*'de kullanılmıştır. *"Çok uzaklarda, Kafdağı'nın oralarda bir yerlerde bir sakallı adam, gözlüklerini yerleştirdi. Piposunu eline aldı.*

'Oedipus kompleksi,' dedi, 'anayla zina içgüdüsü.'" (İ: 6)

Viva La Muerte'de içerik aktarımı bağlamında Yunus Emre'nin *"Ne varlığa sevinirim / Ne yokluğa yerinirim"* dizeleri, *"Ne varlığa sevinen ne yokluğa yerinen*

[22] A. İlhan, *Böyle Bir Sevmek*, 4. basım, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s. 33.

bir derviş ve Tanrı-tanımaz bir devrimciydi, Binali." (VLM: 135) biçimine dönüştürülmüştür.

Alev Alatlı'nın romanları içerik aktarımı konusunda bir hayli zengindir. Bu yöntemle oluşturulan metinlerarası ilişkiler, nicelik bakımından neredeyse metin ekleme yöntemine yaklaşır. Çeşitli kaynaklardan yapılan içerik aktarımları; Türk edebiyatı, dünya edebiyatı, müzik ve sinema, bilim dünyası, devlet adamı ve siyasi figürler, din ve mitoloji başlıkları altında toplanmıştır.

Hem klasik hem de modern dönemin üyesi olan pek çok Türk yazarı ve şairine içerik aktarımı için başvurulmuştur. Dede Korkut, Nasrettin Hoca, Oğuz Kağan, Şecere-i Terakime gibi pek çok eski kaynaktan yararlanılmıştır. Dünya edebiyatı içinde yine Rus ve Fransız yazarlarının ağırlığı hissedilir. Bunlar içinde Aleksandır İsayeviç Soljenitsin ön plana çıkmaktadır. Alman, İngiliz, Çinli ve Yunan yazarlarla da metinlerarası ilişki kurulmuştur.

Bilim dünyası içinde Sigmund Freud'dan geniş ölçüde içerik aktarımı yapıldığını görüyoruz. Müzik, sinema, devlet adamı, siyasi figürler, din ve mitolojiden yapılan içerik aktarımları çok fazla değildir. Ancak gerekli durumlarda bu kaynaklardan yararlanılmıştır.

3.3.1.4.2.2.1. Türk edebiyatı

Ahmet Hamdi Tanpınar (KKK: 35), Ali Bulaç (NT: 159), Âşık Paşazade Tarihi (OKM: 118), Âşık Veysel (KKK: 87), Cemil Meriç (OKM: 82, 163), Cemil Meriç (VKY: 407), Dede Korkut (OKM: 329-330), Dr. Rıza Nur: *Hayat ve Hatıralarım* (OKM: 272, 273), Emine Işınsu: *Sancı* (OKM: 302), Halide Edip Adıvar: *Vurun*

Kahpeye (OKM: 234), Karacaoğlan (SKR: 419, 424), Mercimek Ahmet (SKK: 540), Namık Kemal: *Vatan Yahut Silistre* (SKR: 435), Nasrettin Hoca (SKK: 135, 478-479), Nâzım Hikmet (ADM: 389), Nedim (ADM: 460), Nihal Atsız: *Bozkurtların Ölümü*, *Bozkurtlar Diriliyor* (OKM: 301), *Oğuz Kağan Destanı* (SKR: 18), Ömer Seyfettin: *Pembe İncili Kaftan* (SKR: 314), *Şecere-i Terakime* (OKM: 330), Ahmet Turan Alkan (NT: 436), Yakup Kadri Karaosmanoğlu (NT: 206), Yunus Emre (VLM: 135; KKK: 211).

3.3.1.4.2.2.2. Dünya edebiyatı

Aleksandr Herzen (DN: 199), Aleksandr İsayeviç Soljenitsin (EUE: 152-153, 178-190, 194-199), Anton Çehov: *Vişne Bahçesi* (ADM: 253), Brian Barry (OKM: 344), Claire Sterling: *Thieves' World* (EUE: 60, 62), Claude Adrien Helvétius (DN: 21), Descartes (ADM: 89), Dmitri Merejkovski (DN: 209), Dostoyevski (ADM: 73, 189, 451), Eflatun (DN: 144), El Maksudi (ADM: 74), Emerson (EUE: 344, 345), Emile Durkheim (EUE: 246), Ernest Renan (EUE: 360), Eugene O'neill: *Ufkun Ötesinde* (NT: 153), F. Scott Fitzgerald: *Büyük Gatsby* (ADM: 54), Flaubert: *Madam Bovary* (SKK: 501), Gogol (EUE: 101), Homeros: *Odysseia* (OKM: 170), İmmanuel Kant (SKK: 454; EUE: 344), John Locke (DN: 20-21; EUE: 344), Joseph Conrad (OKM: 81), Karl Marks (OKM: 82, 355), Konfüçyüs (OKM: 367-368), Lao Tzu (DN: 191, 197), Leibnitz (DN: 28), Leonov (ADM: 253), Lev Tolstoy (DN: 2), Maksim Gorki (ADM: 444, 451), Musorgski (DN: 343-348), Pasternak: *Dr. Jivago* (VKY: 415), Petrarca: *St Augustin'le Diyalog* (NT: 336), Platters (KKK: 184), Rousseau (OKM: 282), Rudyard Kipling (OKM: 82), Samuel Huntington (EUE: 286), Shakespeare (KKK: 87), Thoreau (EUE: 344), Turgenyev: *Babalar ve Oğullar*

(ADM: 351; DN: 122), Viktorya Tedoru (OKM: 194), Weber (EUE: 286), Wittgenstein (SKK: 619), Ying-Yang (SKK: 129).

3.3.1.4.2.2.3. Müzik ve sinema

Ali Rıza Binboğa (KKK: 238), Beatles (OKM: 66), *Kuzuların Sessizliği* (KKK: 59), *Yüzüklerin Efendisi* (SKR: 56-57).

3.3.1.4.2.2.4. Bilim dünyası

Gazali (SKR: 413, 431), İmam Gazali (SKK: 453), Oktay Sinanoğlu (SKR: 421-422), Uzunçarşılı (KKK: 100); Edward Said (ADM: 387), Erich Fromm (VKY: 400-401; OKM: 344), Jung (ADM: 103), Sigmund Freud (İ: 6; VKY: 400-401; SKK: 296, 299, 335, 336), Valentin Pavlov (EUE: 58, 59, 60); Encyclopedia Britannica: "Kapitalizm" (SKK: 84), İnternet: "Afazi" (SKK: 74-76).

3.3.1.4.2.2.5. Devlet adamı ve siyasi figürler

Atatürk (SKK: 558), Alpaslan Türkeş (OKM: 385), Bilge Kağan (OKM: 372), Cengiz Han: *Nal Hikâyesi* (SKK: 123); Adolf Hitler (ADM: 453), Boris Yeltsin (EUE: 50, 51, 52, 56, 57), General McArthur (ADM: 235).

3.3.1.4.2.2.6. Din ve mitoloji

Ebu Suut el Haravi (OKM: 402), Erzurumlu İbrahim Hakkı (OKM: 55, 61-62), Hallacı Mansur (OKM: 115), Hz. İsa (ADM: 142, 147), Hz. Musa (ADM: 148),

Kur'an (ADM: 454), Romus ile Romulus (VKY: 446), Zerdüşt/Zarathustra (DN: 145).

3.3.1.4.2.3. Çağrışımsal Göndermeler

Metin dönüştürmenin bir diğer tekniği olan çağrışımsal gönderme; metinlerin, yazarların, önemli kişilerin adlarını anarak gerçekleştirilir. Buna, romanda kullanılan bir çeşit telmih, anıştırma da diyebiliriz. Bu bağlamda Alatlı, romanlarında yüzlerce çağrışımsal göndermeye başvurmuştur. Böylece hem romanlar derinlik kazanırken hem de anlatıların gerçeklik duygusu artmıştır.

Çağdaş Türk edebiyatı içinde yer alan onlarca şair ve yazar, çağrışımsal gönderme tekniğiyle anılmıştır. Tekrarlanma oranı bakımından Cemal Kutay, Cemil Meriç, Mevlana, Namık Kemal, Nâzım Hikmet Ran, Nihal Atsız, Şevket Süreyya Aydemir'in adları öne çıkmaktadır.

Dünya yazarları ve düşünürleri içinde Aleksandr İsayeviç Soljenitsin, Aleksandr Puşkin, Aristo, Dostoyevski, Eflatun, Karl Marks, Lev Tolstoy, Nikolay Novikov, Gogol, Shakespeare ve Voltaire'e; diğerlerine oranla daha fazla çağrışımsal göndermede bulunulmuştur. Bunlar içinde Soljenitsin'e defalarca gönderme yapılmıştır. "Gogol'un İzinde" dizisinde Rus insanı ve Rus kültürü gözler önüne serilirken Soljenitsin, Dostoyevski, Puşkin, Tolstoy, Gogol ve Novikov'dan geniş ölçüde yararlanılmıştır. Siyah-beyaz mantıktan söz edildikçe Aristo, sosyalizm gündeme geldikçe Marks anılan isimler olmuştur.

Alev Alatlı'da Ayten Gökçer, Hülya Avşar, Levent Kırca; Alain Delon, Grace Kelly, Katherine Hepburn gibi pek çok ünlü tiyatro ve sinema sanatçısına gönderme

yapılmıştır. Özellikle tiyatro sorunlarının tartışıldığı ve kültürel sömürgecilikten söz edildiği bölümlerde sahne sanatçıları anılmıştır. Yine kültür çevresinde gelişen izleklerin içinde, Türk ve dünya müziğinden pek çok isim gündeme gelmiştir. Az da olsa plastik sanatçılara yapılan çağrışımsal göndermeler mevcuttur. Özellikle Türk resim sektörünün irdelendiği *Kadere Karşı Koy A.Ş.* romanında bu isimlerin yoğunlaştığı görülür.

Geçmişten günümüze kadar pek çok önemli Türk bilim adamının anılmasının yanı sıra dünyadan da geniş ölçekteki bir bilim yelpazesine gönderme yapıldığı saptanmıştır. "Schrödinger'in Kedisi" dizisinde Türklerin tarihte yetiştirdiği bilginlere göndermede bulunulmuştur. Bu vesileyle Türklerin kendilerine özgü bir uygarlık yarattıkları, dünya karşısında ezik durmalarının söz konusu olmadığı vurgulanmıştır. Dünya bilim adamları içinde Albert Einstein, Lorenz, Schrödinger, Sigmund Freud, Stephen Hawking dikkati çeken isimlerdir. Zira Alatlı'nın romanlarında geliştirdiği pek çok düşüncenin kökeninde adı geçen bilim adamları yatmaktadır.

Romanlarda dünden bugüne birçok tarihsel ad, devlet adamı, siyasi figür ve bürokrata çağrışımsal göndermede bulunulmuştur. Türkiye'yi ve dünyayı ilgilendiren toplumsal ve siyasal gelişmeler hakkında yazılmış belgesel romanlar için bu durum şaşırtıcı değildir. Zira romanlarda ele alınan çoğu meselenin içinde anılan devlet adamları ve siyasi figürler yer almaktadır. Böylece hem istenen meseleler irdelenmiş hem de meselelerin kurguyu aşan özelliklerine işaret edilmiştir. İş çevrelerine yapılan göndermeler de aynı nedene bağlanmalıdır. Doğal olarak konu ve izlekler, iş dünyasındaki pek çok figürü roman dünyasının içine çekmiştir.

Dinî sorunsallar, semavi dinlerin akideleri Alatlı'nın romanlarında geniş yer bulur. Buna bağlı olarak da dinî simgelere, inanç önderlerine, mitolojiye çok sayıda gönderme yapılmıştır.

3.3.1.4.2.3.1. Türk edebiyatı

Abdülbaki Gölpınarlı (SKK: 338), Abdülhak Hamit Tarhan (NT: 268), Abdülhamid İbni Türk (SKR: 442), Adalet Ağaoğlu (KKK: 147; VKY: 386), Adnan Adıvar (SKR: 278, 364), Ahmed Arif (VKY: 345), Ahmet Altan (KKK: 240), Ahmet Kabaklı (İ: 93), Ahmet Muhip Dıranas (OKM: 19), Ahmet Rıza (SKK: 248), Alev Alatlı: *Nuke Türkiye* (OKM: 33), *Valla Kurda Yedirdin Beni* (OKM: 38, 291), *Viva La Muerte* (VKY: 339; OKM: 33, 54, 177, 290), Ali Püsküllüoğlu (OKM: 68), Asım Bezirci (NT: 268), Aziz Nesin (VKY: 82, 89, 447; OKM: 325; SKK: 540), Azra Erhat (NT: 96), Behçet Kemal Çağlar (OKM: 19), Cahit Sıtkı Tarancı (VKY: 345), Can Yücel (KKK: 113), Cemal Kutay (SKR: 255, 266, 269, 273, 274, 278, 294), Cemil Meriç (VKY: 64, 276, 487; SKR: 229; ADM: 30), Cemil Meriç: *Bir Dünyanın Eşiğinde* (NT: 353), *Bu Ülke* (VKY: 184; OKM: 392), Dilmen (KKK: 147), *Divan u Lugati'Türk* (SKR: 430), Dr. Hikmet Kıvılcımlı (OKM: 26), Dr. Rıza Nur (OKM: 80, 274), Erdal Atabek (OKM: 343; KKK: 134), Falih Rıfkı Atay (SKK: 558), *Ferhat ile Şirin* (VLM: 134; SKK: 569), Ferid Edgü: *Çığlık* (NT: 269), Fuzuli (VKY: 335; SKR: 425), Gaspıralı İsmail (ADM: 274), Haldun Taner: *Keşanlı Ali Destanı* (OKM: 91; KKK: 92; EUE: 41, 150), Halide Edip Adıvar (SKR: 278), Halide Edip Adıvar: *Vurun Kahpeye* (OKM: 354), Halikarnas Balıkçısı (NT: 96; KKK: 103), Hamdullah Suphi Tanrıöver (OKM: 273), Hıfzı Veldet (OKM: 335), *Hüsrev ile Şirin* (SKK: 232), İlhami Soysal (VKY: 242; OKM: 226), İlhan Berk (SKR: 136), *İstiklal*

Marşı (SKK: 78), Kemal Tahir (VKY: 407), Kemalettin Kamu (OKM: 19), *Kerem ile Aslı* (SKK: 569), Köroğlu (VKY: 75), *Kül Tigin ve Bilge Kağan Kitabeleri* (SKR: 402), Kürşat Başar: *Konuştuğumuz Gibi Uzaklara* (SKK: 545), Latife Tekin (OKM: 145), *Leyla ile Mecnun* (VKY: 184), Mehmet Âkif Ersoy (OKM: 371), Mehmet Rauf (VKY: 12), Melih Cevdet Anday (SKR: 136), *Mem u Zin* (VKY: 184), Mercimek Ahmet (SKK: 405), Mevlana (OKM: 394; KKK: 88; SKK: 630, 659; SKR: 130, 198, 199, 425; ADM: 454, 485, 490, 491), Muzaffer İzgü (KKK: 212), *Naima Tarihi* (SKK: 212), Namık Kemal (OKM: 147; SKK: 248; SKR: 266, 291), Namık Kemal: *İntibah* (OKM: 235), Nasrettin Hoca (SKK: 446, 588), Nâzım Hikmet Ran (NT: 88; VKY: 133, 432; OKM: 19; SKK: 626; ADM: 16, 179, 284, 328; DN: 166, 169, 170; EUE: 167, 218, 219, 220, 222), Nâzım Hikmet: *Kuvayı Milliye* (KKK: 108); *Makineleşmek İstiyorum* (VKY: 386), Nazlı Eray (KKK: 258), Necati Cumalı (KKK: 147), Necip Asım (OKM: 78), Necip Fazıl Kısakürek (OKM: 300, 371), Nesimi (VKY: 345; OKM: 345), Nezan Kendal (VKY: 337; EUE: 155), Nezihe Araz (KKK: 147), Nihal Atsız (OKM: 68, 69, 75, 79-82, 86-88, 92, 101, 106, 249, 272, 336, 364, 371; KKK: 148), Nurettin Özdemir (OKM: 68), Nurullah Ataç (NT: 212), *Oğuz Kağan Destanı* (SKR: 424), Orhan Pamuk (KKK: 285), Orhan Şaik Gökyay (OKM: 79), Orhan Veli Kanık (SKK: 549), Ömer Seyfettin: *Pembe İncili Kaftan* (VLM: 91, NT: 293), Özdemir İnce: *Kentler* (NT: 269), Peride Celal (ADM: 204), Prens Sabahattin (OKM: 77), Recep Bilginer (KKK: 147), Refik Erduran (KKK: 147), Reşat Ekrem Koçu (SKK: 338), Reşat Nuri Güntekin (OKM: 234), Rıza Tevfik (OKM: 147), Sabahattin Ali (OKM: 68), Sabahattin Eyüboğlu (NT: 91, 96; VKY: 177), Sezer Tansuğ (KKK: 153), Şemsettin Sami (SKK: 248), Şemsettin Sami: *Kamus-u Türkî* (SKR: 430); *Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat* (OKM: 235), Şevket Süreyya

Aydemir (VKY: 432; SKR: 255, 278; ADM: 179, 190, 328, 331, 334; DN: 192, 207, 338), Şükran Kurdakul: *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* (OKM: 68), Tarık Buğra (KKK: 147), Tevfik Fikret (NT: 267-268; SKR: 291), Turgut Özakman (KKK: 147), Vâlâ Nurettin (VKY: 432; ADM: 179, 328), Yahya Kemal Beyatlı (VKY: 12), Yakup Kadri Karaosmanoğlu (İ: 21, 22, 93; VKY: 15), Yalçın Küçük (VKY: 229; OKM: 265, 380), Yaşar Kemal (VKY: 82, 345), Yaşar Kemal: *İnce Memet* (OKM: 260), *Yemen Türküsü* (NT: 355), Yılmaz Çetiner (KKK: 236, 237), Yunus Emre (OKM: 83; SKK: 130; SKR: 145), Yusuf Akçura (VKY: 449; OKM: 77, 330; SKR: 364), *Yusuf ile Züleyha* (SKK: 232), Ziya Gökalp (OKM: 330; SKK: 248).

3.3.1.4.2.3.2. Dünya edebiyatı

Adam Smith (NT: 276), Addison (ADM: 479), Agatha Christie (KKK: 43, 258), Albert Camus: *Yabancı* (VKY: 354), Aleksandr İsayeviç Soljenitsin (ADM: 2, 8, 9, 11, 14, 16, 22, 25, 29, 30, 33, 34, 38, 69, 89, 97, 176, 353, 362, 436; DN: 190, 200, 338, 350, 353, 387, 494; EUE: 11, 109, 111, 112, 129, 130, 150-152, 154, 155, 159-161, 163-176, 178, 245, 269, 276-278, 280, 282-284, 299), Aleksandr İsayeviç Soljenitsin: *Kanser Koğuşu* (EUE: 332), Aleksandr Puşkin (ADM: 2, 13, 20, 170, 184, 331; DN: 47, 128, 260, 438, 469; EUE: 101, 178, 228, 229, 267, 287, 337, 321, 355, 399), Aleksandr Radişçev (ADM: 482, 485, 486; DN: 74, 75), Alexandre Dumas (EUE: 139), Alfred Von Hayek (SKK: 627), Andrey Belıy (DN: 216, 217, 218, 219), Anna Ahmatova (ADM: 436), Anton Çehov (ADM: 42, 472; EUE: 112, 178, 381), Anton Çehov: *Vişne Bahçesi* (DN: 258), Apollinaire (EUE: 284), Aristo (SKK: 127-129, 135, 139, 140, 143-145, 184, 185, 188, 254, 370, 436, 438, 442, 443, 446, 448, 449, 456, 483, 496, 570, 622, 632; SKR: 81, 140, 216, 237, 414, 418;

DN: 24, 28, 188, 198, 227), Assoslu Cleantes (SKR: 199), August Comte (OKM: 404; SKK: 369; SKR: 99), Bakunin (VKY: 396; ADM: 81; DN: 267), Balzac (SKK: 352), Basralı Rabia Hanım (SKR: 199), Baudelaire (OKM: 401; DN: 158, 209), Bayle (ADM: 460), Beckett (NT: 154), Bergson (NT: 158), Bernard Shaw (SKR: 425), Bertholt Brecht (NT: 154; OKM: 73; KKK: 92; EUE: 218, 219), Bill Mandel (ADM: 282, 284), Boris Pasternak (ADM: 482), Boris Pasternak: *Dr. Jivago* (ADM: 170, 262), Bunyan (ADM: 479), Byron (ADM: 426), Carlos Castenada (SKR: 191), Cervantes: *Don Kişot* (EUE: 335), Chateaubriand (VKY: 339), Christopher Marlowe (DN: 206), Colette (EUE: 139), Corneille (ADM: 458), Daniel Defoe (SKR: 363), Dante (SKK: 437), Demokritos (SKK: 128, 139, 187), Denis Diderot (ADM: 464, 466, 469; DN: 160), Descartes (NT: 95, 158; OKM: 404; SKK: 494, 633; ADM: 460; DN: 27, 161), Dickens: *Oliver Twist* (SKR: 284), Doris Lessing: *Altın Defter* (VKY: 405), Dostoyevski (ADM: 184, 190, 482; DN: 169, 175, 183, 209, 275, 281, 335, 338, 339, 384, 474, 493, 497; EUE: 157-161, 187, 245, 246, 284, 330, 333), Dostoyevski: *Suç ve Ceza* (ADM: 175, 253; EUE: 393), Durkheim (NT: 162; VKY: 396), Edgar Morin (VKY: 336), Edward Said (OKM: 34; SKR: 364), Eflatun (SKK: 128, 139, 187, 436, 633; SKR: 140, 237; ADM: 443, 476, 485; DN: 13, 22, 25, 188), Emily Bronte (KKK: 43), Engels (NT: 158; VKY: 85, 404; OKM: 195; ADM: 492; DN: 193), Engels: *İngiliz İşçi Sınıfının Durumu* (SKR: 284), Epikür (SKR: 199), Erich Fromm (VKY: 64; SKK: 696; ADM: 280; DN: 29), Ezop / Aesop (EUE: 111), F. T. Marinetti (OKM: 85), Flaubert (NT: 95; VKY: 338), Flaubert: *Madam Bovary* (KKK: 260), Fortenelle (ADM: 460), Foucault (DN: 485), Franz Kafka: *Dava* (VKY: 354), Frederick Forsyth: *İkona* (EUE: 1), Friedman (SKK: 134), Gassendi (ADM: 460), George Orwell: *1984* (EUE: 22), *Gılgamış* (ADM: 64), Giovanni

Boccaccio: *Decameron* (ADM: 431), Goethe (DN: 24, 227), Goethe: *Faust* (VKY: 16), Gregori Skovoroda (ADM: 482, 483, 484), Hegel (SKK: 228), Heinrich Böll (EUE: 186), Hemingway (SKK: 335; SKR: 227), Henry Miller (EUE: 160, 161), Homeros (İ: 23; OKM: 29), Homeros: *Odesseia* (VKY: 8, 9; OKM: 179), İonesco (NT: 154), İrvin Yalom (SKK: 252), James Joyce (SKR: 425), Jean Genet: *Kız Kardeşler* (EUE: 4, 160), Jeanne Moreau (KKK: 189, 192), *Kamelyalı Kadın* (OKM: 235), Kant (NT: 158; DN: 27, 161), Karl Marks (NT: 95, 158, 179, 293; VKY: 65, 85, 245, 272, 276, 403, 404, 405; OKM: 74, 189, 195, 345, 394, 401; SKK: 170, 188, 227, 647; ADM: 114, 353, 354, 449, 492; DN: 6, 10, 11, 13, 24, 139, 146, 154, 155, 240, 421, 474, 475, 481, 485, 487, 490; EUE: 210, 244), Karl Marks: *Das Kapital* (VKY: 349; EUE: 51), Karl Popper (NT: 285; VKY: 338), Kazancakis (NT: 180; VKY: 408; OKM: 176, 401), Kipling (VKY: 339), Konfüçyus (NT: 180; OKM: 171, 345, 401; DN: 489), Lamartine (VKY: 338), Lao Tzu (OKM: 401; SKR: 199; DN: 198, 488), Leibnitz (SKK: 183, 633; DN: 28, 161, 178), Lermontov (ADM: 482; EUE: 178), Lev Nikolayeviç Tolstoy (NT: 158; VKY: 396; OKM: 77; SKK: 335; ADM: 170, 225, 448; DN: 47, 92, 93, 119, 122, 123, 126, 127, 134, 153, 203, 209, 259, 273, 338, 340, 492, 494; EUE: 162, 163, 178, 277), Lev Nikolayeviç Tolstoy: *Anna Karenina* (ADM: 204); *Harp ve Sulh* (EUE: 161), Locke (ADM: 460), Lord Cromer (NT: 255, 273), Maksim Gorki (ADM: 190; DN: 133, 169, 338; EUE: 47, 66, 67, 222, 281), Mallarmé (DN: 209), Marcel Proust (DN: 158; EUE: 139), Marcel Proust: *Hazlar ve Günler* (KKK: 220), Marquee de Sade (ADM: 431), Maupassant (DN: 158), Max Weber (DN: 394), Maxime Rodinson (VKY: 336, 337), Maxwell (SKK: 183), Mayakovski (ADM: 42, 173, 174), Melaye Cizri (VKY: 335, 338), Michael Burke: *Dervişler Arasında* (ADM: 156), Milton (ADM: 460, 479), Moliére

(NT: 94, 95; ADM: 2, 3, 458; DN: 128), Montaigne (ADM: 460; DN: 209), Moris Schlick (NT: 285), Moritz Schlick (NT: 285), Nerval (VKY: 338), Nietzsche (SKK: 611; DN: 496; EUE: 244), Nikolay Novikov (ADM: 473, 475, 476, 479, 480, 481; DN: 160, 161, 162), Nikolay Vasilyeviç Gogol (OKM: 76; ADM: 1, 3-7, 9, 13, 20, 21, 23, 24, 29, 33, 42, 166, 170, 183, 184, 187, 188, 190, 201, 204, 210, 307, 324, 390, 419, 472, 492; DN: 91, 128, 176, 258, 265, 324, 325, 419, 431, 439, 456; EUE: 115, 158, 160, 227, 229, 355, 399), Oppenheimer (SKK: 454), Oscar Wilde (NT: 388), Owen (VKY: 396), Pablo Neruda (ADM: 284;EUE: 167, 218, 219), Per Bak (SKK: 689; SKR: 179), Pierre Loti (NT: 93; KKK: 192), Proudhon (VKY: 396), Rabelais (ADM: 460; NT: 95), Racine (NT: 95; ADM: 458), Rimbaud (DN: 209), Robinson Crusoe (NT: 45), Ronald Hubbard (SKR: 189), Rousseau (OKM: 404; ADM: 472; DN: 9, 260), Rousseau: *Emile* (ADM: 469), Rudolf Carnap (SKK: 633), Rudolf Kalman (SKK: 445, 446), Saint Simone (NT: 95), Samuel Beckett (SKR: 425), Sartre (VKY: 133, 336, 337), Schiller (VKY: 16), Schweitzer (VKY: 396; OKM: 401), Seneca (ADM: 476), Sergey Yesenin (EUE: 178, 321), Shakespeare (OKM: 374; ADM: 184, 185, 288; DN: 128, 260, 476), Shakespeare: *Hamlet* (ADM: 185); *Romeo ile Jülyet* (SKK: 569), Sherlock Holmes (KKK: 258), Simone de Beauvour (VKY: 336), Sofokles (KKK: 92), Sofokles: *Elektra* (NT: 335), Sokrat (SKK: 659; SKR: 140, 237; ADM: 462), Spinoza (SKK: 633), Stanley Kubrick: *Dr. Strangelove* (SKR: 244), Steel (ADM: 479), Şolohov (DN: 338), Şolohov: *Ve Durgun Akardı Don* (VKY: 386), Thomas Khun (NT: 285; VKY: 338), Thomas Moore (SKR: 198), Thomas Moore: *Ütopya* (DN: 13), Turgenyev (DN: 74, 258, 260; EUE: 355) Turgenyev: *Babalar ve Çocuklar* (SKK: 547), Tütçev (ADM: 482), *Ulysses* (OKM: 170, 172, 173, 178, 389; SKK: 145, 443), Verlaine (DN: 209),

Victor Hugo (NT: 158; VKY: 16), Victor Hugo: *Notre Dame'ın Kamburu* (KKK: 119), Visaryon Belinski (DN: 381, 383, 384), Vladimir Bukovski (EUE: 105, 106), Vladimir Nabokov (ADM: 17, 18, 19, 20, 23, 24, 29, 30), Vladimir Nabokov: *Lolita* (ADM: 16), Vladimir Sergieviç Solovyev (DN: 200, 201, 203, 204, 205), Voltaire (ADM: 431, 458, 459, 460, 463, 466, 469, 471; DN: 27, 158, 159), Vsevolod Garşin (DN: 336, 338, 339), William Blake (DN: 119), Zola (SKK: 352).

3.3.1.4.2.3.3. Türk sahne sanatçıları

Ahmet Uğurlu (KKK: 152), Ayten Gökçer (KKK: 77), Bedia Muvahhit (KKK: 101), Gülriz Sururi (KKK: 240), Haldun Dormen (KKK: 101), Hülya Avşar (KKK: 189), İlyas Salman (KKK: 152), Levent Kırca (KKK: 108), Muhsin Ertuğrul (KKK: 103), Müjde Ar (KKK: 192), Müşfik Kenter (OKM: 223), Nesrin Topkapı (KKK: 211), Neşe Düzel (KKK: 238), Perihan Savaş (KKK: 77), Türkan Şoray (KKK: 192), Uğur Yücel (KKK: 230), Yılmaz Güney (VKY: 307, 345), Zuhal Olcay (KKK: 111).

3.3.1.4.2.3.4. Dünya sahne sanatçıları

Alain Delon (KKK: 54), Anthony Quinn (SKK: 340), Brook Shields (SKK: 337), Catherine Deneuve (KKK: 192, 194), Cindy Crawford (KKK: 33), Demi Moore: *Striptease* (EUE: 7), Elizabeth Taylor (KKK: 6), Eyzenşteyn (ADM: 250), Fellini (KKK: 57), Grace Kelly (KKK: 193), Greta Garbo (KKK: 192; ADM: 54), Humphrey Bogard (KKK: 209), Humphrey Bogart: *Casablanca* (ADM: 19), İngrid Bergman (ADM: 54), James Dean: *Asi Gençlik* (SKR: 248), Jodie Foster (KKK: 193), John Wayne (KKK: 248), Katherine Hepburn (KKK: 35, 189, 248), *Kızarmış*

Yeşil Domatesler (SKK: 324), Marilyn Monroe (OKM: 37, 38; KKK: 56; EUE: 84), Marlene Dietrich (KKK: 191), Marlon Brando: *Baba* (ADM: 369), Omar Şerif (KKK: 286), *Paris'te Son Tango* (VKY: 230), Samantha Fox (KKK: 303), Sharon Stone (KKK: 189; SKR: 120), *Therese* filmi (VLM: 15).

3.3.1.4.2.3.5. Türk müzik adamları

Ahmet Ertegün (KKK: 236), Ahmet San (KKK: 286), Ajda Pekkan (KKK: 284), Ali Rıza Binboğa (KKK, 238), Aysel Gürel (KKK: 258), Bulutsuzluk Özlemi (SKK: 302, 306), Bülent Ersoy (SKK: 559), Cem Karaca (SKK: 306), Dede Efendi (SKR: 149), Emrah (KKK: 77), Esin Afşar (OKM: 57), Gönül Yazar (KKK: 189), Grup Gündoğarken (OKM: 111), Grup Yorum (SKK: 291), Gürel Aykal (OKM: 86, 88), Itri (OKM: 300; SKR: 227), İbrahim Tatlıses (KKK: 77, 106, 284), Kayahan (NT: 428), Leman Sam (OKM: 111), Mehmet Özbek (KKK: 108), Moğollar (SKK: 306), Muazzez Ersoy (KKK: 161), Münir Nurettin (KKK: 94); SKR: 238), Nükhet Duru (KKK: 284), Özdemir Erdoğan (NT: 355), Rahmi Saltuk (VKY: 345), Ruhi Su (VKY: 345), Sertap Erener (KKK: 83, 113), Sibel Can (KKK: 284), Zekai Dede (SKR: 149), Zeki Müren (KKK: 112; SKK: 283).

3.3.1.4.2.3.6. Dünya müzik adamları

Bach (ADM: 392), Beatles (KKK: 268; SKK: 306; SKR: 191), Beethoven (EUE: 165), Bob Dylan (NT: 168; ADM: 276, 285, 288), Chopin: *Cenaze Marşı* (SKK: 510), *Damdaki Kemancı* (KKK: 112), Elvis Presley (NT: 346), *Evita* (KKK: 112), Joan Baez (ADM: 55, 285), John Lennon (ADM: 268), Madonna (KKK: 304; SKK:

599, 605; EUE: 84), Metallica (SKK: 605), Michael Jackson (SKK: 605; EUE: 84), Modest Petroviç Musorgski (DN: 329, 330, 333-364), Nat King Cole (KKK: 268), Orson Welles (VLM: 43), Pavel Robeson (ADM: 284), Pete Seeger (EUE: 167, 218), Richard Wagner (ADM: 81; DN: 267), Rinkski-Korsakov (ADM: 436), Ritsos (OKM: 299), Rolling Stones (SKK: 306, 605), Sarah Bernhardt (KKK: 113), Shirley Maclaine (SKR: 191), Vladimir Belski (ADM: 436).

3.3.1.4.2.3.7. Türk plastik sanatçıları

Abidin Dino (NT: 96), Bedri Baykam (VKY: 308), Cihat Burak (KKK: 148), Hoca Ali Rıza (KKK: 145, 146), Hüseyin Avni Lifij (KKK: 145), Mehmet Güleryüz (KKK: 153, 223, 288), Mimar Sinan (KKK: 112, 267; SKK: 56), Neşe Erdok (KKK: 148), Zeki Faik (KKK: 148).

3.3.1.4.2.3.8. Dünya plastik sanatçıları

Ayvazovski (KKK: 267), Leo Castelli, Leonardo da Vinci (DN: 260; EUE: 186), Picasso (OKM: 264;SKK: 134, 188), Raphael (DN: 260), Van Gogh (ADM: 392).

3.3.1.4.2.3.9. Türk medyası

Abdi İpekçi (VKY: 82), Ali Rıza Kardüz (KKK: 287), Asaf Güneri (KKK: 238), Asaf Savaş (KKK: 39), Aydın Ayaydın (KKK: 236), Bülent Özveren (KKK: 152), Canan Barlas (KKK: 236, 237, 238, 240, 294), Cem Özer (KKK: 294), Cüneyt Aykal (KKK: 287), Çetin Altan (VKY: 103, 183, 368; OKM: 240, 265, 342), Dinç Bilgin

(KKK: 237; SKR: 311), Duygu Asena (NT: 425; OKM: 196), Emin Çölaşan (NT: 40), Feyyaz Tokar (KKK: 236, 237), Güneri Civaoğlu (KKK: 235), Güngör Uras (KKK: 287), Hasan Bülent Kahraman (KKK: 288), Hasan Cemal (VKY: 242; OKM: 79, 226), Hıncal Uluç (KKK: 294), Hikmet Onat (KKK: 145), Ilıcaklar (SKK: 607), İlhan Selçuk (VKY: 242; OKM: 79, 226, 240), Kemal Ilıcak (KKK: 164), Mehmet Ali Birand (KKK: 236, 237), Mehmet Barlas (KKK: 156, 204, 234), Meral Tamer (KKK: 238), Metin Toker (OKM: 252), Nazlı Ilıcak (KKK: 150, 164, 237), Oktay Ekşi (KKK: 100), Osman Ulagay (KKK: 238), Sadettin Arsel (OKM: 80), Seynan Levent (KKK: 289), Uğur Mumcu (ADM: 294, 359), Yaman Törüner (KKK: 236), Yunus Nadi (OKM: 273).

Türk yayın organları; Atsız Mecmua (OKM: 80), Büyük Doğu (OKM: 80), Çınaraltı (OKM: 80), Düşünen Adam (OKM: 80), Genç Kalemler (NT: 205-206), Gırgır dergisi (VLM: 14), Meydan gazetesi (KKK: 236), Millî Işık (OKM: 80), Millî Yol (OKM: 80), Ocak (OKM: 80), Orhun (OKM: 80), Ötüken (OKM: 80), Show TV (KKK: 236), Tan gazetesi (KKK: 236), Türk Birlik Revüsü (OKM: 80), Türk Yurdu dergisi (OKM: 78), Türklük Dergisi (OKM: 80), Ulus gazetesi (İ: 23), Vatan gazetesi (İ: 23), Yol (OKM: 80).

3.3.1.4.2.3.10. Türk bilim adamları

Ali Kuşçu (SKR: 73, 87, 100, 137), Altan Deliorman (OKM: 78, 82, 89, 91, 101, 103, 198), Ebu Vefa (SKR: 439), El Biruni (SKK: 437; SKR: 431, 436, 438, 439, 442), El Kindi (SKK: 436, 437), Farabi (SKK: 216, 437; SKR: 198, 199, 200, 233) Gazali (OKM: 62, 64; SKK: 216), Gıyasettin Cemşit Kaşi (SKR: 78, 84-86, 441),

İbni Haldun (SKK: 228, 437), İbni Rüşt (SKK: 437), İbni Sina (SKK: 216, 437), İbni Teymiye (SKK: 216), İbnül Arabi (SKK: 229), İlber Ortaylı (SKR: 364), Lütfi Askerzade (SKK: 137, 437; SKR: 442), Molla Fenari (SKR: 86), Muhammet el Gürcani (SKR: 86), Muhammet İbni Musa el Harizmi (SKK: 437; SKR: 442), Murat Bardakçı (KKK: 286; SKR: 364), Nasrettin Tusi (SKR: 137), Nilüfer Göle (KKK: 39, 176), Oktay Sinanoğlu (SKR: 421), Pertev Naili Boratav (OKM: 68), Piri Reis (SKR: 235), Profesör Hüseyin Koçak (SKR: 421), Profesör Üstün Ergüder (SKR: 311), Reha Oğuz (KKK: 148), Takiyüddin Efendi (SKR: 78, 136, 138, 157, 436, 438), Tevfik Çavdar (OKM: 370; NT: 137), Uluğ Bey (SKR: 78, 82, 84-87, 100, 101, 118, 136, 152, 156, 436, 441), Zeki Velidi Togan (OKM: 79; SKR: 364).

3.3.1.4.2.3.11. Dünya bilim adamları

Albert Einstein (İ: 79; NT: 162, 285, 293; VKY: 285, 396, 466; SKK: 132, 136, 137, 180, 184, 256, 373, 638; SKR: 81, 209, 233, 361, 421, 431; ADM: 411; DN: 190, 485, 492), Andrei Kolmogorov (SKK: 131), Arşimed (SKR: 137), Bart Kosko (SKK: 136, 256, 590), Bertrand Russell (SKK: 140, 256; SKR: 245), Bohr (SKK: 373), Boltzmann (SKK: 440, 498; SKR: 153, 235), Carl Jung (SKR: 70), Colomb (SKR: 235, 301), Darwin (OKM: 61, 171; NT: 308; SKR: 236; SKK: 62, 550, 556, 592; DN: 235), Eddington (SKK: 455), Edward Wright (SKR: 151, 152), Erik Traub (SKR: 298), Euclid (SKR: 437), Francis Bacon (NT: 280; SKR: 81), G. L. Lewis: *Türk Dil Reformu Üzerinde Düşünceler* (NT: 209), Galile (SKK: 629; SKR: 82, 83, 236), Gerardus Marcator (SKR: 84, 151, 152, 154), Guo Shoujing (SKR: 78, 82, 441), Heraklit (SKR: 199), Hipokrat (SKK: 436), Hipparkus (SKR: 82), İrvine (SKR: 235), İsaac Newton (SKK: 367, 446, 455; SKR: 178; ADM: 270, 460; DN: 25, 26,

27, 28), İvan Vinogradov (SKK: 131), Kan Te (SKR: 82), Kepler (ADM: 270), Klaudius Ptolemi (SKR: 438, 439), Kristof Kolomb (ADM: 411), Kurt Gödel (SKK: 131, 137, 439, 455, 498, 589, 590), Lorenz (SKK: 637), Lorenz: Kelebek Etkisi Kuramı (SKK: 492), Madam Curie (OKM: 173), Magellan (SKR: 235), Marco Polo (SKR: 235), Mildred Dickemann (SKK: 592), Noam Chomsky (EUE: 138), Oskar Morgenstern (SKR: 246, 247), Öklid (SKK: 436), Pastör (SKK: 256; NT: 321) Pitagoras (SKR: 136, 149, 152, 154, 441), Planck (SKR: 81), Ptolemy (SKR: 82, 136), Roger Bacon (SKK: 437), Roger Penrose (SKK: 373, 422, 454), Schrödinger (SKK: 126, 260, 422, 446, 447, 453, 455, 703; SKR: 81, 82, 174, 215, 233), Sevillalı Ebu Muhammet Cabir (SKR: 438, 439), Shih Shen (SKR: 82), Sigmund Freud (NT: 293, 324, 367; VKY: 428; KKK: 43; SKK: 131, 232, 452, 560; ADM: 29, 30, 411; DN: 10), Stephen Hawking (SKK: 134, 288, 371-373, 422, 454, 627; SKR: 70, 428), Su Sung (SKR: 84, 146, 147), Trofim Denisoviç Lisenko (DN: 234, 236, 241-246, 248), Turing (SKK: 440, 498; SKR: 153, 236), Von Neumann (SKR: 245-247, 361), Werner Heisenberg (SKK: 126, 128, 436, 590; SKR: 215, 229), Wu Hsien (SKR: 82).

3.3.1.4.2.3.12. Türk devlet adamı ve siyasi figürleri

Ahmet Özal (KKK: 238), Alpaslan Türkeş (OKM: 73, 85, 90, 364), Atıf Erçıkan (OKM: 79), Bedrettin Dalan (VKY: 295; SKK: 537), Behice Boran (VKY: 82), Bülent Ecevit (NT: 168, 179, 409; VKY: 82; OKM: 296, 305, 335, 396; KKK: 273), Cavit Kavak (KKK: 237), Deniz Baykal (VKY: 52; KKK: 237; OKM: 88), Deniz Gezmiş (SKK: 306, 469), Doğan Avcıoğlu (VKY: 88, 89, 242; OKM: 79, 240), Doğu Perinçek (VKY: 80, 113, 114, 115), Doktor Nâzım (ADM: 179), Erdal İnönü

(OKM: 369), Eyüp Sabri Akgöl (SKR: 278), Fikri Sönmez (VKY: 396, 397), Fuat Köprülü (SKR: 364), Güneş Taner (NT: 364; KKK: 204, 237), İlhan Kesici (KKK: 165), İsmail Cem (SKR: 312), İsmet Sezgin (KKK: 289), Kenan Evren (NT: 195; OKM: 264, 265; KKK: 12, 276; SKK: 524, 627), Mahir Çayan (VKY: 55), Mehmet Ali Aybar (VKY: 54), Mehmet Özel (KKK: 146, 290, 294), Melih Gökçek (KKK: 283), Mesut Yılmaz (KKK: 70, 237, 273, 276), Mihri Belli (VKY: 86), Mithat Şükrü Bleda (SKR: 278), Mustafa Muğlalı Paşa (KKK: 98), Mustafa Reşit Paşa (OKM: 376), Necmettin Erbakan (SKK: 607), Orgeneral Memduh Tağmaç (OKM: 96), Rauf Denktaş (OKM: 129), Recai Kutan (SKK: 607), Sadri Maksudi (OKM: 77), Süleyman Demirel (VKY: 89, 303; OKM: 296, 380; SKK: 608, 660, 675; SKR: 279, 413), Tansu Çiller (KKK: 120, 164, 203, 232, 273, 276; SKK: 416; SKR: 279), Tayyip Erdoğan (KKK: 282), Turgut Özal (VKY: 91, 332; KKK: 18, 158, 238; SKK: 270, 536, 537, 558, 607, 634; SKR: 413), Uğur Bayar (SKR: 312), Yusuf Kemal Tengirşek (SKR: 278).

3.3.1.4.2.3.13. Dünya devlet adamı ve siyasi figürleri

Al Gore (SKR: 311; ADM: 374, 387), Aslan Mashadov (DN: 70; EUE: 80, 81, 89), Bill Clinton (SKR: 184, 299, 310, 344, 382; ADM: 386; EUE: 12, 24-26, 34, 75, 101), Boris Yeltsin (ADM: 9, 14, 33, 34, 161, 236, 237, 257-260, 291, 292, 294-296, 299, 302, 336, 342, 369; DN: 15, 16, 58, 65, 411, 420-423, 429, 438, 445, 480; EUE: 13, 15-17, 24-26, 29, 31, 40, 41, 48-50, 63, 65, 78, 80, 81, 92-94, 96, 97, 99, 100, 104, 112, 114, 129, 131-135, 246, 248-250, 257, 267, 269, 275, 283, 284, 296), Cahar Dudayev (DN: 57), Colin Powell (SKR: 309), Edward Şevardnadze (ADM: 356, 360; EUE: 26, 66, 68), Fidel Castro (SKK: 99; SKR: 183), George Bush (SKK:

102; ADM: 281, 374; DN: 141; EUE: 48, 126, 280), George Papandreu (SKR: 311), George Walker Bush (SKR: 382), Gerhard Schröder (NT: 264; ADM: 302; DN: 65; EUE: 101), Henry Kissinger (SKR: 193, 298, 310, 348), Hilary Clinton (SKR: 307, 310), Humeyni (NT: 40), İdi Amin (KKK: 43), James Wolfensohn (SKR: 310), Jirinovski (ADM: 260, 381; DN: 438), Jivkov (OKM: 325; ADM: 237), Kim Jong İl (ADM: 361), Kofi Annan (SKR: 405, 406), Kraliçe Beatrix (SKR: 311, 348), Lord Peter Sutherland (SKR: 310), Louis XIV (ADM: 459), Ludwig Wittgenstein (NT: 285), Lujkov (ADM: 336), Madeleine Albright (DN: 69), Malcolm X (SKR: 194), Margaret Thatcher (SKR: 394), Markos Vafiadis (OKM: 202), Mikail Gorbaçov (SKR: 311; ADM: 22, 127, 177, 234-237, 258-260, 265, 266, 268, 294, 295, 305, 333, 341, 342, 357, 369, 490; DN: 140, 141, 376, 400, 422, 423, 459, 478; EUE: 48, 51, 52, 58, 65-68, 106, 107, 114, 119, 126, 249, 275, 267, 269, 283, 288), Milesoviç (SKR: 251), Prenses Margaret (SKR: 312), Ronald Reagan (SKK: 102; ADM: 408; DN: 306), Saddam (KKK: 43; SKR: 251), Şamil Basayev (ADM: 302; DN: 65, 72), Vladimir Putin (ADM: 9, 14-16, 26, 116, 226, 302-304, 338, 360, 361, 425; DN: 63, 65, 72, 82, 87, 338, 376, 423, 480, 486; EUE: 9, 31, 37, 39, 40, 43, 78, 80, 89, 90, 93, 96, 100-102, 104, 105, 107, 131-134, 143, 144, 250, 252-254, 257-259, 262-265, 274, 283, 295, 298).

3.3.1.4.2.3.14. Türk tarihî kişilikleri

Abdülhamit II (VKY: 176, 387; OKM: 78, 373; SKR: 275, 278, 292), Adnan Menderes (OKM: 27, 73, 95, 258; VKY: 49), Ahmet III (DN: 37), Ali Fethi Okyar (SKR: 255, 256, 260, 262, 274, 278), Ali Fuat Başgil (OKM: 92), Ali Fuat Cebesoy (VKY: 54; SKR: 278), Atatürk (NT: 91, 93, 96, 204, 209; VKY: 66-68, 176, 229,

274, 339, 341, 347, 360-363, 449; OKM: 14, 133, 147, 153, 188, 197, 202, 239, 263, 273, 274, 343, 361, 362, 371, 373; KKK: 97, 112; SKK: 170, 178, 265, 268, 328, 329, 331, 450, 626; SKR: 281, 429; ADM: 334), Baltacı Mehmet Paşa (ADM: 456; DN: 36), Bilge Han (OKM: 373), Celal Bayar (OKM: 258), Cemal Gürsel (OKM: 90), Cemal Paşa (VKY: 176; SKR: 255, 278), Cengiz Han (SKR: 19, 168, 357; ADM: 214), Çaka Bey / Çakan Bey (OKM: 67), Çelebi Sultan Mehmet (SKR: 405), Enver Paşa (VKY: 75, 176; OKM: 78; SKR: 255, 278; ADM: 179), Fatih Sultan Mehmet (VKY: 339; SKR: 100), Fuat Köprülü (SKR: 364), Gazan Han (SKR: 156), Gazneli Mahmut (SKR: 439), İdris Şah (NT: 287), İsmet İnönü (NT: 207; VKY: 176; OKM: 1, 90, 99, 103, 134, 154, 239, 252, 271-273, 296; KKK: 97; SKK: 178, 265, 268), Jön Türk (VKY: 387), Kanuni Sultan Süleyman (OKM: 376), Kâzım Karabekir (OKM: 21, 147, 188; SKR: 255, 274, 279, 320, 324, 428, 429; ADM: 334), Köprülü Mehmet Paşa (SKK: 212), Kubilay Han (SKR: 72, 78, 81, 93, 119, 156, 434), Mareşal Fevzi Çakmak (OKM: 271-274), Melikşah (SKR: 156), Mete Han (OKM: 67; SKR: 18, 168, 357), Mithat Paşa (OKM: 147, 151, 373), Mustafa Reşit Paşa (OKM: 376), Orhan Gazi (OKM: 121; ADM: 213), Osman Bey (ADM: 213), Rauf Orbay (VKY: 176; SKR: 278), Refet Bele (SKR: 278), Resneli Niyazi Bey (SKR: 278, 292), Rıfat Paşa (SKR: 261), Süleyman Paşa (OKM: 121), Talat Paşa (VKY: 176; OKM: 146, 147; SKR: 255, 256, 260-262, 274, 278, 413), Teoman (SKR: 18), Tevfik Paşa (SKR: 261), Timur (SKR: 78, 101), Yavuz Sultan Selim (SKK: 246).

3.3.1.4.2.3.15. Dünya tarihî kişilikleri

Abraham Lincoln (EUE: 24, 26), Adolf Hitler (VKY: 16, 339, 399; OKM: 335, 378, 379; SKK: 639; SKR: 397, 398, 402; ADM: 18, 63, 230, 234, 381, 399, 401,

402, 453; DN: 59, 83, 390, 486; EUE: 75, 123, 229), Adolf Hitler: *Mein Kamf* (NT: 40), Aleksandr I (ADM: 185), Aleksandr II (DN: 336, 337), Aslan Yürekli Richard (NT: 335; OKM: 179), Başkan Carter (ADM: 408; DN: 306), Başkan Kennedy (SKR: 329), Başkan Roosevelt (SKR: 361), Brejnev (ADM: 356; DN: 302, 305, 400, 411, 419, 422, 423; EUE: 184, 267), Büyük İskender (VKY: 289), Büyük Petro (ADM: 431, 456, 475; DN: 27, 31-34, 36, 37, 45, 184, 419, 472, 493, 497), Cemal Abdülnasır (OKM: 90), Churchill (OKM: 136, 189, 203, 389; SKK: 404), Cicero (SKR: 199), Çar Nikolay II (ADM: 268), Çariçe Elizaveta (ADM: 185), Çariçe Yekaterina (DN: 21, 27, 186, 187, 465), Dwight Eisenhower (SKK: 100, SKR: 310), Ebu Nasr Manşür (SKR: 439), Ekaterina II (ADM: 431, 442, 455, 458, 462, 463, 465-473, 475, 476, 478, 481, 483, 490), Franco (VKY: 339; ADM: 18), Gandi (SKK: 256), General Necip (OKM: 90), Gregori Rasputin (DN: 76), Hammurabi (İ: 11; VKY: 286; ADM: 66), Nikita Hruşçev (ADM: 42, 342; DN: 232, 302; EUE: 183, 184, 267), Jimmy Carter (SKR: 343; EUE: 75, 270), John F. Kennedy (SKK: 18, 19, 20), Katerine I (DN: 36), Kral Arthur (SKR: 189), Kral Faruk (OKM: 90), Kral Konstantin (OKM: 130), Lenin (VKY: 64, 85, 272, 344; OKM: 74, 77, 176, 177, 301, 382; SKK: 134, 627; ADM: 42, 114, 115, 185, 242, 266, 268, 353, 383, 405, 430, 442, 443, 447, 448, 450, 452, 490, 492; DN: 13, 47, 142, 155, 157, 202, 211, 213, 216, 239, 240, 411, 412, 419, 475; EUE: 19, 20, 67, 111, 126, 153, 267, 271, 281), Louis XIV (ADM: 459), Mahatma Gandi (VKY: 404), Makyavel (SKR: 271), Mao (NT: 179; OKM: 301; SKK: 20; ADM: 375; DN: 300), Marcus Antonious (SKR: 182), Maria Antoinette (SKR: 287; ADM: 490), Martin Luther King (SKR: 193; ADM: 55, 284; NT: 343), Mussolini (VKY: 339; OKM: 89, 301, 378; ADM: 18), Napolyon Bonapart (SKR: 288; DN: 27), Nikolay II (DN: 414), Otto von

Bismarck (DN: 75, 337), Petro I (EUE: 273), Pyotr Stolipin (ADM: 226; DN: 74, 75, 76), Richard Nixon (SKR: 268), Selahattin Eyyubi (NT: 334, 335; OKM: 179), Sezar (SKR: 182), Spartaküs (VKY: 293; SKK: 256), Stalin (VKY: 77, 229, 339, 399; OKM: 19, 203, 211, 301, 389, 395; SKK: 178, 265, 268, 683; ADM: 47, 95, 110, 115, 117, 118, 120, 121, 174, 194, 206, 215, 216, 230, 240, 255, 257, 269, 331, 336, 342, 354, 362, 363, 375, 394, 395, 404, 415, 472, 492; DN: 4, 13, 83, 85, 155, 156, 200, 202, 237, 238, 240, 242, 243, 245, 287, 300, 302, 389, 392, 400, 419, 472, 475-477, 494; EUE: 120, 133, 180, 182, 184, 198 220, 221, 228, 244, 266, 267), Strahlenberg (SKR: 402, 403), Tarık Bin Ziyad (SKR: 110), Truman (SKK: 99), Venizelos (OKM: 129, 133, 134, 135, 172), Yuri Andropov (DN: 422), Ziya-ül Hak (DN: 306).

3.3.1.4.2.3.16. Türk inanç önderleri ve figürleri

Âdem ile Havva (ADM: 459), Buharalı Şeyh Süleyman Efendi (OKM: 78), Erzurumlu İbrahim Hakkı (OKM: 55, 59, 60, 61, 64, 65, 282), Erzurumlu İbrahim Hakkı: *Marifetname* (OKM: 29, 61, 65), Eyüp Sultan Hazretleri (OKM: 223), Fethullah Gülen (KKK: 272), Hacı Bektaş (OKM: 121), Hallacı Mansur (OKM: 171, 177, 178, 401; SKK: 186, 256; ADM: 451), Hızır Peygamber (SKR: 215), Hz. Âdem (ADM: 479, 480), Hz. Ali (SKK: 581), Hz. İbrahim (İ: 18; ADM: 74), Hz. İsmail (İ: 18), Hz. Muhammet (NT: 180; VKY: 276, 277; OKM: 121, 325, 348, 401, 402; SKK: 134, 180, 188, 197, 216, 227, 243, 248, 250, 254, 407, 569, 627; SKR: 215, 218, 219; ADM: 31), İbrahim Peygamber (VKY: 285), İmamı Azam (SKK: 494), Kadızade Ahmet Şemsettin Efendi (SKR: 135), Kadızade-i Rumi (SKR: 78, 86), Saidi Nursi (OKM: 27, 303), Seyit Battal Gazi (OKM: 373), Şems (SKR: 130, 199), Şeyh Sait (VKY: 176), Taptuk Emre (SKK: 130).

3.3.1.4.2.3.17. Dünya inanç önderleri ve figürleri

Athena (OKM: 170; SKK: 443), Augustine (SKK: 455), Aziz Keşmiri (ADM: 157), Ba'al Shem Tov (SKR: 199), Buda (SKK: 129, 136, 144, 145, 184, 185, 188, 442, 448, 496, 570; SKR: 189; EUE: 123), Dalay Lama (OKM: 83; SKR: 198), Eros (SKK: 173, 257, 447, 657), Hz. İsa (VKY: 383, 407; OKM: 189; SKK: 250, 420, 586; SKR: 12, 60, 189, 191, 192, 197, 218, 336, 384, 398; ADM: 23, 27, 28, 31, 39, 45, 64, 68, 74, 82, 83, 86, 87, 99, 102, 139, 140, 141, 143-148, 150-165, 209, 268, 346, 435, 439, 442, 448-450, 453, 459, 461, 468, 477, 484; DN: 28, 44, 85, 137, 138, 142, 153, 154, 160, 161, 183, 203, 364, 418, 466, 492, 493; EUE: 109, 123), Hz. Meryem (SKR: 336; ADM: 75), Hz. Musa (İ: 12; VKY: 286; SKK: 418; SKR: 155, 218; ADM: 64, 66, 366), Jacob Frank (DN: 6, 8, 9, 10), Jean Calvin (SKK: 455), Mariya Magdalene (ADM: 167), Molla Azam Tarık (DN: 4), Molla Nadiri (ADM: 156), Muaviye Bin Hind (DN: 4), Pavlus (ADM: 73), Promete (DN: 51), Sabetay Tzevi (DN: 6, 7, 152), Şeyh Şamil (ADM: 274; DN: 46, 47, 48, 55), Thanatos (SKK: 173, 255, 257, 365, 447, 657, 695; SKR: 217), Thomas Aquinas (SKK: 455; DN: 203), Zerdüşt (ADM: 462), Zeus (VKY: 339; DN: 51).

3.3.1.4.2.3.18. Türk iş çevresi

Ayşegül Nadir Tecimer (KKK: 43, 163), Betül Mardin (KKK: 238), Can Pakel (KKK: 236, 237), Cavit Çağlar (KKK: 150), Cem Boyner (KKK: 2, 235, 273, 276), Cemil İpekçi (KKK: 162), Engin Civan (KKK: 205), Erol Aksoy (KKK: 181, 182, 237), Gazi Erçel (SKR: 311), Güler Sabancı (KKK: 236), Halil Bezmen (KKK:

39, 182), Hüsnü Özyeğin (KKK: 181, 182, 237, 240), İbrahim Betil (KKK: 236, 238, 240), Kahraman Sadıkoğlu (KKK: 237), Leyla Alaton (KKK: 162), Meral Gezgin Eriş (SKR: 312), Muharrem Kayhan (SKR: 312), Nail Keçili (KKK: 157), Nejat Eczacıbaşı (KKK: 112), Nermin Bezmen (KKK: 258), Nuri Çolakoğlu (SKR: 311), Özer Çiller (KKK: 85), Rahmi Koç (KKK: 33, 153), Sakıp Sabancı (KKK: 84, 237, 285), Selahattin Beyazıt (SKR: 312), Selma Bezmen (KKK: 157), Suna Kıraç (SKR: 312), Vehbi Koç (KKK: 273), Yalım Erez (KKK: 273, 296).

3.3.1.4.2.3.19. Dünya iş çevresi

Andrew Carnegie (SKR: 284), Bill Gates (SKR: 311; ADM: 263), Cecil Rhodes (SKR: 290, 291), George Soros (SKK: 145; SKR: 298, 311, 314, 348, 391), Jack P. Morgan (SKR: 287), John D. Rockefeller (SKR: 282, 310, 343, 348), John Major (SKR: 394), John P. Morgan (SKR: 284, 298), Max Warburg (SKR: 298), Mayer Amschel Rothschild (SKR: 288), Paul Warburg (SKR: 298).

3.3.1.5. Kurgu Türü

3.3.1.5.1. Büyüme romanı

İlk olarak Goethe tarafından örneği verilen bu tür, Almanya'da doğduğu için bütün dünyada Almanca "bildungsroman" terimiyle tanınmıştır. Bildungsroman, *"en yetkin örneklerine on dokuzuncu yüzyılda rastladığımız büyüme-bilinçlenme-kimlik edinme romanlarına verilen addır."* (Parla, 2002: 105) Bu tür romanlarda merkezî kişinin doğumundan, çocukluğundan başlayarak orta yaşlılığına, hatta ölümüne kadar süren gelişimi anlatılır.

Alatlı'nın ilk romanı *Yaseminler Tüter mi Hâlâ*, gerçekliğe bağlı bir kurgu olup büyüme romanı (bildungsroman) türünde yazılmıştır. Eserde Eleni Naciye'nin çocukluğu, gençliği, orta yaşlılığı ve ölümü anlatılmıştır. Roman boyunca Eleni Naciye odakta yer almış; onun kişiliği, yaşamı ve ilişkileri ele alınmıştır. Belki burada tartışılacak bir konu, onun yaşamının bir gelişme gösterip göstermediğidir. Bu soruya kısmen olumlu cevap vermek mümkündür. Çünkü Hristiyan olarak doğan Eleni, Arif'le evlendikten sonra Müslümanlığı seçip Naciye adını almış ve Müslüman olarak ölmüştür.

3.3.1.5.2. Belgesel roman

Gerçekliğe bağlı bir tür olan belgesel romanlarda anı, mektup, haber yazısı, makale gibi dış gerçekliği yansıtan her türlü yazı; ansiklopedi, gazete, dergi, kitap gibi belgesel özellik taşıyan her çeşit kaynak kullanılmaktadır. Yazar çeşitli kaynaklardan topladığı bilgiyi roman kurgusu içinde değerlendirmekte, böylece esere bir tür gerçeklik duygusu ilave etmektedir.

İşkenceci ile birlikte "Or'da Kimse Var mı?" ve "Gogol'un İzinde" ırmak romanları belgesel roman türüyle yazılmıştır. Toplam on iki romandan sekizi bu türde kaleme alınmıştır. *İşkenceci* romanının belgesel özelliği; 27 Mayıs darbesi, 12 Mart Muhtırası ve 12 Eylül darbesinin oluşum ve etkilerini merkeze almasından kaynaklanır. Romanda, gerçek kişilere yer verilerek, çeşitli politikacıların açıklamalarından alıntılar yapılarak ve metinlerarası ilişkilere başvurularak olaylar gözler önüne serilmiştir. Ana kurgunun içine belge değeri taşıyan irili ufaklı birçok

metin yapıştırılmış, birçok içerik aktarımına ve çağrışımsal göndermeye başvurulmuştur.

Yine belgesel özelliğiyle ortaya çıkan *Viva La Muerte*'de gazete haberlerinden, röportajlardan, günlüklerden, mektuplardan, anketlerden yararlanıldığı görülmektedir. Romancı, esere sahihlik katmak için bu yola başvurmuştur. 1980-1990 dönemindeki toplumsal ve siyasal hareketler ve düşünceler, belgelerle romanda sunulmuştur. Bu eserde roman içinde romanla karşılaşırız. Özne anlatıcı tarafından anlatılan dış anlatının, yani çerçeve anlatının içinde Günay Rodoplu tarafından kaleme alınan bir iç anlatı vardır. Bu anlatı, roman olarak sunulmakla birlikte üslup ve kurgu açısından trajediyi çağrıştırır. Roman, politik bir duruş taşımakta, bu yönüyle toplumsal eleştiri içermektedir.

Eserde o kadar düşünce, izlek vardır ki bunlar romanın sınırlarını zorlar. Bu hâliyle eser, roman tanımını aşıp "Kutadgu Bilig" gibi bir siyasetname kitabı özelliğini gösterir. 12 Mart Muhtırası'nın çeşitli çevrelerce onaylanması ve Hindistan'ı işgalinde İngiltere'yi haklı gören Karl Marks eleştiri konusu edilir. Başkişi Günay Rodoplu, pek çok konuda fikir belirttiği için bu durum, eserde dağınıklığa yol açmıştır. Aynı nedenden kimi zaman, ana izlekten uzaklaşıldığı görülür.

Nuke Türkiye'de çeşitli belgeleri, mektupları, kitap metinlerini ve gazete yazılarını anlatının içinde bulmak mümkündür. Romanın hemen başında Batılıların Doğu'ya ve Türkiye'ye bakış açılarını göstermek bakımından çeşitli yazarların görüşlerinden alıntılar yapılmıştır. 1960-1970 döneminde Birleşik Devletler'in içinde bulunduğu toplumsal ve siyasal hava, tarihçi titizliğiyle aktarılır. 1980 sonrası

Türk üniversitelerinin durumu ve YÖK, nesnel bilgilerle sunulur. 12 Eylül sonrası Türkiye'nin gündemi ve basının durumu, dönemin gazeteleri üstünden eleştirilir.

Bir diğer belgesel roman *Valla Kurda Yedirdin Beni*'de 27 Mayıs dönemi, Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşu ve parti içindeki hareketlilik, 12 Mart dönemi, Türkiye'deki sosyalist oluşumlar, Kürtçülük hareketi ve 12 Eylül dönemi gerçekçi biçimde anlatıda yer bulmuştur. Haluk Şahin, Doğan Avcıoğlu, Musa Anter, İsmail Beşikçi, Celil Gürkan, Kemal Burkay, Nezan Kendal, Pertev Aksakal'dan çeşitli alıntılar yapılarak romanın belgesel özelliği güçlendirilmiştir. Bunun dışında romanda onlarca yazar, düşünür ve siyasetçiden çeşitli türlerde metinlerarası ilişkiler mevcuttur.

O.K. Musti Türkiye Tamamdır romanında; 27 Mayıs 1960 öncesi ve sonrası Türkiye'deki gelişmeler, devrimcilerle ülkücüler arasında yaşanan çatışmalar, Batı Trakya'nın son dönem tarihi, Yunanistan'daki siyasal gelişmeler, Sovyetler'in Kazakistan'daki nükleer tesisleri tarihsel gerçekliğe uygun biçimde işlenmiştir. Metinlerarası ilişkiler bağlamında anlatıda, zengin bir içerik vardır. Buna bağlı olarak yapılan metin eklemeleri ve çağrışımsal göndermeler romanın belgesel boyutuna destek veren ögelerdir.

Rus tarihi, Rus kültürü, Rusya'daki siyasal olaylar; *Aydınlanma Değil Merhamet* romanında gerçeğe bağlı kalınarak ele alınmıştır. Bol bol metin eklemelerle, çağrışımsal göndermelerle eserin belgesel özelliği desteklenmiştir. Şevket Süreyya Aydemir, Aleksandr Soljenitsin, Gogol gibi yazarlardan yapılan alıntılar; gerçek Rusya'yı ve Rus insanını gözler önüne serme amacını gütmüştür. Romanda kurgusal kişilere ek olarak Gorbaçov, Boris Yeltsin, Vladimir Putin, Jirinovski gibi son dönem Rusya'sında etkili olan siyasal aktörlere de yer verilmiştir.

Dünya Nöbeti'nde çarlık Rusyası, Bolşevik Rusya ve Glastnost sonrası Rusya belgesel bir gerçekliğe bağlı kalınarak yansıtılmıştır. Tarihsel olaylar aktarılırken bilim adamı titizliği gösterilmiştir. Belgesel gerçeklik, metinlerarası ilişkilerle güçlü biçimde ortaya konmuştur. Gogol'un İzinde dizisinin ilk romanında olduğu gibi kurgusal kişilerin yanı sıra Yeltsin, Dudayev, Aleksandr Soljenitsin gibi gerçek kişilere de romanda yer verilmiştir. Bu durum, hem belgesel roman türünü desteklemiş, hem de sahihlik duygusunu artırmıştır.

Geçmişten günümüze Rusya'daki reform hareketleri; modern Rusya'daki misyonerlik faaliyetleri, mafya oluşumları, karanlık ilişkiler; Çeçenistan Savaşları; *Eyy Uhnem Eyy Uhnem*'de belge ve gerçek kişilerle konu edilmiştir. Soljenitsin'den, Yeltsin'den, General Lebed'den, Çadayev'den yapılan metin eklemeleri anlatılan olayların gerçekliğini kanıtlamaktadır. Yine Putin, Yeltsin, George Bush, Aslan Mashadov gibi dönemin siyasal figürleri; düşünceleriyle, eylemleriyle, tavırlarıyla romanda yer almıştır.

3.3.1.5.3. Yergi romanı

Kurgusu gerçekliğe bağlı bir tür olan yergi romanı; kişiyi, toplumu, tutum ve gelenekleri yermek amacını taşır. Bu türe, satirik roman adı da verilir.

Kadere Karşı Koy A.Ş. romanında toplumsal eleştiri hedeflenmiştir. Romanda, Türk erkeğinin cinselliğine karşı Türk kadınının aldığı abartılmış önlemler ironik biçimde dile getirilir. Romanda hem Türk erkeği, hem Türk kadını eleştiri odağına alınır. Erkeğin sadakatsizliği, kadının güzel görünmek için her yolu denemesi traji-

komik bir tarzda işlenir. Yapılan eleştirilerden Türk basını, Türk tiyatrosu, resim piyasası da payına düşeni alır.

3.3.1.5.4. Bilim kurgu romanı

Bilim kurgu romanı; gelecekte insanın, toplumun, ülkenin ya da dünyanın nasıl olacağını bilimin ışığında kurgulamaya çalışır. Bu tür romanlarda teknoloji ve teknolojinin sağladığı olanaklar bol bol kullanılır. Böylece tekniğin yardımıyla bir gelecek tasarımı yapılmış olur. Bilim kurgu romanı, gerçek dışılığa bağlı bir kurgu türüdür. Bu türün en önemli amacı, insanların gelecekle ilgili meraklarını gidermektir.

Schrödinger'in Kedisi Kâbus, bir bilim kurgu romanı olarak düzenlenmiştir. Olağan bilim kurgu romanlarından farklı olarak uzay, uzay yaratıkları, bilim ve teknolojinin gelecekteki biçimi değil; Türkiye'nin ve Türk insanının gelecek tasarımını anlatır. Bu tasarımda yazar, fütürolojinin olanaklarından geniş biçimde yararlanmıştır.

Romanda yüksek düzeyli bir teknolojik ürün olan holo-former kullanılır. Bu aygıt, insan belleğindeki yaşantıları alıp bir ekrana yansıtır. Böylece kişilerin geçmiş yaşantıları hologramlar biçiminde izlenebilir. Böyle bir araç günümüzde henüz yapılmamıştır. Ancak bilim kurgunun bir gereği olarak bu tür teknolojik tasarımlar romanda yer almıştır.

Anlatıdaki gelecek tasarımıyla ilgili bir başka olgu, Türkiye'nin küresel güçler tarafından ele geçirilmiş olmasıdır. Dünyanın sayılı zenginlerinden oluşan Koalisyon

güçleri, yakın bir gelecekte bütün dünyayı ele geçirecektir. Türkiye, küçük devletçiklere bölünmüş ve tamamıyla Koalisyon güçlerinin eline geçmiştir.

Türk insanın geçirdiği toplumsal dil ve bellek yitimi, Türkiye'nin işgal edilebilmesinin en büyük nedenidir. Koalisyon, insanlardaki milliyetçilik duygusunu silmek için çeşitli seminerler yoluyla onları dönüştürmeye çalışmaktadır.

Eser kimi bakımlardan, *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*[23] romanını hatırlatır. Orwell'ın gelecekçi kâbus senaryosunda dünya üç süper güç tarafından bölüşülmüştür. Her şey otoriter bir devlet ve tek bir partinin denetimi altındadır. *"Parti'nin iki amacı vardır: yeryüzünü tümüyle ele geçirmek ve bağımsız düşünme olanağını sonsuza dek ortadan kaldırmak."* (Orwell, 2007: 168) Partinin başında yarı kutsal bir lider olan Büyük Birader bulunur. Kardeşlik Örgütü adı altında karşıt bir yer altı yapılanması meydana gelir.

Alatlı'nın *Kâbus*'u da olumsuz bir gelecek senaryosudur. Bütün dünya, Koalisyon tarafından ele geçirilmiştir ve her şey denetlenmektedir. Çeşitli programlarla Koalisyon'un doğruları dünya vatandaşlarına dayatılır. Koalisyon'un başında yarı kutsal bir lider olan Yüce Pir yer almaktadır. Koalisyon'dan kurtulmak için bir yer altı örgütü olan Onarımcılar ortaya çıkar. Bu benzerlikleri göz önüne aldığımızda George Orwell'ın, Alev Alatlı'ya esin kaynağı olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.5.5. Ütopya romanı

Ütopya sözcüğü; gerçekleştirilmesi zor tasarı ya da var olmayan ülke anlamına gelmektedir. Ütopya kavramı; Thomas Moore'un bu addaki eserinden itibaren hiçbir

[23] G. Orwell, *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*, çev. Nuran Akgören, 17. basım, Can Yayınları, İstanbul 2007.

şeyin eksik olmadığı cennet ülke tasarımıyla özdeşleşmiştir. Ütopya romanlarında; verili düzenin aksaklıklarına, gerçek dünyanın çirkinliklerine alternatif olarak barışın ve sevginin egemen olduğu bir toplum ve devlet sunulur. Ütopya romanları, doğal olarak gerçek dışılığa bağlı bir kurgu içerirler. Bu tür romanlarda ütopik mekânlar, gelecek zaman ve olumlu tasarımlar geniş yer tutar.

Dizinin ilk romanı bir bilim kurgu romanı olup anti-ütopya özellikleri taşımakla birlikte *Schrödinger'in Kedisi Rüya*, ütopya romanının özelliklerini göstermektedir. Öncelikle Mucizeler Diyarı, Yıldız Fidanlığı ve Göksel Eridanus Irmağı gibi ütopik mekânların varlığı söz konusudur. Bunların hepsi soyut mekânlar olup düşsel nitelikleriyle ön plana çıkar. Bu ülkede geçerli olan değerler; dürüstlük, yiğitlik, sadakat, nezaket ve dostluktur. Burada düşmanlığa, çirkinliğe, kabalığa yer yoktur. Bu düşsel yer, ütopya türünün bir başka özelliği olan olumlu niteliklere sahiptir. Romana zaman bakımından yaklaştığımızda olayların 2035 yılında gerçekleştiğini görürüz. Bu tarih, romanın yazıldığı yıldan 34 yıl sonrasını göstermektedir. Zaman bakımından da eser, ütopya romanının özelliklerini gösterir.

3.3.2. DİL

3.3.2.1. Dil Ögeleri

Dil ögelerini konuşma dili, cümle, terimler ve simgeler oluşturmaktadır. Konuşma dilinin özellikleri ortaya konurken samimi hitap ifadeleri, deyimler, atasözleri ve yöresel sözlere bakılmıştır. Bu bağlamda Alatlı'nın romanlarına genel olarak baktığımızda *Viva La Muerte*'nin 185 deyimle, *Aydınlanma Değil Merhamet*'in 650 terimle, yine *Viva La Muerte*'nin 158 yöresel sözle başı çektiğini

görüyoruz. Son dört romanda hiçbir yöresel sözün kullanılmamasının elbette bir açıklaması vardır. *Schrödinger'in Kedisi Rüya* bir gelecek tasarımı kurduğu için, "Gogol'un İzinde" dizisi içinde yer alan üç roman Rusya'yı ele aldığı için yöresel sözün kullanımına gerek duyulmamıştır.

3.3.2.1.1. Samimi hitap ifadeleri

İşkenceci ve "Gogol'un İzinde" dizisinin ilk iki romanında çok az rastladığımız samimi hitap ifadelerine, *Eyy Uhnem Eyy Uhnem* romanında hiç yer verilmemiştir. Sadizmi, şiddeti işleyen bir romanda samimi ifadelere çokça yer verilmemesi doğal bir olgudur. "Gogol'un İzinde" dizisi Rus insanını, Rus kültürünü ele aldığı için, bunu yaparken de bilimsel bir dil kullanıldığı için samimi hitap ifadelerine ihtiyaç hissedilmemiştir. Geriye kalan sekiz romanda çeşitli samimi hitap ifadelerine rastlanmaktadır. Özellikle *Nuke Türkiye* romanı en fazla samimi ifadeye yer verdiği için dikkati çeker.

"Şekerim, canım, bir tanem, kuzum, anam, gülüm, bacım" gibi samimi hitap ifadelerinin Alev Alatlı tarafından sevilerek kullanıldığını, bunların pek çok romanda tekrarlandığını görüyoruz.

Zaman zaman Kıbrıs Türkçesinin özelliklerinin sergilendiği *Yaseminler Tüter mi Hâlâ* romanında, bu şivenin özelliği olarak "be anacığım, be gadınım, be gelinciğim, be gızım, guzum" gibi samimi ifadelere yer verilmiştir. Böylece roman kişileri bulundukları coğrafyanın, kültürün öngördüğü biçimde konuşturularak gerçekçi bir atmosfer yaratılmıştır.

Kimi samimi hitap ifadeleri, belli roman karakterlerinin kişilik özelliklerini sergiler vaziyette kullanılmıştır. *Viva La Muerte*'de Nilgün karakterinin sık sık yinelediği "kardişim" ve "şeker" ifadeleri onun samimi, teklifsiz kişiliğini ortaya koyar. Roman içinde bu hitaplarla karşılaştığımızda, bu sesin Nilgün'e ait olduğunu hemen anlarız.

3.3.2.1.2. Deyimler-Atasözleri

Alev Alatlı'nın romanlarında deyimlerin, atasözlerine oranla daha yoğun biçimde kullanıldığı bir vakıadır. On iki romanda ellinin üstünde deyim kullanılmıştır. İki roman ise yüzün üstünde deyime sahiptir. Ayrıca bunlar çeşitli kereler roman içinde tekrarlanmıştır. Atasözlerine baktığımızda ancak üç roman onun üstünde atasözü içerirken geriye kalan dokuz romandaki atasözü sayısı onun altındadır.

Alev Alatlı kimi deyimleri severek pek çok romanında kullanmıştır. "Akıl etmek aklını başına devşirmek, alı al moru mor, burun kıvırmak, çarıklı erkanı harp, dudak bükmek, eski tüfek, kılı kıpırdamamak, kıyamet kopmak, kulak asmamak, kulak vermek, laf ebeliği, meydan okumak, omuz silkmek, ödü patlamak, rengi atmak, tevekkeli değil, tüyleri diken diken olmak, yüreği ağzına gelmek" deyimleri beş ve daha fazla romanda karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan kimisi aynı roman içinde değişik kereler yinelenmektedir.

Deyimlerin fazlaca kullanılması, konuşma dilinin canlılığını romana taşıması açısından önemlidir. Ele aldığı düşüncelerden dolayı çok fazla terime yer veren Alatlı, deyimlerle bu durumu telafi etme yoluna gitmiştir.

Kadere Karşı Koy A.Ş. romanında, konuşma dili yoğun olarak kullanılmıştır. Romandaki konuşma dili özellikleri önceki romanlara göre bir hayli fazladır. Buna bağlı olarak devrik cümle yapısı da artmıştır. Bu eserin, bir oyun yazmak niyetiyle başlanması, bu özelliği doğuran bir nedendir.

3.3.2.1.3. Yöresel sözler

Alatlı'nın ilk romanlarında yöresel sözlerin ağırlığı bir hayli fazladır. Yüzün üstünde yöresel söz içeren bu romanlardan sonra yazılan *Schrödinger'in Kedisi Kâbus* içerdiği beş yöresel sözle bu dil ögesinin sonunu ilan eder. *Kâbus*'tan sonra yayımlanan son dört romanda hiçbir yöresel söze rastlamayız. Romancılığı içinde giderek daha fazla düşünce üslubuna kayan yazarın, konuşma dilinin olanaklarından uzaklaştığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Yöresel söz kullanımına, genellikle kişilerin yöresel aidiyetlerini göstermek için başvurulmuştur. *Yaseminler Tüter mi Hâlâ* romanında Arif Tahsin'in annesi Şefike Hanım'ın, komşusu Pembe Hanım'a içini döktüğü şu satırlar buna iyi bir örnektir: *"Eyiydi bubasının gazancı, Allah'a şükür! Okusun, bir böyük efendi olsun isterdim. Çok maraz ederim be gomşucuğum, çok maraz ederim. Göresin nasıl yorgun gelir gece. Gapgaradır elleri isten, gazdan. İki şişe lamba suyu dökerim de temizlemez gapgara yağları."* (YTH: 74) Böylesi bir kullanım, yani olayın geçtiği yörenin

söyleyiş özellikleriyle kişileri konuşturmak, romana gerçekçilik boyutu da kazandırmıştır.

Aynı romanda dikkati çeken bir başka durum, yöresel soru sorma biçimidir. Kıbrıs şivesinin bir özelliği olarak sorular vurguyla yapılmıştır: *"Aya Andria'ya yakındır?"* (YTH: 158), *"Kimliğin yanındadır?"* (YTH: 160) cümlelerinde soru eki kullanılmamış, eyleme getirilen farklı bir vurgulama, soru ifadesini oluşturmuştur.

Yöresel sözlerden roman kişilerinin hangi yöreye ait olduklarını çıkarmak mümkündür. *İşkenceci*'de Adana'nın bir köyünden kalkıp İstanbul'a gelen Recaioğulları ailesi, konuşmalarıyla yörelerini büyük şehre taşırlar. "İnsanlarık" ve "fukarayık" sözcüklerinde, "-ız" eki yerine Çukurova'nın ağız özelliğine uygun olarak "-ık" eki yeğlenmiştir.

Böylesi bir özellik, *Nuke Türkiye* romanında da görülür. İç Anadolu kökenli olan Nesibe'nin yöresel konuşmaları, başka bir açıklamaya gerek kalmaksızın aidiyetini ortaya koyar. "Bakanda (bakınca)" "bulacan (bulacaksın)", "çırahılan (çırakla)", "paketilen (paketle)", "Evrak neyin" gibi yöresel sözler bu durumun tipik örnekleridir.

Yöresel sözlerin bir başka özelliği, yer aldığı bölümlere konuşma dilinin canlılığını getirmesidir. Bir Anadolu kadını olan Nesibe'nin şu konuşması onun kırsal kökenini ifade ederken aynı zamanda konuşmaya canlılık kazandırır: *"Gapasalar bütün kapuları, sınırları. Biz galkınsak hep bir millet, temizlesek, paklasak etrafı, iyice. Onarsak, etsek. Sonra dizsek terlikleri hudut boyunca, gelen*

ayakkabılarını çıkarıp girse, Bismillah! Eh, Müslüman memleketi değil midir be gözüm, olur mu kundurayla girmek?" (NT: 189)

*Kadere Karşı Koy A.Ş.*de yöresel olmamakla birlikte Füsun'un kendine özgü konuşması benzer bir işlev görür. "Efem, yazıciiz, diğil mi, evvet, susiim, hayyır" gibi kendisine özgü bu söyleyişler, Füsun tipini simgelemektedir. Fettan tipin örneği olan Füsun, bu söyleyiş özellikleriyle bir işve kazanır.

3.3.2.1.4. Terimler

Alev Alatlı'nın romanlarında bolca terim kullanıldığı saptanmıştır. Onda bir edebî romanda olmaması gerektiği kadar terim bulunmaktadır. Ancak yazarın daha çok belgesel romanı tercih etmesi, izlekleri önemsemesi bu durumu açıklamaktadır. *Yaseminler Tüter mi Hâlâ* 69, *İşkenceci* 236, *Viva La Muerte* 529, *Nuke Türkiye* 632, *Valla Kurda Yedirdin Beni* 382, *O.K. Musti Türkiye Tamamdır* 492, *Kadere Karşı Koy A.Ş.* 352, *Schrödinger'in Kedisi Kâbus* 502, *Schrödinger'in Kedisi Rüya* 543, *Aydınlanma Değil Merhamet* 650, *Dünya Nöbeti* 622, *Eyy Uhnem Eyy Uhnem* 529 terim içermektedir. Burada verilen sayılar kök terimleri göstermektedir. Ayrıca bu terimler, her roman içinde değişik kereler yinelenmiştir.

İlk romanından itibaren Alatlı'da terimlerin sayısı artarak devam etmiştir. Dramatik bir yapı gösteren ilk roman, diğerlerine oranla daha az terim içerir. Ancak ilk romanın ardından yazılan belgesel romanlar ve kullanılan düşünce üslubu terim sayısını görülmemiş biçimde artırmıştır. Kimi terimler romanlarda sık sık karşımıza çıkarlar. "Akademisyen, araştırma, astroloji, astronomi, atom, batıni, biyoloji,

biyolojik, bulgu, burjuvazi, depresyon, despot, despotizm, edebiyat, ego, emperyalist, evrim, federasyon, finans, finansman, galaksi, gen, getto, grafik, hümanizma, içgüdü, ideal, ilahiyat, illegal, kariyer, konferans, kurgu, kült, liberalizm, limit, medya, militan, miting, model, müfredat, nostalji, oligarşi, operasyon, paradigma, parola, pozitivist, proleter, prototip, psikolog, psişik, revizyonist, Rönesans, seminer, senaryo, sistem, soyutlama, spekülasyon, standart, tasavvuf, telmih, trajik, tüzük" terimleri Alatlı'nın romanlarının yarısında kullanılmıştır.

"Absürt, aforoz, anayasa, argüman, ateist, aydın, basın, bilim, bilimsel, burjuva, bürokrat, demeç, demokrasi, demokratik, diyalog, dogma, doktora, doktrin, doküman, ekonomi, ekonomik, ekonomist, emperyalizm, enflasyon, engizisyon, entelektüel, entelijensiya, fantezi, faşist, faşizm, felsefe, feminist, feodal, fizik, fon, fonksiyon, formül, fraksiyon, frekans, gezegen, hiyerarşi, hukuk, hümanist, idealist, ideoloji, ideolojik, iletişim, imaj, ironik, istatistik, kapitalist, kapitalizm, kararname, kavram, kod, komplo, komünist, komünizm, koordinat, kredi, liberal, literatür, makale, marjinal, Marksist, Marksizm, matematik, materyalist, misyon, misyoner, molekül, obskürantizm, organizma, otorite, politika, portre, program, proje, proletarya, protesto, protokol, psikoloji, radikal, rapor, rasyonel, referans, reform, rejim, ritüel, seans, sektör, sendika, sendrom, sıkı yönetim, slogan, sosyalist, sosyalizm, sosyoloji, statü, strateji, şizofreni, teknoloji, teori, terim, terminoloji, tez, tipoloji, trajedi, tüketim, üretim, ütopya, veri, versiyon, yabancılaşma" terimleri on iki romanın yarısından fazlasında kullanılmıştır. Bunların içinde "fizik, ideoloji" on bir romanda; "entelektüel, kapitalist, kapitalizm, komünist, slogan, sosyalist, veri" terimleri on romanda kullanılmıştır.

Romanların kimi bölümlerinde terimlerin kullanımında yoğunluk gözlenmektedir. Örneğin,*"Madde Dört: Atomlar yörüngelerine sanal geçişler yapan, uğrayıp giden elektronları bilirler, çünkü elektronlar uğradıkları yörüngelerde iz bırakırlar."* (SKR: 175) cümlesinde 7 terim bulunmaktadır. *"'Termodinamik kanunlarından esinlenmiş olacak,' dedi Kadızade, 'Klasik fizik. Kapalı sistem. Entropinin artığı kapalı sistem.'"* (SKR: 246) parçasındaki 14 sözcükten 9'u terimdir.

Kimi bölümler, âdeta bilimsel eserden alınmış paragrafları andırmaktadır. Bu bölümlerde bolca terim bulunmakta ve bilimsel açıklamalar yapılmaktadır. *"Bakterilerin ruhunu savunmak, antibiyotik kullanmakla çelişkili değil mi? Kobaylar da kutsaldır, deney için kullanılmıyor olmaları lazım. Madam Zelenskaya'nın nasıl bir hekim olduğunu merak ederim."* (ADM: 110)

3.3.2.2. Dil Sapmaları

Dil sapmaları, yazım-noktalama, sözcük-ifade ve dil bilgisi sapmaları olmak üzere üç açıdan incelenmiştir. Bu kapsamda uydurma sözcükler, argo, küfür ve ayıp sözler ortaya konulmuştur.

Argo, küfür ve ayıp sözler kullanımı bakımından *Viva La Muerte* başı çekmektedir. Bütün romanlar içinde en fazla ayıp söz bu anlatıda yer almaktadır. Çeşitli toplumsal kesimlerin yan yana geldiği bu romanda, onlar arasındaki çatışmaları göstermek bakımından küfür ve ayıp söze fazla başvurulduğu değerlendirilmiştir. *İşkenceci, O.K. Musti Türkiye Tamamdır, Rüya* ve *Aydınlanma Değil Merhamet* romanları, diğerlerine göre daha az argo ve ayıp söze yer vermiştir.

İşkenceci gibi sadizmi, şiddeti anlatan bir romanda dil sapmasının fazla olması beklenebilirdi. Ancak bu romanda anlatıcı, roman kişilerine fazla söz tanımadığı ve eser küçük hacimli olduğu için argo ve ayıp söz kullanımına olanak sağlanmamıştır. *Dünya Nöbeti* ve *Eyy Uhnem Eyy Uhnem* anlatılarında ise argo ve ayıp söze rastlanmamıştır. Rusya'yı anlattığı son ırmak romanda Alatlı'nın bu türlü dil sapmalarından vazgeçtiği anlaşılmaktadır.

Olumsuz duyguların, öfkenin, kızgınlığın dile getirildiği bölümlerde küfür ve ayıp sözlerin fazla kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Zangoç Spiro, tecavüz olayında Eleni'yi suçlar. Şiddet ve küfürle hiddetini ortaya koyar.

" 'Orospu!'

Çiçek tarhlarını bir adımda geçti.

'Orospu! Rezil ettin bizi Karpas'a!'" (YTH: 66)

Kimi zaman küfür ve ayıp sözlerin açıkça sergilenmediği, bunlara romancı tarafından kısmen sansür uygulandığı saptanmıştır.

"Çocuğun tükürdüğünü ıskalayamayınca delirdi, beynine beynine indirdi,

'mına koyyım! Ne vuruyon be!' haykırdı çocuk. Gözü Mefaret Öğretmen'e ilişti,

'Hepinizin 'mına koyyım!'" (İ: 41)

Kimi romanların kimi bölümlerinde ayıp sözlerin yoğun biçimde ve sansürsüz olarak verildiği görülür. *"'Ne üç kuruşu, be! Hangi üç kuruş?!' diye haykırdı, 'Kerhaneci! Burası kerhane be! Randevuevi! Pezevenk! Bak, şu masalara! Bu gece kim kimi düzecekten başka ne konuşuluyor? İkiyüzlü, it! Bütün gece oraya ayıp gibi dikilip hangi fıstığı yatağa atacam diye beklersin! Allah'ın kırosu!"* (VLM: 50)

Dil bilgisi sapmaları noktasında, sık olmamakla birlikte parantez içi cümle ve ifadelere yer verilmiştir: *"Felsefeci-şair-öğretim üyesi, (daha sonra anakent belediyesinin kültür danışmanı) soluna düştü. (Bu, kültür danışmanı lafına çok gülerdi Günay. Bir belediye başkanının, 'Hocam, bizim belediyeninki nasıl bir kültür olsun?' diye danıştığını düşünebiliyor musun?)"* (VLM: 16)

Bir romanda sözcük-ifade sapması noktasında iki uydurma sözcüğün varlığına işaret etmek gerekir: "sarhoşlamak, rakılamak, şeyleştirmek, yaşayakalmak". İlk sözcük yeni bir türetme olup Türkçe Sözlük'te[24] yer alırken ikinci sözcük, henüz sözlüğe girmemiştir. Sözcük büyük olasılıkla analoji yoluyla yazar tarafından üretilmiştir. Diğer örnekler de sözlükte yer almamaktadır, ancak dil mantığına uygun sözcüklerdir.

Erkeklerden duymaya alıştığımız argo ve küfür sözleri, *Kadere Karşı Koy A.Ş.* romanında kadınların ağzından duyarız. *"İnsanın özgür olması için de geçmişinde yamukluk olmaması lazım. Yamukluk bir zaman saklanabilir ama olaylar sizi affetmez."* (KKK: 21) cümlelerinde Asude'nin kullandığı "yamukluk" sözü aslında erkek argosuna aittir.

Yine Berrin'den duyduğumuz küfürler okuyucu şaşırtır. *"'Şanslı piç kurusu!' diye söylendi Berrin de, 'Bu Atila! Şanslı piç kurusu!'"* (KKK: 283) Şehvar'ın ayıp sözleri de ilgi çekicidir. *"'Haklısın,' dedi, 'kıçımın deliğine bakmadan verdim. Şimdi milyarder, teşekkür bile etmiyor eşek herif ama o zaman daha yeni evleniyordu, parası yoktu.'"* (KKK: 107)

[24] TDK, *Türkçe Sözlük 2*, 9. basım, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

Dil bilgisi sapması noktasında çeşitli kişiler üzerinden "diyerekten, yaparaktan" gibi dil hataları yapılmıştır. Bilindiği gibi "-arek/-erek" zarf fiil ekinden sonra ad durum eki getirilemez.

Kimi durumlarda roman kişilerinin karakter özelliğini ortaya koymak bakımından kimi sözcüklerin söylenişinde ve yazılışında sapmalar yapılmıştır. Füsun tipi, özellikle "evet" sözcüğünü kendine özgü bir telaffuzla söyler. *"'Evvet. Gözlerinizi ellerinizden ayırmadığınızda masumiyet neşredersiniz. Kırılgan ve duygusal olduğunuz mesajını verirsiniz.'*

'Bir bahar akşamı rastladım size, muhabbeti?'

'Evvet. Kimse böyle benim gibi dudaklarından bal damlarken gözünü yerden kaldırmayan bir kadının vereceği tebliğden korkmaz.'

'Öff! Vıcık vıcık!'

'Evvet. Vıccık. Erkekler parmaklarını böyle kadınların çenelerinin altına koyarlar.'" (KKK: 7)

Kimi romanlarda yazım ve noktalama sapmaları olarak bazı ifadelerdeki bütün harfler büyük yazılmış; bu gayretle dikkatler bu sözlerin üzerine çekilmiştir: *"Şeyho Baran, yirminci yüzyılın ikinci yarısında **VASILLAR MECLİSİ** tarafından sessiz sedasız yürürlüğe konulan **DÜNYA ANAYASASI** uzmanlarındandı. (…) Alkışların kesilmesini bekledi, kürsünün üzerinde hazır bulduğu lazer cep fenerinin kırmızı ışığını **YENİ DÜNYA DÜZENİ** simülasyonunun zirvesindeki **YÜCE PİR** yıldızına yöneltti. **YÜCE PİR**, fenerin ışığının değmesiyle birlikte büyüdü, kabardı, tüm duvarı kapladı."* (SKK: 9)

Vasıllar meclisi, dünya anayasası, yeni dünya düzeni ve yüce pir sözlerinin bütün harfleri büyük yazılmış, aynı zamanda bu sözcükler koyu olarak dizilmiştir. ***"Varlıklı, Batılı, Avrupalı, Kurtarıcı, Varlıklı, Batılı, Avrupalı, Kurtarıcı, Varlıklı, Batılı, Avrupalı, Kurtarıcı…"*** (SKK: 45) gibi zikir seansını ifade eden metinlerde bütün sözcükler koyu biçimde dizilmiştir. Bu uygulamalar, yazım ve noktalama bakımından sapmalar içermektedir.

Özensizlikten kaynaklanan kimi yazım sapmalarının varlığına da işaret etmek gerekir. Örneğin *"Yükünden kurtulan bir sanığın gittikçe refahlaması, açılması gibi bir ruh hâli içinde olmalıydı."* (NT: 326) cümlesinde olduğu gibi kimi yanlış kullanımlara rastlanmaktadır. Bu cümlede "refahlama" yerine "ferahlama" sözcüğü kullanılmalıdır. *"Ben, Yeni İngiltere'de başlayan, şimdi Türkiye ve Kudüs'te süren hayatım boyunca, her türlü muhalifin üyesi olduğu bir konfederasyonda, kelime doğruysa, bir 'Metafizik Derneği'nde yaşadık…"* (NT: 349) cümlesinin yüklemi "yaşadık" değil, "yaşadım" olmalıdır. *"Ve ne kadar nazik, ne kadar dosthane olursanız olun…"* (NT: 350) ibaresindeki dost sözcüğü "hane" değil, "ane" ekini almalıdır.

3.3.3. ÜSLUP

Alev Alatlı'nın romanlarında dramatik üslup, düşünce üslubu, eleştirel üslup, bilinç akımı üslubu ve hiciv üslubunun kullanıldığını görüyoruz. Örneği az da olsa kimi zaman dramatik üsluba şiirsel üslubun eşlik ettiği görülür.

İncelediğimiz romanlarda, yazarın üslubunu yansıtan kimi sözcüklerin değişik roman kişilerinin ağzından tekrarlandığına tanık oluruz. "Hâlleşmek, son tahlilde,

hayırhah, tepesersemi, aklıselim sahibi, yaşayakalmak" sözleri buna örnektir. Alatlı'nın makalelerinde de sıklıkla karşımıza çıkan bu sözcükler, roman kişilerinin özelliklerini göstermez; bunlar yazarın üslubunun bir parçasıdır. Bu sözcüklerin yazarın temsilcisi olan anlatıcı tarafından kullanımında yadırgatıcı bir durum yoktur. Ancak yazarı ele veren bu sözlerin, pek çok roman kişisine söyletilmesi eleştirilebilir.

Örneğin "son tahlilde" sözünü *"Son tahlilde kendi yolumuzu kendimiz bulacağız.*" (EUE: 29) cümlesiyle önce Sergey Goldski'den duyarız. Sonra anlatıcı ve merkezî kişi Güloya Gürelli, *"Ne tuhaf ve son tahlilde, ne acı!"* (EUE: 143) cümlesinde bu sözü kullanılır. Son olarak karşı kişi Theresa D. Kornblatt *"Son tahlilde, kendisi sara nöbetleri geçiren hastalıklı bir adamdı!"* (EUE: 157) cümlesinde bu sözü kullanır.

3.3.3.1. Dramatik üslup

Bireyin kendisiyle, çevresiyle ya da doğayla girdiği çatışmaları esas alan dramatik üslubun örneğini *Yaseminler Tüter mi Hâlâ*'da buluruz. Anlatının merkezî kişisi Eleni Naciye, iç dünyasında kimlik çatışması yaşar. Müslüman olduğu sırada Hristiyanlığı tam olarak üzerinden atamaz. İç dünyasında ikilemler yaşar. Yunanistan'daki yaşamında ise sık sık Müslümanlığı su yüzüne çıkar. Yine çevresiyle yaşadığı çatışmalar da romanda önemli bir yer tutar.

Aynı romanda dramatik üsluba şiirsel üslup da eşlik eder. Yalnızca ilk romanda görülen şiirsel üslubun kullanım alanı dardır; romanın yalnızca belli bölümlerinde karşımıza çıkar. Duygulu betimlemelerden oluşan şiirsel üslup, Eleni'yle Glafkos'un

yakınlaşmaları anlatılırken kullanılır: *"Doğanın tüm güçleri seferber oldu yardım etmeye. Nisan gecesi poyrazı, bir geceliğine temizledi Pire'yi, gücü o kadarına yetti. Yarım ay, Hellas Çıkmazı'nın üstünde, on beş yirmi dakika oyalanmaya razı oldu, gümüşünü sardunyalara ödünç verdi, onlar da kıvrım kıvrım desenler yaptılar köhne perdelerin üzerinde. Oda, Pire'den kanatlandı, uzağa, çok uzağa, Olimpos Dağı'nın eteklerine bir yaylaya gitti, oraya kondu. Ama büyünün süresi çok kısaydı."* (YTH: 206)

Aynı şiirsel üslup, Glafkos'un Eleni'ye sevgisini yönelttiği paragrafta da açıkça kendini gösterir: *"Elini sevdi, kolunu sevdi, gözlerinin altındaki halkaları sevdi, bozuk Yunancasını sevdi, bir takıp bir çıkardığı yemenisini sevdi, sürekli dua ediyormuşçasına kıpraşan dudaklarını sevdi, dalıp giden gözlerinin ışığını sevdi."* (YTH: 208)

3.3.3.2. Düşünce üslubu ve eleştirel üslup

Pek çok romanda düşünce üslubuyla eleştirel üslup yan yana kullanılmıştır. Bunun örneğini gördüğümüz romanlarda söz oyunu, edebî sanat yoktur; düşünceler doğrudan aktarılır ve toplumsal eleştiriler getirilir. Düşünceler edebî sanatlarla değil, doğrudan ortaya konmaktadır. Neredeyse deneme ya da makale türünün üslubu Alatlı tarafından romana taşınmıştır.

Alatlı için roman yazmak, sanatsal bir oyun değil; âdeta okuyucuya bilgi ve düşünce aktarmanın bir yoludur. Alev Alatlı düşünce üslubunu geniş bir sözcük dağarcığı ve çokça kullandığı terimlerle pekiştirmiştir.

İşkenceci'nin yanı sıra "Or'da Kimse Var mı?" ve "Gogol'un İzinde" dizisinin bütün romanlarında düşünce üslubunun kullanıldığını saptıyoruz. Düşünce üslubuna çoğu zaman eleştirel üslubun da eşlik ettiği görülmektedir. Alatlı'nın on iki romanından sekizi düşünce üslubuyla oluşturulmuştur. Bu, büyük bir orandır. Belgesel romanı tercih eden yazar, doğal olarak böyle bir üslubu baskın olarak anlatılarında kullanmıştır.

İşkenceci'de olaylar değil, düşünceler ön planda yer almaktadır. Düşünceler herhangi bir sanata başvurulmadan düz biçimde sunulmuştur. İleri sürülen, irdelenen düşünceler üzerinden toplum ve devlet yapımızla ilgili çeşitli eleştiriler getirilmiştir. Ancak *"Ne ölüm vardı, ne ölümsüzlük. Gün geceden ayrılmamıştı henüz. Soluksuz soluk alıyordu: Tek. Yalnız o vardı. Karanlıklar karanlıkları kucaklıyordu."* (İ: 5) cümlelerini de içeren romanın ilk üç paragrafı epik üslupla yazılmış olup *Altay Yaratılış Destanı*'nın[25] giriş bölümünü andırmaktadır.

"Or'da Kimse Var mı?" dizisinde üslup, söz oyunlarıyla değil, düşüncelerle oluşturulmuştur. Düşünceler edebî sanatlarla değil, doğrudan ortaya konmaktadır. Düşünce üslubunun bir olumsuzluğu olarak, yazarın konuşma dilinden yazı diline doğru savrulduğunu söylemek gerekir.

Merkezî kişiler eliyle Ahmet Mithat Efendi'nin romanlarında sık sık yaptığı gibi, olayı bir kenara bırakıp kimi sözcükler için açıklamalar getirilmektedir. Profesör ve doktor unvanlarının açıklandığı *"Burada kelime oyunu yapıyordu, Günay. Profesör kelimesinin iddia etmekten türediğini, doktora yapmanın bir bilimi revize ya da tedavi edecek seviyeye ulaşmak demek olduğunu hatırlatıyordu."* (VLM: 55) satırları ile "radika" sözcüğünün tanımlandığı *"Radika malum 'kök' demek,*

[25] B. Ögel, *Türk Mitolojisi I*, 4. basım, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2001, s. 77.

'radikalizm' köktencilik bu kelimeden türer. Ama, aklıma hep İzmirlilerin radika salatası geliyordu." (VLM: 478) cümleleri, bu duruma verilebilecek örneklerdir.

"Gogol'un İzinde" içinde yer alan üç romanda düşünceler, düz biçimde deneme ya da inceleme havası içinde ifade edilmiştir. Çarlık dönemindeki Batılılaşma çabalarına, Sovyet dönemindeki din karşıtlığına, modern dönemdeki çıkar çatışmalarına eleştirel bakış açısıyla bakılması, eleştirel üslubun ihmal edilmediğini göstermektedir. Çarlık Rusyası, Bolşevik Rusya ve Glastnost sonrası Rusya; alışageldiğimiz roman tarzında değil, âdeta bir inceleme kitabında görebileceğimiz nesnellikle ortaya konmaktadır. Rusya'nın çeşitli dönemleri sergilenirken aydınlara, siyasilere çeşitli eleştiriler yöneltilmiştir. İki farklı olgu, iki farklı üslupla ifade edilmiştir.

3.3.3.3. Hiciv üslubu

Hiciv üslubunun örneğini yalnızca *Kadere Karşı Koy A.Ş.* romanında buluruz. Yazar, Türk erkeğinde ve Türk kadınında gördüğü yanlış tutumları abartılı ve alaylı bir üslupla sunmuştur.

Türk erkeğinin cinselliğine bilimsel bir yaklaşım getirilmiş, kadını kurtarmak için ise bir şirket kurulmuştur. Edebî bir eserde, romanda altı sayfalık grafik verilmiştir. Bu tutumla kadının ve erkeğin abartılı bakış açıları alaya alınmıştır. Bu üslubun, okuyucuyu uyarmaya yönelik bir yanının da olduğunu belirtmek gerekir.

3.3.3.4. Bilinç akımı üslubu

“Schrödinger’in Kedisi” dizisi içinde yer alan iki romanda genel olarak bilinç akımı üslubu kullanılmıştır. Romanın üslubu, bilinçaltının karmaşık yapısını yansıtacak biçimde düzenlenmiş; rüyalar, kâbuslar, simülasyonlarla karmaşık ve tekinsiz bir hava oluşturulmuştur.

Devrim Kuran’ın ve İmre Kadızade’nin iç sorgulamaları ve anıları aktarılırken bilinç akımı üslubu ön plana çıkmaktadır. Devrim ve Toprak Kuran’ı yaratan koşullar, insanımızın duyarsızlığı, kitlelerin birbirini anlamaması konuları eleştirel bir tonla verilmektedir.

Alatlı’nın genel tavrına uygun olarak kimi yerlerde düşünce üslubu devreye girmektedir. Özellikle Koalisyon’un oluşumu, afazi, dünyanın geleceği aktarılırken ve Türk bilim adamları tanıtılırken bu üslubun egemen olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

SONUÇ

1985-2008 yılları arasında on iki roman kaleme alan Alev Alatlı, 1980 sonrası Türk romanı içinde özel bir yere sahiptir. Genellikle ırmak roman tarzında yazmayı ve yayımlamayı tercih eden Alev Alatlı, *Yaseminler Tüter mi Hâlâ, İşkenceci* ve *Kadere Karşı Koy A.Ş.* dışında kalan romanlarını bu tarzda düzenlemiştir. Yazar, daha çok Türkiye'nin, çok partili hayata geçtiği 1946'dan günümüze, Türkiye ve bölgede meydana gelen toplumsal ve siyasal olayları romanlarına yansıtmıştır. Türkiye'nin yakın tarihi, Alatlı'nın romanlarında bir kronikçinin titizliğiyle gözler önüne serilmiştir. Onun edebî kronik çabası, bir anlamda Türk insanı için bir bellek tazeleme girişimidir.

O, daha çok düşüncenin romanını yazmıştır. Hatta izlekler uğruna olay, kişi, mekân gibi pek çok yapı ögesini ikinci plana attığı görülür. Alev Alatlı için ne olay, ne kişiler ne de mekân çok önemlidir. İletmek istediği düşünceler, yani izlek onun romanında ilk planda gelen ögedir.

Bireysel konulardan çok toplumsal konuları işlemeyi yeğleyen yazar, ilk romanından yayımladığı son romanına kadar bu tavrını ısrarla sürdürür. Her ne kadar ilk romanda Eleni Naciye'nin yaşadıkları çıkış noktası olarak alınsa da anlatılmak istenen kadın olmanın zorluğudur. Bunun yanı sıra Kıbrıs'ın İngiltere'den kopma çabası, Rumlar ve Türkler arasındaki sürtüşmeler konu edilir. Bireyin yaşamından hareket etmekle birlikte romanın konusu genişleyip siyasal bir sorunu irdelemiştir.

Türkiye'nin acı bir gerçeği olan işkence, şiddet ve sadizm yine Alatlı'nın dikkatini çeken bir konudur. Aile içinde, okulda yaşanan bu olgu; özellikle darbe dönemlerinde doruğa tırmanmıştır. Yazar, devletin vatandaşını, neredeyse ıslah etme yöntemi olarak kullandığı şiddeti ikinci romanı *İşkenceci*'de ele alır. Merkezde yer alan bir birey, bir aile üzerinden bu toplumsal konu incelenir.

Aydın sorunu, Batılıların Türkiye'ye yönelttikleri oryantalist bakış açısı, 1960'lardan 1980'lere Türkiye'deki devrimci hareketler, Türkçülük, Kürtçülük, darbe dönemleri Alev Alatlı'nın romanlarında enine boyuna işlenen konulardır. Bunlar, özellikle "Or'da Kimse Var mı?" dizisi içinde yer alan dört romanın temel meselesini oluşturur. Yazar aynı zamanda, yirminci yüzyılda Yunanistan'da yaşanan gelişmeleri bu dizi içine eklemesini bilmiştir.

Her toplum evrimini sürdürürken köklerinden aldığı kimi özellikleri korumaya devam eder. Türk kadını ve erkeği, aralarında yeni bir ilişki geliştirirken kökenlerinden getirdikleri kimi özellikler su yüzüne çıkar. Bu yeni ilişkide kimi zaman arkaik roller sorgulanmadan kabul edilir. Bu durum da kadın-erkek sorunsalına dönüşür. *Viva La Muerte* ve *Kadere Karşı Koy A.Ş.* romanları, bu sorunsalı gündeme taşımaktadır.

Yeni dünya düzeni, Batı'nın sömürgeci tavrı, İMF, küresel tekeller, Türk toplumunda yaşanan değer erozyonu ve afazi Alatlı'nın romanına girer. Yazılarında ve romanlarında toplumsal afazi (söz yitimi) üzerinde ayrıntılı biçimde durur. Konuşma ve konuşmayı anlama yeteneğinin kısmi ya da tamamen kaybı anlamına gelen afazinin bir başka çeşidi, celbedilmiş söz yitimidir. Sözlü ve yazılı iletişimde kullanılan terim ve kavramların tanımlarının tam olarak yapılamamasından doğan kavram kargaşası bu tür afaziyi oluşturur.

Alatlı'ya göre afazi, Türk insanın zihnine yerleşmiş bir virüstür. Değerlerin, ailenin ve milletin hiçleştirilmesiyle devam eden bu süreç; Türkiye için dikkat edilmesi gereken bir tehlikedir. Bu tehlike göz ardı edilirse, küçümsenirse ülkenin ve insanımızın başına nelerin geleceği, "Schrödinger'in Kedisi"nde anlatılır. Türk toplumunda yaşanan bu afaziyi besleyen en büyük neden, eski yazının bırakılıp Latin alfabesine geçilmesi ve öz Türkçe hareketinin başlatılmasıdır. Afaziyi aşmak için Türkçeye dönmek gerekir. Dil bilgisinin elden geçirilmesi, etimoloji sözlüğünün hazırlanması ve bir Türk ansiklopedisinin oluşturulması ilk aşamada atılması gereken adımlardır.

Kuzey komşumuz Rusya ve Rus insanı, Alatlı'nın ilgisine mazhar olan bir başka konudur. Çarlık döneminden Glastnost sonrasına kadar komşumuzun geçirdiği tarihsel süreçler, Rus kültürü ve edebiyatı, Rus insanının yaşam pratiği "Gogol'un İzinde" dizisinin temel izlekleridir.

Toplumsal ve siyasal olaylara belgeselci titizliğiyle yaklaşan Alatlı'nın esas meselesi Türkiye'dir. Yunanistan'ı anlatırken de, Rusya'yı anlatırken de zihninde kendi ülkesi vardır. Son elli yıl içinde Türkiye'de olan biten her şey onun romanına girmiştir.

Alev Alatlı romanlarında özne anlatıcı, gözlemci anlatıcı ve çoğul anlatıcı tiplerinden her üçünü de kullanmakla birlikte göreli olarak özne anlatıcıya daha fazla yer ayırmıştır. On iki romandan yedisini özne anlatıcı aktarmıştır. Özne anlatıcılar, aynı zamanda olayların içinde bulunmakta ve merkezî kişiler kadrosunda yer almaktadır. Anlatıcılar zaman zaman, Ahmet Mithat Efendi'nin yaptığı gibi, olayların akışını keserek okuyucuya herhangi bir kavram hakkında bilgi vermeye kalkışmaktadırlar. Kimi romanlarda özne anlatıcının, metnin içinden okuyucuya

seslendiği görülmektedir. Bu örnekler, postmodernist romanın üstkurmaca tekniğini hatırlatır.

Tek bir romanda çoğul anlatıcı kullanılmış; bu anlatıda hem tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıya hem de özne anlatıcıya birlikte yer verilmiştir. Geriye kalan dört roman, gözlemci anlatıcı tipleri tarafından anlatılmıştır. Öznel konumlu gözlemci anlatıcının yer aldığı romanlarda az da olsa yansıtıcı bilinç devreye sokulmuştur. Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcılar genellikle nesnel davranmışlar, ancak sınırlı örnekte roman kişilerini yargılayıp eleştirmişlerdir.

Alatlı'da aktarma yöntemi olarak hem anlatma hem de gösterme teknikleri mevcuttur. Ancak *İşkenceci*'de anlatma yönteminin çok baskın olduğunu belirtmek gerekir. Romandaki az sayıdaki konuşma bile anlatıcının süzgecinden geçirilmiştir. Bu bakımdan adı geçen anlatı, büyük bir romanın özeti gibi durmaktadır. *Kadere Karşı Koy A.Ş.*de ise yoğun biçimde gösterme tekniği kullanılmıştır. Zira tiyatro eseri olarak yazılmaya başlanılan bu eser, sonradan romana dönüştürülmüştür. Diğer romanlarda anlatma ve gösterme yöntemleri bir arada kullanılmakla birlikte anlatım içindeki ağırlıkları farklıdır.

Alev Alatlı'nın yoğun biçimde işlediği izlekler; ölüseverlik, sadizm, Doğu-Batı, dil, Türkçe, Türkiye, Türk insanı, eğitim sistemi, insan, yabancılaşma, aydın sorunu, üniversite, afazi, saçaklı mantık, modernizm, sömürgecilik, İsrail ve Yahudilik, Rusya ve Rus toplumu kavramları çevresinde toplanır.

On iki romanın nesnel zaman çerçevesini 1917-2035 arası dönem oluşturur. 2035 yılı *Rüya*'nın getirdiği fütüristik bir tarihtir. Ütopya romanını bir kenara bırakırsak nesnel zamanın bitiş tarihi olarak 2001'i alabiliriz. Romanlara tek tek baktığımızda

nesnel zaman aralığı olarak en fazla seksen üç yıllık bir dönemin *Aydınlanma Değil Merhamet*'te söz konusu olduğunu görürüz. *Kadere Karşı Koy A.Ş.* romanında ise bu süre bir yıla düşer. On iki romandan yarısının nesnel zamanı 1940'lı yıllarda başlar ve 1990'lı yıllarda biter. Alatlı'nın romanları için bu elli yıllık dönem, önemli bir tarih aralığıdır.

Vaka zamanı açısından baktığımızda beş romanda; 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 tarihleri çevresinde olayların yoğunlaştığını fark ederiz. Anılan tarihler askerî darbe dönemeçleri olup bu dönemlerdeki toplumsal ve siyasal olaylar romanlara yansıtılmıştır. Olayların yoğunluk gösterdiği bir başka dönem, 1940'lı yıllardır. 1940'lı yıllar, karakterlerin doğumunu göstermesi ve olayların başlangıcını oluşturması bakımından önemlidir. Başkişilerin hemen hepsi, bu yıllarda dünyaya gelmiştir. Yazarın da aynı dönemde doğduğunu düşündüğümüzde bu zaman dilimi, daha bir anlam kazanır. Alatlı, bir anlamda kendi kuşağının romanını yazmıştır. Son olarak 1990'lı yılları, olayların yoğun olarak yaşandığı dönem olarak saptamak gerekir. Bu dönemdeki olaylar, ya romanları sonlandırır ya da romanların doruk noktalarını oluşturur. Gerek "Schrödinger'in Kedisi" dizisi, gerekse "Gogol'un İzinde" dizisindeki romanlar 1990'lı yıllar içinde cereyan etmiştir.

Romanlardaki olayların dizilişine baktığımızda doğrusal bir kronolojinin olmadığını görürüz. Vaka zamanı, ileriye gidiş ve geriye dönüşlerle âdeta zikzaklar çizer. Bu durum ilk roman dışında, Alev Alatlı'nın bütün romanlarında görülen bir zaman dalgalanmasıdır. Onda zaman belli bir çizgiselliği izlemez, çağrışımlarla geçmişe ve geleceğe yolculuklar yapar.

Hem açık hem de kapalı mekânlar kullanılmıştır. Açık mekânlarda İstanbul'un ağırlığını görürüz. Sekiz romanda İstanbul karşımıza çıkar. Bunun dışında Ankara,

Ağrı, Erzincan, Erzurum, Edirne, Silvan, Çerkeş kullanılan diğer Türk şehirleridir. Köy yalnızca iki kez kullanılmıştır. Bu bakımdan Alev Alatlı, bir kent romancısıdır. Bunun dışında romanlarda Kıbrıs, Yunanistan, Birleşik Devletler ve Rusya'ya yer ayrılmıştır. "Gogol'un İzinde" dizisi Rusya'yı konu aldığı için son üç romanın açık mekânı Rusya'nın çeşitli şehirleridir.

Kapalı mekânlarda Alatlı'nın romanlarında evin ağırlığı hissedilir. *Schrödinger'in Kedisi Rüya* hariç, bütün romanlarda ev varlığını korur. Diğer önemli bir olay mekânı iş yeridir. Bu; büro, yazıhane ya da dükkân olarak yer alır. Evler ve iş yerleri; içinde oturan kişilerin karakterlerini, sosyal durumlarını, siyasal tercihlerini yansıtır. Bunun dışında otel, lokanta, cezaevi, eğlence yeri, okul, hastane, cami ve havaalanı kullanılan kapalı yerlerdir.

Alatlı eserlerinde, klasik romanlarda görüldüğü gibi bir çevre oluşturmak için mekân betimlemesi yapmaz. Klasik roman anlayışında açık ya da kapalı olsun neredeyse tüm mekânların ayrıntılı biçimde tasvirleri yapılır. Alev Alatlı, daha çok izlekleri önemsediği için mekân betimlemeleri üzerinde çokça durmamıştır. Bu durum, on iki roman içinde değişik derecelerde kendisini göstermektedir. Kimi romanlarda mekân betimlemesi yok denecek kadar azdır; kimi romanlarda ise doyurucu mekân tasvirlerine rastlanmaktadır. Özellikle kapalı mekân betimlemeleri işlevseldir. Anlatılmak istenen konuyu, tanıtılan kişiyi desteklemek için kullanılmıştır. Genellikle kısa ve seçici betimlemeler yapılmıştır. Baştan sona bir mekândaki bütün ögeler tasvir edilmez. Ancak "Gogol'un İzinde" dizisinde genel bir perspektif oluşturmak için yapılan açık mekân betimlemeleri, bu kuralın dışındadır.

Mekân betimlemesinde işitsel ögeler neredeyse hiç kullanılmamış, duyusal ögelere çok az yer verilmiş, görsel ögeler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Bu bakımdan

Alatlı'nın mekânları; kulağın ya da zihnin değil, gözün ürünüdür. Görsel olan bu mekân betimlemeleri, kamera nesnelliği taşır. Zira Alatlı'daki egemen mekân betimlemesi nesnel karakterli olup gerçekçi özellik taşır. Kişilerin bakış açısıyla aktarılan az sayıdaki mekân betimlemesinde ön yargıların ve batıl inançların etkisini görmek mümkündür. Bu türlü mekân betimlemeleri izlenimci bir niteliğe sahiptir.

Mekân seçimleri; roman kişilerinin karakter ve kimliklerinin, sosyal ve kültürel konumlarının sunuluşunu desteklemektedir. Mekân betimlemeleriyle roman kişileri arasında paralellikler vardır. Kişilerin sosyal durumu ve statüsü ile ev ve işyerlerinin düzenlemesi arasında uygunluk olmasına dikkat edilmiştir.

Alatlı'nın merkezî kişileri gerçek aydın, yozlaşmış aydın, sadist, kurban kadın ve girişimci kadın karakterlerinden oluşmaktadır. *İşkenceci* dışında bütün romanların başkişileri kadındır. Yine ilk iki romanın dışındaki başkişilerin hepsi aydın sınıfına mensup kadınlardır. Bu kişiler otobiyografik özellikler gösterip şu ya da bu şekilde Alatlı'dan izler taşırlar. Böylece yazar, kendi cinsini merkeze taşırken romanda kadına önemli bir yer vermiştir. Zira son dönem Türk romanında; Adalet Ağaoğlu, Pınar Kür, Nazlı Eray, Latife Tekin gibi kadın yazarlar eliyle geçmişte olmadığı kadar kadına vurgu yapılmaktadır.

Merkezî kişiler içinde yozlaşmış aydın tipine birçok roman kişisi üzerinden çokça yer verilmiştir. Alatlı'nın romanında özel bir yer tutan aydın sorunu, bu tip aydınların kişilikleri üzerinden ortaya konmuştur. Türkiye'deki işkence ve şiddet olayları sadist tip üzerinden sergilenir. Kurban kadından girişimci kadına Türk kadının değişimi anlatılır. Elli yıl önce kurban kadın tipi toplumumuzda yaygın biçimde yer alırken bugün bağımsız, girişimci, aydın bir kadın tipi doğmuştur. Taban

tabana birbirine karşıt bu iki kadın tipi üzerinden Türk kadınının dönüşümü başarıyla verilmiştir.

Alev Alatlı, karaktere nazaran tipe ayrı bir önem verir. Tipler içinde özellikle aydınların özel bir yeri vardır. Pozitivist, ittihatçı, malumatçı, sosyalist, sosyalist İslamcı, sağcı, ulusalcı, liberal, öğretmen olmak üzere pek çok aydın tipi ele alınan romanlarda sahnelenmiştir. Yazara göre Türkiye'de ve dünyada aydın sınıfı başlı başına bir sorunsal oluşturmaktadır. Toplumunun rehberi, kültürünün koruyucusu olması gereken aydınlar görevlerini yerine getirmemektedir. Bu nedenle yozlaşmış, çarpık, yanlış pek çok aydın tipi romanlarda sergilenir. Kadın başkişi örnekleri üzerinden ise gerçek aydın modeli geliştirilmiştir. Gerçek aydının esas özelliği bütüncül düşünebilmesi, olaylara farklı açılardan bakabilmesidir.

Misyoner ve oryantalist tipler üzerinden Batı'nın Doğu'ya bakışı ortaya konmuştur. Bu tiplerde açıkça görüldüğü gibi Batı, dünyanın en büyük uygarlığını yaratmıştır. Doğu'nun geri kalmış halklarını, Batılılaştırmak gerekmektedir. Bunun için de misyoner tipler devreye sokulmuştur. Batı, din ve uygarlık ihraç ederek Doğu'yu sömürmeye devam etmek isteğindedir.

Milliyetçi, siyasal İslamcı, yabancı milliyetçi, devrimci ve Kürtçü tipler eliyle Türkiye'nin geçirdiği toplumsal ve siyasal değişimler gösterilmeye çalışılmıştır. Dönüm noktalarında sahneye sürülen bu zihinsel tiplerin, ülke hakkındaki düşünceleri açıkça sunulmuş; aralarındaki çatışmalar gösterilmiştir. Değişen sosyal yapıyı göstermek bakımından fırsatçı, iş birlikçi, kolejli, nihilist ve agnostik tiplere romanlarda yer verilmiştir. Zira bu tipler toplumsal bozulmaların, yozlaşmaların yaşandığı dönemlerde ortaya çıkmaktadırlar.

Yuvarlak kişiler olarak da tanımlanan karakterler, Alev Alatlı'nın romanlarında tiplere oranla daha az yer kaplamaktadır. Yazar, toplumsal ve siyasal meseleleri önemsediği, izlekler üzerinden mesaj vermek istediği için romanlarının merkezine tipleri yerleştirmiştir. Romanlarda az sayıda karakter bulunmaktadır. Yazarın temsilcisi olan anlatıcılar, karakterlerin kendi başlarına yapmaları gereken kişisel gelişime izin vermemişlerdir. Tipler gibi karakterler de anlatıcının sıkı denetimi altında kaldıkları, onun bakış açısıyla verildikleri için bağımsız ve özgür olamamışlardır.

Alatlı'nın romanlarında yardımcı kişiler kadrosu bir hayli kabarıktır. Merkezî kişi, tip ve karakterden daha fazla olmak üzere yardımcı kişiyle karşılaşırız. Ev halkı, yakın çevre, iş çevresi, okul çevresi, toplumsal ve siyasal çevre olmak üzere çeşitli başlıklar altında sınıflandırdığımız bu figüratif kişiler, romana sahihlik duygusu katmak üzere düşünülmüştür. Hatta bu sahihlik duygusunu perçinlemek için roman dünyası içinde gerçek kişilere de yer verilmiştir. Tip ve karakterler için bir aile, bir mahalle, bir toplumsal çevre oluşturmak görevini üstlenen yardımcı kişiler, yalnızca adlarıyla yer almışlardır. Onların dış görünüşleri ve iç dünyaları romanda verilmemiştir.

Olay bütünlüğünü sağlamak üzere hâl değişimi kalıbı, organik bütünlük ve mekanik yapılaşma tekniklerinin kullanıldığı saptanmıştır. Alev Alatlı'nın romanlarında gerilim ögeleri zayıftır. Ana düğüm ve ara düğümler merak ögesini kamçılayacak biçimde düzenlenmemiştir. Yazarın belki hedeflediği de bu değildir. O, düşüncelerini roman formu içinde vermek istemiştir. Çatışma ögeleri, düğümlere oranla daha başarılıdır. Romanlarda gerilim ögelerini oluşturan iç çatışmaların az, sosyal çatışmaların fazla olduğu görülür. Bu kapsamda düşünce çatışmaları,

ekonomik çıkar çatışmaları, kişilikler arası çatışma, askerî çatışmaları sayabiliriz. Anlatıcı, çoğunlukla metinle okuyucu arasına girdiği için gerilim azalmaktadır. Bu yüzden yaşanan çatışmalar hiçbir zaman doruk noktasına ulaşmamıştır. Aynı nedenden düğümler de istenen etkiyi yaratmamıştır.

1960'lardan sonra postmodern romancılar arasında yaygınlık kazanan metinlerarası ilişkiler, Alev Alatlı'nın romanlarında geniş biçimde yer tutar. Hem metin ekleme hem de metin dönüştürme teknikleriyle oluşturulmuş yüzlerce metinlerarası öge bulunmaktadır. Bu hâliyle teze konu olan romanlar, bilimsel eserleri andırmaktadır. Alatlı bu uygulamayla bir yandan romanlarını zenginleştirirken öte yandan eserlerinin belgesel özelliğini artırmaktadır. İleri sürdüğü düşüncelere kanıt oluşturmak, ele aldığı toplumsal ve siyasal ortamı aydınlatmak, romanın izleklerini güçlendirmek amacıyla metinlerarası ilişkilere başvurmuştur.

Metin ekleme açısından Alev Alatlı'nın romanlarına baktığımızda onlarca kaynaktan kolaj tekniğiyle metin aktarımları yapıldığını görürüz. Klasik romanlarla karşılaştırdığımızda aradaki oran kıyas kabul etmez. Bazı kaynaklardan ve bazı yazarlardan pek çok romanda alıntı yapıldığını görmekteyiz. Bu metinlerarası ilişkilerden hareketle Alatlı'nın bazı kaynaklara daha fazla eğilim gösterdiğini, kimi yazarlara daha fazla değer verdiğini söyleyebiliriz. Aleksandr İsayeviç Soljenitsin, Atatürk, Boris Pasternak, Cemil Meriç, Dostoyevski, Gogol, Hz. Muhammet, İncil, Karl Marks, Kazancakis, Kur'an, Lev Tolstoy, Mark Twain, Nâzım Hikmet, Nihal Atsız, Şevket Süreyya Aydemir ve Yunus Emre'den pek çok romanda metin eklemesi yapılmıştır. Zira bu listede yer alan pek çok isim, Alatlı'nın ata ruhudur.

Metin eklemelerinin bir kısmı romanın ve bölümlerin başına konan epigraflar yoluyla gerçekleştirilmiştir. Metin dönüştürme tekniği olarak üslup taklidi, içerik aktarımı ve çağrışımsal gönderme kullanılmıştır. Çağrışımsal gönderme; metinlerin, yazarların, önemli kişilerin adlarını anarak gerçekleştirilmiştir. Buna, romanda kullanılan bir çeşit telmih, anıştırma da diyebiliriz. Bu bağlamda Alatlı, romanlarında yüzlerce çağrışımsal göndermeye başvurmuştur. Böylece hem romanlar derinlik kazanmış hem de anlatıların gerçeklik duygusu artmıştır.

Alev Alatlı kurgu türü olarak büyüme romanı, belgesel roman, yergi romanı, bilim kurgu romanı ve ütopya romanı çeşitlerini kullanmıştır. *Yaseminler Tüter mi Hâlâ* bir büyüme romanı kurgusuna sahip olup merkezî kişi Eleni Naciye'nin büyümesi, yaşantısı ve ilişkileri üzerine yaslanmaktadır. *Kâbus*, bir bilim kurgu romanıdır. Eserde, Türkiye'nin parçalanması, ülkenin ve dünyanın küresel tekellerin eline geçmesi fütürolojinin olanaklarıyla anlatılmıştır. Roman, George Orwell'dan kısmen ilham almıştır. Aynı dizide yer almakla birlikte *Rüya*, ütopya romanının özelliklerini taşır. Bu anlatıda, Onarımcılar Türkiye'yi kurtarmak ve yeniden inşa etmek için yer altında Mucizeler Diyarı'nı kurarlar. Bu diyardaki her şey ideal bir donanıma sahiptir.

Kadere Karşı Koy A.Ş. ise yergi romanı türünde yazılmış olup toplumsal eleştiriyi hedeflemiştir. Kadın-erkek ilişkisi, Türk erkeği ve Türk kadını traji-komik biçimde ele alınmıştır. Geriye kalan sekiz eser, belgesel roman türüyle yazılmıştır. Bu romanlarda gazete haberlerinden, röportajlardan, günlüklerden, mektuplardan, anketlerden, makalelerden yararlanıldığı görülmektedir. Bu eserlerde 1950-1990 dönemindeki toplumsal ve siyasal hareketler belgeselci titizliğiyle ele alınmıştır.

Alatlı'nın sözcük dağarcığı çok geniştir. Halk dilinden, Osmanlı Türkçesinden, yabancı dillerden pek çok sözcüğe romanlarında yer vermiştir. Konuşma dili içinde deyimlerin önemli bir ağırlığı olduğu saptanmıştır. Her romanda belli sayıda deyim yer almıştır. Son üç roman dışında bütün romanlarda hatırı sayılır biçimde yöresel söz bulunmaktadır. Yöresel sözler daha çok kırsal kesimin temsilcileri tarafından dillendirilmiş olup onların kişilik özelliklerini ve kökenlerini verme amacını gütmektedir. Cümlelere baktığımızda konuşma dilinin özelliğinden çok, yazı dilinin özelliğini görmekteyiz. Alatlı'da esas dikkati çeken özellik, terimlerin çokluğudur. Bir edebî romanda rastlanmayacak ölçüde terim kullanılmıştır. Her romanda sosyal bilimler, fen bilimleri, tıp, mühendislik, edebiyat alanlarından yüzlerce terim bulunmaktadır. Kimi terimler, romanların pek çoğunda yer almıştır.

Romanların konusuna bağlı olarak Rumca, İngilizce, Rusça, Kürtçe, Fransızca, Almanca, Norveççe sözcüklerin ve cümlelerin kullanıldığı görülmektedir. Sözcük ve ifade sapması noktasında bolca argo, küfür ve ayıp söze rastlıyoruz. Bu durum *Viva La Muerte*'de doruğa ulaşırken "Gogol'un İzinde" dizisinin ilk romanında en aza iniyor ve sonraki iki romanda sıfırlanıyor. Kimi romanlarda yazım ve noktalama sapmaları tespit edilmiştir.

Dramatik üslup, düşünce üslubu, eleştirel üslup, bilinç akımı üslubu ve hiciv üslubu Alatlı tarafından kullanılan üslup çeşitleridir. Dramatik üsluba kimi zaman şiirsel üslubun eşlik ettiği görülür. Ama şiirsel üslubun kullanımı nadirdir. Düşünce üslubunda fikirler edebî sanatlarla değil, doğrudan ortaya konmaktadır. Neredeyse deneme ya da makale türünün üslubu Alatlı tarafından romana taşınmıştır. Alatlı için roman yazmak, sanatsal bir oyun değil; âdeta okuyucuya bilgi ve düşünce aktarmanın bir yoludur. Zaman zaman bu üsluba eleştirel üslup da eşlik etmektedir. Alev Alatlı düşünce üslubunu geniş bir sözcük dağarcığı ve çokça kullandığı terimlerle pekiştiriyor. Hiciv üslubunu kullandığı romanında abartı ve alaya da geniş yer vermiştir. Bilinç akımı üslubunun kullanıldığı bölümlerde anlatım, bilinçaltını yansıtacak biçimde düzenlenmiş; rüyalar, kâbuslar, simülasyonlarla karmaşık ve tekinsiz bir hava oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

1. Teze Esas Olan Kaynaklar

Alatlı, Alev (2001a), **Nuke Türkiye**, 6. basım, İstanbul: Alfa Yayınları.

---------- (2001b), **O.K. Musti Türkiye Tamamdır**, 4. basım, İstanbul: Alfa Yayınları.

---------- (2002), **İşkenceci**, 4. basım, İstanbul: Alfa Yayınları.

---------- (2005), **Aydınlanma Değil Merhamet**, 8. basım, İstanbul: Everest Yayınları.

---------- (2007a), **Yaseminler Tüter mi Hâlâ**, 8. basım, İstanbul: Everest Yayınları.

---------- (2007b), **Viva La Muerte (Yaşasın Ölüm)**, 9. basım, İstanbul: Everest Yayınları.

---------- (2007c), **Valla Kurda Yedirdin Beni**, 7. basım, İstanbul: Everest Yayınları.

---------- (2007d), **Kadere Karşı Koy A.Ş.**, 7. basım, İstanbul: Everest Yayınları.

---------- (2007e), **Schrödinger'in Kedisi Kâbus**, 17. basım, İstanbul: Everest Yayınları.

---------- (2007f), **Schrödinger'in Kedisi Rüya**, 7. basım, İstanbul: Everest Yayınları.

---------- (2007g), **Dünya Nöbeti**, 3. basım, İstanbul: Everest Yayınları.

---------- (2008), **Eyy Uhnem! Eyy Uhnem!**, İstanbul: Everest Yayınları.

2. Diğer Kaynaklar

A. Kitaplar

Adasal, Rasim (1980), **Normal ve Anormal Açıdan Psikososyal Yönleriyle Kişilik ve Karakter Portreleri**, 2. basım, İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.

Adler, Alfred (1998), **İnsanı Tanıma Sanatı**, çev. Kamuran Şipal, 8. basım, İstanbul: Say Yayınları.

Aksoy, Ömer Asım (1993a), **Atasözleri Sözlüğü**, 7. basım, İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayınları.

---------- (1993b), **Deyimler Sözlüğü**, 7. basım, İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayınları.

Akşin, Sina (2008), **Kısa Türkiye Tarihi**, 4. basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Aktaş, Şerif (2000), **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, 5. basım, Ankara: Akçağ Yayınları.

Aktulum, Kubilây (1999), **Metinlerarası İlişkiler**, Ankara: Öteki Yayınevi.

Alatlı, Alev (1998), **Eylül 1998**, İstanbul: Boyut Yayınevi.

---------- (2002), **Aydın Despotizmi**, İstanbul: Alfa Yayınları.

---------- (2005), **Şimdi Değilse Ne Zaman**, 5. basım, İstanbul: Zaman Kitap.

---------- (2007a), **Hatırla Geçmişin Geleceğindir**, 2. basım, İstanbul: Zaman Kitap.

---------- (2007b), **Hayır Diyebilmeli İnsan**, 8. basım, İstanbul: Zaman Kitap.

---------- (2008), **Yorumsuz**, İstanbul: Zaman Kitap.

---------- (2009a), **Aklın Yolu da Bir Değildir**, Ankara: Destek Yayınları.

---------- (2009b), **Hollywood'u Kapattığım Gün**, İstanbul: Everest Yayınları.

Arslan, Nihayet (2008), **Nazlı Eray / Bir Okuma Denemesi**, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Bek, Kemal (2005), **Yahya Kemal**, 2. basım, İstanbul: Donkişot Yayınları.

Belge, Murat (2006), "Türk Edebiyatında Doğu-Batı Sorunsalı", **Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt 3, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Cumalıoğlu, Yelda (2009), **Yalnız Değilsin**, 3. basım, Ankara: Destek Yayınları.

Çavdar, Tevfik (2004), **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)**, 3. basım, Ankara: İmge Kitabevi.

Çetin, Nurullah (2007), **Roman Çözümleme Yöntemi**, 5. basım, Ankara: Öncü Kitap Yayınları.

Çetişli, İsmail ve diğerleri (2007), **II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Ankara: Akçağ Yayınları.

Ecevit, Yıldız (2002), **Türk Romanında Postmodernist Açılımlar**, 2. basım, İstanbul: İletişim Yayınları.

Eco, Umberto (2001), **Açık Yapıt**, çev. Pınar Savaş, İstanbul: Can Yayınları.

Enginün, İnci (2001), **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, 2. basım, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Ercilasun, Bilge (2005), "Schrödinger'in Kedisi Hakkında", **Şinasi Tekin Anısına Uygurlar'dan Osmanlı'ya**, İstanbul: Simurg Yayınları.

Forster, E. M. (2001), **Roman Sanatı**, 3. basım, çev. Ünal Aytür, İstanbul: Adam Yayınları.

Göçgün, Önder (1993), **Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Göktürk, Akşit (2002), **Sözün Ötesi**, 3. basım, İstanbul; Yapı Kredi Yayınları.

Gündüz, Osman (2006), "Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı", **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı**, 3. basım, Ankara: Grafiker Yayınları.

Işık, İhsan (2001), **Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi**, Ankara: kendi yayını.

İlhan, Attilâ (1990), **Böyle Bir Sevmek**, 4. basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Jung, Carl Gustav (2003), **Dört Arketip**, çev. Zehra Aksu Yılmazer, İstanbul: Metis Yayınları.

Kahraman, Hasan Bülent (2007), **Potmodernite ile Modernite Arasında Türkiye**, 2. basım, İstanbul: Agora Kitaplığı.

Kaplan, Mehmet (2001), **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3**, 4. basım, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kaplan, Ramazan (1997), **Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy**, 3. basım, Ankara: Akçağ Yayınları.

Kundera, Milan (2005), **Roman Sanatı**, çev. Aysel Bora, 2. basım, İstanbul: Can Yayınları.

Moran, Berna (2000), **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, 3. basım, İstanbul: İletişim Yayınları.

Narlı, Mehmet (2007), **Roman Ne Anlatır**, Ankara: Akçağ Yayınları.

Oktay, Ahmet (2002), **Metropol ve İmgelem**, İstanbul: T. İş Bankası Yayınları.

Orwell, George (2007), **Bin Dokuz Yüz Seksen Dört**, çev. Nuran Akgören, 17. basım, İstanbul: Can Yayınları.

Ögel, Bahaeddin (2001), **Türk Mitolojisi I**, 4. basım, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Önal, Mehmet (1999), **En Uzun Asrın Hikâyesi**, Ankara: Akçağ Yayınları.

Özbay, Hüseyin (2001), **Aldanışların Penceresinden**, Ankara: Günce Yayıncılık.

Özcan, Zafer (2003), **Alev Alatlı ile Türkiye ve Dünya**, İstanbul: Alfa Yayınları.

Öztürk, Nurettin (2006), "Edebî ve Sosyal Boyutuyla Modern Türk Edebiyatında Tipler", **Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt 3, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Parla, Jale (2002), **Don Kişot'tan Bugüne Roman**, 4. basım, İstanbul: İletişim Yayınları.

Said, Edward (2004), **Entelektüel**, 2. basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati (1981), **Yaratılış ve Türeyiş**, 4. basım, İstanbul: Türk Kültür Yayını.

Stevick, Philip (2004), **Roman Teorisi**, 2. basım, çev. Sevim Kantarcıoğlu, Ankara: Akçağ Yayınları.

Şaylan, Gencay (2002), **Postmodernizm**, 2. basım, Ankara: İmge Kitabevi.

Tağızade Karaca, Nesrin (2006), **Edebiyatımızın Kadın Kalemleri**, Ankara: Vadi Yayınları.

Tekin, Mehmet (2002), **Roman Sanatı 1 (Romanın Unsurları)**, 2. basım, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Todorov, Tzvetan (1995), **Yazın Kuramı**, çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Türk Dil Kurumu (1998a), **Türkçe Sözlük 1 (A-J)**, 9. basım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

---------- (1998b), **Türkçe Sözlük 2 (K-Z)**, 9. basım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

---------- (2005), **Yazım Kılavuzu**, 24. basım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Wellek R-Warren A (2001), **Yazın Kuramı**, çev. Yurdanur Salman-Suat Karantay, İstanbul: Adam Yayınları.

Yalçın, Alemdar (1988), **Tiyatro**, Ankara: G.Ü. Basın Yayın Yüksek Okulu Yayını.

---------- (2005), **Çağdaş Türk Romanı 1946-2000**, 2. basım, Ankara: Akçağ Yayınları.

Yardım, Mehmet Nuri (2000), **Romancılar Konuşuyor**, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Yivli, Oktay (1999), **Atasözleri Sözlüğü**, 4. basım, Ankara: Günce Yayıncılık.

---------- (2002), **Şairler ve Yazarlar**, Ankara: Dörtel Yayıncılık.

B. Yazılar-Söyleşiler

Ercilasun, Bilge (2005), "Schrödinger'in Kedisi Hakkında", **Şinasi Tekin Anısına Uygurlardan Osmanlıya**, İstanbul: Simurg Yayınları, s. 350-362.

İbrahimhakkıoğlu, Belkıs, "Alev Alatlı ile Konuşma", **Türk Edebiyatı**, Nisan 1988, Sayı: 174, s. 55-56.

Kalkan, Nazire, "Hayır Diyebilen bir Entelijansiyamız Yok Maalesef", **Hatırla Geçmişin Geleceğindir-Alev Alatlı**, s. 177-183.

Küpüşoğlu, Mustafa, "Yaseminler Tüter mi Hâlâ?", **Varlık kitap eki**, Kasım 1992, Sayı: 1022, s. 22.

Öneş, Mustafa, "Alev Alatlı'ya Yanıt", **Milliyet Sanat**, Ağustos 2000, Sayı: 486, s. 43-45.

Sorgun, Hüseyin, "Röportaj: Alev Alatlı ile Gogol'un İzinde", **Hayır Diyebilmeli İnsan-Alev Alatlı**, s. 173-183.

----------, "Röportaj: Alev Alatlı ile *Eyy Uhnem* Üzerine", **Yorumsuz-Alev Alatlı**, **s**. 175-178.

Şen, Cafer, "Alev Alatlı'nın Or'da Kimse Var mı Nehir-Roman Serisinin Eleştirel Kurgusu Üzerine", **Son Duvar**, Eylül 1997, Sayı: 6, s. 18-21.

Yiğit, İsmail, "Alev Alatlı Söyleşisi", **Kül Öykü**, Nisan 2008, Sayı: 14, s. 4-6.

www.anlamak.com, "Biyografi", 10 Şubat 2009.

www.alevalatli.com, "Biyografi", 2 Eylül 2009.

C. Tezler

Ayyıldız, Mustafa (1996), **Alev Alatlı Örneğinde 1980 Sonrası Türk Romanında Entellektüel Popülizm ve Sosyal Değişme**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yayımlanmamış doktora tezi, 272 s.

Çelik, Tuğba (2002), **Alev Alatlı'nın Romanlarında Modernizm ve Postmodernizmin Yansımaları**, Hacettepe Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, 297 s.

Güngör, Mehmet (2006), **Aleksandr Soljenitsin ve Alev Alatlı'da Özgürlük**, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, 88 s.

Kaleci, Sonay (2004), **Alev Alatlı'nın Eserlerinde Türk Kadını**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, 73 s.

Seçkin, Aysun (2002), **Schrödinger'in Kedisi 'Kâbus' ve 'Rüya' Eserlerinde Alev Alatlı'ya Göre Türkiye'de Toplumsal Değişimin Dinamikleri**, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, 171 s.

Sevgili, Mehmet (2005), **Oğuz Atay ve Alev Alatlı'nın Romanlarında Aydın ve Yabancılaşma Sorunu**, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, 219 s.

Ünsal, Kubilay (2008), **Alev Alatlı'nın Romanları Üzerine Bir İnceleme**, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, 214 s.

ÖZET

"Alev Alatlı'nın Romancılığı" adlı doktora tezinde 1985'ten bugüne kadar on iki roman yayımlayan Alatlı'nın romanlarının yapısı incelenmiştir. Yazar, 1980 sonrası Türk romanı içinde özel bir yere sahiptir. Türk edebiyatı için yeni olan belgesel roman türüyle Türkiye'nin yakın dönemine ışık tutmuştur. Askerî darbeler, işkence, şiddet, aydın sorunu, oryantalizm, Aristo mantığı, saçaklı mantık ve Rusya Alatlı'nın romancılığını besleyen kavramlardır.

Romanların tamamına yakınında merkezî kişiler kadındır. Bu kadınlar çoğunlukla aydın sınıfına mensupturlar ve hepsinin özgün düşünceleri vardır. Bu kişiler pek çok özelliklerini yazarın kendisinden almışlardır. Başkişiler otobiyografik özellik gösterirler. Mekân daha çok işlevsel bir özellik taşır. Mekân betimlemeleri çok ayrıntılı değildir. Açık mekân olarak İstanbul, kapalı mekân olarak ev başat yerlerdir.

Gerilim ögeleri zayıftır. Çatışmalar ve düğümler merak ögesini harekete geçirecek tarzda düzenlenmemiştir. Yoğun biçimde metinlerarasılık kullanılmıştır. Gerek metin ekleme, gerekse metin dönüştürme yoluyla pek çok yazar ve düşünürden alıntılar yapılmıştır. Belgesel roman türünün yanı sıra yergi, bilim kurgu ve ütopya çeşitleri kullanılmıştır. Bir edebî romanda görülmedik sayıda terime yer verilmiştir. Ayrıca küfür ve ayıp sözler de önemli bir yer işgal eder.

Anahtar sözcükler: Alev Alatlı, Türk romanı, belgesel roman, kişiler, izlek.

ABSTRACT

In doctoral thesis named “Novels of Alev Alatlı” is examined construction of her’s novels, who has publishing 12 novels since 1985. Alatlı is has a private position in Turkish novels after 1980. She has illuminating to near period of Turkey with documentary novels. Military revolutions, torture, violence, intellectuals, orientalism, logic of Aristoteles, fuzzy logic and Russia are worked in her’s novels.

Chief characters are women nearly all of novels. Generally the women are intellectuals, and all of the women have original ideas. This characters take most of features from own the writer. Chief characters are showing autobiography peculiarity. In general spaces are functional. Description of spaces do not detailed. As open spaces İstanbul and as closed spaces homes are used too many.

Elements of tensions are weak. Skirmishes and knots do not effective adequately. Intertextuality is used too many. From different authors and philosophers is quoted with method of text addition and text transformation. Kinds of satire, science fiction and utopia are used as well as documentary novel. There are too many terms in her’s novels. In addition there are swearwords and slangs.

Key words: Alev Alatlı, Turkish novels, documentary novel, character, theme.